

SAMHÄLLE
OPINION MASSMEDIA

ISSN 0284-4788

VÄSTSVENSK OPINION

SOM-undersökningen i Västsverige 1992
SOM-rapport nr 10

Lennart Nilsson (red)

ISRN GU-STJM-SOM--10--SE

INNEHÅLL

<i>Förord</i>	1
<i>Lennart Nilsson</i> Västsvensk opinion. En spegel av internationella, nationella och lokala skeenden	3
<i>Sören Holmberg</i> Kommunala väljare – finns dom?	11
<i>Lennart Nilsson</i> Service och boende i Västsverige	19
<i>Anna Rönström</i> Kontakter mellan invånare och kommun	43
<i>Maria Oskarson</i> Vad vill männen minska när de vill minska den offentliga sektorn?	55
<i>Maria Elliot</i> Förtroendet för samhällelig verksamhet	67
<i>Charlotta Kratz</i> Litet bo... Faktorer bakom västsvenskarnas medieutrustning	79
<i>Lennart Weibull</i> Dagstidningsläsning i Göteborg. En lägesbestämning i ett nationellt perspektiv	91
<i>Jan Strid</i> Radio i Göteborg	109
<i>Rutger Lindahl</i> Västsvenskarna och EG – en studie av regionala nyanser i svensk EG-opinion	125

<i>Per Hedberg</i>	
Kärnkraften och riskbedömningar i Västsverige	149
<i>Martin Bennulf & Henrik Selin</i>	
Miljökatalogen Göteborgsdelen – fiasko eller succé?	163
<i>Lennart Nilsson</i>	
Vem älskar stadsdelsnämnderna?	181
<i>Lise Blomqvist</i>	
Om SDN, medierna och informationen	195
<i>Anna Rönström</i>	
SOM:s undersökning i Västsverige 1992. Genomförande och utfall	207
<i>Författarna</i>	221
Bilagor: broschyr, formulär/kodbok	

FÖRORD

Sedan 1986 har projektet Samhälle Opinion Massmedia genomfört årliga nationella undersökningar av svensk opinion. Resultaten publiceras i SOM-institutets skriftserie. Den senaste boken, *Perspektiv på krisen*, (Holmberg, S och Weibull, L red) utkom våren 1993, och redovisar huvudresultat från 1992 års undersökning. Hösten 1992 kompletterades den nationella studien med en västsvensk undersökning. Syftet är att följa opinionsutvecklingen i Västsverige och kunna jämföra med åsiktsmönstren i hela landet. För att kunna analysera bedömningen av service inom olika verksamhetsområden är det nödvändigt att kunna relatera medborgarnas attityder till de faktiska förhållandena i kommuner och regioner. Detsamma gäller vid fördjupade studier av medier och deras betydelse. För forskare vid Göteborgs universitet har det varit naturligt att inrikta dessa studier på Västsverige.

Västsvensk opinion redovisar huvudresultat från den första västsvenska SOM-undersökningen. Författarna svarar själva för sina bidrag. I *Västsvensk opinion* medverkar också en inbjuden gästskribent, informationschef Lise Blomqvist, Göteborgs stad, med artikeln *Om SDN, medierna och informationen*. Undertecknad är tillsammans med Sören Holmberg och Lennart Weibull ansvarig för den allmänna uppläggningsen av Väst-SOM. För den tekniska redigeringen har Per Nilsson svarat.

SOM-undersökningarna genomförs av SOM-institutet vid Göteborgs universitet, som utgör ett samarbete mellan de tre institutionerna Förvaltningshögskolan, Institutionen för journalistik och masskommunikation och Statsvetenskapliga institutionen. Väst-SOM 1992 omfattade 2 800 urvalspersoner

i Göteborg och elva förortskommuner i åldern 15-80 år. Samordnare för undersökningen har varit Anna Rönström. Fältarbetet har gjorts av Långedrag Informationskonsult AB med Britt Joninger som ansvarig. I denna volym ingår en teknisk rapport som redovisar undersökningens genomförande och utfall.

SOM-undersökningarna finansieras av medverkande forskningsprojekt. För att den första västsvenska SOM-undersökningen skulle kunna genomföras har dessutom Göteborgs Förorters Förbund samt Kommunforskning i Västsverige beviljat särskilda medel. Vi vill framföra ett tack för detta stöd.

Den som vill veta mer om SOM-undersökningarna kan vända sig till Kerstin Gidsäter vid SOM-institutets kansli, Institutionen för journalistik och masskommunikation. Dataunderlaget från SOM-undersökningarna finns tillgängligt via Svensk Samhällsvetenskaplig Datatjänst (SSD) vid Göteborgs universitet. Tidigare publikationer i skriftserien finns förtecknade på bokens baksida och kan beställas direkt från SOM-institutet.

Göteborg i november 1993

Lennart Nilsson
Förvaltningshögskolan
Göteborgs universitet

Västsvensk opinion

En spegel av internationella, nationella och lokala skeenden

LENNART NILSSON

När den västsvenska SOM-undersökningen genomfördes hösten 1992 stod den ekonomiska krisen på ett mycket dramatiskt sätt i centrum för debatten. I försvaret av den svenska kronan utvecklades en "nationell bypolitik" på den internationella arenan. De stora partierna gick samman över blockgränsen i två krisuppgörelser. Politiska stridsfrågor lades tillfälligt åt sidan för att bevaka ett som det uppfattades gemensamt svenskt intresse gentemot omvärlden. Det var emellertid inte bara – eller ens huvudsakligen – en fråga om Sverige gentemot andra nationer utan om den politiska maktens överhöghet i förhållande till ekonomiska aktörer inom och utom Sverige. Kronan föll, och den ekonomiska krisen bestod med stigande arbetslöshet, sjunkande BNP och ett snabbt växande budgetunderskott. Det politiska systemet återgick till den tidigare instabila parlamentariska situationen utan en klar majoritet för något av de traditionella blocken.

Krismedvetandet var hösten 1992 mycket högt bland svenska folket. Av allmänheten ansåg drygt 90 procent att den svenska ekonomin försämrats under det senaste året; en tredjedel tyckte att den egna ekonomin blivit sämre. Den ekonomiska krisen var framför allt en kris för den svenska ekonomin, men den hade också blivit kännbar för grupper som ej gynnats av skattereformen (Weibull och Holmberg 1993). Även vid bedömningen av hur den ekonomiska situationen inom den egna kommunen förändrats var tendensen mycket negativ; ca tre fjärdedelar av undersökningspersonerna ansåg att den kommunala ekonomin hade utvecklats ogynnsamt.

Västsvenskarna gjorde samma bedömningar. Det var framförallt Sveriges ekonomi som befann sig i kris, men även den kommunala ekonomin var mindre tillfredsställande. En klar majoritet ansåg att den egna kommunens ekonomi var dålig. Det var bara ca en tiondel som hösten 1992 ansåg att den var bra, trots att skatteinkomsterna då fortfarande var baserade på beskattning av inkomster under den tidigare högkonjunkturen.

I kommunerna är den politiska arenan under konstant påverkan av rikspolitiken och genomslaget av ekonomin är starkt. Därför är det inte överraskande att konstatera att den ekonomiska krisen i Sverige också var Västsveriges kris hösten 1992.

Nationella och lokala frågor i Västsverige

Svenska folkets bedömning av landets och kommunernas ekonomi präglade också vilka frågor som medborgarna ville placera på den politiska dagordningen. Hösten 1992 var sysselsättningen och Sveriges ekonomi de klart viktigaste samhällsproblemen för medborgarna. I den nationella SOM-undersökningen framhöll 49 procent sysselsättningen och 40 procent Sveriges ekonomi. Inga andra frågor nådde upp till 20 procent, och därutöver var det bara miljö, sjukvård, invandrare/flyktingar, pensioner/äldrevård samt EG som nämndes av fler än 10 procent. Ekonomi och sysselsättning har kontinuerligt ökat i betydelse sedan 1989, medan miljö minskat drastiskt från att ha varit den klart viktigaste frågan 1988. I samband med "miljövalet" detta år ansåg 62 procent av svenska folket att miljön var den viktigaste frågan (Bennulf och Selin 1993).

I en öppen fråga i Väst-SOM 1992 fick svarspersonerna ange vilken eller vilka frågor eller problem (högst tre) som de tyckte var viktigast i den egna kommunen. Svaren redovisas i tabell 1 för Västsverige totalt samt uppdelat på Göteborg och förortskommunerna.

Tabell 1. Medborgarnas viktigaste frågor/problem i de västsvenska kommunerna 1992 (procent).

<i>Frågor/problem</i>	Västssverige	Göteborg	Förorts-kommunerna
Sysselsättning	21	25	17
Pensioner/äldreomsorg	19	21	17
Ekonomi	17	18	15
Familjepolitik/ barnomsorg	16	16	17
Utbildning/kultur	16	16	17
Kommunikationer/trafik	15	15	13
Sjukvård	15	19	11
Miljö	12	14	9
Bostadsfrågor	7	8	6
Nedskärningar	6	7	5
Lokala frågor	5	5	5
Invandrare/flyktingar	4	4	3
Offentlig sektor/ privatiseringar	4	4	3
Lag och ordning	2	2	1
Socialpolitik	2	2	2
Alkohol/narkotika	1	1	1
Skatter	1	1	1
Antal svars personer	1 603	884	719

Kommentar: Frågan var i Väst-SOM 1992, "Vilken eller vilka frågor eller problem tycker Du är viktigast i Din kommun idag? Ange högst tre frågor/problem."

Basen för procentberäkningen är samtliga personer som besvarat enkäten.

Arbetslösheten bedöms vara den viktigaste frågan också i Västssverige, men det är bara var femte västsvensk som framhåller den som en kommunal fråga jämfört med varannan som såg sysselsättningen som det största samhällsproblemet i Sverige. I Göteborg är andelen något högre, 25 procent, medan sysselsättningen i förortskommunerna endast är ett av fyra områden som 17 procent nämner som det viktigaste. Ekonomin betraktas inte

som ett av de allra viktigaste kommunala problemen, utan den kommer för Västsverige som helhet på tredje, i Göteborg på fjärde och i förortskommunerna på femte plats vid en rangordning. Istället är det serviceområden som direkt vänder sig till medborgarna som prioriteras som viktiga kommunala frågor i Göteborgsregionen. Det gäller pensioner och äldreomsorg, sjukvård, barnomsorg, utbildning och kultur samt kommunikationer.

Miljö och invandrare/flyktingar är i mindre utsträckning kommunala frågor än riksfrågor, även om de också nämns som viktiga frågor i kommunerna av 3 - 12 procent. EG betraktas överhuvudtaget inte som en betydelsefull kommunal fråga av medborgarna. Omvänt är trafikfrågorna väsentligt viktigare lokalt än nationellt. I den västsvenska undersökningen har nedskärningar av den offentliga verksamheten urskiljts som en särskild kategori vilken 6 procent framhåller som viktig. Rent lokala och kommunala frågor förs fram av en ungefär lika stor andel, 5 procent. I Göteborg är det inom denna grupp två procent som särskilt nämner stadsdelsnämnderna, SDN-reformen.

Ca 10 procent av svenska folket framhöll i riksundersökningarna 1988-1990 skatterna som en viktig samhällsfråga. 1992 är det 3 procent som nämner den nationellt och 1 procent lokalt. Något fler tar upp offentliga sektorn och privatiseringar som viktiga frågor men även här är andelarna låga, 2-4 procent.

Granskningen av vilka frågor som västsvensarna vill placera på den politiska agendan i kommunerna, visar att frågor som är direkt kopplade till den ekonomiska krisen är viktiga men inte lika dominerande lokalt som på riksplanet. I Göteborg är genomslaget för riksfrågorna dock något större än i förortskommunerna. I stället är det olika serviceområden som betonas mera och nedskärningar lyfts fram som kommunala problem. De rent lokala frågorna, som är specifika för varje kommun, svarar visserligen för mindre än tio procent, men det är problem inom de kommunala och landstingskommunala verksamheterna som

människorna anser vara viktiga kommunala frågor. Det gäller främst omsorgen om de äldre, förskolebarnens situation, skolan, kommunikationerna och sjukvården.

Regionala variationer – nationell påverkan – lokala frågor

I *Västsvensk opinion* ingår artiklar som har det gemensamt att de belyser beteenden, bedömningar och attityder bland västsvenskar. Artiklarnas ämnesinnehåll representerar en mångfald, vilket speglar spännvidden i de projekt som forskarna är knutna till. I boken har artiklarna grupperats ämnesvis. Väljarperspektivet får bilda upptakten. I ett andra block ingår artiklar om service, offentlig sektor och förtroende. Därefter följer mediestudier samt analyser av den regionala opinionen i EG-frågan och kärnkraftsfrågan. Sist redovisas två undersökningar av rent lokala frågor.

I den inledande artikeln *Kommunala väljare – finns dom?* driver Sören Holmberg tesen att det är rikspolitiska faktorer som är utslagsgivande för väljarna i valbåset, även när de utnyttjar möjligheten att rösta på annat parti i kommunalvalet än i riksdagsvalet.

Med utgångspunkt från riksundersökningar av samhällsservice i olika ortstyper analyserar Lennart Nilsson medborgarnas inställning till service och boende i Västsverige. Den funktionella kvaliteten eller tillhandahållandet av service belyses i en artikel av Anna Rönström. Bakom rubriken *Vad vill männen minska på när de vill minska den offentliga sektorn?* döljer sig en analys av könsskillnader i synen på den offentliga sektorn. Maria Oskarsons studie baseras på ett omfattande material i Väst-SOM om skilljelinjen offentligt – privat. I de nationella SOM-undersökningarna har förtroendet för olika samhällsinstitutioner analyserats. På

regional nivå har Maria Elliot studerat förtroendet för yrkesgrupper som företräder de offentliga och privata institutionerna.

Västsvenskarnas mediearsenal granskas av Charlotta Kratz i *Litet bo ...Faktorer bakom västsvenskarnas medieutrustning*, och Jan Strid studerar den ökande konkurrensen om radiolyssnarna i Göteborg. Lennart Weibulls undersökning av tidningsläsningen i Göteborgsregionen bygger på jämförelser med förhållandena i övriga landet men med beaktandet av speciella storstadsfaktorer inom Göteborg.

Regionala avvikelser från riksmönstret i EG-frågan behandlas av Rutger Lindahl i artikeln, *Västsvenskarna och EG – en studie av regionala nyanser i svensk EG-opinion*. I *Kärnkraften och riskbedömningar i Västsverige* av Per Hedberg är också jämförelser av den nationella och den regionala situationen centrala. Martin Bennulf och Henrik Selin har undersökt i vilken utsträckning Miljökatalogen i Göteborg nått ut till sina målgrupper. En annan rent kommunal fråga behandlar Lennart Nilsson i *Vem älskar stadsdelsnämnderna?* Inifrån Göteborgs stad redovisar slutligen informationschef Lise Blomqvist arbetet med informationen om SDN och reaktioner på mediernas behandling av SDN-reformen.

Artiklarna i *Västsvensk opinion* representerar tre olika forskningsansatser vid studiet av beteenden, bedömningar och attityder bland västsvenskarna; den första handlar om nationella frågor med inriktning på regionala och lokala variationer, den andra om nationella eller andra generella faktorerers effekter på förhållandena i Västsverige och den tredje är primärt inriktad på regionala och lokala frågor. De tre perspektiven kompletterar varandra och belyser förhållandena i Västsverige från olika utgångspunkter.

Referenser

- Bennulf, M och Selin, H (1993), Miljö vs ekonomi, Bli vi mindre miljövänliga i kristider?.
I Holmberg, S och Weibull, L (red) *Perspektiv på krisen, SOM-rapport 9*, Göteborgs universitet.
- Weibull, L och Holmberg, S (1993), Krisopinionen. I Holmberg, S och Weibull, L (red) *Perspektiv på krisen, SOM-rapport 9*, Göteborgs universitet.

Kommunala väljare – finns dom?

SÖREN HOLMBERG

Svaret på rubrikens fråga är nej. Det finns inga kommunala väljare. Deltagare i kommunala val finns det, men det är inte samma sak som kommunala väljare. Kommunala väljare är personer som deltar i lokala val och i huvudsak röstar utifrån lokala frågor och kommunala politiska förhållanden. Sådana väljare har vi mycket ont om i Sverige. De allra flesta svenskar röstar på samma parti i de samtidiga valen till riksdag och kommunfullmäktige och det är rikspolitiska faktorer som styr röstandet, inte lokalpolitiska. Andelen väljare som röstar på olika partier riks och kommunalt har visserligen ökat under senare år; de var 22 procent i valet 1991. Men även bland röstsplitrare spelar rikspolitiska faktorer en stor roll för partivalet.¹ Osäkra väljare på riksnivå tenderar att splittra sina röster. En delad röst är ofta en halv röst emot det egna partiet på riksnivå. I nästa val byter många röstsplitrare parti fullt ut.²

I Väst-SOM92 ställde vi frågor om både rikspolitiska och kommunala partisympatier, vilket gör det möjligt att studera röstsplitringen och vilka faktorer som ligger bakom väljarnas partival i kommunalvalen – rikspolitiska faktorer eller lokalpolitiska. Partisympatifrågan var formulerad som två röstningsfrågor: "Om det var val idag, vilket parti skulle Du rösta på ... i riksdagsvalet? ... i kommunfullmäktigevalet?"

Resultaten visar att andelen röstsplitrare var 15 procent i hela Väst-SOM-urvalet och 14 procent i enbart göteborgsurvalet. Det är i stort sett förväntade siffror. I valet 1991 var andelen röstsplitrare 18 procent i storstäderna och 22 procent totalt i riket.

Tabell 1. Västsvenska röstsplitrare 1992

	hela urvalet	enbart Göteborg
<i>kön</i>		
man	14	13
kvinna	17	16
<i>ålder</i>		
18-30	20	16
31-60	14	13
61-80	13	15
<i>yrkesgrupp</i>		
arbetare	12	12
tjänstemän	17	16
företagare/jordbrukare	16	15
<i>sektor</i>		
offentlig	15	14
privat	15	15
<i>fack</i>		
LO	12	11
TCO	18	15
SACO	20	19
<i>utbildning</i>		
låg	14	15
medel	18	14
hög	21	17
<i>bott i kommun</i>		
alltid	14	13
6-10 år	15	13
1-5 år	20	24
<i>intresse för kommunalpolitik</i>		
mycket stort	11	10
ganska stort	17	17
inte särskilt stort	15	13
inte alls	13	16
<i>kommunstyrelsen sköter sin uppgift</i>		
bra	16	13
varken eller	14	13
dåligt	19	19
<i>kommunal service</i>		
bra	15	14
varken eller	15	15
dålig	22	18
<i>förtroende kommunpolitiker</i>		
stort	14	12
varken eller	14	13
litet	18	17
samtliga	15	14

Kommentar: Analysen visar andelen röstsplitrare (riks-kommunalt) bland personer med parti-sympatier på båda nivåerna i Väst-SOM92.

De nedbrutna resultaten i tabell 1 visar inga större skillnader i andelen röstsplitrare mellan olika väljargrupper. Flera av de mindre skillnader som finns känner vi igen från tidigare studier, t ex att andelen röstdelare är störst bland unga människor, bland tjänstemän och bland högtbildade.³ Att andelen röstsplitrare är större bland kvinnor än bland män är dock en nyhet. I 1991 års valundersökning var det tvärtom männen som hade en något större tendens att dela sina röster.

Väst-SOM-resultaten visar inte på något samband mellan intresse för kommunalpolitik och röstsplitring. Andelen röstdelare är lika stor oavsett om det uppgivna intresset för kommunalpolitik är stort eller obefintligt. Röstsplitrare tenderar alltså inte vara människor med ett stort kommunalt intresse.⁴ Däremot tenderar röstsplitrare vara något mer missnöjda med kommunpolitiker och kommunal service än övriga väljare, vilket naturligtvis är ett resultat som går emot tesen att det inte finns några kommunala väljare. Men skillnaderna är så små – några få procentenheter – att de snarast understryker frånvaron av kommunalt röstande. Tendensen att röstsplitra är i stort sett lika stor oberoende av hur väljarna bedömer sina kommunalpolitiker, den kommunala servicen eller hur kommunstyrelsen sköter sin uppgift.

Intrycket att det kommunalt inspirerande röstandet inte kan vara särskilt vanligt förstärks när vi ser på resultaten i tabell 2. Analysen visar graden av samband mellan västsvenskarnas partisympatier (riks och kommunalt) och åsikter i olika sakfrågor. Sakfrågorna är både av nationell karaktär (EG, kärnkraft, offentlig vs privat sektor) och av lokal (SDN i Göteborg, kommunal service, kommunstyrelsens insatser). Dessutom har vi inkluderat några frågor om graden av förtroende för kommunala tjänstemän och för riks- och lokalpolitiker. Frågorna om kommunal service gällde hur man bedömde servicen på femton olika områden, alltifrån barnomsorg och skola till miljövard och kollektivtrafik.⁵

Tabell 2. Samband mellan partipreferens och sakfrågeåsikter. En jämförelse mellan rikspolitiska och kommunala partisympatier

<i>rikspolitiska frågor</i>	samtliga partipreferens			röstsplittrare partipreferens		
	riks	kommunalt	skillnad	riks	kommunalt	skillnad
för/mot svenskt EG-medlemskap	.36	.33	+0.03	.32	.28	+0.04
för/mot kärnkraft efter år 2010	.36	.37	-0.01	.36	.30	+0.06
för/mot en minskad offentlig sektor	.55	.50	+0.05	.51	.40	+0.11
för/mot mer privat sjukvård	.61	.60	+0.01	.52	.51	+0.01
för/mot mer privat äldreomsorg	.57	.55	+0.02	.48	.45	+0.03
för/mot privatskolor	.62	.60	+0.02	.57	.49	+0.08
för/mot förbudet att höja k-skatten	.26	.26	±0.00	.30	.24	+0.06
för/mot gemensam valdag	.14	.10	+0.04	.14	.22	-0.08
sänkt k-skatt vs k-service	.46	.45	+0.01	.50	.37	+0.13
förtroende för rikspolitiker	.32	.28	+0.04	.36	.28	+0.08
<i>kommunala frågor</i>						
för/mot SDN-reformen (endast Gbg)	.10	.14	-0.04	.10	.26	-0.16
bedömn. av hur kommunstyrelse sköter sin uppgift (endast Gbg)	.33	.33	±0.00	.33	.35	-0.02
förtroende för k-politiker	.22	.22	±0.00	.26	.32	-0.06
förtroende för k-tjänstemän	.17	.17	±0.00	.22	.24	-0.02
åsiikt om västsvensk regionindelning	.10	.10	±0.00	.26	.24	+0.02
bedömn. av k-service (snitt 15 områden)	.14	.15	-0.01	.28	.30	-0.02
sammanfattande bedömn. av k-service	.14	.14	±0.00	.26	.28	-0.02

Kommentar: Resultaten visar sambandet mellan riks- respektive kommunala partipreferenser och åsikter i en mängd rikspolitiska och kommunala frågor i Väst-SOM92. Sambandsmättet är eta som kan variera mellan 0.00 och 1.00. Ju högre värde desto starkare samband. Gruppen samtliga har definierats som alla intervjupersoner över 18 år. Röstsplittrare är personer med olika partisympati riks och kommunalt.

Den enkla tanke som ligger bakom analysen är att om det finns något verkligt kommunalt inspirerat röstande så bör väljarnas åsikter i lokala frågor vara starkare kopplade till hur de röstar kommunalt än hur de röstar i riksdagsvalen. Och det gäller speciellt röstsplitrarna. Om röstsplitringen är orsakad av lokala faktorer bör röstdelarnas åsikter i kommunala frågor vara starkare relaterade till det kommunala röstandet än till röstandet i riksdagsvalet.

Sambandsmått i tabellen är eta-värden som kan variera mellan 0.00 och 1.00. Ju högre värde desto starkare samband. Resultaten är mycket entydiga. De klart starkaste sambanden mellan väljarnas partisympatier och olika sakfrågeåsikter återfinns för de nationella sakfrågorna. Det gäller både för de rikspolitiska och de kommunala partipreferenserna. Frågorna om offentlig sektor och privatisering uppvisar exempelvis eta-värden med partivariabeln kring .50 till .60 för både rikspolitiska och kommunalpolitiska partipreferenser och för samtliga väljare såväl som för enbart röstsplitrarna. Som sig bör tenderar de rikspolitiska partisympatierna, jämfört med de kommunala, att vara något starkare kopplade till de nationella sakfrågeåsikterna, men skillnaden är mycket liten – i genomsnitt endast .02 eta-värden starkare bland samtliga väljare och .05 bland röstsplitrarna.

Väljarnas åsikter och bedömningar i lokala frågor uppvisar genomgående svagare samband med partipreferenserna, både när det gäller riksnivå och kommunal nivå. Bedömningarna av hur kommunstyrelsen sköter sin uppgift var den lokala fråga som uppvisar det starkaste sambandet med partisympatierna (eta-värden kring .35 för såväl rikspartisimpatier som för kommunala partisympatier). Sett över samtliga lokala frågor var kopplingen mellan åsikt och partipreferens något lite starkare för de kommunala partisympatierna än för de rikspolitiska. Men skillnaden utgör inte någon större tröst för den som tror på existensen av självständiga kommunala väljare. Differensen är mycket liten – i genomsnitt mindre än .01 eta-värden bland samtliga väljare och

.04 eta-värden bland röstsplitrarna. Resultatet lämnar ett mycket litet utrymme för att argumentera för att lokala frågor spelar en stor roll för hur människor röstar i kommunala val.⁶ Den motsatta slutsatsen passar bättre till data. Lokala frågor betyder förhållandevis lite i kommunala val. Kommunalt röstande bestäms i huvudsak och för de allra flesta av rikspolitiska partisympatier.

Kommunala val avgörs alltså inte av kommunala frågor. De avgörs istället i de flesta fall av rikspolitiska partisympatier, rikspolitiska frågor och av nationella valvindar. Slutsatsen är inte behaglig för tilltron till den kommunala demokratin, men den är dessvärre sann. Vi har ett högt kommunalt valdeltagande i Sverige men få kommunala väljare.

Noter

1. Svaret på rubrikens fråga är naturligtvis varken ett entydigt ja eller ett entydigt nej. Som alltid är det rätta svaret nja eftersom det är en gradfråga vi diskuterar. Frågan är hur mycket av rikspolitiska respektive kommunalpolitiska faktorer som ligger bakom väljarnas ställningstaganden i kommunala val. Valforskare som Särilvik och Petersson (1976) och Holmberg (1987) har betonat de rikspolitiska faktorernas betydelse, medan kommunalforskare som Johansson (1987) tryckt på betydelsen av lokala överväganden. När röstsplitrare själva får uttala sig om varför de delar sina röster anger de allra flesta lokala sak- eller personfrågor som motiv för sin "avvikande" röst i kommunalvalen. Mindre sällan talas om taktikröstning och andra rikspolitiska skäl; se Holmberg (1993).
2. Panelanalyser som dokumenterar dessa tendenser återfinns i Holmberg och Gilljam (1987). Senare panelundersökningar (valen 1985-1988 och valen 1988-1991) visar på samma tendens. Det finns ett klart samband mellan röstsplitrning vid tidpunkt t och partibyte vid tidpunkt t+1.
3. Se Gilljam och Holmberg (1993) för resultat från valundersökningen 1991.
4. Röstsplitrning uppvisar heller inte något samband med graden av rikspolitiskt intresse.
5. I föreliggande Väst-SOM-skrift skriver Rutger Lindahl om EG-frågan, Per Hedberg om kärnkraften, Maria Elliot om förtroendemätningarna och Lennart Nilsson om servicebedömningarna. I deras kapitel återfinns mer detaljer om respektive frågor. Svartsalternativen på de femton servicefrågorna var fem till antalet (plus vet ej) och sträckte sig från mycket nöjd till mycket missnöjd.

6. Andra lokala sakfrågor, mer politiserade, skulle naturligtvis kunna ge upphov till starkare kommunala samband. Men då gäller det att sådana finns. Och det är inte självklart i alla kommuner. En av huvudorsakerna till att sambanden är så svaga mellan väljarnas lokala sakfrågeåsikter och deras kommunala partipreferenser är att få kommunala frågor ger upphov till klart politiserade konflikter. Frånvaron av en klar kommunal parlamentarism gör det också svårt för väljarna att veta vem som har ansvar för vad i kommunen. Det är inte lätt att vara en kommunal väljare även om man vill.

Litteratur

- Gilljam, M. och Holmberg, S. (1993). *Väljarna inför 90-talet*. Stockholm: Norstedts.
- Holmberg, S. (1987). *Röstsplittring i Sverige*. I *Folkstyrelsens villkor* SOU 1987:6.
- Holmberg, S. (1993). *Nuvarande valsystem: Minskande personkännedom och få personröstare*. I Westerståhl, J. (red) *Person och parti*. SOU 1993:63
- Holmberg, S. och Gilljam, M. (1987). *Väljare och val i Sverige*. Stockholm: Bonniers.
- Johansson, F. (1987). *Delad röstning*. I *Folkstyrelsens villkor*. SOU 1987:6.
- Särilvik, B. och Petersson, O. (1976). *Rikspolitik och lokalpolitik i valet 1973*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

Service och boende i Västsverige

LENNART NILSSON

I den inledande översikten "Västsvensk opinion, En spegel av internationella, nationella och lokala skeenden" konstaterades att krismedvetandet hösten 1992 var mycket stort såväl i Sverige som i Västsverige. Människorna var i det närmaste eniga om att Sveriges ekonomi och den egna kommunens ekonomi utvecklats negativt, och för allt fler började denna situation märkas också i den egna plånboken. Detta krismedvetande hade en mycket reell bakgrund. För andra året i rad minskade BNP under 1992. De totala offentliga utgifterna i relation till BNP (utgiftskvoten) uppgick samma år till 69 procent medan skatterna och socialavgifterna svarade för 51 procent som andel av BNP (skattekvoten). Samtidigt ökade arbetslösheten både i Sverige och i Göteborgsregionen. Under 1993 beräknas utgiftskvoten stiga till 74 procent och skattekvoten minska till under 50 procent, vilket innebär en fortsatt snabb ökning av budgetunderskottet (Proposition 1993/94: 25, Inriktning av den ekonomiska politiken).

De kommunala utgifterna består till 75 procent av konsumtion, dvs skattefinansierad verksamhet som drivs av kommuner och landsting. År 1992 beräknas konsumtionen ha ökat något i volym, för att under 1993 minska med 3,5 procent. Skatteinkomsterna ökade 1992 till följd av de höga löneökningarna två år tidigare. Även 1993 beräknas kommunsektorns finansiella sparande stiga. Om fortsättningen heter det emellertid i finansplanen (Proposition 1992/93: 100, bilaga 1.1) att: "Den förutsedda framtida försämringen av den kommunala ekonomin, i kombination med skattestoppet, väntas leda till en fortsatt nedgång av den kommunala sysselsättningen under prognosperioden (tom 1994)". Förhållandena varierar dock starkt från kommun till kommun.

I Göteborg har t ex besparingskraven varit 15 procent på de ordinarie nettoramarna för treårsperioden 1992-1994, och stadsdelsnämnderna har genomfört neddragningar i enlighet med budget (Brorström 1993).

Det är denna ekonomiska situation som bildar bakgrunden till undersökningen av service och boende i Västsverige 1992.

Huvudfrågor

Analysen av samhällsservice i Västsverige 1992 genomförs på grundval av tidigare undersökningar av samhällsservice i Riks-SOM 1989, 1991 och 1992. I denna artikel är det fyra huvudfrågor som skall belysas:

1. Hur bedömer medborgare i olika ortstyper i Sverige samhällsservicen inom olika verksamhetsområden?
2. Hur bedömer medborgare och brukare i Västsverige samhällsservicen?
3. Hur trivs invånarna i Göteborgsregionen med att bo i den egna kommunen och i det område där man är bosatt? Finns det ett samband mellan bedömningen av servicen och tillfredställelsen med att bo i kommunen och bostadsområdet?
4. I vilken utstäckning är västsvenskarna benägna att flytta från kommunen respektive det område där man är bosatt?

Dataunderlaget för analyserna utgörs av Riks-SOM och Väst-SOM 1992. I den västsvenska undersökningen har Västsverige avgränsats till elva kranskommuner till Göteborg och som samlad benämning på de kommuner som ingår i undersökningen utanför Göteborg används förortskommunerna och kranskommunerna

synonymt. Antalet svarspersoner i förortskommunerna är inte tillräckligt stort för att på grundval av endast ett års undersökning medge redovisning för enskilda kommuner.

Både i Riks-SOM och Väst-SOM 1992 fick undersökningspersonerna ta ställning till om man var nöjd eller missnöjd med samhällsservicen inom femton olika verksamhetsområden. Med samhällsservice förstås den tjänsteproduktion som bedrivs och/eller finansieras av det offentliga. Denna definition gör att även privatläkare och privattandläkare inkluderats, eftersom verksamheterna i betydande utsträckning finansieras av allmänna medel.

Service i olika ortstyper 1992

I kommuner och landsting är det de valda politikerna som har att fatta beslut om service å den ena sidan och skatt och avgifter å den andra. Avvägningen mellan vilka förmåner och rättigheter som skall beviljas medborgarna och vilka uppoffringar som skall belasta dem i form av skatter och avgifter tillhör det politiska mandatets kärna. Om den demokratiska processen fungerar väl skall den leda till att invånarna är nöjda, och det ankommer på väljarna i varje kommun att ta ställning.

I de nationella SOM-undersökningarna har det inte varit möjligt att redovisa inställningen till den kommunala servicen i enskilda kommuner, men det är möjligt att genomföra en analys för olika ortstyper. I detta avsnitt skall resultaten från en sådan analys för 1992 presenteras, men först skall situationen tre år tidigare kortfattat redovisas. År 1989 representerar slutpunkten för högkonjunkturen. I kommunerna hade under en lång följd av år verksamheten expanderat och den kommunala beskattningsrätten var fortfarande oinskränkt.

Vid en uppdelning på olika ortstyper framträdde 1989 ett intressant mönster. Medborgarnas bedömning av servicen varierade i

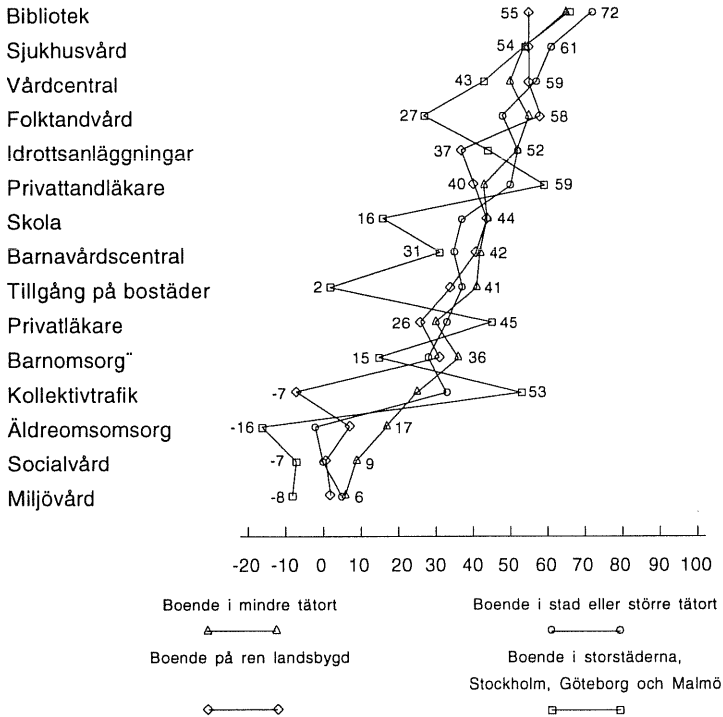
stort sett likartat mellan olika verksamhetsområden för alla ortstyper. Däremot fanns det stora skillnader mellan ortstyperna i hur positiv man var i sin bedömning.

I de mindre tätorterna var invånarna mest nöjda med servicen. På inget av de elva kommunala och landstingakommunala serviceområden, som ingick i 1989 års undersökning, var opinionsbalansen negativ. På sex områden var de boende i denna ortstyp mest nöjda med servicen, och på inget område var de mest kritiska. Näst mest tillfreds med servicen var invånarna i större tätorter och städer. De boende på ren landsbygd tillhörde de mest nöjda på tre områden, men var klart mest missnöjda med kollektivtrafiken. Storstadsborna utmärktes av att vara klart mera kritiska än invånarna i övriga ortstyper; inom nio av de elva områdena var de minst nöjda. Bara på ett område – kulturen – var man mest nöjd i storstäderna (Nilsson 1990).

Samma huvudmönster som 1989 återfinns 1992 och det är fortfarande invånarna i de mindre tätorterna som är de mest nöjda med servicen; på åtta av de femton serviceområdena i 1992 års undersökning tillhör medborgarna i denna ortstyp de mest nöjda. Det gäller såväl den lokala välfärdsstatens servicefunktioner – barnomsorg, barnvårdscentraler, socialvård och äldreomsorg – som skola, tillgång på bostäder och miljövård. Även 1992 gäller att opinionsbalansen är positiv på samtliga områden för denna ortstyp. Därnäst är det invånarna i städer och större tätorter som är mest nöjda med samhällsservicen, främst bibliotek, idrottsanläggningar och den offentliga sjukvården. De boende på landsbygden är jämfört med invånarna i andra ortstyper nöjda med skolan, men mindre tillfredsställda med bibliotek, idrottsanläggningar, den privata sjukvården samt framför allt kollektivtrafiken.

Liksom 1989 är det storstadsborna som är mest kritiska. Det gäller 1992 inom tio av femton områden, särskilt folktandvård, skola, tillgång på bostäder och äldreomsorg. På tre områden är

Figur 2. Medborgarnas bedömning av samhällsservice i olika ortstyper 1992 (balansmått)

Anmärkning: Balansmättet anger andelen nöjda minus andelen missnöjda. Värdena i figuren anger högsta och lägsta ortstypsvärde för respektive serviceområde..

storstadsborna mest nöjda, nämligen privattandläkare, privatläkare och kollektivtrafik. Det är i storstäderna som den privata sjukvården kunnat bli ett verkligt alternativ till vårdcentraler och sjukhus. Det är också i de tätbefolkade storstäderna som kollektivtrafiken erbjuder kommunikationer som kan konkurrera med privatbilismen.

Spännvidden i bedömningarna mellan olika ortstyper har 1992 på flera områden minskat jämfört med 1989 och framför allt är det de boende i storstadsområdena som är mindre missnöjda. Denna utveckling i storstäderna bekräftas av särskilda undersökningar i Stockholm (Ivarsson 1993) och i Göteborg (Rubenowitz 1993).

Vid en jämförelse av bedömningarna av samhällsservicen 1989 och 1992 framgick att svenska folket på fem av nio jämförbara områden gjorde samma bedömning 1992 som tre år tidigare. När det gällde barnomsorg, sjukvård och tillgång på bostäder var man mera positiv, medan man var mera negativ vid bedömningen av skolan. Denna något mera positiva bedömning av samhällsservicen som helhet görs, efter en period som präglats av en intensiv debatt om den offentliga sektorn med privatisering och avreglering som nyckelord. I flera kommuner och landsting har också minskningar av anslagen till den egna verksamheten skett. Den mera positiva bedömningen av service är därför i första hand ett resultat av en sänkt anspråksnivå och inte en effekt av en höjd servicenivå (Nilsson 1993B).

Service i Göteborgsregionen

Mot bakgrund av skillnaderna i servicebedömningar mellan olika ortstyper är det i första hand meningsfullt att jämföra Göteborg med storstäderna i allmänhet. Vid en sådan jämförelse skall uppgifter för Stockholm, Göteborg och Malmö från den nationella SOM-undersökningen relateras till uppgifter för Göteborg från undersökningen i Västsverige.

Överensstämmelsen i bedömningarna är mycket stor. På tolv av femton serviceområden gör göteborgarna samma bedömning som storstadsborna i allmänhet. Göteborgarna är liksom samtliga storstadsbor mindre nöjda med skolan, barnomsorgen och äldreom-

sorgen, men mera nöjda med den privata vården. Endast på tre områden föreligger skillnader mellan Göteborg och samtliga storstäder, som är större än tio balansmåttsenheter. Göteborgarna är mera positiva till folktandvården, men mera negativa till kollektivtrafiken och miljövården¹.

Förortsbornas bedömning av service uppvisar stora likheter med de bedömningar som görs i mindre tätorter samt i städer och större tätorter. Den genomsnittliga differensen är 8 balansmåttsenheter i bägge fallen, och nästan genomgående är avvikelserna i negativ riktning. De boende i kranskommunerna är något mindre nöjda än de som bor i de mindre tätorterna i landet som helhet. Bara på två områden uppgår emellertid de negativa differenserna till mer än tio enheter, nämligen tillgång på bostäder, 37 enheter, och barnomsorg 14 enheter. Vid jämförelse med städerna och de större tätorterna är också där bedömningen av tillgången på bostäder mera negativ, men förortsborna är mera nöjda med äldreomsorgen.

Inom Göteborgsregionen är bosättning i någon av kranskommunerna ett alternativ till att bo i Göteborg. Därför är det av intresse att också jämföra bedömningen av servicen i Göteborg med den i förortskommunerna. Inledningsvis skall jämförelserna begränsas till bedömningen i samtliga förortskommuner och den i Göteborg som helhet.

Av det faktum att göteborgarna i sin syn på service liknar storstadsborna i allmänhet och förortsborna uppvisar stora likheter med de som bor i mindre tätorter, följer att invånarna i Göteborg är mera kritiska än de som bor i kranskommunerna. När det gäller den privata sjukvården – läkare och tandläkare – är göteborgarna mera nöjda än förortsborna, men på sex andra områden gäller det omvända. De offentliga vårdcentralerna och folktandvården är mera uppskattade i förorterna. Det samma

gäller skola, barnomsorg, äldreomsorg och miljövard. Störst är skillnaderna för skola och äldreomsorg.

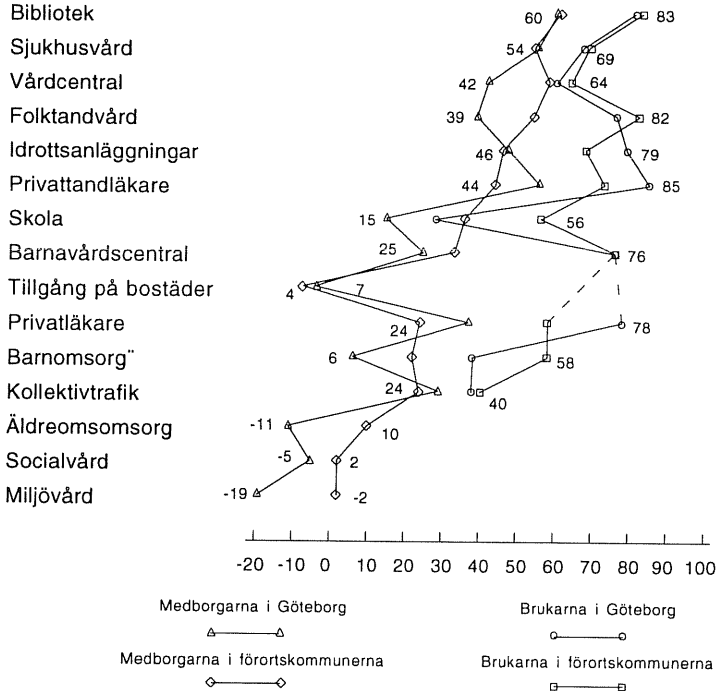
Om vi istället för medborgarna låter de som utnyttjar servicen svara för bedömningen modifieras bilden. Brukarna i Göteborg är också mera positiva i sin syn på de privata alternativen inom sjukvården liksom på idrottsanläggningarna. På två områden är nyttjarna i förortskommunerna mera nöjda nämligen barnomsorg och skola. Inom socialvården och äldreomsorgen är brukarna för få för att uppgifter om bedömningen skall kunna redovisas, och brukare har inte kunnat särskiljas när det gäller tillgång på bostäder och miljövard.

Vid en jämförelse av allmänhetens och brukarnas bedömningar framgår att för både Göteborg och förortskommunerna gäller att brukarna är mera nöjda än allmänheten, och på vissa områden är skillnaderna mycket stora (jfr Nilsson 1993A och Varför behöver kommunerna politiker 1993). De anhöriga bildar en mellangrupp som är mer nöjd än allmänheten, men inte lika nöjd som brukarna. Det är samma huvudmönster som gäller för svenska folket. Ju större närhet medborgarna har till servicen desto mera positiv är man (Nilsson 1993B).

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att göteborgarna i sin bedömning av samhällsservice liknar storstadsborna i allmänhet, med några få undantag. Förortsborna gör samma bedömningar som de boende i tätorter och städer utanför storstadsområdena, men med en något mera kritisk inställning. Det finns anledning att tro att storstadsmiljön "smittat av sig". Vid en jämförelse mellan göteborgarna och förortsborna gäller att de som bor i kranskommunerna i allmänhet är mera nöjda med samhällsservicen. Detta kommer också till uttryck vid en bedömning av hur den kommunala servicen på det hela taget fungerar i kommunen. Genomsnittsvärdet för de boende i Göteborgsregionen är

Figur 2. Medborgarnas och brukarnas bedömning av samhälls-service i Göteborg respektive förortskommunerna 1992 (balansmått)

Källa: Väst-SOM 1992.

Anmärkning: Balansmättet anger andelen nöjda minus andelen missnöjda. Värdena i figuren anger högsta och lägsta värde för respektive serviceområde. De elva förortskommuner som ingår i Väst-SOM-undersökningen är: Ale, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö.

+36 (balansmått). För göteborgarna är motsvarande värde +28 och för förortsborna +46. Vid den samlade bedömningen av den kommunala servicen föreligger det alltså betydande skillnader mellan Göteborg och kranskommunerna.

Service inom Göteborgs kommun

Som ett led i utvärderingen av SDN-reformen genomfördes 1989 en medborgarundersökning, som omfattade telefonintervjuer med 2 500 göteborgare (Rubenowitz 1990). Skillnaderna i bedömningen av den kommunala servicen var förhållandevis små mellan de olika delarna av staden jämfört med skillnaderna mellan olika ortstyper i landet (Nilsson 1990). I den mån det fanns skillnader mellan stadsdelarna var det de boende i de resursstarka områdena som var mera kritiska. Detta kom framför allt till uttryck vid bedömningen av den kommunala servicen som helhet och vid en särskild jämförelse mellan de elva mest resursstarka och de elva mest resurssvaga primärområdena. De boende i de mest resursstarka områdena var lika nöjda eller något mera nöjda när det gällde skola samt kultur och fritid men mera kritiska på övriga serviceområden. Indelningen i resurstarka och resurssvaga stadsdelarna byggde på variablerna genomsnittlig hushållsinkomst, andel personer i kontakt med individ- och familjeomsorgen samt andel utländska medborgare (Se bilaga 1).

I rapporten från den medborgarundersökning som 1993 genomförts inom ramen för SDU-programmet konstaterar Rubenowitz att: "Den allmänna tendensen är att medborgarnas tillfredsställelse med kommunens service inom olika områden är störst inom stadsdelar som tillhör de resursstarka grupperna, och minst inom stadsdelar som tillhör de resurssvaga grupperna. Detta gäller speciellt områden som skolor, omsorgen för handikappade och utvecklingsstörda samt barnomsorgen" (Rubenowitz 1993). I en studie av personalen redovisas samma huvudtendens när det gäller de anställdas bedömning, "Servicen upplevs mest positiv i de resursstarka stadsdelarna. Särskilt stora skillnader finns mellan resursstarka och resurssvaga stadsdelar med avseende på hur skolor och barnomsorg fungerar" (Schaller 1993).

Resultaten från SOM-undersökningen hösten 1992 överensstämmer med den bild som framgår av de tidigare redovisade un-

dersökningarna. På nio av de femton serviceområden som ingick i undersökningen är de boende i resursstarka stadsdelar mest nöjda. Omvänt tillhör de boende i de mest resurssvaga stadsdelarna de mest missnöjda på tolv av de femton serviceområdena. Tydligast är skillnaderna när det gäller bedömningen av barnomsorgen och skolan. Kontrasten mellan de resurstarka och de resurssvaga stadsdelarna går igen också när det gäller hur man tycker att den kommunala servicen fungerar som helhet i kommunen.

Tabell 1. Medborgarnas bedömning av den kommunala servicen som helhet i olika stadsdelar (balansmått)

Resursstarka	+ 36
Medelresursstarka	+ 33
Medelresurssvaga	+ 24
Resurssvaga	+ 22

Kommentar: Indelningen av stadsdelarna framgår av bilaga 1. Frågan i Väst-SOM 1992 löd: "Hur tycker Du på det hela taget att den kommunala servicen fungerar i Din kommun?" med svarsalternativen "Mycket bra, Ganska bra, Varken bra eller dåligt, Ganska dåligt, Mycket dåligt samt Vet ej".

Den huvudsakliga skiljelinjen 1992 går mellan de resursstarka stadsdelarna å den ena sidan och de resurssvaga å den andra. Jämfört med 1989 har bilden förändrats radikalt. I slutet på 1980-talet var det de boende i de resursstarka stadsdelarna som var mest kritiska och avvek från de övriga (Nilsson 1990). Tre år senare är invånarna i resurstarka stadsdelar mest positiva och de som är bosatta i resurssvaga mest negativa. Denna utvecklingstendens gäller också de anställdas bedömning. I sin studie konstaterar Schaller att generellt sett har det enligt personalens bedömningar skett en positiv utveckling i resursstarka stadsdelar och i resurssvaga en negativ utveckling. Skillnaderna har i samtliga avseenden ökat mellan 1989 och 1993 (Schaller 1993).

Vid en jämförelse med den samlade bedömning av den kommunala servicen i hela regionen motsvarar bedömningen i resursstarka områden i Göteborg värdet för hela regionen, +36. Förortsbornas bedömning, +46, ligger tio enheter högre än den som görs i resursstarka stadsdelar och mer än tjugo enheter högre än i resurssvaga stadsdelar.

I Göteborg har under den senaste mandatperioden genomförts betydande nedskärningar av anslagen till flertalet verksamheter; sammanlagt har en minskning av utgifterna med 15 procent beslutats för perioden 1992 - 1994. Det är mot denna bakgrund av särskilt intresse att undersöka hur bedömningen av servicen påverkats. På nio serviceområden är 1992 års västsvenska undersökning jämförbar med 1989 års riksundersökning och SDU-programmets medborgarundersökning samma år. Resultaten är samstämmiga. På två respektive fyra områden är det inga förändringar (mindre än tio balansmåttsenheter). I bägge undersökningarna gäller det bibliotek och skola. På övriga områden uppgår skillnaderna till mer än tio enheter i positiv riktning. De största positiva förändringarna redovisas för tillgång på bostäder, kollektivtrafik, sjukvård och miljövård (jfr Rubenowitz 1993).

Trots besparingar och nedskärningar på många områden är alltså göteborgarna på flertalet områden mera positiva i sin bedömning av den kommunala servicen 1992 än 1989. Utvecklingen har varit densamma i Stockholm. Både i de tre stadsdelar, där försöksverksamhet med stadsdelsnämnder bedrivits, och i de tre kontrollstadsdelarna redovisas en förskjutning i positiv riktning utom för bibliotek, fritid och kultur där bedömningarna är de samma eller något mera negativa (Ivarsson 1993).

Att leva och bo i Göteborgsregionen

Av 1989 års undersökning framgick att de boende i de mest resursstarka stadsdelarna var de mest kritiska mot den kommunala servicen som helhet, samtidigt som de var mest nöjda med sin allmänna livssituation (Nilsson 1990). Tre år senare kan vi konstatera att invånarna i de mest resursstarka stadsdelarna också är de mest positiva i bedömningen av den kommunala servicen. Hur tycker då göteborgarna och invånarna i kranskommunerna att det är att bo i hemkommunen och i det egna bostadsområdet 1992?

Tabell 2. Västsvenskarnas tillfredsställelse med att bo i kommunen respektive i det område där man är bosatt hos västsvenskarna 1992 (skala från -5 till +5).

Boende i:	Område inom kommunen där man bor	Kommunen	Differens
Västsvrige	3,6	3,1	0,5
Förortskommunerna	3,7	3,1	0,6
Göteborg	3,5	3,0	0,5
Stadsdelar inom Göteborg:			
Resursstarka	4,2	3,3	0,9
Medelresursstarka	4,0	3,3	0,7
Medelresurssvaga	3,4	2,9	0,5
Resurssvaga	2,8	2,8	0

Kommentar: Frågan löd "Allmänt sett, hur tycker Du att det är att bo i den kommun Du bor i?" respektive "Allmänt sett, hur tycker Du att det är att bo i det område där Du bor?". De svarande fick markera sitt svar på en tiogradig skala från -5 (Mycket dåligt), 0 (Varken bra eller dåligt) till +5 (Mycket bra).

Västsvenskarna är övervägande positiva i sin bedömning både av hur det är att bo i kommunen och det egna bostadsområdet, men trivs bättre med sitt bostadsområde än med kommunen. Göteborgarna som helhet är i det närmaste lika positiva som

förortsborna, både när det gäller att bo i kommunen och i det egna bostadsområdet. Däremot finns det betydande skillnader inom Göteborgs kommun mellan de olika typerna av stadsdelar. I resurssvaga stadsdelar tycker man att det är lika bra att bo i kommunen som i bostadsområdet. Med ökande resursstyrka ökar den positiva inställningen till kommunen men framför allt till bostadsområdet. Skillnaden mellan de resurssvaga och de resursstarka stadsdelarna uppgår till 5 procent vid bedömningen av kommunen och till 14 procent vid bedömningen av bostadsområdet.

Anledningarna till att man tycker att det är bra eller dåligt att bo i en kommun respektive ett bostadsområde kan vara många. Det kan vara avstånd till arbetsplatsen, typ av bostad, närhet till släkt och vänner, den yttre miljön men också förhållanden i stadsdelen/kommundelen och kommunen. Vi har tidigare kunnat konstatera att de som bor i resurssvaga stadsdelar i Göteborg är mindre nöjda med servicen och med kommunen och bostadsområdet samt att det omvända gäller för de boende i resursstarka stadsdelar. I det följande skall prövas om det också på individnivå finns ett samband mellan bedömningen av den kommunala servicen och hur bra man tycker att det är att bo i kommunen respektive bostadsområdet.

Det finns ett klart samband mellan bedömningen av den kommunala servicen och hur man trivs att bo i kommunen och i bostadsområdet. Sambandet är starkast när det gäller bedömningen av att bo i kommunen; där skiljer det 20 procentenheter mellan de som anser att servicen är mycket bra och de som anser att den är mycket dålig. Motsvarande skillnad för bedömningen av bostadsområdet är 14 procent.

Tabell 3. Västsvenskarnas bedömning av service och tillfredsställelse med att bo i kommunen respektive i det område där man är bosatt 1992 (skala från -5 till +5).

Bedömning av den kommunala servicen som helhet	Område inom kommunen		
	där man bor	Kommunen	Differens
Mycket bra	4,5	4,2	0,3
Ganska bra	3,9	3,6	0,3
Varken bra eller dålig/Vet ej	3,4	2,7	0,7
Ganska dålig	2,8	2,1	0,7
Mycket dålig	3,1	2,2	0,9

Kommentar: Se kommentarerna till tabell 1 och 2.

Dessa förhållande skall inte i första hand tolkas kausalt så att dålig service förorsakar vantrivsel med att bo i kommunen och bostadsområdet. Vad vi kan konstatera är att de som är missnöjda med den kommunala servicen också är mindre tillfreds med att bo i kommunen och i det egna bostadsområdet. Omvänt trivs de som är nöjda med den kommunala servicen också med att bo både i kommunen och i sitt bostadsområde. Det är sannolikt att det finns en växelverkan mellan de kommunala insatserna och förhållandena i övrigt i bostadsområdet och i kommunen som helhet. För den enskilde kan situationen ändras genom att man flyttar till ett annat område eller till en annan kommun.

Att flytta eller att inte flytta?

Studier av flyttningsmönster visar att olika orsakskomplex ligger bakom flyttningsutvecklingen. Det kan vara fråga om nationella och internationella trender, t ex gröna vågens och citykulturens attraktionskraft under vissa skeden. Vidare är både inflyttningsområdets dragningskraft (pull-effekten) och boendeområdets bortstötningseffekt (push-effekten) av betydelse. Enkätstudier med

in- och utflyttade visar att för individerna och hushållen är arbetsmarknaden/utbildningsmöjligheterna, familjeförhållanden samt bostads- och miljösituationen viktiga skäl till att byta bostad och flytta. Dessutom kan den kommersiella och kommunala servicen vara av betydelse (Persson 1986 och 1988).

I början på 1980-talet flyttade årligen ca 15 procent av göteborgarna. Huvuddelen av flyttningarna var korta och höll sig inom det egna distriktet eller den egna sektorn av staden, dvs frölundaborna flyttade inom Västra Göteborg och ogärna till Hisingen eller till Östra Göteborg. En studie av inflyttningen till Göteborgs primärområden, baserad på offentlig statistik visade att närhet, sektorsberoende och social miljö var de klart viktigaste förklaringsfaktorerna (Holmberg och Persson 1984). Social miljö var i Holmberg och Perssons undersökning närmast liktydigt med resursstyrka, som den definierats här. I Väst-SOM har benägenheten att flytta från kommunen och det egna bostadsområdet undersökts, och huvudmönstret framgår av tabell 4.

Om vi jämför förortsborna och samtliga göteborgare visar det sig att flyttningsbenägenhet är den samma. Det är ca 45 procent som kan tänka sig att flytta från den egna kommunen till en annan kommun. Andelen som kan flytta inom den egna kommunen är lika stor, men något högre i Göteborg än i förortskommunerna. Av samtliga som bor i göteborgsregionen är det 40 procent som inte kan tänka sig att flytta alls, och andelen ortsbundna är lika stor i Göteborg som helhet som i kranskommunerna.

Likheterna är stora mellan genomsnittsvärdena för invånarna i samtliga förortskommuner och för alla göteborgare, men inom Göteborg är spännvidden förhållandevis stor. De som är obenägna att överhuvudtaget flytta är fler i de resursstarka stadsdelarna, 46 procent, jämfört med dem i de övriga stadsdelarna, 39, 40 respektive 37 procent. Om Majorna exkluderas ur gruppen resurssvaga stadsdelar blir skillnaderna mera markerade. Av de boende i Bergsjön, Biskopsgården, Gunnared, Kortedala och Lärjedalen

är det 70 procent som kan tänka sig att flytta, och bara 30 procent som inte kan det.

Tabell 4. Benägenhet att flytta från kommunen respektive det område där man är bosatt hos västsvenskarna 1992 (procent).

Boende i:	<i>Benägenhet att flytta till:</i>			Ej flytta	Summa procent
	Annan kommun och annan del av kommunen	Annan kommun	Annan del av kommunen		
Västsvrige	30	15	15	40	100
Förortskommunerna	29	17	15	39	100
Göteborg	31	13	16	40	100
Stadsdelar i Göteborg:					
Resursstarka	26	16	12	46	100
Medelresursstarka	28	17	16	39	100
Medelresurssvaga	35	11	14	40	100
Resurssvaga	33	10	20	37	100

Kommentar: Frågan löd "Skulle Du kunna tänka Dig att flytta från den kommun där Du bor till en annan kommun" respektive "Skulle Du kunna tänka Dig att flytta från det område där Du bor till en annan del av kommunen". Det fanns fyra svarsalternativ att välja mellan: Ja, absolut, Ja, kanske, Nej knappast samt Nej absolut inte.

Om vi ser till vart man skulle kunna tänka sig att flytta, så visar det sig att de som övervägt att lämna Göteborg är en lika stor andel i alla typer av stadsdelar, 42-46 procent. Däremot är de som skulle kunna tänka sig att flytta från området väsentligt fler i de resurssvaga stadsdelarna än i de resursstarka – resurs-svaga 53 procent, medelresurssvaga 49 procent, medelresursstarka 44 procent och resursstarka 38 procent. Att flytta från området där man bor betyder inte nödvändigtvis att man vill

lämna stadsdelen, men med avtagande resursstyrka i stadsdelen ökar benägenheten hos de boende att vilja lämna området.

När det gäller faktisk flyttning är det via den officiella statistiken bara möjligt att utläsa hur många som flyttat från stadsdelarna till övriga Göteborg och utanför Göteborg. År 1991 minskade Göteborgs befolkning med 2 176 personer genom nettoutflyttning, vilket motsvarar 0,5 procent. Av de 21 stadsdelarna var det 14 som minskade sin befolkning och 7 som ökade. I de resursstarka stadsdelarna och de medelresursstarka var det en nettoökning med 0,2 respektive 0,3 procent, medan det var en nettominskning i de medelresurssvaga och de resurssvaga med 0,5 respektive 1,7 procent. Störst nettoutflöde hade Bergsjön och Biskopsgården med 4,6 procent av befolkningen. Majorna avviker helt från övriga resurssvaga stadsdelar och hade 1991 den största nettoinflyttningen (Statistisk årsbok Göteborg 1992).

Det finns alltså inte bara en skillnad mellan de olika stadsdelarna när det gäller flyttningsbenägenheten utan också när det gäller faktisk flyttning. Av dem som flyttade 1991 var det ca 40 procent som flyttat utanför kommunen och ca 60 procent som flyttade till annan stadsdel, och skillnaderna mellan de olika typerna av stadsdelar var i detta avseende små. Uppgifterna från Väst-SOM 1992 tyder emellertid på att av dem som bor i de resurssvaga stadsdelarna är det många fler som skulle vilja flytta om möjlighet fanns, och då i första hand till andra delar av Göteborg.

Service – boende och medborgarroller

I punktform kan undersökningens huvudresultat sammanfattas på följande sätt:

- göteborgarna gör samma bedömning av samhällsservicen som storstadsborna i allmänhet,
- förortsborna i Göteborgsregionen har samma syn på samhällsservice som de som bor i städer och tätorter utanför storstäderna men är över lag något mera kritiska,
- vid en jämförelse inom Göteborgsregionen är förortsborna mera positiva till den offentliga servicen än göteborgarna, men mindre nöjda när det gäller den privata vården,
- större närhet till servicen innebär att man är mera nöjd, och bland brukarna är skillnaderna mellan göteborgarna och förortsborna mindre än bland allmänheten,
- göteborgarna är som helhet mera nöjda med servicen 1992 än 1989,
- skillnaderna mellan de olika stadsdelarna har ökat mellan 1989 och 1992, och de som bor i resursstarka stadsdelar är idag mera nöjda med samhällsservicen än de som bor i resurssvaga stadsdelar,
- göteborgarna som helhet trivs lika bra att bo i kommunen och i sitt bostadsområde som förortsborna,
- de som bor i resursstarka stadsdelar i Göteborg är emellertid väsentligt mera positiva till sitt bostadsområde än de som bor i resurssvaga,
- de som är nöjda med den kommunala servicen trivs bättre med att bo i kommunen än de som är missnöjda med kommunens service,
- benägenheten att flytta är större i resurssvaga än i resursstarka stadsdelar och samma mönster gäller för den faktiska flyttningen.

Kommunerna har ett intresse av att kunna erbjuda en bra boendemiljö för kommuninvånarna. Det gäller inte bara den service som kommunen tillhandahåller utan också förhållandena i bostadsområdena i vid mening. Den kommunala servicen kan kommunen direkt påverka medan de andra förhållandena på kort sikt i varje fall endast låter sig påverkas indirekt. De åtgärder som en kommunen vidtar skall dessutom ses i relation till vad andra kommuner i regionen gör, eftersom den som flyttar sällan låter de administrativa gränserna vara avgörande för valet av bostadsort. Det gäller därför för en kommun både att skapa en god och jämnt fördelad kommunal service som gör att de boende trivs och vill bo kvar, och att kunna erbjuda attraktiva boställningsförhållanden för dem som överväger att flytta. En nyckelgrupp som är särskilt intressant för kommunerna är de som tillför skattekraft och förorsakar låga sociala kostnader. Dessa förhållanden kan förorsaka svåra avvägningssituationer för kommunerna när det gäller vad man skall satsa på. Med stora skillnader mellan områden och stadsdelar är detta ett aktuellt dilemma i Göteborg.

Den som flyttar från en kommun till en annan tar med sig skattekraften och sin röst att påverka i kommunalvalet. Däremot har den som slår sig ner inom regionen kvar sina möjligheter att som konsument och i viss utsträckning också som brukare av offentliga tjänster tillgodose sina behov inom ett vidare område än den egna kommunen. Det senare gäller idag i stor utsträckning kultur- och fritidsaktiviteter och genom samarbetet mellan landstingen också sjukvården. Inom Göteborg är de tjänster som är knutna till den egna stadsdelen färre och brukarens rörelsefrihet ännu större. Införandet av skolpeng och privatisering av tidigare offentliga tjänster förstärker denna tendens. Därmed ökar möjligheterna för den aktive brukaren att också inom kommunen nyttja tjänster oavsett bostadsort. Det innebär emellertid samtidigt att medborgarskapet splittras upp på utövandet av de olika rollerna som väljare, skattebetalare, brukare och anställd.

Not

1. I analyserna har samtliga göteborgare klassificerats som storstadsbor. Även inom rikets andra stad ryms emellertid olika ortstyper. Av de urvalpersoner som var folkbokförda i Göteborg uppgav 4 procent att de bodde på ren landsbygd och 24 procent att de var bosatta i en mindre tätort. Återstående har karakteriserat den egna bostadsorten som stad eller större tätort.

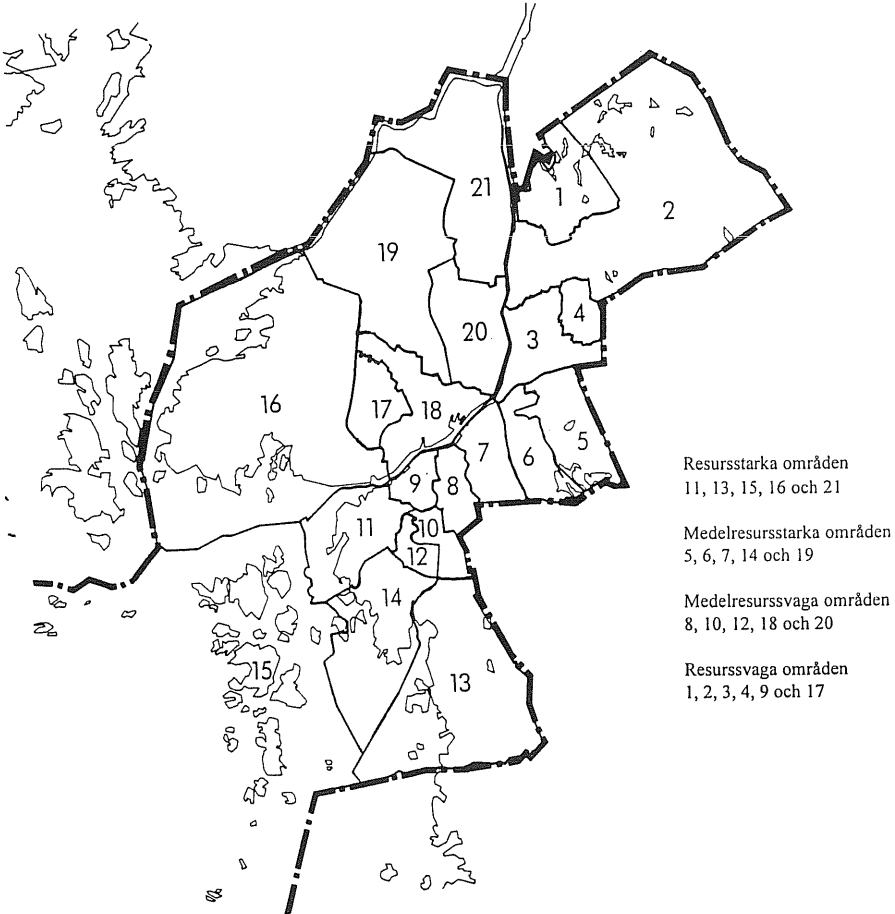
Mera betydelsefullt är emellertid att kunna avläsa förortsbornas karaktäristik av sin ortstyp. En klar majoritet, 60 procent, anger att de är bosatta i en mindre tätort, 23 procent på ren landsbygd och 17 procent i stad eller större tätort. Att stadsbegreppet inte längre är levande för de som bor i dagens kommuner, framgår av att en majoritet av invånarna i de gamla städerna Kungsbacka, Kungälv och Mölndal uppger att de är bosatta i mindre tätorter. Denna är den oftast uppgivna ortstypen utom på Tjörn, där lika många bor på ren landsbygd, och i Lilla Edet där de boende på landet utgör en majoritet.

Referenser

- Brorström, B m fl (1993), *Effektivitetsbedömning – om tre stadsdelsnämnders verksamhet, organisation och ekonomi*. KFi.
- Gilljam, M och Holmberg, S (1993), *Väljarna inför 90-talet*. Norstedts.
- Holmberg, I och Persson, K (1984), *Centralt eller perifert bostadsbyggande*. Kulturgeografiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Ivarsson, J-I (1993), *Stadsdelsnämnds försöken i Stockholm – invånarnas reaktioner och synpunkter*. USK 1993:3.
- Nilsson, L (1990), *Kommunal service – politisk aktivitet i Göteborg*. SDU 1990:3, Göteborgs universitet.
- Nilsson, L (1993 A), *Stadsdelspolitikerna i Göteborg 1989 – 1991*. SDU 1993:1, Göteborgs universitet.
- Nilsson, L (1993 B), Medborgarna, den offentliga sektorn och krisen. I Holmberg, S och Weibull, L (red) *Perspektiv på krisen 1993*. SOM-rapport 9, Göteborgs universitet.
- Persson, K (1986), *Nya flyttningsmönster och små kommuners konkurrensstrategi*. Kulturgeografiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Persson, K (1988), *Varas flyttningsmönster*. Handels Annex.
- Proposition 1992/93:100.
- Proposition 1993/94:25.

- Rubenowitz, S (1990), *Hur trivs man i Göteborg*. SDU 1990:1, Göteborgs universitet.
- Rubenowitz, S (1993), *Medborgarundersökningen, Hur upplever göteborgarna den kommunala servicen och stadsdelsreformen*. SDU 1993:3, Göteborgs universitet.
- Schaller, J (1993), *Personal i decentraliserad organisation. Tre år med stadsdelsreformen i Göteborg*. SDU 1993:4, Göteborgs universitet.
- Statistisk årsbok Göteborg 1992, Göteborgs stadskansli.
- Varför behöver kommunerna politiker?* (1993), Publica.

Bilaga 1. Stadsdelsnämndsområden

1. Gunnared
2. Lärjedalen
3. Kortedala
4. Bergsjön
5. Härlanda
6. Örgryte
7. Centrum

8. Linnéstaden
9. Majorna
10. Högsbo
11. Älvsborg
12. Frölunda
13. Askim
14. Tynnered

15. Styrsö
16. Torslanda
17. Biskopsgården
18. Lundby
19. Tuve-Säve
20. Backa
21. Kärra-Röbo

Kontakter mellan invånare och kommun

ANNA RÖNSTRÖM

Att medborgarna är delaktiga i vad som händer i en kommun och får ordentlig information om allmänna och enskilda ärenden är en viktig aspekt av demokratin. Eftersom kommunens ansvar gentemot invånarna är så brett, är en fungerande kontakt mellan myndigheterna och medborgarna en nödvändighet. Fungerar inte de grundläggande kontakterna upplevs relationerna lätt som byråkratiska. I 1979 års betänkande från byråkratiutredningen (SOU 1979:31) fastslogs att service innefattar en rad olika faktorer, bland annat

- *information* om myndigheters uppgifter, vilka regler som gäller och vart man vänder sig i olika frågor
- *tillgänglighet* för allmänheten, såväl i tid som i rum
- *hjälp* åt allmänheten, både när det gäller den formella handläggningen och i frågor som rör själva saken
- *bemötande* från myndighetens sida, dvs villighet att upplysa, vägleda och hjälpa allmänheten samt sättet att göra det

Även om intentionerna från myndigheterna är goda, blir resultatet inte bra om myndigheternas språk är svårförståeligt. Vikten av ett klart och lättförståeligt språk betonas tydligt i betänkandet.

Att producera tjänster är en komplex process. Så komplex att den ofta upplevs som byråkratisk, speciellt om den inte fungerar enligt förväntningarna. Varje individ har sina förväntningar; patienten

som söker upp en läkare förväntar sig att bli botad, spårvagnsresenären förväntar sig att komma fram till sin destination och föräldrarna som har sitt barn i dagis förväntar sig att barnet skall tas om hand på ett bra sätt. Man vill inte stöta på några komplikationer och inte ha något merarbete. När tjänsten är betald förväntar man sig att den skall bli väl utförd och god service accepteras utan närmare eftertanke. Om servicen däremot är sämre än förväntat blir man desto mer irriterad och tycker sig ha anledning att klaga. Människor reagerar mycket snabbare på dålig service än på bra (Normann, 1983). Den service som en kommun tillhandahåller för sina medborgare är oftast både svår och nödvändig, både vad det gäller utförande och resultat. Sjukvård, barnomsorg, socialvård och äldreomsorg är några exempel på tjänster som är svåra att producera och också svåra att förutsäga effekterna av. Icke desto mindre förväntar man sig att det skall fungera bra, eftersom man har betalt skatt och man dessutom i många fall är beroende av servicen. Denna beroendeställning gör också att individen kan känna sig utelämnad och maktlös och är därför mer benägen att vara missnöjd med det bemötande han/hon får.

Den här uppsatsen skall inte behandla den typen av kontakter som ett möte med en kommunal dagbarnvårdare innebär, utan den är koncentrerad på medborgarnas kontakter med tjänstemän inom den kommunala förvaltningen. Hur ser verkligheten ut? Är medborgarna nöjda med sina kontakter med myndigheterna i kommunen? I vilken utsträckning har medborgarna kontakter med förvaltningen i sin kommun?

Några av dessa frågor försöker Väst-SOM-undersökningen fånga upp med hjälp av fyra påståenden som svarspersonen får ta ställning till. Under frågan *"Om Du tänker på Dina kontakter med kommunen under det senaste året, vad tycker Du om den kommunala förvaltningen och de anställda i Din kommun"* fanns följande påståenden:

Jag har haft svårt att hitta till rätt person när jag kontaktat kommunen.

Kommunens anställda har varit hjälpsamma och lyssnat på vad jag har att säga.

Skrivelser och andra meddelanden från kommunen har varit svårbegripliga

Kommunens anställda har arbetat snabbt och effektivt.

Svarspersonerna har fått ange om detta stämmer eller inte med hjälp av en fyrgradig skala; stämmer mycket bra, stämmer ganska bra, stämmer ganska dåligt och stämmer mycket dåligt. Ett femte alternativ finns också: har ej varit i kontakt/vet ej.

Kommunens kontakter med invånarna

Christian Grönros för i sin bok "Service Management i den offentliga sektorn" (1988) ett resonemang kring tjänstekvalitet och hur den kan delas upp i teknisk och funktionell kvalitet. Den tekniska kvaliteten beror helt på vad kunden konkret får (om han till exempel får ett nytt pass) och är helt oberoende av hur kontakten mellan kunden och organisationen sköttes. Den funktionella kvaliteten avgörs av hur processen upplevs av kunden, vilket bemötande man får, vilken attityd personalen har, om man får vänta länge och så vidare. Tjänsten kan alltså uppfylla kraven på teknisk kvalitet, men inte på funktionell. I Väst-SOM finns frågor som behandlar både den tekniska och den funktionella kvaliteten. Den fråga som huvudsakligen behandlas i detta kapitel (fråga 41) rör den funktionella kvaliteten. I begreppet funktionell kvalitet ingår att hitta till rätt person när man kontakter kommunen. Det är en viktig del av myndighetens tillgänglighet. När man väl hittat den person man vill tala med är det lika viktigt att man dels blir tagen på allvar, dels får verklig hjälp samt

att den man pratar med har varit hjälpsam och lyssnat på ärendet. Dessutom består den funktionella kvaliteten i att man förstår de skrivelser och meddelanden som kommer från kommunen samt att de som handhar ärendet arbetar snabbt och effektivt.

I denna och liknande undersökningar (Ängmo, 1985; Bergehed och Ekström, 1987) har en stor andel av de tillfrågade angivit att de inte alls har varit i kontakt med sin kommun. Eftersom det är rimligt att anta att en stor del av dem som hoppat över frågan inte heller varit i kontakt med sin kommun, har jag i denna analys slagit samman dem som uppger att de inte varit i kontakt med kommunen och dem som har hoppat över frågan eller delfrågan. Resultaten från Ale och Lerum har räknats om för att bli jämförbara med Väst-SOM. I Väst-SOM 1992 anger ungefär 45 procent att de varit i kontakt med kommunen under det senaste året. I en undersökning som gjordes 1985 i Ale, där svarspersonerna fick ta ställning till åtta påståenden om byråkrati och tjänstemannakontakter, stod internbortfall och vet ej-svar för mellan 27 och 56 procent (Ängmo, 1985). Det finns dock några viktiga metodologiska skillnader mellan Väst-SOM och de två undersökningarna i Ale och Lerum. Undersökningen i Ale gjordes med hjälp av telefonintervjuer, medan de andra två gjordes som postenkätundersökningar. Vid telefonintervjuer får man ofta ett lägre internbortfall, eftersom man på ett annat sätt kan förklara eventuella oklarheter och påpeka för intervjupersonen hur viktigt det är att han/hon ger ett svar. Vidare är formuleringen annorlunda i Väst-SOM än i de andra två. I Väst-SOM gällde frågan det senaste årets kontakter, medan det i de andra två undersökningarna gällde kontakten överhuvudtaget med kommunen. Därför är det naturligt att färre personer i Väst-SOM anger att de har haft kontakt med kommunen.

Kvinnor har i lägre grad än män markerat att de varit i kontakt med kommunen. Det skiljer genomgående ungefär 5-6 procent. Ännu större är skillnaderna mellan de olika utbildningskategorierna. Mellan 33 och 38 procent av de lågutbildade har under det

senaste året varit i kontakt med kommunen, medan 53 till 55 procent av de högutbildade har det.

Denna analys baserar i fortsättningen endast på de som varit i kontakt med kommunen och internbortfallet samt 'har ej varit i kontakt/vet ej'-svaren har exkluderats.

Socioekonomiska grupper och funktionell kvalitet

Kvinnor och män har i stort sett samma bedömning av den funktionella kvaliteten i kommunen. Det finns dock några skillnader mellan könen. Den största skillnaden finns när man bedömer om kommunens anställda har varit hjälpsamma eller ej. Det visar sig att män är mer positiva än kvinnor (63 respektive 57 procent) och att kvinnor således inte kände sig lika bra behandlade. I Göteborg har kvinnorna svårare att hitta till rätt person när de kontaktar kommunen än vad männen har (66 respektive 58 procent). I förortskommunerna tycker männen i 11 procent högre grad att kommunes anställda är hjälpsamma och lyssnat på ärendet än vad kvinnorna tycker. Både män och kvinnor i Göteborg och i förortskommunerna, tycker i ungefär samma utsträckning att skrivelser från kommunen har varit svårbegripliga.

Tidigare undersökningar visar att människor med hög eller medelhög utbildning ofta är mer kritiska till den kommunala servicen än vad lågutbildade är. Det slår i genom även i denna undersökning. Inte helt förvånande har dock de med högre utbildning lättare att hitta till rätt person i kommunen och de har också lättare att förstå skrivelser och andra meddelanden från kommunen. De med medelhög utbildning är dock mest kritiska mot kommunen när det gäller att hitta till rätt person. När det gäller att skrivelser från kommunen varit svårbegripliga står de lågutbildade för kritiken. I det påståendet ser vi också den största skillnaden mellan kategorierna. Medan 34 procent av de högutbildade håller

med om att skrivelser från kommunen har varit svåra, tycker hela 52 procent av de lågutbildade att så är fallet.

Tabell 1. Socioekonomiska grupper och funktionell kvalitet (procentandel som instämmer)

	Svårt hitta rätt person	Anställda är hjälpsamma	Skrivelser svårbegripliga	Arbetat snabbt o effektivt	N
Män	56	63	44	35	804
Kvinnor	58	57	41	38	796
Högutbildade	53	60	34	35	493
Medelutbildade	63	56	44	33	496
Lågutbildade	58	66	52	43	526
Väst-SOM (1992)	57	60	43	36	1603
Göteborg (1992)	60	58	46	34	891
Förorts-kommunerna (1992)	51	63	40	39	712
Ale (1985)	48	71	59		496
Lerum (1987)	52	68	67		549
Totalt	57	61	42	36	1603

När det gäller bedömningen av de anställdas hjälpsamhet och effektivitet ser vi tydligt att hög- och medelhögutbildade är mer negativt inställda till kommunen och dess myndigheter; 66 procent av de med låg utbildning tycker att kommunens anställda har varit hjälpsamma och lyssnat på vad de haft att säga, medan endast 56 procent av de med en medelhög utbildning tycker detsamma. Medelhög- och högutbildade är även mer kritiska till effektiviteten. En tredjedel av de högutbildade tyckte att de anställda i kommunen arbetat snabbt och effektivt, medan 43 procent av de lågutbildade ansåg det.

Förutom kön och utbildning, kan man också göra jämförelser mellan olika geografiska områden. Här finns anledning att studera eventuella skillnader både mellan Göteborg och förortskom-

munerna inom Väst-SOM-materialet och mellan Väst-SOM och de resultat som framkom i två liknande undersökningar, en i Ale (Ångmo, 1985) och en i Lerum (Bergehed och Ekström, 1987). I vår Väst-SOM-undersökning finns det stora skillnader mellan göteborgarna och de som bor i någon av de elva kranskommunerna. Göteborgarna är genomgående mer negativa till kommunen och dess service än vad förortsborna är. Det har visat sig i tidigare undersökningar att storstadsbor inte sällan är mer kritiska till den offentliga servicen i allmänhet än vad boende på mindre orter är. Som vi kan se i tabell 1 är göteborgarna mer negativa i alla avseenden; de har svårare att hitta till rätt person i kommunen, de är mindre benägna att hålla med om att kommunens anställda har varit hjälpsamma och lyssnat på vad de haft att säga, de är mer kritiska till de svårbegripliga skrivelser som kommer från kommunen och de är mindre positiva till effektiviteten hos kommunens anställda.

Vid en jämförelse mellan Göteborg och förortskommunerna, finner vi också att skillnaderna mellan de olika utbildningskategorierna blir större. I både Göteborg och i förorterna har medelutbildade svårast att hitta rätt och högutbildade lättast. När det gäller att hitta till rätt person i kommunen är skillnaden mellan de olika utbildningskategorierna större i förorterna än i staden Göteborg. Samma förhållande gäller även påståendet om huruvida man tycker att kommunens anställda har varit hjälpsamma och lyssnat på ärendet. Hos göteborgarna är skillnaderna inte heller här speciellt stora när det gäller de olika utbildningskategorierna. I förortskommunerna är skillnaderna större, där skiljer det hela 14 procent mellan de mest positiva och de mest negativa.

När det gäller krångliga skrivelser finns stora skillnader mellan människor med låg och med hög utbildning. Här är skillnaderna större hos göteborgarna än hos förortsborna. De lågutbildade i Göteborg tycker i högst utsträckning (55 procent) att skrivelser och andra meddelanden från kommunen är svårbegripliga. Det

skiljer 20 procentenheter mellan dem och de högutbildade i Göteborg, som till 35 procent håller med om påståendet. Mönstret i förorterna ser likadant ut; 49 procent av de lågutbildade och 33 procent av de högutbildade tycker att påståendet är korrekt. Det sista av de fyra påståendena följer samma mönster som de tre andra: göteborgarna är mer negativt inställda till kommunen och dess tjänstemän. Av dem som svarat på frågan ansåg 34 procent av göteborgarna att de anställda i kommunen arbetat snabbt och effektivt, medan 39 procent av förortsborna tyckte det. Mest positiva till effektiviteten hos kommunens anställda är de lågutbildade i förortskommunerna. I Göteborg var mönstret detsamma: lågutbildade är mest positiva med 40 procents instämmande och medelutbildade är minst positiva med sina 29 procent. De med hög utbildning ligger mittemellan med 33 procent.

År 1985 gjordes en undersökning bland invånarna i Ale kommun (Ängmo, 1985). Där fick de tillfrågade ta ställning till tre av de påståenden som också finns i Väst-SOM och som behandlas i detta kapitel. Vid en jämförelse ser vi då att Ale och Lerum följer samma mönster som gruppen förortskommunerna i Väst-SOM-materialet. Invånarna i Ale och Lerum är i allmänhet mer positiva till den service kommunerna ger, förutom i ett avseende; de anser i högre grad att skrivelser och andra meddelanden från kommunen är svårbegripliga än vad resultatet i Väst-SOM visade. När det gäller svårigheten att hitta till rätt person och bedömningen om kommunens anställda har varit hjälpsamma är invånarna i Ale ungefär 12 procentenheter mer positiva än Göteborg och de boende i Lerum ungefär 9 procentenheter mer positiva. En trolig förklaring till detta förhållande ligger i kommunernas storlek. En liten kommun är i allmänhet mer lätthanterlig och det är därför inte så konstigt att det till exempel är lättare att hitta till rätt person i kommunen.

Partisympati och bedömning av funktionell kvalitet

Traditionellt sett finns det vissa skillnader mellan olika partier när det gäller inställningen till kommunen och den offentliga sektorn. Moderaterna brukar vara mer kritiska, medan socialdemokrater ofta är mer positiva.

Partierna redovisas vart och ett för sig i tabell 3 och 4. Vissa partier är dock för små för att man skall kunna göra en rättvis analys av resultatet. Centern, kds, miljöpartiet och vänsterpartiet kommer alltså inte att kommenteras här. För varje påstående har jag räknat ut andelen som givit positiva svar samt andelen som lämnat negativa svar. Genom att subtrahera de negativa från de positiva har jag så fått fram ett balansmått för varje påstående och varje parti. Jag har givetvis tagit hänsyn till att två av de fyra påståendena är positivt ställda och två är negativt ställda. Resultatet följer samma mönster i Göteborg och i förorterna (se tabell 2 och 3).

Tabell 2. Parti och funktionell kvalitet i Göteborg (balansmått).

	Svårt hitta rätt person	Anställda är hjälpsamma	Skrivelser svårbegripliga	Arbetat snabbt o effektivt	N
Vänsterpartiet	-30	+24	+28	-26	39
Socialdemokraterna	+2	+26	+12	-16	284
Centerpartiet	-60	-12	-42	-56	16
Folkpartiet	-46	+24	+8	-26	79
Moderaterna	-12	+20	+18	-42	196
Kds	-50	-50	-32	+20	20
Miljöpartiet	-54	0	+12	0	29
Ny Demokrati	-60	+4	0	-50	59
Totalt	-24	+16	+10	-32	891

Anmärkning: Balansmålet fås genom att subtrahera andelen negativa svar från andelen positiva svar. Hänsyn har tagits till att två av påståendena är positivt ställda och två är negativt ställda.

Vissa mönster kan urskiljas i resultatet. Vi kan se att socialdemokraterna genomgående är mer positiva än de andra partierna och att ny demokrati är mer negativa. Det ligger väl i linje med partiernas allmänna åsikter om den offentliga sektorn. Socialdemokraterna, både i Göteborg och i förortererna, är mest positiva när det gäller bedömningen om de anställdas hjälpsamhet och minst positiva angående huruvida de anställda arbetat snabbt och effektivt. I det följer socialdemokraterna genomsnittet. Folkpartiet däremot avviker något från genomsnittet. I förortererna är de mest positiva över kommunens skrivelser, medan folkpartisterna i Göteborg är mest negativa till att hitta till rätt person i kommunen. Moderaterna och folkpartiet följs till stor del åt i sina bedömningar. När det gäller att hitta till rätt person i Göteborg, samt att bedöma om skrivelser från Göteborgs kommun är svårbegripliga, är dock moderaterna mer positivt inställda. Det hänger sannolikt ihop med att moderata samlingspartiet traditionellt har fler sympatisörer bland högutbildade. De moderata väljarna i förortererna är dock lite mer negativa än de folkpartistiska väljarna i förortererna. Nydemokraterna är överlägset mest negativa, både i Göteborg och i förortererna.

Tabell 3. Parti och funktionell kvalitet i förortererna (balansmåt).

	Svårt hitta rätt person	Anställda är hjälpsamma	Skrivelser svårbegripliga	Arbetat snabbt o effektivt	N
Vänsterpartiet	+20	0	+42	0	15
Socialdemokraterna	+12	+36	+22	-10	225
Centerpartiet	0	+65	+54	+34	24
Folkpartiet	0	+4	+42	-22	56
Moderaterna	-16	+28	+24	-32	143
Kds	-32	+20	+18	-6	36
Miljöpartiet	0	0	+28	+34	21
Ny Demokrati	-14	+10	-8	-58	65
Totalt	-2	+26	+20	-22	710

Anmärkning: Balansmättet fås genom att subtrahera andelen negativa svar från andelen positiva svar. Hänsyn har tagits till att två av påståendena är positivt ställda och två är negativt ställda.

Vad tycker västsvenskarna i allmänhet om sin kommunala service

Ungefär hälften av invånarna i Västsverige har under det senaste året haft kontakt med sin kommun. Av dem är den övervägande delen positiva. Om man som jämförelsepunkt ser på hur västsvenskarna bedömer servicen i stort i sin kommun, upptäcker vi att endast 8 procent ger en negativ bedömning medan 13 procent antingen anger att de inte vet eller också har de hoppat över frågan. Invånarna i Västsverige är alltså i allmänhet nöjda med servicen i sin kommun eftersom 43 procent svarar att de tycker den kommunala servicen fungerar ganska eller mycket bra. Övriga 37 procent anger att de tycker att servicen fungerar varken bra eller dåligt. Det skulle enligt resonemanget om att människor reagerar snabbare på dålig service än på bra betyda att servicen fungerat precis så bra som man kan förvänta sig (Normann, 1983). Man kan dock se en skillnad på göteborgare och de som är bosatta i någon av de elva kranskommuner som är med i undersökningen. Göteborgarna är betydligt mindre positiva än förortsborna; 58 procent av förortsborna är mycket eller ganska positiva, medan motsvarande siffra för göteborgarna är 42 procent. I den rikstäckande SOM-undersökningen 1992 visade det sig att storstadsbor genomgående är mer missnöjda och att skillnaden i bland är stor.

Väst-SOM 1992 visar att förortsborna genomgående anser att kommunen och dess tjänstemän ger en bättre service än vad de boende i Göteborg anser om sin kommun. Det gäller både bedömningen av teknisk kvalitet (den faktiska servicen kommunen ger) och av funktionell kvalitet (attityder hos de anställda, effektivitet).

Referenser

- Bergehed, Åsa och Ekström, Annika (1987) *Medborgarna och Lerums kommun – en studie av attityder till kommunal service, byråkrati och kommunal information av politisk aktivitet samt inställning till decentralisering*. Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet.
- Grönroos, Christian och Monthelie, Caroline (1988) *Service management i den offentliga sektorn*. Liber
- Nilsson, Lennart (1993) Medborgarna, den offentliga sektorn och krisen. I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Perspektiv på krisen. SOM-rapport nr 9*, Göteborgs universitet
- Normann, Richard (1983) *Service Management. Ledning och strategi i tjänsteproduktion*. Liber.
- SOU 1979:31 *Bättre kontakter mellan enskilda och myndigheter*. Betänkande av byråkratiutredningen
- Ängmo, Helen (1985) *Byråkrati eller service – en studie av attityder till kommunalförvaltningen i Ale kommun*. Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet

Vad vill männen minska när de vill minska den offentliga sektorn?

MARIA OSKARSON

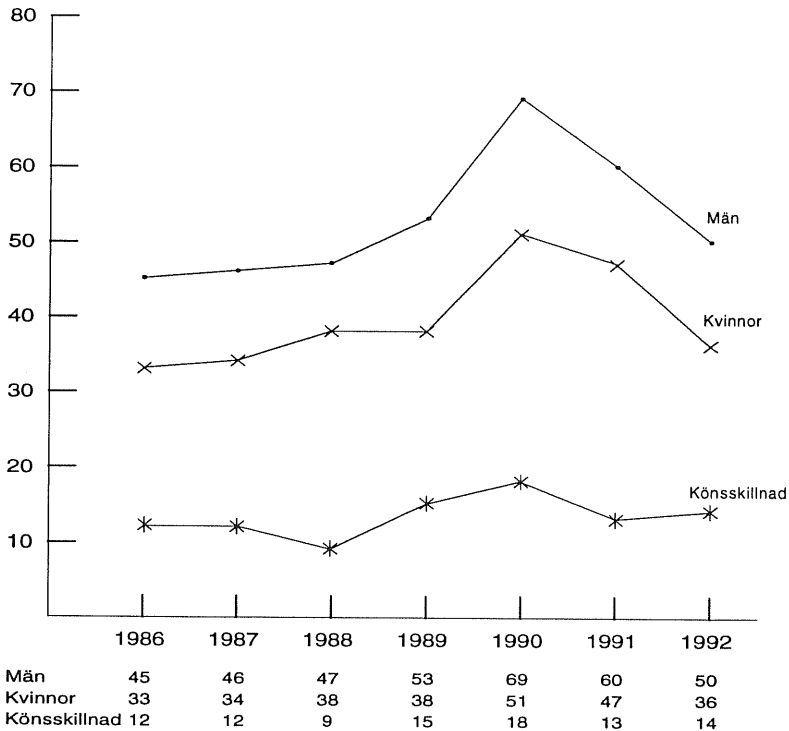
Den svenska modellen har traditionellt inneburit att välfärdsservice sköts av den offentliga sektorn, och finansieras solidariskt via skatterna. Denna välfärdsmodell är idag ifrågasatt, och inslag av privata företag inom välfärdsservice är allt vanligare. Frågan om den offentliga sektorns ansvar och finansiering står idag högt på den politiska dagordningen i Sverige.

Kvinnor försvarar i högre utsträckning än män den offentliga sektorn. I en rad undersökningar genom åren har det framkommit att just synen på den offentliga sektorns storlek vid sidan av synen på kärnkraft och på EG-medlemskap är en av de mest könsskiljande politiska sakfrågorna i svensk politik¹. I samtliga SOM-undersökningar på riksnivå har en fråga om den offentliga sektorns storlek ställts, och resultaten visar på en stabil skillnad mellan kvinnors och mäns åsikter. Detta visas i figur 1.

Inställningen till den offentliga sektorn har blivit mer positiv mellan 1991 och 1992. Andelen som instämmer i påståendet om att minska den offentliga sektorn var som högst 1990, och har därefter succesivt sjunkit. Dessa opinionsförändringar är lika bland kvinnor och män, vilket innebär att könsskillnaden är i det närmaste konstant. Mellan 9 och 18 procentenheter fler män än kvinnor anger att de är positiva till att minska den offentliga sektorns storlek. Denna stabila skillnad gör det möjligt att tala om den offentliga sektorn som en könsrelaterad sakfråga. Inställningen till den offentliga sektorn skiljer sig något åt mellan väst-Sverige (Väst-SOM) och landet som helhet (RiksSOM). I Väst-SOM var 53 procent av männen och 38 procent av kvinnorna

positiva till att minska den offentliga sektorns storlek, alltså något mer positiva till en minskning än i landet som helhet. Könsskillnaden är 15 procent i Väst-SOM, mot 14 i RiksSOM.

Figur 1. Opinionsutveckling i inställning till den offentliga sektorns storlek i Riks-SOM 1986-1992. Andel som svarat mycket eller ganska bra förslag på frågan om att minska den offentliga sektorns storlek.

Frågan om den offentliga sektorn har kommit att symbolisera skillnader mellan kvinnors och mäns politiska intressen. Den skandinaviska välfärdsmodellen har inneburit att en stor del av det reproduktiva arbetet har överförs från hemmen till den

offentliga sektorn. Den norska kvinnoforskaren Helga Hernes menar att detta kan ses som en frigörelse för kvinnorna, genom att de istället för att vara beroende av en man är beroende av staten som anställda och som klienter². Utbyggnaden av den offentliga sektorn har också inneburit att samhällets reproduktion politiserats i hög utsträckning, vilket ibland ses som en förklaring till skillnader mellan kvinnors och mäns politiska uppfattningar. Under de senaste årens ekonomiska problem i Sverige har den offentliga sektorn utsatts för krav på neddragningar och effektivisering. Utifrån synsättet om mäns och kvinnors olika beroende av den offentliga sektorn antas denna utveckling accentuera könsskillnader i politiken.

Den offentliga sektorn inrymmer naturligtvis mer än samhällets reproduktion. Exempelvis ligger försvaret, polisen och den statliga och kommunala byråkratin inom den offentliga sektorn. När kvinnors och mäns relationer till och åsikter om den offentliga sektorn diskuteras i termer av kvinnornas dubbla beroende är det dock främst den reproduktiva verksamheten inom den offentliga sektorn som åsyftas. Det är också främst den offentligt bedrivna reproduktiva verksamheten som står på den politiska dagordningen, och som utsätts för nedskärningar.

Förklaringar till skillnaden mellan kvinnors och mäns inställning kan sökas längs flera vägar. För det första är det möjligt att förklara kvinnors och mäns skilda uppfattningar med att de har olika ideologisk ståndpunkt och olika partisympati – att kvinnor då skulle stå till vänster politiskt i högre utsträckning än vad män gör. En andra förklaring tar fasta på att kvinnor i högre utsträckning än män har egenintressen förbundna med den offentliga sektorn. Kvinnor är i högre utsträckning offentligt anställda, och kvinnor är i högre utsträckning beroende av den offentliga sektorn för sitt förvärvsarbete och dagliga liv (Helga Hernes förklaringar). En tredje förklaring är att kvinnor och män gör olika bedömningar i frågor som konkret rör olika verksamhetsområden inom den offentliga sektorn.

Den ideologiska förklaringen och förklaringen baserad på kvinnors och mäns olika egenintressen undersökte jag i uppsatsen 'Kvinnor – den offentliga sektorns försvarare', där egenintresseförklaringen fick ett visst stöd³. Denna uppsats skall behandla den tredje förklaringen, och alltså besvara frågan om hur skillnaderna mellan kvinnors och mäns svar på frågan om den offentliga sektorns storlek återspeglas i synen på kommunal reproduktiv verksamhet.

I Väst-SOM 1992 finns en rad frågor kring kommunala verksamheter och kommunal service, dels vad gäller vem som bör vara huvudman för servicen och dels gällande finansiering. En analys av dessa frågor kan besvara frågan om huruvida könsskillnaden i inställning till att minska den offentliga sektorn innebär att män i högre utsträckning än kvinnor vill skära ned den kommunala välfärdsservicen.

Att *minska* den offentliga sektorn kan innebära olika typer av förändringar, utifrån skilda utgångspunkter. För det första kan det handla om privatisering, vilket i sin tur är ett mångfasetterat begrepp. En väsentlig distinktion rörande privatisering av den offentliga sektorn är den mellan å ena sidan ägande och ledning av verksamheten och å andra sidan finansiering⁴. Ägandet kan föras över från den offentliga sektorn till exempelvis föreningar eller kooperativ likväl som till privata företag. Finansieringen kan privatiseras dels genom ökade brukaravgifter, men också överföras till olika typer av mer eller mindre privata försäkringar. För det andra kan en minskning av den offentliga sektorn handla om att minska kostnaden för den offentliga sektorn, utan att nödvändigtvis minska verksamhetsområdet eller förändra finansieringen. Att minska kostnaderna kan ske genom att verksamheten görs billigare genom effektiviseringar, rationaliseringar och möjligen kvalitetsförändringar. I denna uppsats behandlas främst kvinnors och mäns inställning till privatiseringens båda aspekter - vem som skall sköta välfärdsservicen och vem som skall bekosta den.

Vem skall sköta välfärdsservicen?

Samhällets reproduktion är i dagens Sverige en offentlig angelägenhet. Den övervägande delen av välfärdsservicen – exempelvis barnomsorg, äldreomsorg och sjukvård, handhas i huvudsak av kommunerna och landstingen. Vilket stöd har denna modell bland kvinnor och män – är det synen på mest lämplig huvudman som döljer sig bakom inställningen till att minska den offentliga sektorn? I tabell 1 redovisas andelen män och kvinnor som svarat att den offentliga sektorn är mest lämpad som huvudman för olika typer av reproduktiv välfärdsservice⁵.

Män anser inte i högre utsträckning än kvinnor att någon annan huvudman än den offentliga sektorn är mest lämpad att sköta de olika serviceområden som idag bedrivs av den offentliga sektorn. Tabell 1 visar på försumbara könsskillnader, utom möjligen när det gäller synen på barnomsorgen, där kvinnor är något mer positiva än män till den offentliga sektorn som huvudman.

Tabell 1. Andelen kvinnor och män som tycker att den offentliga sektorn är mest lämpad att sköta olika typer av service. Procent.

Den offentliga sektorn är mest lämpad att sköta:	Kvinnor	Män	skillnad
Barnomsorg	62	57	+ 5
Bibliotek	94	91	+ 3
Sjukvård	89	89	± 0
Skola	88	91	- 3
Socialvård	96	94	+ 2
Äldreomsorg	86	86	± 0

Kommentar: Beräkningarna baseras på samtliga personer som besvarat frågan. Ej svar ingår inte i procentbasen.

Frågan berör endast vem som är mest lämpad att sköta servicen, inte huruvida den av andra skäl än lämplighet – exempelvis

ekonomiska – bör överföras till annan huvudman. Frågan om privatisering är inte nödvändigtvis detsamma som vem som är mest lämpad att sköta service. Men inte heller när det gäller synen på privatisering finns några avgörande skillnader mellan kvinnor och män, vilket visas i tabell 2⁶.

Tabell 2. Andel positiva till privatisering av sjukvård, skolor och äldreomsorg bland kvinnor och män. Procent.

	Kvinnor	Män	skillnad
Sjukvård	36	35	+ 1
Privatskolor	27	27	± 0
Äldreomsorg	23	20	+ 3

Både bland kvinnor och män är det en minoritet som stödjer privatisering av sjukvård, skolor och äldreomsorg. Mest positiv inställning finns till att bedriva mer av sjukvården i privat regi. Några könsskillnader finns inte i dessa frågor.

Könsskillnaden i inställning till att minska den offentliga sektorn återspeglas utifrån denna analys *inte* i inställning till vem som skall sköta välfärdsservicen.

Vem skall bekosta välfärdsservicen?

Nästa aspekt av den offentliga sektorn som skall undersökas gäller finansiering. Är kvinnor mer positiva än män till att offentlig service skall betalas genom skatter?⁷ Tabell 3 redovisar svaren.

Skillnaden mellan kvinnors och mäns inställning till att minska den offentliga sektorn återfinns inte heller i inställning till hur den offentliga servicen skall finansieras. Ett undantag finns dock. En signifikant skillnad finns mellan kvinnors och mäns åsikter

om finansiering av biblioteken. Män är mindre positiva än kvinnor till att biblioteken främst bekostas skattevägen.

Tabell 3. Andel av kvinnor och män som anser att följande serviceområden främst skall betalas genom skatter. Procent.

Nedanstående verksamheter som bör huvudsakligen betalas genom skatter:	Kvinnor	Män	skillnad
Barnomsorg	57	56	+ 1
Bibliotek	71	59	+12
Sjukvård	91	89	+ 2
Skola	93	92	+ 1
Socialvård	79	80	- 1
Äldreomsorg	89	89	± 0

Kommentar: Beräkningen är baserad på samtliga som besvarat frågan.

Väst-SOM innehåller ytterligare två frågor om finansiering av den kommunala servicen, närmare bestämt om kommunalskatten⁸. Dessa redovisas i tabell 4.

Tabell 4. Inställning till kommunalskatt bland kvinnor och män. Procent.

	Kvinnor	Män	skillnad
Positiva till att upphäva förbudet att höja kommunalskatten	33	30	+ 3
Instämmer i påståendet att det är mer angeläget att sänka skatten än att bygga ut den kommunala servicen	35	45	-10

Män instämmer i högre utsträckning än kvinnor i påståendet om att det är mera angeläget att sänka skatten än att bygga ut servicen. Detta är den enda aspekt av kommunal service där en könsskillnad motsvarande den om den offentliga sektorns storlek finns.

Med undantag av frågan om prioritering mellan skattesänkning och serviceutbyggnad finns inga könsskillnader i synen på vem som skall betala för välfärdsservicen.

Genomgången av kvinnors och mäns inställning till olika aspekter av kommunal offentlig service hittills har visat mycket små, eller obefintliga, skillnader mellan könen⁹. Det är därför inte rimligt att anta att synen på den reproduktiva verksamheten är vad som förklarar varför män i högre utsträckning än kvinnor är positiva till att minska den offentliga sektorns storlek. Att så är fallet framgår med all tydlighet av resultaten i tabell 5, som visar andelen positiva till att minska den offentliga sektorn bland dem med viss åsikt om de olika aspekterna av kommunal service. Om det vore åsikterna om den kommunala servicen som förklarade skillnaden mellan kvinnors och mäns åsikter om den offentliga sektorns storlek, skulle könsskillnaderna i tabell 5 vara 0. Vad man tycker om hur välfärdsservicen skall skötas och finansieras tycks alltså endast i begränsad utsträckning vara vad som ligger bakom inställning till den offentliga sektorns storlek. För att illustrera detta redovisas också korrelationerna mellan åsikter om välfärdsservice och inställning till att minska den offentliga sektorn i tabell 5.

Som förväntat har uppfattning om välfärdsservice endast ett måttligt samband med åsikt om den offentliga sektorns storlek, och i det närmaste ingenting att göra med skillnaderna mellan kvinnors och mäns åsikter om att minska den offentliga sektorn.

Tabell 5. Andel positiva till att minska den offentliga sektorns storlek bland kvinnor och män, under kontroll för åsikter om kommunal service. Procent och korrelationskoefficienter (Pearsons r).

	Kvinnor	Män	skillnad	Pearsons r	
				kvinnor	män
<i>Offentlig sektor mest lämplig sköta:</i>					
Barnomsorg	28	40	-12	-0.25	-0.29
Bibliotek	36	49	-13	-0.12	-0.16
Sjukvård	33	47	-14	-0.27	-0.24
Skola	33	49	-16	-0.23	-0.19
Socialvård	36	50	-14	-0.12	-0.14
Äldreomsorg	34	49	-15	-0.17	-0.15
<i>Privatisera</i>					
Sjukvård	62	85	-23	0.37	0.48
Skolor	64	81	-17	0.32	0.36
Äldreomsorg	62	81	-19	0.28	0.29
<i>Bör i huvudsak bekostas skattevägen:</i>					
Barnomsorg	23	40	-17	-0.34	-0.28
Bibliotek	34	46	-12	-0.10	-0.16
Sjukvård	34	50	-16	-0.19	-0.16
Skola	36	51	-15	-0.10	-0.10
Socialvård	32	48	-16	-0.21	-0.15
Äldreomsorg	35	50	-15	-0.16	-0.13
<i>Upphäv förbudet att höja kommunalskatten</i>					
	33	41	- 8	-0.07	-0.15
<i>Det är mer angeläget att sänka skatten än att bygga ut servicen</i>					
	60	75	-15	0.34	0.40

Kommentar: I beräkningarna ingår endast de som besvarat respektive fråga. Korrelationerna baseras på dikotomier.

Störst betydelse för könsskillnaden har inställning till att upphäva det kommunala skattestoppet. Könsskillnaden i offentlig sektor-åsiikt halveras vid kontroll för inställning till skattestoppet. Korrelationskoefficienterna visar starka samband mellan inställning till den offentliga sektorns storlek och skattesänkning respektive privatisering, och dessa samband är något starkare bland män än bland kvinnor. Starkare korrelationer bland kvinnor finns främst mellan syn på olika specificerade serviceområden och offentlig sektor-åsiikt.

*   *   *

Resultaten av denna analys ställer med ökad emfas frågan om vad som egentligen inryms i påståendet "minska den offentliga sektorn". Att det endast i begränsad utsträckning är kommunal välfärdsservice har framgått med all tydlighet i denna analys. Skillnaden mellan kvinnors och mäns inställning till att minska den offentliga sektorns storlek kan inte förklaras av att män är mer positiva än kvinnor till att förändra de former för reproduktiv verksamhet som utmärker det svenska välfärdssamhället. Den offentliga sektorn i termer av reproduktiv service försvaras utifrån denna analys av västsvenskar i lika hög utsträckning av män som av kvinnor. Det är inte kommunernas välfärdsservice som männen i högre utsträckning än kvinnorna vill minska när de vill minska den offentliga sektorn.

Noter

1. Till exempel Oskarson, M. (1992), Oskarson, M. och Wängnerud, L. (1993). För skillnader mellan kvinnors och mäns politiska åsikter generellt se också Gilljam, M. och Holmberg, S (1993).
2. Hernes, H. (1987: 31-49), Oskarson, M. (1992).
3. Oskarson, M. (1992).
4. Nilsson, L. (1989).

5. Frågans formulering är: "När det gäller följande typer av service, vem anser du i allmänhet är bäst lämpad att sköta den?" Sju svarsalternativ gavs: Staten, landstinget, kommunen, Stads-/kommundelsnämnder, organisationer/föreningar, privata företag respektive familj och anhöriga. För denna analys har staten, landstinget, kommunen och stads-/kommundelsnämnder slagits samman till "den offentliga sektorn".
6. Frågorna är av påståendeform, där respondenten ges svarsalternativen mycket bra förslag, ganska bra förslag, varken bra eller dåligt förslag, ganska dåligt förslag och mycket dåligt förslag. Påståendena är: "Bedriva mer av sjukvården i privat regi", "Öka antalet privatskolor" och "Låta privata företag svara för äldreomsorg". Som positiva klassificeras de som svarat mycket eller ganska bra förslag.
7. Frågan lyder: "Hur tycker du att nedanstående verksamheter bör finansieras?, och svarsalternativen är "Bör som nu huvudsakligen betalas genom skatter" och "Bör i ökad utsträckning betalas genom avgifter från dem som använder tjänsterna".
8. Den första frågan är av påståendetyper (se not 6) och lyder: "Upphäva förbudet att höja kommunalskatten". Den andra frågan lyder "Det är mer angeläget att sänka kommunalskatten än att bygga ut den kommunala servicen", med svarsalternativen instämmer helt, instämmer delvis, i stort sett motsatt åsikt och helt motsatt åsikt.
9. Resultaten i denna uppsats baseras på Väst-SOM 1992, och således på ett regionalt urval. Resultat i SOM-92 och valundersökning 1991 pekar dock i samma riktning när det gäller skillnader mellan kvinnors och mäns inställning till välfärdsservice. Se t.ex Oskarson, M. och Wängnerud (1993). Se också Svallfors, S. (1989: 83-87) som en jämförelse.

Litteratur

- Gilljam, M. och Holmberg, S. (1993) *Väljarna inför 90-talet*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Hernes, H. M. (1987) *Welfare State and Women Power. Essays in State Feminism*. Oslo: Norwegian University Press.
- Nilsson, L. (1989) Den offentliga sektorns gränser. Svenska folkets åsikter om förslag till privatisering. i Holmberg, S. och Weibull, L. (red.) *Attitotal. Svensk opinion i empirisk belysning*
- Oskarson, M. Kvinnor – den offentliga sektorns försvarare i Holmberg, S. och Weibull, L. (1992) *Trendbrott*. Göteborgs universitet, Statsvetenskapliga institutionen, SOM-rapport nr.8.
- Oskarson, M. och Wängnerud, L. Kvinnligt och manligt i riksdagsvalet 1991 – en empirisk sammanställning. Uppsats presenterad vid Nordiska statsvetenskapliga förbundets kongress i Oslo augusti 1993.
- Svallfors, S. (1989) *Vem älskar välfärdsstaten. Attityder, organiserade intressen och svensk välfärdspolitik*. Lund: Arkiv förlag.
- Svallfors, S. (1992) Den stabila välfärdsopinionen. Attityder till svensk välfärdspolitik 1986-92. *Opinioner kring 1991 års skattereform*. Rapport 4. Sociologiska institutionen. Umeå universitet.

Förtroendet för samhällelig verksamhet

MARIA ELLIOT

Den svenska allmänhetens förtroende för samhällliga institutioner har följts inom ramarna för SOM-undersökningarna på riksnivå sedan mitten av 1980-talet. Det har då gällt hur stort förtroende man har visat ett antal inrättningar inom offentlig sektor, nyhetsmedierna, näringslivet samt de politiska institutionerna.

Mätningarna inom Riks-SOM har skapat en bas för kunskaper om hur samhällsförtroendet ser ut när det gäller olika institutioner och hur det har förändrats sedan 1986. Ett par viktiga slutsatser är att det genomsnittliga förtroendet stadigt har sjunkit samtidigt som förtroendet för delar av offentlig sektor ökat (Elliot 1993).

Förtroendet för yrkesgrupper

I Väst-SOM 1992 gavs tillfälle att undersöka hur förtroendet ser ut för en del av de yrkesgrupper som arbetar inom de samhällliga institutionerna. Frågan gäller hur stort eller litet förtroende man har för dessa gruppers sätt att sköta sitt arbete. De grupper som undersöks är politiker och tjänstemän inom kommunförvaltningen, politiker på riksnivån, vissa kommunala och landstingskommunala yrkesgrupper som lärare, läkare och socialarbetare, vidare poliser och ledare för företag, banker respektive facklig verksamhet.

Det handlar således om något olikartade grupper. Vissa bär upp huvuddelen av den dagliga verksamheten inom institutionen (t ex poliser och lärare), andra representerar ledarskapet (t ex bankdirektörer). Vissa är knutna till konkreta, specifika verksamhetsfält (t ex läkare och socialarbetare), andra representerar en generell kategori som i praktiken kan syssla med olikartade verksamhetsområden (t ex kommunens tjänstemän).

Det handlar emellertid genomgående om relativt entydiga och väl avgränsade yrkeskårer, yrkeskårer som det ligger nära till hands för människor att ha föreställningar om – oavsett om dessa föreställningar är grundade på reell kunskap, egen erfarenhet eller mer eller mindre allmänna värderingar.

De samhälleliga institutionerna å ena sidan och de människor som arbetar inom ramarna för dessa institutioner å den andra är inte samma sak – det är inte självklart att generalisera tilltro eller misstro från det ena till det andra. Kunskaper om hur människor förhåller sig till olika yrkesgrupper är därför en värdefull pusselbit när det gäller att få en mer detaljerad bild av det svenska samhällsförtroendet.

Den redovisning som följer är avsedd som ett första steg i en kartläggning av förtroendet för olika yrkesgrupper. Redovisningen omfattar en översikt av förtroendet och hur det ser ut i vissa grupper av särskilt intresse.

Rangordningen 1992

Tabell 1 visar utfallet från undersökningen av förtroendet för olika yrkesgrupper i Väst-SOM 1992. Rangordningen av grupperna bygger på storleksordningen av balansmättet, som utgörs av andelen stort förtroende minus andelen litet – ett sammanvägt mått som tar hänsyn till både andelen missnöjda och andelen som uttrycker tilltro till en yrkesgrupp.

Tabell 1. Förtroendet för olika yrkesgrupper (procent och balansmätt). Väst-SOM 1992.

	Stort	Varken stort eller litet	Litet	Balans- mätt	Antal
Läkare	77	18	5	+72	1469
Poliser	66	25	9	+57	1461
Lärare	61	31	8	+53	1434
Journalister i TV	40	44	17	+23	1445
Journalister i dagspressen	35	46	18	+17	1439
Företagsledare	37	43	20	+17	1429
Socialarbetare	32	43	26	+6	1433
Rikspolitiker	27	35	39	-12	1459
Fackliga ledare	20	41	39	-19	1437
Kommunens tjänstemän	17	44	39	-22	1438
Kommunens politiker	18	41	41	-23	1461
Bankdirektörer	9	26	65	-55	1461

Anm: Balansmättet utgörs av andelen stort förtroende minus andelen litet.

De grupper som får det bästa utfallet är läkare, poliser och lärare med läkargruppen klart i topp. Journalister och företagsledare ligger lägre, men andelen med stort förtroende överväger klart. För socialarbetarnas del väger andelarna stort respektive litet förtroende relativt jämnt med en liten övervikt för de med stort förtroende.

Förtroendet är lägre för politiker, kommunala tjänstemän samt fackliga ledare och bankdirektörer. Här överstiger andelen med litet förtroende de som uttrycker stor tilltro. Rikspolitiker åtnjuter mindre lågt förtroende än de kommunala politikerna, som återfinns på ungefär samma nivå som kommunala tjänstemän och fackliga ledare. Bankdirektörer faller ut extra ogynnsamt med en negativ förtroendebalans som distanserar det övriga fältet med mycket god marginal.

Hur ser de här bedömningarna ut jämfört med hur man förhåller sig till de samhällseliga institutionerna som sådana? Bedöms de människor som arbetar inom en institution annorlunda än institutionen i sig?

En översiktlig jämförelse med data om svenska allmänhetens förtroende för samhällsinstitutioner vid samma tid i Riks-SOM 1992 visar att ungefär samma mönster som vi fann ovan går igen (se Elliot 1993 för en redovisning av förtroendet för samhällsinstitutionerna). I stora drag rangordnas således förtroendet för människorna på samma sätt som förtroendet för institutionerna. (Observera dock att jämförelsen görs från utgångspunkten att det är *västsvenskars* förtroende för *yrkesgrupper* som relateras till *hela rikets* bedömning av *samhällsinstitutioner*. Det innebär att jämförelsens utfall måste ses som en indikation mer än som ett klart belägg.)

Ett undantag finns från mönstret i Riks-SOM. Det gäller journalisterna inom dagspress och framför allt TV som faller ut sämre i Väst-SOM än vad medierna gör i den riksomfattande undersökningen. Västsvenskarna har med andra ord sämre förtroende för journalisterna som yrkesgrupp än vad svenskarna generellt har beträffande etermedier respektive dagspress som institutioner i samhället.

Tanken att det skulle kunna röra sig om antingen en västsvensk mediemisstänksamhet eller en effekt av de lokala journalisterna (åtminstone beträffande dagspress) får inte stöd av andra undersökningar. Dessa pekar mot att svensken i gemen faktiskt har betydligt lägre förtroende för journalister än för medier (se t ex Elliot 1991).

Kön, ålder och utbildning

Tidigare erfarenheter visar att både kön och ålder kan ha betydelse för förtroendet för samhällsinstitutioner (Elliot och Weibull 1988). Tabell 2 visar hur förtroendet för olika yrkesgrupper ser ut beroende på dessa egenskaper hos bedömarna.

Tabell 2. Förtroendet för olika yrkesgrupper efter kön och ålder (balansmått). Väst-SOM 1992.

	Kön:		Ålder:						
	Män	Kvinnor	15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-80
Läkare	+72	+71	+79	+72	+66	+70	+65	+75	+85
Poliser	+55	+60	+62	+58	+53	+56	+58	+62	+58
Lärare	+51	+55	+50	+57	+55	+52	+45	+47	+61
Journalister i TV	+19	+27	+35	+32	+21	+21	+11	+24	+20
Journalister i dagspressen	+13	+22	+28	+26	+13	+14	+1	+27	+16
Företagsledare	+22	+12	+14	+25	+13	+13	+22	+19	+13
Socialarbetare	+4	+8	+17	-1	+6	+8	-3	+7	+23
Rikspolitiker	-12	-11	-8	-10	-22	-15	-10	-5	-4
Fackliga ledare	-23	-14	+7	-19	-27	-24	-25	-14	-4
Kommunens tjänstemän	-24	-20	-25	-36	-31	-26	-19	-4	+6
Kommunens politiker	-21	-23	-31	-32	-40	-22	-14	-4	-2
Bankdirektörer	-57	-53	-29	-45	-54	-57	-63	-63	-67

Beträffande kön är skillnaderna mellan män och kvinnor generellt mycket små. Det är enbart när det handlar om journalister samt ledarskapet i fack och företag som skillnaderna blir något mer skönjbara, även om de fortfarande är av blygsam storleksordning. Mer påtagligt är att kvinnor över lag förhåller sig mer positivt än män till de grupper som bedöms. Beträffande företagsledare är männen emellertid något mer benägna till tilltro.

När det gäller ålder återfinns de med mest förtroende regelmässigt bland de yngre och/eller de äldre. Mellangrupperna, de mellan 30 och 59 år, är genomgående mer kritiska. De unga visar särskilt stort förtroende för TV-journalister och ledarskap i fack och bank, de äldre för lärare och kommunens politiker och tjänstemän. Ålder som bakgrundsegenskap hos bedömarna spelar störst roll för förtroendet för kommunala politiker och tjänstemän, fackliga ledare och bankdirektörer.

Vissa mönster går således igen beträffande betydelsen av kön och ålder – kvinnor är något mer positiva och tilltron tenderar att vara högre bland de yngre och äldre. Utbildning visar inte lika tydligt någon sådan genomgående tendens (tabell 3).

Tabell 3. Förtroendet för olika yrkesgrupper efter utbildning (balansmått). Väst-SOM 1992.

	Låg	Medelhög	Hög
Läkare	+75	+72	+70
Poliser	+63	+55	+56
Lärare	+51	+50	+55
Journalister i TV	+23	+28	+20
Journalister i dagspressen	+19	+19	+15
Företagsledare	+13	+15	+23
Socialarbetare	+5	-2	+10
Rikspolitiker	-16	-25	-4
Fackliga ledare	-14	-20	-24
Kommunens tjänstemän	-25	-29	-19
Kommunens politiker	-17	-36	-22
Bankdirektörer	-62	-58	-49

Vi kan omedelbart konstatera att betydelsen av utbildning i stor utsträckning beror på vilken yrkesgrupp det handlar om. Låg-utbildade visar större förtroende än andra utbildningsgrupper när

det gäller framför allt poliser och fackliga ledare. Företagsledare, rikspolitiker och bankdirektörer har sin främsta stödtrupp bland de högtbildade. Beträffande företagsledare och framför allt bankdirektörer är förtroendet systematiskt relaterat till utbildningsfaktorn efter principen ju högre utbildning, desto större förtroende.

Ett mönster som möjligen kan urskiljas är att de med lägst förtroende ofta återfinns bland de med medellång utbildning och att de med störst förtroende ofta återfinns bland de högtbildade.

Områdesskillnader

Flera av de yrkesgrupper som finns med i undersökningen är knutna till den kommunala förvaltningen. Verksamheten i dessa avseenden har givetvis olika förutsättningar beroende på kommun. Tyvärr tillåter inte urvalets storlek att vi bryter ner materialet på de olika kommuner som ingår i undersökningen – antalet svarspersoner från de flesta kommunerna blir alltför litet. Slår man samman kranskommunerna till en grupp och jämför denna med Göteborg syns bara skillnad i förtroendet vad gäller företagsledare, där förtroendet är högre i kranskommunerna (balansmätt +23) än i Göteborgs kommun (balansmätt +13).

Däremot har vi möjlighet att jämföra de olika stadsdelsnämndsområdena i Göteborg utifrån hur resursstarka de är (tabell 4). Klassificeringen av resursstyrka har gjorts med utgångspunkt i andelen socialhjälpstagare, den genomsnittliga hushållsinkomsten och andelen utländska medborgare (Nilsson 1990).

Tabell 4. Förtroendet för olika yrkesgrupper efter stadsdelsnämndsområdets resursstyrka, Göteborgs kommun (balansmått). Väst-SOM 1992.

	Resurs- svaga	Medel- resurssvaga	Medel- resursstarka	Resurs- starka
Läkare	+71	+72	+74	+76
Poliser	+51	+55	+58	+63
Lärare	+53	+50	+62	+55
Journalister i TV	+28	+18	+21	+16
Journalister i dagspressen	+27	+13	+20	+10
Företagsledare	-1	+4	+34	+9
Socialarbetare	+4	+12	+9	+9
Rikspolitiker	-18	-10	-11	-1
Fackliga ledare	-15	-28	-21	-17
Kommunens tjänstemän	-32	-25	-17	-11
Kommunens politiker	-26	-27	-14	-5
Bankdirektörer	-66	-57	-54	-67

Beträffande fyra av yrkesgrupperna följer förtroendet områdets resursstyrka. Framför allt förtroendet för kommunens politiker och tjänstemän men också förtroendet för rikspolitiker och poliser växer ju mer resursstarkt området blir.

I övrigt syns inga genomgående tendenser. Variationen efter resursstyrka är minst beträffande förtroendet för läkarna. Socialarbetarna har lägre förtroende i resurssvaga områden, även om skillnaderna gentemot övriga områden är av blygsam kaliber. De mest resursstarka och de mest resurssvaga gör gemensam sak i att visa mest förtroende för de fackliga ledarna och minst förtroende för bankdirektörerna.

Resurstillgång, med det mått som använts här, inverkar med andra ord inte med självklarhet på förtroendet för de som arbetar med den utåtriktade kommunala verksamheten, dvs det som

människor har konkret kontakt med. När det gäller de som ansvarar för de bakomliggande politiska besluten och deras verkställighet gäller däremot entydigt att ju resurssvagare område, desto mindre förtroende får dessa grupper av invånarna.

Samhällssyn

Det ligger nära till hands att koppla bedömningen av verksamheter ute i samhället till människors sociala status och ideologiska förhållningssätt. Båda dessa omständigheter präglar individernas syn på verksamhetens betydelse, både för samhället som helhet och för individen själv. Med politisk världsbild följer också ideologiskt betingade synsätt på institutionernas funktioner och roll i samhället. Med den sociala grupptillhörigheten följer dels olikartade erfarenheter och behov av de olika verksamheterna, dels socio-kulturellt betingade värderingar av vad de olika institutionerna står för.

I tabell 5 redovisas betydelsen av människors partisympati för deras förtroende för olika yrkesgrupper. Beträffande vänsterpartiets, centerpartiets, kds och miljöpartiets sympatisörsgrupper är antalet svars personer lågt. Det innebär att dessa siffror är relativt osäkra, vilket bör hållas i minnet.

Variationerna är som framgår genomgående stora, på vissa håll mycket kraftiga: förtroendet för de olika yrkesgrupperna beror i mycket stor utsträckning på den politiska ideologi eller den partipolitiska sakfrågestrategi som man sympatiserar med. De största variationerna syns beträffande förtroendet för företagsledare, socialarbetare och rikspolitiker. Även beträffande förtroendet för poliser, kommunpolitiker och banktjänstemän spelar partisympati stor roll.

Tabell 5. Förtroendet för olika yrkesgrupper efter partisympati (balansmått). Väst-SOM 1992.

	v	s	c	fp	m	kds	mp	nyd
Läkare	+42	+74	+74	+77	+73	+85	+71	+70
Poliser	+11	+59	+60	+74	+65	+77	+60	+45
Lärare	+48	+56	+66	+67	+50	+56	+67	+34
Journalister i TV	+22	+32	+21	+27	+9	+24	+25	+28
Journalister i dagspressen	+4	+27	+5	+16	+8	+26	+23	+18
Företagsledare	-35	+1	+13	+37	+49	+15	+14	+23
Socialarbetare	+40	+21	+15	+18	-12	+8	+29	-30
Rikspolitiker	-43	-17	0	+21	+21	-11	-13	-55
Fackliga ledare	-28	+7	-10	-23	-37	-37	-15	-35
Kommunens tjänstemän	-29	-17	-10	-2	-17	-31	-26	-46
Kommunens politiker	-53	-23	0	+1	-6	-20	-21	-44
Bankdirektörer	-83	-62	-50	-33	-42	-50	-50	-68

De misstroagna återfinns oftast bland vänsterpartiets och ny demokratis partisympatisörer (socialarbetare har dock sitt största förtroende bland vänsterpartisterna), men misstron gäller till allra största delen olika yrkesgrupper – det finns ingen åsiktsgemenskap mellan de båda partiernas sympatisörer. Den partigrupp som oftast visar relativt stort förtroende är folkpartisterna.

Betydelsen av social grupptillhörighet är av betydligt mindre storleksordning, men ändå klart märkbar (tabell 6).

Störst betydelse har den sociala grupptillhörigheten för förtroendet för företagsledare, socialarbetare och rikspolitiker, dvs samma mönster som gjorde sig gällande beträffande betydelsen av partisympati. Förtroendet för kommunens tjänstemän skiktas också i stor utsträckning av social grupp.

Tabell 6. Förtroendet för olika yrkesgrupper efter social grupp (balansmått). Väst-SOM 1992.

	Arbetare	Tjänstemän	Högre tjm/ akademiker	Egna företagare
Läkare	+69	+74	+76	+73
Poliser	+61	+56	+48	+57
Lärare	+55	+48	+66	+47
Journalister i TV	+28	+31	+12	+20
Journalister i dagspressen	+23	+26	+11	+13
Företagsledare	+3	+12	+5	+50
Socialarbetare	+9	+15	+24	-7
Rikspolitiker	-30	-12	+5	-1
Fackliga ledare	-1	-10	-21	-27
Kommunens tjänstemän	-31	-16	+4	-16
Kommunens politiker	-31	-24	-12	-10
Bankdirektörer	-59	-62	-51	-48

Gruppen högre tjänstemän och akademiker skiljer ut sig genom att visa extra stort förtroende för framför allt de kommunala tjänstemännen, socialarbetarna och lärarna. Förtroendet för journalister är däremot lägre här än bland övriga grupper.

Arbetarna profilerar sig främst genom högre förtroende för fackliga ledare och påfallande lågt förtroende för politiker och kommunala tjänstemän. Gruppen egna företagare utmärks genom högre förtroende än övriga för företagsledare och lägre förtroende än övriga för socialarbetare och fackliga ledare. (Egna företagaregruppen i urvalet är emellertid relativt liten, vilket innebär att siffrorna måste tolkas med viss försiktighet.)

Förtroende och samhälle

När vi förhåller oss till de olika verksamheter som ständigt pågår omkring oss i samhället är det inte bara den faktiska kvaliteten i verksamheten som är avgörande. Förtroendet påverkas också i varierande grad av de förutsättningar och villkor som vi bär med oss som människor och samhällsmedborgare.

Det är inte bara olika erfarenheter utan också olika referensramar som spelar en betydelsefull roll vid utvärderingen av samhällelig verksamhet. Vår socio-ekonomiska grupptillhörighet och vår ideologiska orientering ger oss olika krav och förväntningar på samhället. Det ger oss också olika utgångspunkter för att utvärdera vår samhälleliga erfarenhet. Det gäller både när vi bedömer våra egna, direkta erfarenheter och när vi väger och värderar föreställningar från andra källor.

De olika mönster för förtroendet som redovisats här får ses som ett uttryck för detta.

Referenser

- Elliot, Maria (1991): *Förtroendekapital i förskingring. Om svenskarnas samhällstilltro*. SIM-rapport 2/91. Svensk Informations Mediecenter.
- Elliot, Maria (1993): Medborgerlig tillit och misstro. I Sören Holmberg och Lennart Weibull (red.): *Perspektiv på krisen*. SOM-rapport 9. Statsvetenskapliga institutionen, institutionen för journalistik och masskommunikation samt Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet.
- Elliot, Maria och Lennart Weibull (1988): Förtroendet för press och etermedier. I Sören Holmberg och Lennart Weibull (red.): *SOM-undersökningen 1987*. Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Nilsson, Lennart (1990): *Kommunal service – politisk aktivitet i Göteborg*. SDU-serien, rapport 1990:3. Göteborgs universitet.

Litet bo... Faktorer bakom västsvenskarnas medieutrustning

CHARLOTTA KRATZ

”En höstdag 1925 förändrades drastiskt min familjs och därmed mitt eget liv av en bil, modell T-Ford.”

”Tekniken gick vidare. Men ingen av de senare tekniska underverken har på ett så genomgripande sätt berört mig som det första mötet med en kristallapparat.”¹

När äldre människor berättar om hur tekniska nyheter kommit in i deras vardag använder de ofta ordet ”förändring”, och nästan alltid verkar det ha varit en förändring till det bättre (jfr Ödman, 1993).

Den tid citaten ovan berättar om är länge sedan förbi. Men fortfarande dyker det upp tekniska nyheter, som vi kan välja att lära oss leva med. En del i tillvänjningen är att tala om dem, jämföra erfarenheter med andra. 1973 ville man gärna kommentera att man hade diskmaskin, nu får datorn eller faxen samma sorts uppmärksamhet (Bohman och Nyberg, 1992). Många av de tekniska nyheterna är medier med specifika funktioner. Samtidigt är de objekt som måste bli *vardagliga*, om de skall fungera i det dagliga (jfr Silverstone m fl, 1992).

Vad som är att betrakta som ”nya medier” förändras snabbt. För några år sedan var analyser av kabel-TV:s betydelse vanliga – nu talar vi mer om reklamfinansierad TV och radio, ett ökat inhemskt utbud (jfr Roe och Weibull, 1989; Dagspressen 1993). Oavsett typ gör nyheterna medievärlden alltmer komplicerad. På det lokala planet var morgontidningen länge relativt ensam, först på 70-talet fick den sällskap av den lokala radion. På riksplanet

har etermedierna dominerat, men hela tiden i sällskap av de riksspridda morgontidningarna.

För majoriteten har den lokala radion betytt mer än riksmorgontidningarna. Lokalradions lyssnarandel ökar, medan Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet har en minskande läsekrets utanför Stockholm (Cronholm m fl, 1993; Kratz, 1991).

Det är inte nödvändigtvis så att de nya medierna "konkurrerar" med de gamla i samma sfärer. Men den nya mediemiljön erbjuder åtminstone många fler möjligheter vid varje enskilt tillfälle, om inte många fler kanaler per geografisk eller social nivå (jfr Weibull, 1992). Det innebär att de "traditionella" mediernas positioner förskjuts. Med nytillskotten formas nya funktioner, fsom kan fyllas av de nya medierna, eller av redan existerande. På motsvarande sätt kan gamla funktioner övertas av nya medier, eller kvarstå som kännetecken för redan etablerade medier (jfr Weibull, 1992).

Det är inom hemmets (eller hushållets) fyra väggar den mesta medieanvändningen sker. Hushållet är den enhet som bestämmer hur stor medieutrustning man gemensamt behöver. Det innebär, till exempel, att hushållets medlemmar kan ha olika glädje och nytta av olika medier, och kanske använda samma i helt olika syfte (t. ex. Aune, 1993). Man tvingas till olika typer av anpassning, och även om det är en annan familjemedlem som valt nytillskottet så förskjuts de traditionella mediernas betydelse för andra familjemedlemmar varje gång det kommer nya medier in i bilden.

Mediemönstren kan ses som en aspekt av något större: en livsstil. I den meningen är mediernas fysiska och innehållsmässiga sida lika viktiga: Dagens Nyheters kulturdel (eller Svenska Dagbladets börssida eller lokaltidningens familjesida) är viktig att läsa (eller snarare att ha läst) för vissa, samtidigt som känslan av att vara *morgontidningsprenumerant* är viktig att erkänna. Morgontidningen är identitetsskapande, på samma sätt som olika musik-

eller klädstilar är det. Musik är det exempel som ofta används, och oftast talar man också om ungdomar (jfr Fornäs m fl, 1988). Men detsamma gäller övriga medier, på individ- och hushållsplanen parallellt. Mönster i medieanvändning och medieutrustning blir identitetsmönster för de människor som siffrorna står för.

Mönster i medieutrustningen

Nyheter i samhället når först stora städer och nyfikna, rörliga grupper. Yngre och välutbildade människor är tidiga användare. De tar snabbt till sig nyheter (Rogers, 1983). Det betyder för videons del, till exempel, att när den vid 1990-talets början även nått den "sena majoriteten" (som pensionärer, som väntat länge innan de tagit del av nyheten) antagligen inte kommer att öka så mycket mer (Weibull, 1992).² Videons spridning komplicerades av videovåldsdebatten, som gjorde att grupper som borde varit köpvilliga länge avstod från att skaffa video (Roe, 1985; Weibull, 1992).

Tidigare studier har alltså visat att det finns mönster för hur nyheter sprids, och för hur olika grupper väljer (Kratz, 1992). En första rimlig fråga är då hur tillgång till de olika medierna hänger ihop. Finns det mönster där också? Kan man se att medier som funnits någorlunda lika länge beskriver samma mönster? Finns det andra faktorer, som inte har med mediernas livslängd att göra?

En andra fråga måste handla om vilka samband som finns mellan medietillgång och egenskaper hos människorna. En konsekvens av spridningsteorin borde bli att relativt nya medier har starkast fäste hos unga, välutbildade, "urbana" människor. Vilken ålder man har, var man bor och vilken status man har kommer att betyda något för ens medieutrustningsmönster. Slutligen ställs frågan om de olika mediemönstrens betydelse för de enskilda

medierna. Påverkas morgontidningens spridning av vilka mediemönster som gäller i hushållet?

I det frågeformulär som sändes ut i västra Sverige i oktober 1992 tillfrågades svarspersonerna om vilken medieutrustning de hade tillgång till i sitt hem³. På ett annat ställe i formuläret fanns en fråga om morgontidningsprenumeration⁴. I analysen som följer har frågan om medieutrustning och frågan om prenumeration behandlats parallellt.

Jämfört med Sverige som helhet har västra Sverige större andelar av främst kabel-TV-innehavare, men även persondatorer och CD-spelare är lite vanligare än i övriga Sverige. Att storstaden Göteborg utgör en stor del av området kan förklara skillnaderna. Tidigare studier har visat på skillnader mellan olika ortstyper som i stort överensstämmer med dem vi ser här (Kratz, 1992).

Tabell 1. Innehav av olika typer av medier och annan hushålls-
utrustning. Väst-SOM-92 och Riks-SOM-92. (procent)

apparat	VästSverige	Sverige totalt	diff.
video	64	66	-2
kabel-TV	50	42	+8
parabolantenn	13	14	-1
persondator	17	14	+3
telefax	5	5	--
CD-spelare	47	45	+2
bil	80	79	+1
morgontidning	81	80	+1
antal svarspersoner	1565	1838	

I genomsnitt har varje västsvensk tillgång till 2.8 medier/apparater.⁵ Den yngsta åldersgruppen (15-19 år) har tillgång till 3.5, och den äldsta, 60-75 år, har tillgång till 1.8 medier.

De åtta medierna/apparaterna avslöjar fyra underliggande faktorer. Det innebär att man kan tala om innehav eller inte innehav av fyra mediegrupper, istället för åtta enskilda medier:

nöje/musik

video
CD-spelare

hemmakontor

persondator
telex

TV

kabel-TV eller
parabolantenn

tradition

bil
morgontidning

Två av de fyra faktorerna är ”modernare” än de andra. Det handlar å ena sidan om funktioner för arbete (hemmakontoret med telex och PC), å andra sidan om funktioner för nöje (video och CD-spelare). Parabol/kabel-faktorn är framförallt strukturellt betingad, och handlar om tillgång till *antingen* parabolantenn eller kabel-TV. Även den är relativt modern, och fortfarande under utbyggnad (jfr Kratz, 1993). Den fjärde faktorn är traditionell, och står för välkända former för kommunikation: bilägande och morgontidningsprenumerering.⁶ För kommunikation med andra motsvarar bil och morgontidning 50-talets moderniseringsnivå, PC och telex dagens.

Medierna och människorna

De fyra faktorerna utgörs av mönster mellan medierna, och inte av mönster bland människorna. En vidare analys kan visa vilka samband som finns mellan faktorerna och olika grupper av människor. Grupperna har skapats med hjälp av tre karaktäristika: vilken typ av familj man anser sig tillhöra, vilken typ av ort man bor på och vilken ålder man har.⁷

Ålder och familjetyp är de viktigaste egenskaperna. Var man bor bidrar bara till förståelsen av två av fyra faktorer.

Tabell 2. Fyra faktorer i medieutrustningen i sex åldersgrupper, fem familjetyper och i fyra typer av boendeorter. Väst-SOM 1992 (anova/MCA)

VIDEO/CD-SPELARE - MUSIKFAKTORN			
MEDELVÄRDE 0.39*	N	AVVIKELSE	BETA
<i>ålder</i>			
15-19	88	.58	
20-29	229	.33	
30-39	249	.18	
40-49	260	.25	
50-59	201	-.07	
60-75	259	-.87	.46***
PARABOL ELLER KABEL - STRUKTURFAKTORN			
MEDELVÄRDE .002*	N	AVVIKELSE	BETA
<i>ålder</i>			
15-19	88	.26	
20-29	229	.15	
30-39	249	-.04	
40-49	260	.00	
50-59	201	-.29	
60-75	259	.04	.14***
ren landsbygd	155	-.58	
mindre tätort	518	-.25	
stad/större tätort	104	.16	
Göteborg	509	.40	.35***
arbetarfamilj	504	.06	
jordbrukarfamilj	16	(.10)	
tjänstemannafamilj	432	-.06	
högre tjänstemanna- familj/akademiker	220	.09	
egen företagare	114	-.23	.09**

* = Medelvärdena baseras på faktorladdningarna. De anger *inte* innehav/nej innehav av antal apparater.

** = signifikant på 95 procents nivå

*** = signifikant på 99 procents nivå

Tabell 2. Fortsättning.

PC OCH FAX - HEMMAKONTORSFAKTORN				
MEDELVÄRDE	.007	N	AVVIKELSE	BETA
arbetarfamilj		504	-.33	
jordbrukarfamilj		16	(.27)	
tjänstemannafamilj		432	-.01	
högre tjänstemanna- familj/akademiker		220	.49	
egen företagare		114	.63	.34***
MORGONTIDNING OCH BIL - 50-TALSMODERNITETER				
MEDELVÄRDE	.059	N	AVVIKELSE	BETA
<i>ålder</i>				
15-19		88	-.04	
20-29		229	-.30	
30-39		249	-.17	
40-49		260	.07	
50-59		201	.12	
60-75		259	.28	.21***
ren landsbygd		155	.19	
mindre tätort		518	.07	
stad/större tätort		104	.12	
Göteborg		509	-.15	.13***
arbetarfamilj		504	-.24	
jordbrukarfamilj		16	(.26)	
tjänstemannafamilj		432	.13	
högre tjänstemanna- familj/akademiker		220	.29	
egen företagare		114	-.02	.22***

* = Medelvärdena baseras på faktorladdningarna. De anger *inte* innehav/ej innehav av antal apparater.

** = signifikant på 95 procents nivå

*** = signifikant på 99 procents nivå

Det starkaste enskilda sambandet är det mellan ålder och CD/video, där yngre människor har tillgång i markant högre grad än äldre. Ingen annan egenskap i analysen bidrar till förståelsen. Mönstret består alltså i de olika åldergrupperna oavsett var de bor, eller vilken familjetyp de tillhör. På motsvarande sätt kan innehav av PC/fax ses som en funktion av vilken typ av familj man tillhör, oavsett ålder eller boendeort. Egna företagare och högre tjänstemän/akademiker har tillgång till ett hemmakontor, andra inte. Båda dessa samband, ålder och video/CD å ena sidan, och PC/fax och familjetyp å den andra, är relativt sett mycket starka.

Parabol/kabel-TV-faktorn är framförallt strukturellt betingad. Det visar sig också att boendeort är den viktigaste förklaringen. I Göteborgs stad är tillgången markant högre än på ren landsbygd eller i mindre tätorter. Men även ålder och familjetyp ger signifikanta, om än relativt lägre, samband. Tillgången till ett ökat TV-utbud är högre bland yngre än bland medelålders, och också större bland arbetare och högre tjänstemän/akademiker än bland egna företagare. Även om man anar att olika motiv ligger bakom innehavet i olika grupper kvarstår faktum: de som bor utanför städerna har sällan eller aldrig tillgång till TV-utbud utöver TV1, TV2 och TV4, det är också mindre sannolikt att det finns hos äldre eller egna företagare. Referenser till program i andra kanaler går dem förbi. De lever i stort sett i samma TV-värld som den som var gemensam för alla på 70-talet.

Den fjärde och sista faktorn rör tillgång till bil och morgontidning. Även här är samtliga tre karaktäristiska inblandade, men ålder och familjetyp är viktigare än var man bor. Den första iakttagelsen man gör är att tillgången till bil och morgontidning är markant lägst i åldersgruppen 20-29 år, bland dem som just flyttat hemifrån. De i åldersgruppen 15-19, som fortfarande bor med föräldrarna, har högre tillgång. Även i åldersgruppen 30-

39 har man bil och morgontidning i mindre utsträckning än senare i livet. Det är inte förrän efter 40-strecket de yngsta kommer tillbaka till samma nivå som den föräldrahemmet erbjuder. Även familjetypen är viktig. Både tjänstemän och högre tjänstemän/akademiker har tillgång till bil och morgontidning i högre grad än arbetarfamiljer och egna företagare. Det verkar alltså som om traditionalismen också är en fråga om resurser. De som bor i Göteborg har mindre ofta än andra tillgång till bil och morgontidning (jfr Lennart Weibulls artikel i denna volym).⁸

Vad betyder mönstren?

Det visar sig alltså att mönstret för hemutrustning i västra Sverige kan föras tillbaka på fyra underliggande faktorer. Dessa faktorer visar vidare starka samband med olika egenskaper hos människorna. Frågan är vad detta betyder? Om olika grupper av människor tydligt väljer olika medievärldar får det konsekvenser på många olika plan, varav ett måste ha med övriga medier att göra. Ett enkelt exempel är att kontrollera om morgontidningsprenumererandet är beroende av övriga mediefaktorer i olika åldersgrupper. Är de unga, som allmänt väljer bort morgontidningen, ännu mindre benägna att prenumerera om de har video och CD? Det visar sig att så inte är fallet. Tvärtom är andelen prenumeranter aningen högre bland de unga som har CD/video än bland dem som inte har det. Samma mönster gäller i varje åldersgrupp.

Tabell 3. Andel prenumeranter i olika åldrar totalt och bland innehavare av CD-spelare och/eller video. Väst-SOM-92 (procent)

	åldersgrupp					
	15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-75
totalt	83	68	76	85	90	90
har CD/video	83	71	78	98	92	91
diff	--	+3	+2	+13	+2	+1
antal svarspersoner	114/ 106	281/ 237	290/ 238	285/ 249	227/ 173	316/ 118

Att andelen prenumeranter generellt är lägre bland de yngre gäller förstås samtidigt.

Säg mig hur gammal du är...

Ålder är den enskilda egenskap som bäst förklarar skillnader i medieutrustning. Slutsatsen blir att unga människor helt enkelt har en viss uppsättning medier, och äldre en annan. Det gör att ett visst medium, eller en viss typ av innehåll, landar i helt olika miljöer hemma hos den yngre och den äldre.

Men att yngre och äldre valt olika innebär inte att all deras omgivning skall bestämmas av deras respektive kardinalmedier. Ungdomar vill kanske inte alls ha musik i morgontidningen, eller ens i radion. Den musik de behöver skaffar de sig uppenbarligen ändå. Det alltmer komplicerade mediasystemet måste tillåtas ge utrymme för fler typer av innehåll, och inte självklart ursäktas likriktning. I konkurrensens namn.

Noter

1. Citaten är hämtade ur Maj Ödmans bok *När elströmmen kom till byn*, och är delar av minnen återberättade av två äldre människor (Ödman, 1993:67,96).
2. Från 1986 till 1992 har videoinnehavet ökat från 27 till 68 procent av svenskarna.
3. Formulärets fråga 83.
4. Fråga 8, med en sammanvägning av svaren till att gälla prenumeration på någon morgontidning, vilken som helst.
5. I fortsättningen kommer jag att tala om medier/apparater, när jag egentligen menar det otympligare "former för kommunikation". En bit blir alltså en apparat, i den här artikeln.
6. Den sista faktorn existerar inte på riksnivå. Göteborg kännetecknas också av en stark morgontidning såväl som en stark bilindustri.
7. Analysen sker med hjälp av anova/MCA. Denna teknik utgår från medelvärdet i hela befolkningen, och jämför undergruppers medelvärde med det för hela befolkningen. Samtidigt ges ett mått på styrkan i sambandet under kontroll för övriga oberoende variabler, beta. Här ser vi alltså styrkan i de *unika* sambanden mellan faktorerna och individegenskaperna (se även Flodin, 1985).
8. En kontroll med hjälp av den resursvariabel som både Lennart Nilsson och Lennart Weibull använder i denna volym visar signifikant samband för morgontidning/bil. Innehavet är rakt relaterat till resursstyrka: i starka områden är bilen och morgontidningen långt vanligare än i svaga områden.

Litteratur

- Aune, Margarethe (1993) 'Datamaskinen i vardagslivet – domesticeringen av en ny teknologi'. *Sociologi i dag*, nr 2/3.
- Cronholm, Margareta, Lilian Nowak, Birgitta Höijer, Ulla B Abrahamsson, Ingegerd Rydin och Ingela Schyller (1993) 'I allmänhetens tjänst. Ett kvartsekel med publik- och programforskningsavdelningen vid Sveriges Radio', i Carlsson, Ulla och Magnus Anshelm (red.) *Mediesverige 1993. Statistik och analys*. Göteborg: Nordicom/Sverige.
- Bohman, Stefan och Ottonie Nyberg (1992) *Intressant att leva. Dagböcker 14 maj*. Stockholm: Nordiska muséet.
- Dagspressen (1993). Informationsblad från Dagspressens Marknadsinformation, AB, nr. 4.
- Flodin, Bertil (1986) *TV och yrkesförväntan*. Mediapanel rapport nr. 34. Lund: Studentlitteratur.

- Fornäs, Johan, Ulf Lindberg och Ove Sernhede (1988) *Under rocken. Musikens roll i 3 unga band*. Stockholm/Lund: Symposion bokförlag.
- Kratz, Charlotta (1991) *Verklighetsval och kapital. Om det ekonomiska och det kulturella kapitalets betydelse för läsningen av stockholmsmorgontidningar utanför Stockholm*. Arbetsrapport nr. 6. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Kratz, Charlotta (1992) 'Mediemöblemang i svenska hem', sid. 1-5 i *MedieNotiser* nr. 3/92. Göteborg: Nordicom/Sverige.
- Kratz, Charlotta (1993) 'Att möblera med medier', sid. 19-102 i Holmberg, Sören och Lennart Weibull (red.) *Perspektiv på krisen*. SOM-rapport nr. 9. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Institutionen för journalistik och masskommunikation och Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet.
- Roe, Keith (1985) 'The Swedish Moral Panic Over Video 1980-84', sid. 20-25 i *Nordicom Review* nr. 1. Göteborg: Nordicom/Sverige.
- Roe, Keith och Lennart Weibull (red.) (1989) *Vad gör kabel-TV i Sverige?* Lund: Studentlitteratur.
- Rogers, Everett (1983) *Diffusion of Innovations*. New York: The Free Press.
- Silverstone, Roger, Eric Hirsch och David Morley (1992) 'Information and communication technologies and the moral economy of the household', sid. 15-31 i Silverstone, Roger och Eric Hirsch (red.) *Consuming Technologies. Media and information in domestic spaces*. London: Routledge.
- Weibull, Lennart (1992a) 'Hur videon etablerades i Sverige', sid. 6-11 i *MedieNotiser* nr. 3/92. Göteborg: Nordicom/Sverige.
- Weibull, Lennart (1992b) 'Hemma i mediasamhället. Från offentlighet till individualisering', sid. 23-27 i *Medienotiser* nr. 3. Göteborg: Nordicom/Sverige.
- Ödman, Maj (1993) *När elströmmen kom till byn. Svenskar berättar om hur tekniken kom in i deras liv*. Stockholm: Raben&Sjögren/Liv i Sverige.

Dagstidningsläsning i Göteborg

En lägesbestämning i ett nationellt perspektiv

LENNART WEIBULL

Göteborgsregionen är känd för att ha en stark dagspress. Trots att storstäder ofta utmärks av att särskilt morgonpress har en relativt mindre spridning kännetecknas Göteborg istället av hög morgontidnings-spridning. Göteborgs-Posten har under de gångna decennierna uppnått en nästan helt dominerande ställning på den lokala tidningsmarknaden (Hadenius-Weibull, 1993). Samtidigt är kvällstidnings-spridningen lägre än ett nationellt genomsnitt. Den naturliga frågan är då hur den göteborgska tidningsstyrkan skall kunna förklaras – och om det kan utläsas några utvecklings-tendenser under senare år.

Syftet med denna artikel är att beskriva dagspressens ställning i Göteborg. Tanken är att i första hand redovisa tidnings-spridningen i Göteborg med kranskommuner med inriktning på Göteborgs-Postens position på den lokala mediemarknaden. I detta kapitel kommer dessutom den lokala morgonpressens ställning att relateras till spridningen av kvällstidningar. Som en bakgrund presenteras en översikt av de aktuella trenderna i svensk dagstidnings-spridning.

Trender i svensk dagstidningsläsning

Sverige har traditionellt haft en mycket stark dagspress. Spridningen är drygt 550 dagstidningsexemplar per 1000 invånare. Även om upplageutvecklingen under 1992 och 1993 har varit

något negativ har helhetsbilden på inget sätt ändrats: omkring 90 procent av alla svenskar läser en morgontidning åtminstone en gång per vecka och drygt 85 procent läser en dagstidning en genomsnittlig vardag (Hellingwerf 1993a, 1993b; Weibull, 1993).

Det har diskuterats olika förklaringar till varför Sverige, liksom fö även Finland och Norge, har denna starka dagspress. På den strukturella nivån har det framhållits att det som utmärker de tre länderna i den internationella statistikens topp är den mycket starka landsortspressen. Det som ger länderna deras höga siffror är alltså att dagstidningarna i landsorten står särskilt starkt (Gustafsson, 1994).

En annan förklaring till den höga dagstidningsspridningen är att tidningsläsningen i de tre länderna inte som i de flesta andra länder är socialt skiktad. Det som kännetecknar Finland, Norge och Sverige är att lågutbildade läser dagstidningar i nästan samma utsträckning som högutbildade, liksom att arbetare läser dagstidningar i samma grad som tjänstemän (Kratz, 1991; Kratz-Weibull, 1993). I de flesta andra länder är skillnaderna i t ex låg- och högutbildades läsning betydande både i valet av tidningar och i läsning överhuvudtaget (Weibull, 1989).

Det två huvudförklaringarna till den höga dagstidningsspridningen i Sverige har en gemensam nämnare: det är framför allt i landsorten som den sociala skiktningen i dagstidningsläsningen är liten; i Stockholm finns det betydande sociala skillnader i läsningen. Bland lågutbildade i Stockholm är andelen dagliga morgontidningsläsare lägre än 50 procent, medan motsvarande andel i landsorten är ca 85 procent. Om vi tar hänsyn till kvällstidningsläsningen minskar skillnaden något, men huvudtendensen kvarstår (Kratz, 1991).

Mot den redovisade bakgrunden är det intressant att belysa dagstidningsspridningen i Sveriges näst största stad Göteborg. Det som utmärker staden är således att den har en relativt stark dagspress för att vara storstad. Medan morgonpressen i Stockholm

har en förhållandevis svag ställning har i Göteborg morgontidningar traditionellt haft hög spridning i hushållen. Särskilt anmärkningsvärt är att Göteborgs-Posten som dominerande morgontidning har lyckats nå en så stark position (jfr Hadenius-Weibull, 1993). Det omvända förhållandet har dock gällt för kvällstidningsmarknaden. Här ligger Göteborg under ett nationellt genomsnitt. Frågan är vad som ligger bakom det redovisade förhållandet. Är det så att Göteborg egentligen inte är någon storstad – eller är det så att Göteborgs-Posten varit särskilt framgångsrik i sin spridning? Detta skall belysas i det följande.

Morgonpressläsning i Göteborg

Göteborgs-Postens ställning på morgontidningsmarknaden är i början av 1990-talet fortsatt stark. Som framgår av tabell 1 har tidningen samtliga tre undersökta år en helt dominerande ställning¹. Tabellen visar dels andelen dagliga läsare för respektive tidning, dels andelen läsare minst en gång i veckan. GP har 1992 ca 70 procent av göteborgarna som dagliga läsare samt en veckoräckvidd på över 85 procent, medan 15 procent tar del av tidningen en gång per vecka eller mera sällan.

Tabell 1. Andelen dagstidningsläsare i Göteborgs kommun 1990-1992 (procent)

Tidning	Läsning:								
	6-7 dagar/v			>1 dag/v			<2 dagar/v		
	90	91	92	90	91	92	90	91	92
Göteborgs-Posten	69	66	72	86	84	87	14	16	13
Arbetet/Nyheterna	4	5	5	9	12	12	91	88	88
Dagens Nyheter	2	2	2	4	4	5	96	96	95
Svenska Dagbladet	3	3	3	7	6	7	93	94	93
Dagens Industri	2	1	2	5	7	8	95	93	92
Idag	12	7	11	35	36	35	65	64	65
Aftonbladet	2	3	3	10	11	10	90	89	90
Expressen	2	4	3	11	12	10	89	88	90

Antal svar: 1990=532, 1991=501, 1992=887

Intressant är att den högsta siffran under den redovisade treårsperioden redovisas för 1992. Med tanke på förväntningarna om en minskad läsning med hänsyn till lågkonjunkturen är den stabila andelen något överraskande².

Den andra i Göteborg utgivna morgontidningen – Arbetet/Nyheterna – har en blygsam spridning. Andelen dagliga läsare är omkring fem procent och veckoräckvidden är endast något över tio procent; närmare 90 procent av befolkningen läser den en gång i veckan eller mera sällan. Inte heller de stockholmska morgontidningarna har någon stark ställning i Göteborg: ingen av dem når upp till fem procent i daglig läsning respektive till tio procent i veckoräckvidd. För ingen av dessa, liksom inte heller för Arbetet/Nyheterna, kan skönjas några större tendenser mellan de tre undersökta åren.

Siffrorna för Göteborgs kranskommuner 1992 ger i huvudsak samma bild av tidningsspridningen som för Göteborg. Andelen som läser de i tabellen namngivna tidningarna med minst fyra dagar i veckan är något lägre i kranskommunerna, något som i sin tur är beroende på att även andra tidningar kommer in där, t ex Bohusläningen, Lilla Edet-Posten och Hallands Nyheter.

Den utan jämförelse dominerande tidningen är således Göteborgs-Posten. Hur denna läses i olika grupper framgår av tabell 2, som är baserad på den andel som läser GP minst fyra gånger i veckan.

De allmänna tendenserna är desamma i samtliga tre undersökningar, t ex att yngre läser mindre än äldre och ensamhushåll mindre än flerpersonshushåll samt att det inte finns några könsskillnader i läsningen. Detta är allmänna tendenser, som kan observeras i alla studier av dagstidningsläsning (Hellingwerf, 1993b; Weibull, 1989). Däremot finns det i läsningen av Göteborgs-Posten inga skillnader efter utbildningsnivå.

Tabell 2. Andel som läser Göteborgs-Posten minst fyra dagar i veckan 1990 - 1992, Göteborgs kommun (procent)

Grupp	Göteborgs-Posten minst 4 d/veckan			Antal svar		
	1990	1991	1992	1990	1991	1992
<i>Kön</i>						
Män	76	76	80	258	237	454
Kvinnor	76	74	81	274	264	431
<i>Ålder</i>						
15-19 år	65	55	69	31	22	51
20-29 år	63	62	72	120	112	183
30-39 år	79	65	76	100	88	180
40-49 år	72	85	83	85	85	137
50-59 år	82	81	86	55	70	112
60-80 år	88	87	91	124	141	214
<i>Utbildning</i>						
Låg	73	72	84	189	156	275
Mellan	80	79	81	97	109	282
Hög	77	69	78	226	175	312
<i>Typ av hushåll</i>						
Enpersonshushåll	*)	66	72	*)	127	213
Familj utan barn <16	*)	83	86	*)	209	398
Familj med barn <16	*)	71	80	*)	130	246

*)=analysen ej gjord 1990

De skillnader som finns mellan åren bör tolkas med försiktighet eftersom grupperna är små (jfr även not 2). Nedgången i gruppen 30-39 år 1991 kan förefalla anmärkningsvärd, men eftersom det samma år finns en lika oväntad uppgång i gruppen 40-49 år finns anledning att tro att det här handlar om en avvikelse av undersökningsteknisk art.

Den ovan uppmärksammade skillnaden mellan 1991 och 1992 visar sig gälla i stort sett i alla grupper. De anmärkningsvärda avvikelser som förekom 1991 bl a mellan vissa åldersgrupper

torde ha varit tillfälligheter (se not 2). På samma sätt är det inte rimligt att tillmäta skillnaderna mellan 1990 och 1992 alltför stor vikt vad gäller förändringarna i läsning inom olika åldersgrupper. Allmänt gäller att i nästan alla grupper är Göteborgs-Posten lika, eller t o m något mera, regelbundet läst 1992 i förhållande till 1990.

Prenumeration på dagstidningar

Den totala andel av göteborgarna som hösten 1992 har en dagstidningsprenumeration i sitt hushåll är 80 procent. Andelen avser boende i Göteborgs kommun. Siffran är något över ett riksgenomsnitt (78 procent vid samma tid). I jämförelse med undersökningarna 1990 (76%) och 1991 (74%) är det en viss ökning. ökningen är, inte minst mot bakgrund av konjunkturen, något överraskande. Det är dock svårt att se någon trend i materialet mellan de undersökta åren. Tendensen bör därför knappast tillmätas någon större vikt.

Den totala andelen dagstidningsabonnerande hushåll är högre i kranskommunerna än i Göteborgs kommun – 85 jämfört med 80 procent. Andelen prenumererande hushåll i olika delar av göteborgsregionen framgår av figur 1. De högsta andelarna uppmäts inte oväntat i Centrum och Väster/Söder med närmare 90 procent. Det utmärkande draget är emellertid snarast den höga och jämna spridningen av hushållsprenumerationen över hela regionen. Enda avvikelserna är norra Göteborg med omkring 60 procent, vilket dock knappast kan betraktas som en särskilt låg siffra med tanke på bl a den höga andelen invandrare i området³.

Figur 1. Morgontidningsprenumeration och Kvällstidningsläsning i Göteborgs-regionen 1992 (procent)

<i>Kranskommun norr</i>	
Tjörn, Stenungsund, Kungälv, Öckerö	
Pren	81 %
GP	76 %
Kväll $\geq$ 4	15 %
Antal svar	197

<i>Kranskommun öster</i>	
Ale, Lerum, Partille, Lilla Edet	
Pren	83 %
GP	75 %
Kväll $\geq$ 4	13 %
Antal svar	236

<i>Hisingen</i>	<i>Norr</i>
Kärra-Rödbo, Tuve, Biskopsg., Torslanda, Lundby, Backa	Kortedala, Gunnared, Bergsjön, Lärjedalen
Pren 86 %	Pren 63 %
GP 84 %	GP 61 %
Kväll $\geq$ 4 25 %	Kväll $\geq$ 4 38 %
Antal svar 176	Antal svar 94
<i>Sydväst</i>	<i>Centrum</i>
Majorna, Högsbo, Älvsborg, Tynnered, Styrsö, Frölunda, Askim	Härlanda, Örgryte, Centrum, Linnéstaden
Pren 87 %	Pren 88 %
GP 82 %	GP 81 %
Kväll $\geq$ 4 19 %	Kväll $\geq$ 4 18 %
Antal svar 232	Antal svar 180

<i>Kranskommun söder</i>	
Härryda, Mölndal, Kungsbacka	
Pren	85 %
GP	79 %
Kväll $\geq$ 4	19 %
Antal svar	275

Göteborg

Anmärkning: Pren = har en morgontidningsprenumeration i hushållet.
 GP = har en prenumerat på Göteborgs-Posten i hushållet.
 Kväll $\geq$ 4 = läser en kvällstidning minst 4 dagar i veckan.

Andelen som bor i hushåll med prenumeration på GP är 74 procent. Detta är en allmänt sett hög siffra för en enskild tidning på en lokal marknad. Andelen är högre än 1990 (71%) och 1991 (68%). Om vi lämnar 1991 års siffra därhän visar sig att andelen 1992 inte skiljer sig signifikant från 1990 års. Andelen våren 1990 var 75% och ett år tidigare, hösten 1989, var den 73 procent; år 1984 var andelen GP-prenumeranter 74 procent. Det finns således en påfallande stabilitet.

Den totala andelen göteborgare som har en hushållsprenumeration på någon annan morgontidning än GP är ytterst blygsam. Siffrorna för 1990-1992 i Göteborgs kommun ger följande bild:

	1990	1991	1992
Arbetet/Nyheterna	5%	6%	4%
Dagens Industri	2%	1%	1%
Dagens Nyheter	3%	2%	2%
Svenska Dagbladet	4%	3%	4%

Inga större förändringar har skett mellan de tre redovisade åren. Inte oväntat har de icke-lokala dagstidningarna en större spridning i de resursstarka områdena i Göteborg, medan Arbetet/Nyheterna ligger något högre i de resurssvaga.

Vad gäller Göteborgs-Posten-läsarnas/prenumeranternas förhållande till andra tidningar är slutsatsen entydig. De som inte prenumererar på GP läser som regel inte heller någon annan tidning regelbundet och 81 procent (83% både 1990 och 1991) av icke-prenumeranterna på GP saknar överhuvudtaget tidningsabonnemang. Några större skillnader i detta avseende har inte heller skett mellan de tre mätningarna.

Det iakttagna mönstret gäller även i de grupper där Göteborgs-Posten är svagare. Den totala andelen dagstidningsabonnenter i gruppen 16-29 år är 69 procent (1990 61% och 1991 56%) och mellan 21 och 29 år 68 (1990 57% och 1991 54%). I båda

grupperna har GP således nästan samtliga av dem som prenumererar.

I kranskommunerna är andelen som bor i hushåll med GP-prenumeration 77 procent, i jämförelse med 74 procent i Göteborg. Som framgår av kartan i figur 1 följer andelen prenumeranter på Göteborgs-Posten i stort sett tendensen för den totala andelen prenumeranter, givetvis beroende på att GP är den helt dominerande tidningen i prenumerationshushållen. I vissa förortskommuner samt i centrala Göteborg är skillnaden lite större på grund av förekomsten av lokaltidningar (Bohusläningen, Lilla Edet-Posten m fl) respektive stockholmska morgontidningar. Det mest anmärkningsvärda är dock att Göteborgs-Posten totalt sett har en sådan stark position.

Tabell 3. Andel prenumeranter på Göteborgs-Posten 1990-1992, Göteborgs kommun, (procent)

	Kön		Ålder*			ALLA
	Män	Kvinnor	16-29	30-49	50+	
GP-pren 1990	70	72	58 (55)	70	82	71
GP-pren 1991	67	70	53 (50)	66	82	69
GP-pren 1992	73	74	64 (63)	70	84	74
Antal svar 90	255	275	150	182	198	630
Antal svar 91	234	261	131	171	193	495
Antal svar 92	457	432	234	317	338	889

* =siffran inom parentes vid 16-29 år avser delgruppen 21-29 år

Andelen göteborgare som prenumererar på GP i olika grupper framgår av tabell 3, där det även ingår jämförelser med 1990 och 1991. Andelen prenumeranter på Göteborgs-Posten i olika grupper är ungefär vad som kan förväntas. Det finns som väntat en svaghet i ungdomsgruppen. De något ryckiga upp- och nedgångar-

na i gruppen tyder på att tidningen har en något vacklande ställning i dessa hushåll. Den höga och stabila andelen abonnenter bland de äldre ligger i linje med vad vi vet från tidigare studier av lokal morgonpress.

Skillnaderna i prenumerationsbenägenhet efter ålder är i stort sett desamma inom alla delar av Sverige (Kratz, 1991). I inledningen framhölls att de största prenumerationskillnaderna mellan olika områden i Sverige finns i fråga om social skiktning. Frågan är då hur detta ser ut i Göteborg. I tabell 5 har stadsdelarna i Göteborg grupperats efter genomsnittliga sociala resurser (Nilsson, 1990; jfr även Lennart Nilssons uppsats i föreliggande volym). För vart och ett av stadsdelsområdena anges andelen med morgontidningsprenumeration i hushållet respektive med prenumeration på Göteborgs-Posten.

Tabell 5. Andelen boende i hushåll med morgontidningsprenumeration i fyra stadsdelar klassificerade efter socioekonomiska resurser, Göteborg 1992

	Andel med morgontidnings- prenumeration	Andel med prenumeration på Göteborgs-Posten	Antal svar
Resursstark	93%	89%	110
Medelresursstark	90%	87%	201
Medelresurssvag	83%	81%	155
Resurssvag	71%	67%	199

Anm: Klassificeringen är baserad på en sammanvägning av genomsnittlig hushållsinkomst, andel socialhjälpstagare och andel utländska medborgare (Nilsson, 1993:18ff). Den utgår från stadsdelsnämndsområden; resursstark= Älvsborg, Askim, Styrö, Torstana, Kärra-Rödbo; medelresursstark=Härlanda, Örgryte, Centrum, Tynnered, Tuve-Säve; medelresurssvag =Linnéstaden, Högsbo, Frölunda, Lundby, Backa; resurssvag=Gunnared, Lärjedalen, Bergsjön, Kortedala, Majorna, Biskopsgården.

I Göteborgs resursstarka och medelresursstarka stadsdelar är andelen morgontidningsprenumeranter 90 procent eller mer. I de resurssvaga områdena är andelen omkring 70 procent. Benägen-

heten att prenumerera på Göteborgs-Posten följer samma mönster. Det är således uppenbart att morgontidningsspridningen i hushållen är påverkad av det egna områdets socio-ekonomiska karaktär.

Mot bakgrund av tidigare antaganden om förhållanden mellan ålder och socio-ekonomisk struktur som förklaringar till skillnader i morgontidningsabonnemang är det av intresse att belysa samspelet mellan ålder och område. I följande tablå redovisas i detta syfte en extremgruppsanalys. I denna har resursstarka och resurssvaga stadsdelar skiljts ut respektive de yngsta (15-29 år) respektive de äldsta (50-75) personerna. För varje grupp anges dels andelen med abonnemang i sitt hushåll respektive andel som abonnerar på Göteborgs-Posten:

		Typ av stadsdel		
		Resurssvag	Resursstark	Effekt av ålder:
Ålder	15-29år	Pren: 57%	Pren: 86%	+29
		GP: 54%	GP: 81%	+27
	50-74år	Pren: 81%	Pren: 96%	+15
		GP: 80%	GP: 91%	+11
Effekt av ålder:		Pren: +24	Pren: +10	
		GP: +26	GP +10	

Den lägsta andelen morgontidningsprenumeranter finns inte oväntat bland yngre i resurssvaga områden och den högsta bland de äldsta i resursstarka områden. Differensen är relativt stor – mellan 57 och 96 procent. Det är dock förhållandet mellan de två andra rutorna i tablå som är det mera intressanta. Det framgår där att andelen prenumeranter påverkas både av områdets karaktär och åldersfaktorn. åldern ger störst utslag i resurssvaga

stadsdelar, medan ålderskillnaderna i fråga om prenumerationsbenägenhet är förhållandevis små i de resursstarka. Andelen abonnenter på Göteborgs-Posten följer helt det redovisade mönstret.

Huvudresultatet är således att det också i Göteborg finns en social skiktning i morgontidningsspridningen men att detta endast gäller en mindre del av kommunen. I praktiken är det nordöstra Göteborg som skiljer ut sig som det resurssvaga området. Särskilt intressant är att områdets karaktär har en sådan betydelse. Detta är särskilt tydligt om vi även granskar skillnader med hänsyn till utbildning. Exempelvis visar det sig att högutbildade personer, som genomsnittligt abonnerar på morgonpress klart över medelvärdet för befolkningen, har betydligt lägre prenumerationsbenägenhet om de bor i ett lågresursområde; omvänt har lågutbildade högre andel abonnenter om de bor i en resursstark stadsdel.

Sammanfattningsvis gäller att prenumerationsbenägenheten för morgonpress är hög (84%) i göteborgsregionen samt att Göteborgs-Posten är den helt och hållet dominerande morgontidningen i hela området. Morgontidningsabonnemang har sin minsta utbredning i resurssvaga stadsdelar. Bakom det som kallas resurssvaghet ligger säkerligen både sociala och ekonomiska faktorer. Det handlar om yngre, inte sällan nyinflyttande familjer (av dessa har 66% morgontidningsabonnemang i hushållet), enpersonshushåll (64%) respektive icke svenska medborgare (50%). Där det finns en sådan befolkningssammansättning förefaller även boende i området som traditionellt utgör resursstarka grupper, t ex högutbildade personer, att i mindre utsträckning abonnera på en morgontidning. Slutsatsen är att det också finns en socioekonomisk skiktning i morgontidningsspridningen i Göteborg, även om denna inte är av samma omfattning som den i Stockholm.

Låg prenumerationsandel innebär dock inte att sådana personer helt skulle sakna morgontidning. De som inte prenumererar men

som ändå läser en morgontidning regelbundet skaffar sig vanligen tidningen genom att läsa den på arbetet eller skolan (52% 1992 mot 53% 1991) eller genom att köpa lösnummer (33% respektive 43%). Biblioteksläsningen ligger båda åren på ca tio procent. Siffrorna för Göteborg skiljer sig här föga från ett nationellt genomsnitt.

Kvällstidningsläsning

Det utmärkande för Stockholm är att den låga morgontidnings-spridningen till viss del kompenseras av en relativt omfattande kvällstidningsläsning. Frågan är då hur bilden är i Göteborg. Den totala kvällstidningsläsningen i Göteborg låg hösten 1992 på nästan hälften av befolkningen. Idag är den dominerande kvällstidningen, medan de två stockholmsbaserade kvällstidningarna har klart lägre spridning (tabell 5).

Tabell 5. Andel kvällstidningsläsare 1989-1992, Göteborgs kommun (procent)

	Aftonbladet			Expressen			GT/Idag		
	90	91	92	90	91	92	90	91	92
Minst en gång i veckan	10	11	10	11	12	10	35	36	35
Minst fyra gångar i veckan	4	5	5	4	7	5	21	16	18

Av figur 1 framgår också den totala kvällstidningsläsningen i regionen. Andelen som läser en morgontidning minst fyra gånger veckan är i Göteborg 23 procent, medan det i kranskommunerna varierar mellan 24 procent på Tjörn och 10 procent i Lerum.

Inom Göteborg är spridningen störst i norrort, det område där morgontidningsutbredningen är minst. Innan vi går vidare och

studerar samspelet mellan morgon- och kvällspress finns det anledning att studera kvällstidningarnas spridning med hänsyn till bl a kön och ålder (tabell 6).

Tabell 6. Andelen kvällspressläsare i olika grupper. Göteborgs-regionen 1992

	Totalt kvällspress		Idag		Expressen		Aftonbladet		Antal svar
	>4 d/v	<2 d/v	>4 d/v	<2 d/v	>4 d/v	<2 d/v	>4 d/v	<2 d/v	
<i>Kön</i>									
Man	22	56	17	63	4	91	4	91	804
Kvinna	19	61	15	68	3	94	3	92	796
<i>Ålder</i>									
15 - 29 år	26	43	22	50	5	90	3	90	402
30 - 49 år	18	61	15	67	3	93	4	93	589
50 - 64 år	23	59	17	67	4	93	5	91	340
65 - 80 år	12	75	8	83	2	95	3	93	270
<i>Typ av stadsdel (i Göteborg)</i>									
Resursstark	17	53	13	66	2	94	2	95	116
Medelresurs- stark	17	70	14	76	3	95	4	93	204
Medelresurs- svag	22	61	17	65	6	70	6	89	157
Resurs- svag	35	45	26	57	8	86	6	90	202

Anm: För förklaringar till typen av stadsdel se anmärkningen till tabell 2

Kvällstidningsläsningen är inte oväntat något högre bland män än bland kvinnor, liksom den är högst bland de yngsta. Mera överraskande är att kvällstidningar läses regelbundet även bland personer i övre medelåldern. Tendensen är densamma för samtliga tre kvällstidningar. Resultatet avviker något från det allmänna mönstret, där personer i yngre medelåldern vanligen är kraftigt överrepresenterade (jfr Hellingwerf, 1993b). Mot bakgrund av tidigare diskussion om social skiktning i dagstidnings-

läsningen är kvällspressens spridning efter stadsdel av stort intresse att belysa. Här framkommer att kvällstidningsläsningen är nästan omvänt proportionell mot morgontidningsspridningen. Det är i resurssvaga områden som kvällstidningarna har sina mest regelbundna läsare; andelen är dubbelt så stor där som i de resursstarka stadsdelarna.

Mönstret är detsamma som visat sig i Stockholm: kvällspressen kompletterar morgontidningarna och gör att den totala dagstidningsläsningen ligger på i stort samma nivå i alla områden. Också då vi gör motsvarande analys på individnivå kvarstår sambandet. Av dem som är regelbundna kvällstidningsläsare (läser kvällspress mer än fyra dagar per vecka) är det under 70 procent som har en morgontidningsprenumeration i hushållet; bland dem som läser kvällspress en gång per vecka eller mera sällan är andelen över 80 procent. Sambandet är klart lägre för Expressen och Aftonbladet, som oftare fungerar som komplement; för Aftonbladet är det i viss mån fråga om ett partipolitiskt tillval. Idag förefaller i större utsträckning fungera som huvudtidning i hushållet. Förklaringen till detta ligger givetvis i Idags karaktär av lokalt utgiven tidning.

Är Göteborg mediemässigt en storstad?

Utgångspunkten för detta kapitel var frågan i vad mån det finns en social skiktning av dagstidningsläsningen i göteborgsregionen. Två huvudsakliga slutsatser är rimliga att dra på grundval av de redovisade resultaten:

- Göteborg har en morgontidningsspridning som till övervägande delen överensstämmer med det som gäller för större städer i den svenska landsorten. Morgonpressen har sin starka ställning både i regionen och i staden, men läsningen är något mera utbredd i det förra än i det senare området.

- I vissa områden inom Göteborg finns det ett spridningsmönster som är storstadsmässigt. Detta gäller de resursvaga stadsdelarna och är koncentrerat till nordöstra Göteborg. Morgonpressen står i dessa områden relativt sett svag, medan kvällspressen där har sin högsta andel regelbundna läsare.

Den intressanta frågan är vad som ligger i skillnaden mellan storstad och landsortsstad. Studier tyder på att detta främst är en fråga om socio-kulturella skillnader med en socio-ekonomisk bakgrund. Det som i första hand kännetecknar landsortsstaden är stabilitet i det sociala livet och en möjlighet att överblicka skeendet. Det finns ett lokalt samhälle, som håller samman dem som bor i området genom att de kan identifiera sig med det. Detta ger i sin tur morgontidningen förutsättningar att bedriva intresseskapande lokalbevakning. Göteborgs-Posten spelar denna roll i huvuddelen av regionen. De som bor i Göteborg uppfattar GP som den tillförlitligaste informationskällan för det som händer i området⁴.

Det som utmärker storstaden är en mindre stabilitet i livsformen och mindre identifikation med området. Den sociala integrationen är mindre (jfr Weibull, 1983). I ett resursfattigare område är också mobiliteten större; det är många som planerar att flytta därifrån (jfr Lennart Nilssons artikel om service och boende i Göteborg i föreliggande volym). Även om flyttningsplanerna inte förverkligas så kommer de ändå att betyda att förankringen i området är mindre. I sådana områden kommer även konjunkturförsämringen att slå hårdare. Detta är också egenskaper som i hög grad kännetecknar de resurssvaga stadsdelarna, detta påverkar i sin tur intresset för den lokala morgontidningen negativt, men ger samtidigt en högre potential för kvällstidningar som mera "rörliga" medier.

I storstaden ökar samtidigt benägenheten att ta del av s k nya medier (jfr Kratz 1992). De resursfattiga stadsdelarna i Göteborg,

där morgontidningen står svagast, har en hög kabeltäthet⁵. Detta stöder tidigare iakttagelser av ett svagt negativt samband mellan morgontidningsläsning och tittande på kabel-TV. Om den lägre morgontidningsläsningen skall betraktas som en effekt av kabel-TV-tittandet i sig är mera tveksamt. Allt talar för att det är områdets karaktär som är det avgörande; det är miljön i sig som påverkar både morgontidningsläsning och intresse för kabel-TV-tittande.

Slutsatsen av analysen är således att Göteborg inte är någon egentlig storstad när det gäller förutsättningarna för morgontidningsläsning, men att det finns storstadstendenser. De senare är mycket intressanta att fortsättningsvis följa, inte minst med tanke på att de förstärker de konjunkturbestämda faktorerna i tidningsvalet.

Noter

1. Underlaget är förutom Väst-SOM 1992 två tidigare undersökningar i serien GöteborgsMedia, vilka avser medieanvändning bland boende i Göteborgs kommun. Dessa två undersökningar har genomförts av Långedrag Informationkonsult AB (LINFAB) på uppdrag av Göteborgs-Posten. Undersökningarna avsåg slumpmässiga urval på 1000 personer på 15-74 år. Antalet svars personer framgår av anmärkningen under tabell 1. De redovisade uppgifterna har välvilligt ställts till förfogande av Göteborgs-Posten och bearbetningarna har gjorts av LINFAB.
2. Det bör dock framhållas att här, liksom i några andra tabeller, finns tecken på att 1991 års studie gav alltför låga siffror; 1990 och 1992 års siffror uppvisar däremot en relativt stor överensstämmelse. Detta gäller i stort sett alla åtta undersökta tidningarna.
3. Det hör till bilden att bortfallet i undersökningen är högst i norra Göteborg. Mycket talar för att andelen hushållsprenumeranter på dagspress är lägre bland dem som inte svarat och att den redovisade siffran är en överskattning.
4. Andelen av göteborgarna som uppger Göteborgs-Posten som mycket eller ganska tillförlitlig är 83 procent; för Väst-Nytt i TV är motsvarande andel 80 procent. Om vi begränsar oss till andelen som säger mycket tillförlitlig har dock Väst-Nytt 40 procent och Göteborgs-Posten 30 procent.
5. Andelen som i de resursfattiga stadsdelarna uppger sig ha tillgång till kabel-TV är 71 procent, mot 44 procent i de resursstarka. Vad gäller video, text-tv, CD-spelare och speldator är innehavet på ungefär samma nivå i resurssvaga som i resursstarka

stadsdelar, medan innehav av persondator och parabolantenn är högre i de resursstarka områdena av Göteborg (jfr även Charlotta Kratz artikel i föreliggande volym).

Referenser

- Gustafsson, Karl Erik (1994) *Nordisk dagspress*. Handelshögskolan vid Göteborgs universitet
- Hadenius, Stig, Weibull, Lennart (1993) *Massmedier*. Stockholm, Bonnier Alba
- Hellingwerf, Karin (1993a) Dagspressvanor. I Holmberg, S, Weibull, L (red) *Perspektiv på krisen*. Institutionen för journalistik och masskommunikation/Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet
- Hellingwerf, Karin (1993b) *Mediebarometern 1992*. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Kratz, Charlotta (1991) *Från icke-läsare till allätare: fyra läsartyper i Stockholm och i landsorten*. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Kratz, Charlotta (1992) Mediemöblemang i svenska hem. *MedieNotiser* 3/1992
- Kratz, Charlotta, Weibull, Lennart (1993) *Den lokala morgontidningen. En sammanställning baserad på Dagspresskollegiets studier*. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Nilsson, Lennart (1990) *Kommunal service – politisk aktivitet i Göteborg*. Rapport utarbetad för Storstadsutredningen. Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet
- Weibull, Lennart (1983) *Tidningsläsning i Sverige*. Stockholm, Publica
- Weibull, Lennart (1989) Dagstidningsläsning i Sverige 1979-1989. Ett försök till bestämning av dagspressens roll i massmediesystemet. I Weibull, L, Björkqvist, K (red) *Dagspressen och dess läsare*. Stockholm, Almqvist&Wiksell International
- Weibull, Lennart (1991) Förändringstendenser i massmediesystemet. I Carlsson, U, Anshelm, M (red) *MedieSverige 1991*. Göteborg, Nordicom-Sverige
- Weibull, Lennart (1993) Dagspressen. I Carlsson, U, Anshelm, M (red) *MedieSverige 1993*. Göteborg, Nordicom-Sverige

Radio i Göteborg

JAN STRID

Inget medium har under de senaste decennierna haft en sådan explosionsartad utveckling i Sverige som radion. Den stora expansionen startade i slutet av 1970-talet då närradion tillskapades som en kanal för lokala organisationer (SOU 1981:13). Även om vi fick en mängd nya stationer, i och för sig med begränsad räckvidd, så var publiken relativt kallsinnig till de nya kanalerna (Hedman 1980). De som använde sändningarna till grupp-kommunikation som det var tänkt i närradiopropositionen märkte snart att det var ett relativt dyrt sätt att kommunicera i förhållande till hur många som faktiskt lyssnade.

Utvecklingen ledde till att det i princip uppkom två olika typer av närradio. Den ena som följde de ursprungliga intentionerna och önskade vara ett medium för grupp-kommunikation t ex kyrkor och samfund. Den andra typen av närradio representerades av de som använde mediet för att nå en bred publik och gjorde detta med hjälp av populärmusik som t ex den SAF-anknutna närradion City 103.

Till en början var räckvidden för närradio begränsad genom sändarstyrka (max 10 W eller 5 kilometers räckvidd) men detta kringgicks på olika sätt. I Göteborg var det således inte någon svårighet att lyssna på de stationer som ville nå ut till hela kommunen. När City 103 startade 1979 var sändarstyrkan en watt medan den 1992 för Radio City var 400 watt. Detta innebär att stationen 1979 endast kunde höras i centrala Göteborg men att den numera åtminstone kan höras tre mil utanför staden.

I slutet av 1980-talet börjar diskussionerna om reklam i närradio på allvar. Det som bidrog till att intensifiera debatten var Radio Nova som tidigt börjar sända kommersiell reklam i strid med radiolagens bestämmelser. När den borgerliga regeringen tillträdde 1991 gavs signaler om att reklam skulle komma att tillåtas i radio. Detta innebar att några närradiostationer utan påföljder började sända reklam över närradio i väntan på de lokala reklamfinansierade stationer som skulle starta under 1993.

När detta skrivs hösten 1993 har ännu inga koncessioner för lokal reklamfinansierad radio auktionerats ut i Göteborg. Två kanaler sänder dock reklam nämligen Radio Z och Radio City. Båda startade som närradiokanaler men de kan höras över hela Göteborg och kan karaktäriseras som huvudsakligen musikkanaler för en ung publik med korta nyheter. Dessutom sänder i Göteborg Jukebox. Den är en närradiostation med i huvudsak 60-tals musik, delvis obemannad och ägd av samma bolag som Radio City. Till detta kommer att göteborgarna givetvis har tillgång till de traditionella kanalerna P1, P3 och Radio Göteborg vilken 1993 blev en del av P4.

Syftet med denna uppsats är att belysa den göteborgska radiopublikens utseende. Tanken är att denna i stor utstäckning illustrerar en situation med konkurrens mellan kommersiell privatradio och traditionella public-service kanaler. Underlaget för analysen är Väst-SOM:s postala enkät. Undersökningen tar sikte på människors lyssnarvanor och ingår som en del i en större undersökning som gäller människors medievanor, dvs hur man *brukar* lyssna, titta och läsa.

Resultaten kommer att presenteras dels som en beskrivning över situationen i november-december 1992 dels som en jämförelse med tidigare undersökningarna genomförda under motsvarande månader 1991 respektive 1990.

Radiolyssnande i Göteborg 1992.

Den första frågan gäller lyssnandet på de dåvarande etermedierna i Göteborg. Beskrivningen baseras på vad man brukar lyssna på. Detta innebär att siffrorna blir högre i förhållande till telefonundersökningar där människor tillfrågas om de lyssnade under gårdagen. I Väst-SOM fick svarspersonerna ange hur ofta de lyssnade på var och en av de kanaler som ingick i frågan. P2 i riksradien samt ett antal närradiostationer där lyssnandet bedömdes vara allt för litet för att det skall vara meningsfullt att mäta har uteslutits.

Tabell 1. Andel som brukar ta del av olika radiokanaler mer eller mindre regelbundet 1992 (i procent).

	6-7 dag per vecka	4-5 dag per vecka	2-3 dag per vecka	Mer sällan	Aldrig Ej svar	Summa procent
Radio Göteborg	15	12	15	27	31	100
City Radio	9	9	11	22	50	101
P1 riksradien	17	7	10	22	44	100
P3 riksradien	37	16	19	15	14	101
Jukebox	1	2	3	11	83	100
Z radio	1	1	1	9	88	100
Övrig närradio	1	1	2	14	83	100

Antal svarande 883

Klart störst andel dagliga lyssnare hade vid undersökningstillfället P3 i riksradien (drygt 35 procent), därefter kom P1 i riksradien, Radio Göteborg och City Radio. Stationerna Jukebox, Z-radio samt övrig närradio har endast någon enstaka procentandel. Intressant att notera är att de båda rikskanalernas dagliga lyssnare utgör en så stor andel av den totala andelen lyssnare jämfört med de övriga kanalerna. Det bör observeras att siffrorna avser novem-

ber-december 1992. Riksstatistiken visar att den nya kanalprofileringen i Sveriges Radio fr o m 1993 innebar en kraftig nedgång för P3 och en lika kraftig uppgång för Radio Göteborg (P4).

Lägger man samman alternativen "aldrig" och "ej svar" vilket kan betraktas som den grupp som inte alls lyssnar är "icke-lyssnarnas" andel för City Radio och P1 50 respektive 44 procent vilket antyder att dessa är de mest gruppstyrda kanalerna – om man undantar de små närradiokanalerna. Det är kanaler som har en fast publik.

En översikt av de dagliga lyssnarna 1992 med 1991 visar att Radio Göteborg ökat med fyra procentenheter, P3 också med fyra medan City Radio har minskat med en och Jukebox med en procentenhet. Endast ökningen för Radio Göteborg är statistiskt signifikant.

Med den utveckling som skett inom radion med ett ökat intresse att satsa på särskilda grupper är genomsnittssiffror för hela befolkningen inte längre lika intressanta som förr. Både Radio City och Z-radio riktar in sig mot ungdomar och de flesta nya privata lokalradiokanalerna säger sig också satsa på särskilda åldersgrupper. Därför kan det vara av särskilt intresse att se hur lyssnandet ser ut i olika åldersgrupper.

Radio City som satsar speciellt på unga människor är inte oväntat den största bland kanalerna i den yngsta åldersgruppen och bland personer mellan 20 och 39 år är kanalen näst störst. Radio Z som inte har funits under så lång tid har visserligen sin största andel bland de yngre men andelarna är små. Detta antyder att det tar tid att slå sig in på radiomarknaden; det är förenat med mycket arbete att "bygga upp en publik".

Tabell 2. Lyssnande på olika radiokanaler minst fyra dagar per vecka i olika åldersgrupper (Procent)

Radiokanal	15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-80
Radio City	34	36	21	19	5	1
Jukebox	10	3	6	4	5	1
Radio Göteborg	20	12	19	28	34	43
P1	2	7	15	25	41	39
P3	22	51	62	58	60	46
Z Radio	6	4	1	1	1	0
Övrig närradio	0	0	0	1	5	3
Antal svarande	50	182	180	137	111	219

Anmärkning: Man kan ange fler än en kanal vilket innebär att kolumnerna summerar till över 100 procent

P3 som 1992 var den sammantaget klart största kanalen är störst i samtliga åldersgrupper utom den yngsta. P3 hade också en ganska jämn fördelning övar alla åldersgrupper, medan P1 och Radio Göteborg har en högre andel bland de äldre lyssnarna. Intressant är att Jukebox som koncentrerat sig på 60-tals musik för att nå de äldre ungdomarna har sin största andel i åldrarna 15-19 år, 30-39 år samt 50-59 år. Musiksmaken följer således inte alltid den förväntade publiken.

I jämförelse med den 1991 utförda mätningen har City Radio, liksom Jukebox, minskat i åldrarna upp till 39 år medan båda kanalerna ökat bland äldre. Radio Göteborg har ökat bland de yngre.

För att få perspektiv på Väst-SOM:s belysning av lyssnarvanorna kan vi studera resultaten av en telefonundersökning avseende räckvidd en genomsnittlig dag. Denna genomfördes i juni 1993 av Långedrag's informationskonsult AB på uppdrag av City Radio,

som välvilligt ställt resultaten till vårt förfogande. Junimätningen omfattade åldrarna 20 till 40 år och gällde gårdagslyssnande. Antalet intervjuade var 493 göteborgare varav 251 var mellan 20 och 29 år och 242 var mellan 30 och 39 år. (Långedrag informationskonsult AB 1993).

Tabell 3. Andel vanelyssnare och gårdagslyssnare mellan 20 och 40 år i november- december 1992 och juni 1993 (Procent)

	20-29 år		30-39 år	
	Vane- lyssnare nov 1992	Gårdags- lyssnare juni 1993	Vane- lyssnare nov 1992	Gårdags- lyssnare juni 1993
Radio City	36	20	21	11
P3	51	32	62	30
P4 (Radio Göteborg)	12	10	19	18
Radio Rix	–	1	–	2
Z-radio	4	3	1	3

Anmärkning: Radio Rix är en närradiokanal som ägs av SRU.

En viss förändring har ägt rum mellan november och juni men vi kan ändå konstatera att vanelyssnarna ligger klart högre på de kanaler som har flest lyssnare samt att rangordningen är densamma. Undantag utgör i juni P4 och Radio City bland 30-40 åringar; förklaringen ligger i stor utsträckning i att P4 har ökat sin publik efter övergången från Radio Göteborg till att bli en kanal där lokalt och nationellt blandas, t ex genom att sporten övergick från P3 till P4. De fortsatt låga siffrorna för Z-radio och de ännu lägre för nya Radio Rix understryker på nytt att det tar relativt lång tid att bygga upp en publik.

Kanalval

Vi såg tidigare att människor regelbundet lyssnar på mer än en kanal. En majoritet kombinerar två radiokanaler åtminstone två gånger per vecka.

Om vi bortser från de som inte regelbundet lyssnar på radio faller publikens kombinationer i tre nästan jämnstora grupper: en kanal, två kanaler samt tre eller fler kanaler. Vi kan också se att gränsen verkar gå vid tre kanaler. Det är endast sex procent som brukar använda fyra eller fler. Det är fler som inte lyssnar på någon kanal.

Tabell 4. Andel personer som lyssnar på en, två eller fler kanaler av de som lyssnar minst två gånger per vecka (Procent)

Ingen kanal	8
En kanal	32
Två kanaler	36
Tre kanaler	19
Fyra kanaler	5
Fem eller fler	1
<hr/>	
Summa procent	100
Antal	880

De yngre, mellan 15 och 29, är den åldersgrupp där en större andel, 13 procent, inte lyssnar på någon kanal medan majoriteten i samtliga åldersgrupper lyssnar på minst tre kanaler. Vidare lyssnar kvinnorna på något färre kanaler jämfört med män.

Hur kombinerar då göteborgarna sina radiokanaler? I tabell 5 redovisas en analys som bygger på hur göteborgarna kombinerar olika radiokanaler. Den utgår från antalet kombinationer minst två gånger per vecka. Exempelvis gäller att 48 procent av alla

kombinationer där Radio Göteborg P4 ingår faller på P3, 23 procent faller på P1 etc.

Tabell 5. Andel av respektive kanals vanelyssnande som också lyssnar på de övriga kanalerna (Procent av alla kombinationer)

	RG	RC	P1	P3	JB	ZR	Övr	Totalt
Radio Göteborg/P4	5	15	23	48	3	2	3	99
Radio City	26	7	9	45	8	4	1	100
P1	28	8	12	45	1	3	2	99
P3	31	18	21	19	5	2	3	99

Anmärkning: RG=Radio Göteborg, RC=Radio City, JB=Jukebox och ZR=Z-Radio. Procenttalet är räknat på antalet kombinationer för varje kanal.

Bland Radio Göteborgs lyssnare följer således de flesta också P1 och P3 och endast fem procent lyssnar enbart till Radio Göteborg. Av Radio Citys lyssnare kombinerar de flesta med P3 och Radio Göteborg medan P1 här inte är större än Jukebox. De som enbart lyssnar på Radio City är sju procent.

P1:s lyssnare kombinerar i huvudsak med P3 och Radio Göteborg och har den näst högsta andelen "egenlyssnarna". Av P3:s lyssnare kombinerar ganska jämt med de fyra stora med en viss övervikt för Radio Göteborg men P3 är "ein mädchen fur alles". Det var också den kanal som i viss mån i kraft av sin bredd hade flest egna lyssnare.

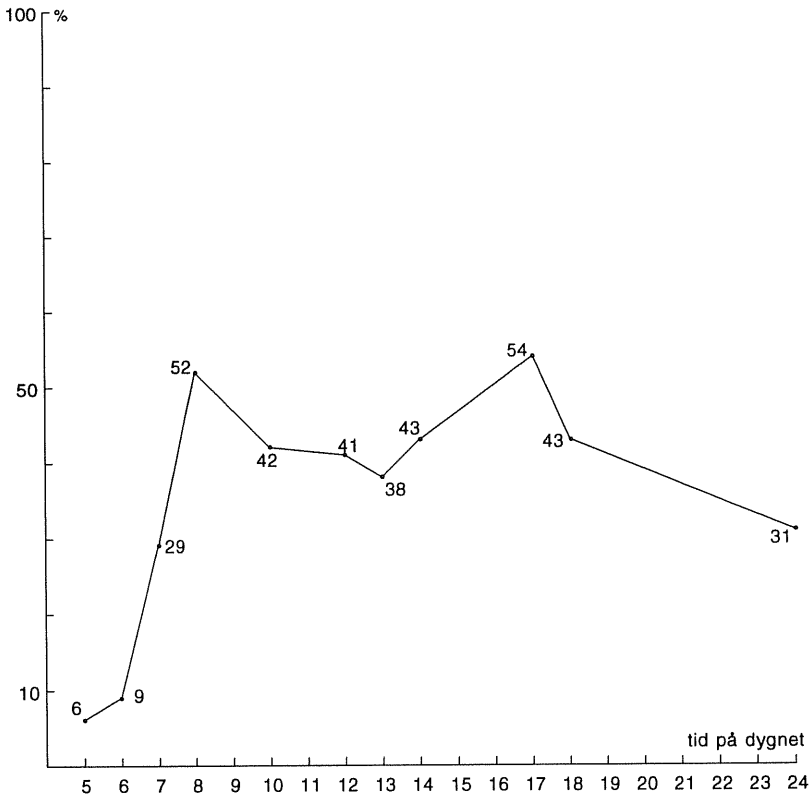
Lyssnandet vid olika tidpunkter

Radiolyssnande är kopplat till våra vanor. Mediet är samtidigt av den karaktären att publiken kan ta del av det på olika platser. Klockradion väcker oss och vi kan ha radion på under våra morgonsysslor. I bilen på väg till arbete kan vi lyssna på radio liksom vi på många arbetsplatser kan ha radion på. På väg hem

efter arbetets slut återupptas radiolyssnandet i bilen och vid hemkomsten sätts radion på och lyssnandet fortgår till dess att TV:n slås på. Det är i stort sett den dygnsrytm som kan avläsas i figur 1.

Som vi kan se i figuren så uppgår radiolyssnandet endast vid två tidpunkter till strax över 50 procent. Eftersom ålderssammansättningen varierar mellan de olika kanalerna bör vi också förvänta oss skillnader i lyssnandet över dygnets olika tider

Figur 1. Andel totalt radiolyssnande vid olika tidpunkter (Procent)

Tabell 6. Lyssnandet vid olika tidpunkter till de olika kanalerna (Procent)

	Radio City	Juke Box	Radio Göteborg	P3
05.00-06.00	4	6	5	8
06.00-07.00	15	8	25	25
07.00-08.00	30	21	37	29
08.00-10.00	28	13	32	30
10.00-12.00	34	23	28	26
12.00-13.00	35	18	25	23
13.00-14.00	32	18	23	26
14.00-17.00	36	25	32	44
17.00-18.00	27	31	21	33
18.00-24.00	23	35	10	20
24.00-05.00	7	10	1	4
Antal tillfällen	2,7	2,0	2,4	2,7
Antal svarande	274	80	374	582

P3s och Radio Göteborgs lyssnare som är något äldre börjar lyssna tidigare på dagen och slutar lyssna tidigare. Att siffrorna för Radio City ligger högst mellan klockan 10.00 och 17.00 torde innebära att det är den kanalen som har högst arbetsplatslyssnande.

Att mediet självt kan påverka antalet lyssnare och att det inte helt är vane- eller ödesbestämt kan vi se i tabellen för P3 mellan klockan 14.00 och 17.00. Andelen P3-lyssnare vid denna tidpunkt ligger markant högre än tidpunkten före och tidpunkten efter. Under denna tid sänds det populära programmet Efter två med Ulf Elving. Även Radio Göteborg ökar sin publik vid denna tid på samma sätt med ett icke-musikprogram men inte i lika hög grad som P3.

I tabell 7 har vi jämfört var man lyssnar 1992 med var man lyssnade 1990.

Tabell 7. Andel av göteborgarna som lyssnar på radio på olika ställen 1992 jämfört med 1990 (Procent)

	1992	1990
I hemmet	52	49
På arbetet	35	39
I bilen	48	42
Annan plats	6	7
Antal	880	511

Anmärkning: Man kan lyssna på fler än ett ställe varför procentandelarna överstiger 100.

På 1970-talet fanns det en puckel i radiolyssnandet mellan klockan 12.00 och 13.00 som hade att göra med lyssnade på lunchrasten i personalrum och hemmet. Att denna puckel inte längre finns torde sammanhånga med att billyssnandet från och till arbetet har ökat samt att arbetsplatslyssnandet inte är lika koncentrerat till lunchtid. Även arbetslösheten torde spela in på så att lyssnandet i hemmet ökar något.

Slutsatsen är att ljudradion är en allmän ljudtapet som omger dom flesta människor under ett flertal av dagens timmar. Musik och nyheter i utbudet är en bidragande faktor för att detta slag av radiolyssnande (Hadenius-Weibull, 1993).

Mest tillförlitliga medier

I Väst-SOM ställdes även en fråga om hur allmänheten bedömde tillförlitligheten hos olika medier när det gäller vad som händer i kommunen. I tabell 8 jämförs de olika lokala medierna med varandra och tillförlitligheten för medierna är räknade som procent av dem som lyssnar, läser eller tittar på respektive medium.

Tabell 8. Mediers tillförlitlighet (procent)

	Mycket tillförlitligt	Ganska tillförlitligt	Inte särskilt tillförlitligt	Mindre tillförlitligt	Inte alls tillförlitligt	Antal
Radio Göteborg	26	62	8	3	1	500
City Radio	11	43	20	15	11	345
P1	38	54	6	1	1	444
P3	26	63	8	2	0	608
Västnytt	41	56	3	0	0	677
G-P	25	64	8	3	1	750
Arbetet	17	57	14	7	6	265
Idag	8	42	25	17	8	521

TV är det medium som i allmänhet tillmäts högst tillförlitlighet och som här representeras av det regionala Västnytt. Därefter kommer P1, P3, Radio Göteborg och G-P medan Arbetet, City Radio och Idag tillmäts en mindre tillförlitlighet. Vid en rangordning efter mycket och ganska tillförlitligt blir bilden i stort sett den samma, låt vara att andelarna blir högre.

Om vi jämför de mellan 20 och 29 med de mellan 60-80 framkommer vissa intressanta skillnader (vi lägger då samman mycket och ganska tillförlitligt). Västnytt i TV ligger högst i båda åldersgrupperna; G-P ligger på andra plats bland de äldre och bland de unga ligger tidningen på femte plats trots att andelarna är lika stora; City Radio, liksom Västnytt i TV får samma bedömning i båda åldersgrupperna. Tidningen Arbetet ligger däremot klart lägre bland de unga jämfört med de äldsta. Nästan samtliga radiokanaler ligger lägre bland de unga. TV ligger på ungefär samma nivå, synen på dagstidningarna är splittrad liksom synen på kvällstidningen Idag. Totalt sett har alltså de yngre lägre tilltro till våra medier med TV-mediet som undantag.

Tabell 9. Andel av de två åldersgrupperna som anser respektive radiokanal vara mycket eller ganska tillförlitlig (Procent av de som svarat på respektive medium)

	20-29	60-80
Radio Göteborg	89	93
City Radio	64	65
P1	83	96
P3	89	93
Västnytt	99	98
G-P	92	92
Arbetet	65	74
Idag	48	65
Antal svarande	178	219

En jämförelse med 1991 års siffror ger vid handen att tillförlitligheten har minskat för samtliga medier med undantag för Radio Göteborg P4. I tabell 10 kan vi jämföra andelarna som ansåg medierna mycket eller ganska tillförlitliga 1991 och 1992.

Tabell 10. Andelar som anser respektive medier mycket eller ganska tillförlitliga när det gäller lokala händelser 1991 och 1992 (Procent av de som tagit del av respektive medium)

	1991	1992
Radio Göteborg	80	88
City Radio	68	54
P1	95	92
P3	92	89
Västnytt	98	97
G-P	94	89
Arbetet	83	74
Antal svarande	495	863

Mest markant har nedgången varit för City Radio och för Arbetet med en minskning på 14 respektive 9 procentenheter. Men även nedgången för Göteborgs-Posten på fem procentenheter är signifikant. Övriga är inte statistiskt signifikanta vilket däremot uppgången för Radio Göteborg är.

Sammanfattning

Radiolyssnandet i Göteborg domineras 1992 liksom tidigare av Sveriges Radios kanaler P3, P1 och Radio Göteborg. Den enda kanal utanför Sveriges Radio som i någon mån lyckats nå en stor publik är City Radio som koncentrerat sig på unga människor. City Radio var från starten 1979 en närradiostation som under årens lopp utökat sitt sändningsområde och kan numera höra långt utöver Göteborgs kommungräns. Övriga närradiostationer vilka antingen förblivit kanaler för gruppkommunikation eller helt nyligen försökt utöka sitt publikunderlag har endast några få procents lyssnarandel.

Det verkar också vara så att radiolyssnarna koncentrerar sig på två till tre kanaler som de lyssnar regelbundet på. De som lyssnar på fler än tre kanaler är inte fler än de som inte lyssnar på någon, eller under 10 procent.

Lyssnandet på radio är högst vid två tidpunkter; runt klockan 07.00 och 17.00. Att det är just dessa tidpunkter torde bero på att man då lyssnar på samtliga de tre platser man brukar lyssna på nämligen i hemmet, i bilen och på arbetsplatsen. Vid de två tidpunkterna befinner sig en stor del hemma, en del i bilen på väg till eller från hemmet eller på arbetsplatsen. Ungefär hälften av lyssnarna lyssnar på radio i hemmet och i bilen medan ungefär en tredjedel lyssnar på arbetsplatsen.

Referenser

Hadenius, Stig; Weibull, Lennart (1993). *Massmedier*. Stockholm, Bonnier-Alba.

Hedman, Love: *Närradion och dess lyssnare*. Ds U 1980:13. 1980.

Närradiokommitten: *Närradio*. SOU 1981:13. 1981

Västsvenskarna och EG

– *en studie av regionala
nyanser i svensk EG-opinion.*

RUTGER LINDAHL

I de flesta opinionsundersökningar som gjorts om svenska folkets inställning till medlemskap i EG redovisas betydande skillnader mellan olika regioner. En av de tydligaste skiljelinjerna går mellan de södra och de norra delarna av landet. Motståndet mot ett svenskt EG-medlemskap är störst i norra Sverige. I södra Sverige har storstadsregionerna tilldragit sig extra intresse främst beroende på att det där kunnat noteras ett mer EG-positivt opinionsläge jämfört med övriga regioner.

I 1992 års SOM-undersökning på riksplanet kunde noteras att andelen förespråkare för EG-medlemskap var större än andelen motståndare i endast två svenska regioner – Storstockholm respektive Sydsverige i vilken Stormalmö har en dominerande ställning. I den av Göteborg dominerade västsvenska regionen kunde däremot registreras en betydande övervikt för EG-motståndarna.

Till bilden av situationen i Västverige bör som en bakgrund fogas att det under 1992 fördes en relativt livlig regional debatt dels kring frågan om inrättande av en västsvensk region och vilka områden som skulle ingå i en sådan. Dels kring etablerandet av ett för dryga femtiotalet västsvenska kommuner (1993=65) gemensamt EG-kontor. Kontoret inrättades 1992 och händelsen gavs stor publicitet i västsvenska massmedier. Bland motiveringarna till EG-kontoret förekom hänvisningar till Västsveriges traditionellt starka handelsrelationer med Västeuropa, särskilt då med

länder inom EG, och det västsvenska näringslivets beroende av fortsatt utveckling av relationerna till detta område. Västsveriges geopolitiska läge ansågs dessutom gynna regionens inre utveckling genom satsningar på utökade kontakter med EG och dess medlemsländer.

Mot bakgrund av detta har inom ramen för den västsvenska undersökningen Väst-SOM 1992 genomförts en specialstudie av det västsvenska opinionsläget i EG-frågan. Studien söker belysa på vilka punkter resultaten från "Väst-SOM" ger underlag för att påvisa ett speciellt västsvenskt opinionsmönster i EG-frågan. I den följande framställningen speglas resultat från "Väst-SOM" mot resultat i den riksomfattande undersökningen "SOM-92" i syfte att belysa skillnader respektive överensstämmelser mellan det västsvenska och det rikssvenska opinionsmönstret i frågor rörande svenskt EG-medlemskap.

"Riksmönstret" nyanseras i Västsverige

Som framgår av tabell 1 ändrar resultatet från den mer omfattande regionala undersökningen "Väst-SOM" inte grundförhållandet i riksundersökningens bild av opinionsläget i Västsverige, men det nyanseras. Fortfarande framträder en tydlig övervikt för EG-motståndet, men andelen som är för ett svenskt EG-medlemskap är större och andelen motståndare är mindre än i motsvarande material från riksundersökningen.

Tabell 1a. Åsikt om svenskt EG-medlemskap (Procent).

Region	För medlemskap	Emot medlemskap	Ingen bestämd åsikt
Storstockholm	42	36	22
Östra Mellansverige	26	39	35
Småland, Öland, Gotland	28	36	36
Sydsverige	38	35	27
Västsverige	28	41	32
Norra Mellansverige	24	47	28
Mellersta Norrland	28	43	29
Övre Norrland	17	52	31
Totalt Sverige	31	40	29

Källa: Riks-SOM 1992.

Tabell 1b. Åsikt om svenskt EG-medlemskap (Procent).

Region	För medlemskap	Emot medlemskap	Ingen bestämd åsikt
Västsverige	32	38	30

Källa: Väst-SOM 1992.

Kvinnor har oftare en bestämd åsikt i EG-frågan

I riksundersökningen liksom i de flesta andra opinionsundersökningar rörande EG-frågor visar resultaten att kvinnor i jämförelse med män är mer negativa till svenskt medlemskap. I större utsträckning anser de sig också inte ha någon bestämd åsikt i frågan. I tabell 2 visas detta mönster tydligt i resultaten från 1992 års riksundersökning.

Resultaten från den västsvenska specialstudien visar emellertid att män i Västsverige är mindre negativa och kvinnor mer

positiva till svenskt EG-medlemskap än riksgenomsnittet. De västsvenska kvinnorna har också i högre utsträckning än kvinnorna i riksundersökningen en bestämd åsikt i frågan. Resultatet för de västsvenska männen är det omvända.

Västsvenskar i alla åldrar mer positiva till EG-medlemskap

I både den senaste och tidigare riksundersökningar är det åldergruppen mellan 30-49 år som intar den mest positiva attityden till svenskt EG-medlemskap. Även den negativa attityden är starkt företrädd inom denna grupp.

I resultaten från den västsvenska undersökningen visas att det i Västsverige i jämförelse med riksundersökningen finns en större andel förespråkare för EG-medlemskap inom var och en av de tre åldersgrupperna. Särskilt markerade är skillnaderna inom den yngsta och äldsta gruppen. Inom den senare utgör medlemskapsförespråkarna tom den största andelen. Även när det gäller att ha en bestämd åsikt i frågan skiljer sig det västsvenska resultatmönstret från det som återfinns på riksplanet.

Lågutbildade mindre negativa, högutbildade mindre positiva till EG-medlemskap

Om attitydmönstret i EG-frågan analyseras med hänsyn till svarspersonernas utbildningsnivå brukar det framkomma ett samband som visar att ju högre utbildning svarspersonen har desto större sannolikhet att hon/han är positiv till svenskt EG-medlemskap. Högutbildade har också i högre utsträckning än andra grupper en bestämd åsikt i frågan. Detta grundmönster visas i tabell 2.

Av sammanställningen i tabellen framgår också att det är betydligt färre lågutbildade i Västsverige som, jämfört med för-

hållandena på riksplanet, i huvudsak är emot ett svenskt medlemskap i EG. Andelen förespråkare inom samma grupp visar sig vid samma typ av jämförelse vara något större. Inom den högst utbildade gruppen är dock skillnaden mellan förespråkare och motståndare mindre i det västsvenska materialet än i riksmaterialet. Det är framförallt färre västsvenska högutbildade som är i huvudsak för ett svenskt EG-medlemskap.

Tabell 2. Åsikt om svenskt EG-medlemskap fördelat efter socioekonomiska grupper (Procent).

	För medlemskap		Emot medlemskap		Ingen bestämd åsikt	
	riks	väst	riks	väst	riks	väst
<i>Kön</i>						
Män	39	39	38	32	23	29
Kvinnor	22	26	42	43	36	31
<i>Åldersgrupp</i>						
50 - 75	27	35	35	32	38	33
30 - 49	29	34	39	41	32	25
15 - 29	22	28	40	41	38	31
<i>Utbildningsnivå</i>						
Hög	46	43	34	35	20	22
Medel	27	27	39	42	34	31
Låg	20	23	45	37	35	40
<i>Inkomstnivå</i>						
300 000 >	46	43	31	34	23	23
241 000 - 300 000	31	28	39	38	30	34
181 000 - 240 000	28	30	44	41	28	29
121 000 - 180 000	23	29	45	37	32	34
< 120 000	19	22	45	40	36	38
<i>Typ av arbetsgivare</i>						
Statlig	38	35	39	37	23	28
Kommunal	20	24	46	45	34	31
Privat	36	38	35	34	29	28

Källa: Riks-SOM1992 och Väst-SOM 1992.

Fler höginkomsttagare negativa till EG-medlemskap

Ju högre inkomst desto större sannolikhet att väljarnas attityd till svenskt medlemskap i EG är positiv och omvänt att ju lägre inkomst desto större sannolikhet för att den är negativ. Detta har gällt i tidigare undersökningar. Som framgår av tabell 2 är resultatet även giltigt för 1992 års riksundersökning.

Tendensen framträder också i den speciella undersökningen av opinionen i Västsverige, men den är här inte lika tydlig. Skillnaden mellan de inom den lägsta inkomstgruppen som är positiva till EG-medlemskap och de som är negativa är i det västsvenska materialet väsentligt lägre än i riksmaterialet. Samma förhållande gäller inom den högsta inkomstgruppen. I Västsverige är andelen EG-positiva höginkomsttagare mindre och andelen EG-negativa större jämfört med de resultat som erhöles i riksundersökningen.

Motståndet mot EG-medlemskap starkast bland kommunanställda

Kommunanställda har i samtliga tidigare studier av den svenska EG-opinionen uppvisat starkast negativa inställning till ett svenskt EG-medlemskap. I 1992 års riksundersökning förstärktes denna tendens kraftigt (index=andel positiva – andel negativa till medlemskap 1991= -12; 1992= -26).

Det västsvenska opinionsmönstret skiljer sig endast på två punkter nämnvärt från resultaten på riksnivå. Den ena gäller en högre andel västsvenska statligt anställda som säger sig inte ha någon bestämd åsikt i frågan och den andra en något högre andel EG-positiva kommunanställda i Västsverige.

Ju högre politiskt intresse desto tydligare ställningstagande

Det kan tyckas som mest naturligt att ett högt politiskt intresse skall samvariera med ett tydligt ställningstagande i betydelsefulla samhällsfrågor. I ovan redovisade undersökningsresultat har i flera fall kunnat noteras en hög andel svarande som anger att de inte har någon bestämd åsikt i frågor rörande svenskt EG-medlemskap. Detta svarsalternativ används ofta av 30-35 procent av dem som besvarar frågorna.

Ett svar av denna typ kan tolkas som en markering av att den svarande känner sig okunnig och därmed osäker i den aktuella frågan. Det kan emellertid också tolkas som en markering av att den svarande är väl införstådd i frågan men ännu inte vill binda sig till något av de erbjudna svarsalternativen, dvs. intar en medveten prövande hållning. I en enkätundersökning saknas effektiva sätt att klarlägga det verkliga förhållandet. Analytikerns osäkerhet om vilket av dessa eller annat alternativ som gäller i vart och ett av de aktuella fallen omöjliggör en fullständig tolkning av resultaten. De resultat som redovisas i tabell 3 kan mot denna bakgrund kommenteras på två sätt.

Å ena sidan kan det ses som mycket tillfredsställande att drygt 75 procent av de som anger sig vara mycket eller ganska mycket intresserade av politik har tagit ställning för eller emot ett svenskt EG-medlemskap. I ljuset av att tidigare undersökningar visat att en hög andel även av de politiskt intresserade anser sig vara dåligt informerade i EG-frågan och av att de svenska medlemskapsförhandlingarna vid undersökningarnas genomförande ännu inte hade påbörjats kan detta resultat å andra sidan också ses som otillfredsställande. Detta under förutsättning av att ställningstagandet innebär att man låst sin position och inte är öppen för nya fakta i målet. Ur ett demokratiperspektiv skulle

det av denna anledning vara naturligt – och önskvärt – med en större andel väljare som anger att de inte har någon bestämd åsikt i frågan.

Lika problematiskt kan det anses vara att drygt femtio procent av de som inte alls är intresserade av politik och som inte alls känner sig informerade i EG-frågan ändå tar ställning till ett svenskt medlemskap i EG.

I 1992 års riksundersökning framkom att 65 procent av de som besvarade enkäten kände sig dåligt informerade i EG-frågor. Detta hindrade dock inte att man tog ställning i frågan om svenskt EG-medlemskap. Resultat i riksundersökningen 1992 visar också att det främst är motståndarna till svenskt EG-medlemskap, oavsett nivå på politiskt intresse, som uppger sig ha en bestämd uppfattning i frågan. Förespråkarna för medlemskap är däremot mer tveksamma.

Tabell 3. Åsikt om svenskt EG-medlemskap fördelat efter grad av politiskt intresse (Procent).

Politiskt intresse	För medlemskap		Emot medlemskap		Ingen bestämd åsikt	
	riks	väst	riks	väst	riks	väst
Mycket intresserad	44	44	44	41	12	15
Ganska intresserad	38	37	38	37	24	26
Inte särsk. intresserad	23	24	40	36	37	40
Inte alls intresserad	9	14	42	44	49	42

Källa: Riks-SOM1992 och Väst-SOM 1992.

Av resultaten i tabell 3 kan noteras att det är en helt jämn kamp mellan förespråkare och motståndare till svenskt EG-medlemskap bland de som anger sig som mycket eller ganska mycket intresserade av politik. Bland dem som anger sig vara inte särskilt

eller inte alls intresserade av politik har motståndarna till Sveriges medlemskap i EG en stark övervikt.

Riksmönstret följs bland de politiska partiernas sympatisörer

Relationen mellan partisympati och inställning i EG-frågan skiljer sig i det västsvenska materialet inte från resultaten i riksundersökningen. Överensstämmelsen är i de flesta fall mycket stor. Beträffande centerns resultat kan noteras att avvikelserna från riksresultaten skall ses mot bakgrund av att centerpartisternas andel i det västsvenska urvalet var mindre än i riksurvalet, dels i att urvalsområdet till sin struktur på flera sätt skiljer sig från partiets traditionella basområden. Till resultatet för Kds finns inga lika naturliga strukturella förklaringsfaktorer.

Tabell 4. Åsikt om svenskt EG-medlemskap fördelat efter partisympati (Procent).

Partisypati	För medlemskap		Emot medlemskap		Ingen bestämd åsikt	
	riks	väst	riks	väst	riks	väst
vänsterpartiet	7	11	75	74	18	15
socialdemokraterna	18	18	48	46	34	36
centern	23	15	46	44	30	41
folkpartiet	50	53	24	22	26	25
moderaterna	65	66	11	12	24	22
kristdemokraterna	22	30	53	32	24	38
miljöpartiet	9	4	85	81	6	15
ny demokrati	27	29	40	42	33	29

Källa: Riks-SOM1992 och Väst-SOM 1992.

EG-medlemskap till fördel eller nackdel för Sverige, Västsverige, din kommun, dig och ditt hushåll?

Uttryck som "Vad som är bra för Sverige är bra för mig" respektive "Vad som är dåligt för Sverige är dåligt för mig" uppfattas antagligen fortfarande som giltiga av många väljare. Möjligen har de allt oftare förekommande rapporterna om hur enskilda och företag gynnas av, och i vissa fall därför anses ha direkta intressen av ett svenskt EG-medlemskap, liksom spekulationer kring den svenska valutan påverkat inställningen hos en del. EG-frågan har bl.a. i politikernas, organisationsföreträdarnas och företagsledarnas tal, liksom i mediebilderna kommit att domineras av resonemang om för- och nackdelar med EG-medlemskap både för Sverige, olika regioner, kommuner och för den enskilde.

För att studera om väljarna är medvetna om att ett svenskt EG-medlemskap kan ha olika effekt på nations-, regions-, lokal- respektive individ-/grupp-nivå och mot denna bakgrund förmår göra skilda bedömningar av effekterna ställdes både i riksundersökningen och "Väst-SOM" frågor om effekten av ett EG-medlemskap på dessa nivåer. I riksundersökningen ingick ej "Västsverige" som svarsalternativ.

Det kan här finnas skäl att erinra om att svaren på den allmänna frågan om man är i huvudsak för eller emot ett svenskt EG-medlemskap eller inte har en bestämd åsikt i frågan gav följande resultat:

	För	Emot	Obestämd
Riksundersökningen SOM-92	31	40	29
Väst-SOM 1992	32	38	30

Svaren på frågan om ett EG-medlemskap är huvudsakligen till fördel eller nackdel för Sverige, eller om det varken är till fördel eller nackdel gav följande resultat:

	Fördel	Nackdel	Varken fördel eller nackdel
Riksundersökningen SOM-92	34	33	33
Väst-SOM 1992	37	37	26

Som framgår av ovanstående är det väsentligt högre andel av väljarna som gör en positiv bedömning av fördelarna för Sverige av ett EG-medlemskap än som själva har tagit ställning för medlemskap. Detta förhållande gäller såväl på riksnivå som i Västsverige.

På riksnivå kan noteras att de som bedömer att EG-medlemskap skulle vara huvudsakligen till fördel och de som tror att ett EG-medlemskap huvudsakligen skulle innebära nackdelar för Sverige vardera utgör en tredjedel av de svarande.

I Västsverige väger det jämnt mellan de som tror på huvudsakligen fördelar respektive nackdelar för Sverige. Jämfört med resultatet på riksnivå är de västsvenska väljarnas ställningstagande mer till förmån för något av dessa alternativ än för "mittenalternativet", dvs. "varken för- eller nackdelar". Västsvenskarna var alltså något mer benägna än personerna i riksurvalet att vid undersökningstillfället ta tydlig ställning i frågan.

Frågan om vilka effekter ett svenskt EG-medlemskap skulle få i Västsverige resulterar i sjunkande andelar både för de som främst ser fördelar och de som främst ser nackdelar därmed. Helhetsbilden visar en tredelning där de grupper som ser för- respektive nackdelar dominera är lika stora som den som varken ser för- eller nackdelar med ett EG-medlemskap. (Se tabell 5.)

I riksmaterialet kan noteras en halvering av den grupp som förväntar sig att ett svenskt EG-medlemskap huvudsakligen skall innebära fördelar när frågan gäller effekter på kommunnivå. Andelen som huvudsakligen ser nackdelar därmed minskar något.

I det västsvenska materialet noteras ingen förändring från regionnivån. En möjlig orsak till detta förhållande är att det upplevs som svårt att särskilja effekter på dessa båda nivåer.

Tabell 5. Bedömning av för- och nackdelar av svenskt EG-medlemskap på fyra nivåer: hela Sverige, Västsverige, den egna kommunen respektive det egna hushållet (Procent).

Nivå	Huvudsakligen fördel		Huvudsakligen nackdel		Varken fördel eller nackdel	
	riks	väst	riks	väst	riks	väst
Sverige	34	37	33	37	33	26
Västsverige		34		33		33
Egna kommunen	17	34	31	33	52	33
Egna hushållet	24	30	30	32	46	38

Källa: Riks-SOM1992 och Väst-SOM 1992.

När det gäller effekter som har betydelse för individen och det egna hushållet kan i riksmaterialet noteras en förhållandevis kraftig höjning av andelen som anser att det huvudsakligen betyder fördelar (+ 7 procentandelar), medan den andel som förväntar sig huvudsakligen nackdelar sjunker ytterligare något.

Trenden i det västsvenska materialet är i det förstnämnda fallet den omvända. Andelen som tror på positiva effekter för sig själva och sitt hushåll sjunker ytterligare något jämfört med tidigare nivåer. Fortfarande är dock de grupper som ser för- respektive nackdelar med ett svenskt EG-medlemskap ungefär likstora.

Totalt sett kan i resultaten från riksundersökningen noteras skillnader i bedömning vad gäller effekt på de tre olika nivåerna inom den grupp som ser huvudsakligen nackdelar med ett svenskt EG-medlemskap. Dessa skillnader måste dock betraktas som förhållandevis små jämfört med de variationer som förekommer i den grupp som ser huvudsakligen fördelar därmed.

Anmärkningsvärt är bl.a. att de kraftigaste reaktionerna redovisas på kommunnivån. Framför allt gäller det här en klar nedgång i andelen som tror att ett EG-medlemskap skulle innebära några fördelar. Det bör dock noteras att det inte samtidigt sker någon ökning av andelen som förväntar sig huvudsakligen nackdelar. Även denna grupp uppvisar en lägre andel på kommunnivå jämfört med riksnivån. Det är i stället alternativet "varken för- eller nackdel" som uppfattas som det troligaste alternativet. Över 50 procent intar denna ståndpunkt.

I det västsvenska materialet kan noteras sjunkande andel för såväl den grupp som ser huvudsakligen fördelar som den som ser nackdelar när fokus flyttas från riksnivå, till regionnivå (Västsverige), respektive till den egna kommunen och det egna hushållet. De mest markerade förändringarna sker inom gruppen "varken för- eller nackdel" vid skiftet från Sverige till Väst-sverige, respektive från den egna kommunen till det egna hushållet.

Kvinnor ser i större utsträckning än män nackdelar; män ser i större utsträckning än kvinnor fördelar

Redan i inledningen av denna artikel konstaterades att tidigare erhållna resultat som visar på tydliga skillnader mellan kvinnors och mäns bedömning av effekter av ett svenskt EG-medlemskap även återfanns i de båda undersökningarna "SOM-92" och "Väst-SOM". Kvinnorna intar generellt en mer negativ attityd till EG-medlemskap än män.

När det gäller motiven bakom dessa skilda ställningstaganden kan möjligen resultaten i tabell 10 bidra till att förbättra analysunderlaget. I såväl riksmaterialet som det västsvenska materialet kan konstateras att en större andel kvinnor än män på alla nivåer ser huvudsakligen nackdelar av ett svenskt EG-medlemskap. Förändringarna mellan olika nivåer är dessutom hos denna grupp relativt liten.

Inom den grupp kvinnor som ser huvudsakligen fördelar av ett EG-medlemskap är förändringarna däremot relativt stor. Främst är det bedömningen av effekter på den kommunala nivån som åstadkommer den kraftigaste förändringen. Som tidigare har understrukits bör det här dock noteras att den största förändringen sker i den andel som anser att ett svenskt EG-medlemskap inte skulle innebära vare sig för- eller nackdelar för läget i den egna kommunen.

I resultaten från Västsverige-undersökningen kan noteras att en genomgående större andel av väljarna använder sig av något av de profilerade alternativen ("huvudsakligen för- alternativt nackdel") än vad fallet är i riksundersökningen. Detta gäller såväl män som kvinnor. Resultaten på de olika nivåerna uppvisar i det västsvenska materialet mindre skillnader än i riksmaterialet.

Bland männen kan noteras en tydlig övervikt för den andel av väljarna som anser att ett EG-medlemskap skulle huvudsakligen vara till fördel för Sverige jämfört med dem som hyser motsatt åsikt. En förskjutning av fokus till den kommunala nivån leder på samma sätt som bland kvinnorna till en kraftig reduktion av andelen som förväntar sig huvudsakligen fördelar. Även i detta fall inträffar anmärkningsvärt nog inte någon ökning av den andel av väljarna som främst ser nackdelar med ett EG-medlemskap. Ökningen inträffar i stället inom gruppen som bedömer att det varken kommer att innebära för- eller nackdel för kommunen.

När det gäller effekten av ett svenskt EG-medlemskap på den egna situationen visar undersökningsresultaten att både de västsvenska männen och kvinnorna är mer positiva än vad som framkom i riksundersökningen. I jämförelse med resultaten på riksnivå gör emellertid också en betydligt större andel västsvenska kvinnor bedömningen att EG-medlemskap huvudsakligen får negativa effekter för dem själva och deras hushåll.

Av dem som uppgivit att de är för ett svenskt EG-medlemskap anser i det närmaste nittio procent att det skulle vara huvudsakligen till fördel för Sverige. Av dem som är emot ett svenskt EG-medlemskap anser knappt sjuttio procent att det huvudsakligen skulle vara till nackdel för Sverige. En dryg fjärdedel anser att det varken skulle vara till fördel eller nackdel.

Tabell 6. Mäns respektive kvinnors bedömning av för- och nackdelar av svenskt EG-medlemskap efter kön och fördelat på fyra nivåer: hela Sverige, Västsverige, den egna kommunen respektive det egna hushållet (Procent).

Nivå	Huvudsakligen fördel		Huvudsakligen nackdel		Varken fördel eller nackdel	
	riks	väst	riks	väst	riks	väst
<i>Män</i>						
Sverige	41	44	29	31	30	25
Västsverige		42		28		30
Egna kommunen	21	36	28	26	51	38
Egna hushållet	28	35	28	26	44	39
<i>Kvinnor</i>						
Sverige	26	31	37	43	37	26
Västsverige		26		39		35
Egna kommunen	13	21	34	36	53	43
Egna hushållet	19	23	33	39	48	38

Källa: Riks-SOM1992 och Väst-SOM 1992.

Fem procent är emot medlemskap i EG trots att de anser att det skulle vara huvudsakligen till fördel för Sverige. Knappt en procent av de som är för EG-medlemskap har uppfattningen att det skulle vara förenat med huvudsakligen nackdelar.

I Västsverige är opinionsmönstret hos de som är för respektive mot svenskt EG-medlemskap när det gäller synen på för- och nackdelar för Sverige i sin helhet mer tydligt profilerat än i

riksmaterialet. Västsvenskarnas syn på effekterna av ett svenskt EG-medlemskap inom deras egen region karaktäriseras av en ökning inom samtliga grupper - förespråkare, motståndare och de som inte har någon bestämd åsikt - av andelen som bedömer att ett medlemskap varken blir till för- eller nackdel.

Tabell 7. Bedömning av för- och nackdelar av svenskt EG-medlemskap på fyra nivåer – Sverige, Västsverige, den egna kommunen respektive det egna hushållet – efter egen grundinställning till medlemskap (Procent).

Egen inställning till EG-medlemskap	Huvudsakligen fördel		Huvudsakligen nackdel		Varken fördel eller nackdel	
	riks	väst	riks	väst	riks	väst
<i>Sverige</i>						
För medlemskap	89	91	1	1	8	9
Emot medlemskap	5	3	68	83	27	14
Ingen bestämd åsikt	15	17	16	12	69	71
<i>Västsverige</i>						
För medlemskap		82		1		17
Emot medlemskap		5		75		20
Ingen bestämd åsikt		10		11		79
<i>Egna kommunen</i>						
För medlemskap	46	70	4	1	50	29
Emot medlemskap	2	3	63	71	35	26
Ingen bestämd åsikt	4	8	16	10	80	82
<i>Egna hushållet</i>						
För medlemskap	59	69	1	1	40	30
Emot medlemskap	6	6	63	72	31	22
Ingen bestämd åsikt	10	9	16	12	74	79

Källa: Riks-SOM1992 och Väst-SOM 1992.

På den kommunala nivån är skillnaden mellan utfallet på riksnivå respektive i Västsverige betydande. Framst gäller detta inom gruppen som är för ett svenskt EG-medlemskap. Resultaten från riksundersökningen visar i stort sett en halvering den andel av

väljarna som anser att ett medlemskap huvudsakligen innebär fördelar och en femdubbling av den andel som anser att det varken innebär för- eller nackdelar. Även bland dem som är emot svenskt EG-medlemskap ökar denna andel kraftigt i båda undersökningarna.

Bland resultaten beträffande uppfattningen av effekt på individ-/hushålls-nivån av ett EG-medlemskap kan i det västsvenska materialet noteras att mönstret från kommunnivån i stort sett är oförändrat. I riksundersökningen ökar, jämfört med resultaten på kommunnivå, andelen medlemskapsförespråkare som ser ett svenskt EG-medlemskap förenat med huvudsakligen fördelar. Även bland dem som inte har någon bestämd åsikt i medlemskapsfrågan ökar andelen som på individnivå främst ser fördelar. Inom denna grupp är i båda undersökningarna andelen som anser att ett medlemskap huvudsakligen innebär nackdelar större. Opinionsmönstret domineras dock av de som anser att ett EG-medlemskap varken är till fördel eller nackdel.

Anmärkningsvärt är att 6 procent av dem som anger sig vara i huvudsak emot ett svenskt EG-medlemskap samtidigt anser att ett sådant huvudsakligen skulle vara till fördel för dem själva och deras hushåll. En sådan opinionsprofil torde främst kunna förklaras med att de svarande av mer principiella skäl inte önskar att Sverige skall ingå i ett samarbete av det slag som EG representerar trots att det skulle kunna innebära personliga fördelar.

Bland de fyra i EG-frågan dominerande partiernas sympatisörer framträder i resultaten från undersökningen i Västsverige ett mönster som tyder på att effekterna av ett svenskt EG-medlemskap blir mest påfallande på nationell nivå, dvs. för Sverige som nation. Ju lägre nivå som fokuseras desto mindre blir, oavsett parti, de rena för- respektive nackdelsgrupperna och desto större blir andelen av de svarande som anser att ett svenskt EG-medlemskap varken medför fördelar eller nackdelar.

Resultaten i tabell 8 illustrerar bl.a. den socialdemokratiska väljarkårens splittring i frågan. Resultaten för vänsterpartiet och moderaterna är i det närmaste spegelbilder av varandra där det förstnämnda partiet representerar motståndet mot svenskt EG-medlemskap och vars sympatisörer främst framhåller medlemskapets nackdelar. Moderaterna framträder tillsammans med folkpartiet-liberalerna som främsta förespråkare. Moderaternas syn präglas dock av en starkare övervikt för medlemskapets fördelar.

Tabell 8. Bedömning av för- och nackdelar av svenskt EG-medlemskap efter partisympati på fyra nivåer – Sverige, Västsverige, den egna kommunen respektive det egna hushållet (Procent).

Nivå	Huvudsakligen fördel		Huvudsakligen nackdel		Varken fördel eller nackdel	
	riks	väst	riks	väst	riks	väst
<i>vänsterpartiet</i>						
Sverige	15	13	54	75	31	12
Västsverige		8		68		24
Egna kommunen	6	6	61	61	33	33
Egna hushållet	8	8	60	56	32	36
<i>socialdemokraterna</i>						
Sverige	20	23	38	44	42	33
Västsverige		18		42		40
Egna kommunen	10	16	34	39	56	45
Egna hushållet	14	17	36	41	50	42
<i>folkpartiet</i>						
Sverige	56	56	23	22	21	22
Västsverige		53		19		28
Egna kommunen	26	41	20	15	54	44
Egna hushållet	34	40	15	14	51	46
<i>moderata samlingspartiet</i>						
Sverige	68	72	11	9	21	19
Västsverige		67		9		24
Egna kommunen	36	57	20	8	54	35
Ega hushållet	49	56	9	9	42	35

Källa: Riks-SOM1992 och Väst-SOM 1992.

En jämförelse med resultaten på riksnivå visar bl.a. att de västsvenska socialdemokraterna i högre utsträckning anför föralternativt nackdelar med svenskt EG-medlemskap när de bedömer konsekvenserna för den egna kommunen respektive sig själva och sitt hushåll. Vänsterpartisterna i den västsvenska undersökningen framhåller i högre utsträckning än motsvarande grupp i riksundersökningen nackdelar med EG-medlemskap när det gäller Sverige som helhet. På den kommunala nivån respektive individnivån är opinionsmönstret i stort sett identiskt.

Den enda mer betydande skillnaden mellan folkpartisternas opinionsmönster i de båda undersökningarna är de västsvenska partisympatisörernas tydligare framhållande av fördelar med svenskt EG-medlemskap på kommunal respektive individnivå där resultaten i riksundersökningen i stället visar att "varken för- eller nackdel" intar en dominerande position. Moderaterna i Väst-sverige uppvisar ännu starkare tilltro till EG-medlemskapets fördelssida. De skiljer sig därigenom också tydligt från den bild som framkom i riksundersökningen.

Det "egentliga storstadsområdet" – Göteborg och Mölndal – mer positivt till svenskt EG-medlemskap än övriga kommuner

I inledningen till denna artikel angavs att frågan om förekomst av regionala skillnader i det svenska opinionsmönstret i EG-frågan utgjorde en av huvudanledningarna till den här presenterade studien. I texten har påvisats en rad västsvenska särdrag inom ramen för det opinionsmässiga mönster som dominerar i Sverige. För att ytterligare detaljanalysera förhållandena inom den västsvenska regionen har resultaten brutits ner så att Göteborgs och Mölndals kommuner ställs mot övriga kommuner i närområdet. Syftet därmed är att söka spåra ett eventuellt "storstads-mönster" i EG-opinionen även inom den västsvenska regionen.

I Göteborg/Mölndal råder det balans mellan andelen förespråkare av respektive motståndare till ett svenskt EG-medlemskap. Båda grupperna omfattar drygt en tredjedel av väljarkåren (Se tabell 9). I övriga kommuner är denna relation väsentligt mer ojämn eftersom andelen motståndare till EG-medlemskap uppgår till fyrtio procent, vilket är elva procentandelar mer än andelen förespråkare.

Tabell 9. Åsikt om svenskt EG-medlemskap efter bosättningsort (Procent).

Geografiskt område	För medlemskap	Emot medlemskap	Ingen bestämd åsikt
Göteborg+Mölndal	34	35	31
Övriga kommuner	30	41	29

Källa: Riks-SOM1992 och Väst-SOM 1992.

När det gäller bedömningen av vilka effekter ett svenskt EG-medlemskap skulle få för Sverige, Västsverige, den egna kommunen respektive det egna hushållet visar resultaten i tabell 10 att det i Göteborg/Mölndal är fler som ser fördelar än nackdelar med EG-medlemskap. Detta gäller samtliga nivåer utom individ/hushållsnivån där grupperna är likstora. I resultaten från övriga kommuner överväger andelen motståndare klart på alla nivåer.

Bland resultaten kan noteras att andelen väljare som anser att det går att se en övervikt för antingen för- eller nackdelar med ett svenskt EG-medlemskap sjunker när bedömningen ändras från riks- till individnivå. Särskilt anmärkningsvärt är den låga andel av väljarna i kommunerna utanför Göteborg/Mölndal som huvudsakligen ser fördelar med EG-medlemskap för den egna kommunen. Tyngdpunkten i bedömningen ligger i stället på att det varken kommer att innebära för- eller nackdel för kommunen.

Tabell 10. Bedömning efter bostadsort (Göteborg+Mölnadal=GM och övriga kommuner=Övr) av effekter av svenskt EG-medlemskap på fyra nivåer: Sverige, Västsverige, den egna kommunen respektive det egna hushållet (Procent).

Nivå	Huvudsakligen fördel		Huvudsakligen nackdel		Varken fördel eller nackdel	
	GM	Övr	GM	Övr	GM	Övr
Sverige	39	36	36	38	25	26
Västsverige	36	30	33	35	31	35
Egna kommunen	33	22	30	32	37	46
Egna hushållet	31	27	31	34	38	39

Källa: Riks-SOM1992 och Väst-SOM 1992.

Riksmönstret dominerar men västsvenska särdrag nyanserar bilden

De jämförelser mellan opinionsmönstret i EG-frågan på riksnivå och på regional nivå i Västsverige som genomförts i denna artikel visar att huvudtendenserna är desamma, men också att det framkommer en rad regionala och inomregionala nyanser. Dessa framträder både när det gäller den allmänna inställningen till svenskt EG-medlemskap och i fråga om bedömning av effekter av ett EG-medlemskap på Sverige, Västsverige, den egna kommunen och det egna hushållet.

I det västsvenska materialet återfinns en något större andel som är positiva till ett svenskt EG-medlemskap än i riksmaterialet. En större andel av de västsvenska kvinnorna har en bestämd åsikt i frågan. Högutbildade i Västsverige är i jämförelse med resultat på riksnivå mer negativa till EG-medlemskap, medan lågutbildade är mer positiva.

I artikeln har redovisats resultat som visar att högt politiskt intresse samvarierar med bestämt ställningstagande i medlemskapsfrågan. Tidigare studier har visat att även de politiskt intresserade har ansett att EG-frågan varit svår att sätta sig in i och att de inte känt sig särskilt informerade. Detta tillsammans med det faktum att de svenska medlemskapsförhandlingarna inte hade startat vid den tidpunkt då undersökningen gjordes föranleder frågan om hur väl grundat det klara ställningstagandet för eller emot är, samt hur mottaglig den "bestämde" väljaren är för den mängd ny information som kommer att lämnas under tiden fram till folkomröstningen.

Undersökningens resultat visar att det både på riksnivå och regionalt i Västsverige finns en relativt stor grupp väljare som har ett lågt intresse för politik, eller inget intresse alls. Genom tidigare undersökningar vet man att denna grupp väljare anser sig mycket dåligt eller inte alls informerade i EG-frågan. Då en majoritet av dessa uttalar en bestämd åsikt i medlemskapsfrågan kan konstateras att detta illustrerar ett demokratiskt dilemma som i fortsättningen bör ägnas ytterligare forskningsintresse. Samma förhållande gäller grunden för de resultat som pekar på att osäkerheten i bedömningarna av konsekvenser av ett svenskt EG-medlemskap på lokal- och individnivå är högre än på nationell nivå.

Västsvensarna ser i högre utsträckning än i riksmaterialet för- respektive nackdelar med ett EG-medlemskap. Tydligast är bilden på den nationella nivå, dvs. beträffande konsekvenserna för Sverige. Ju lägre nivå desto färre som anser att fördelarna kommer att överväga och desto fler som anser att EG-medlemskapet inte kommer att ge övervikt för vare sig för- eller nackdelar. Kvinnor ser i högre utsträckning än män nackdelar med svenskt EG-medlemskap. Män ser å sin sida i högre utsträckning fördelar.

EG-medlemskapets principiella problematik – suveränitetsfrågan – antyds möjligen i det anmärkningsvärda resultatet att sex procent av dem som är emot svenskt EG-medlemskap ser i huvudsak fördelar med ett medlemskap.

En ytterligare nedbrytning av i ”Väst-SOM” insamlade data visar att det också finns skillnader i opinionsmönster mellan det mer markerade storstadsområdet Göteborg/Mölndal och övriga undersökta kommuner i Västsverige. I storstadsområdet är väljarna bl.a. mer positiva till EG-medlemskap och en högre andel av väljarna än i de övriga kommunerna bedömer att medlemskapet kommer att betyda fördelar för såväl Sverige, Västsverige, den egna kommunen liksom det egna hushållet.

Den genomförda studien visar att regionanalyser av detta slag kan ytterligare värdefull information och därmed bidra till en fördjupning av analysen av opinionsutvecklingen både i Sverige som helhet och på regional nivå.

Kärnkraften och riskbedömningar i Västsverige

PER HEDBERG

Sveriges första kommersiella kärnkraftsreaktor togs i drift för drygt 20 år sedan. Idag har vi 12 reaktorer fördelade på fyra platser i landet: Forsmark, Oskarshamn, Barsebäck och Ringhals. Enligt planerna skall samtliga vara avvecklade år 2010 och då ersatta med andra energikällor.

Kärnkraftsfrågan i Sverige

Kärnkraftsfrågan politiserades i början av 1970-talet. Tidigare var de politiska partierna eniga om det svenska kärnkraftsprogrammet. Ingen kritiserade kärnkraftens användning som energikälla. De två centerpartistiska riksdagsledamöterna Gunilla André och Birgitta Hambaéus var bland de första som ifrågasatte kärnkraften i Sverige. Under 1973 tog centerpartiet ställning mot kärnkraften, liksom vänsterpartiet kommunisterna. Kärnkraftsfrågan var initierad på den rikspolitiska arenan och med den en diskussion om en ny politisk dimension i svensk politik.¹

Under resten av 1970-talet var kärnkraften ett mycket hett debattämne. Kulmen nåddes i samband med reaktorolyckan i Harrisburg 1979 och den därpå följande folkomröstningen i mars 1980. Efter folkomröstningen föll kärnkraftsdebatten i dvala. Den fick dock ett hastigt uppvaknande i samband med katastrofen i Tjernoby 1986. Därefter har kärnkraftsfrågan återigen tagit ett kraftigt kliv tillbaka på den politiska och massmediala dagordningen².

I kärnkraftsdebattens tidiga skede var avfallsproblemen framträdande. Efter olyckan i Harrisburg sjönk denna problematik undan. Istället kom frågor om driftsäkerhet att dominera.³ I framtiden kommer sannolikt den svenska kärnkraftsdebatten att handla om huruvida en avveckling är möjlig till år 2010 – hur en avveckling skall ske, vilka reaktorer som skall avvecklas först och när detta skall ske – samt hur och var i landet kärnkraftens högaktiva avfall skall slutförvaras.

Kärnkraftsfrågan är ur opinionssynpunkt en känslig politisk sakfråga. Yttre händelser och omfattande massmedial uppmärksamhet har medfört kraftiga och snabba omsvängningar i kärnkraftsopinionen. Det visar olyckorna i Harrisburg 1979 och Tjernobyl 1986. Båda händelserna fick ett kraftigt genomslag i opinionen. Motståndet mot kärnkraften ökade omedelbart efter olyckorna, men sjönk efter en tid tillbaka till samma nivå som före olyckorna. Politiskt resulterade kärnkraftsolyckan i Harrisburg i en folkomröstning och olyckan i Tjernobyl följdes av konkreta politiska förslag om en snabb start på kärnkraftsavvecklingen.⁴

Kärnkraftsopinionen är väl kartlagd. I samband med folkomröstningen 1980 genomförde Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg omfattande studier av opinionsbildningen i kärnkraftsfrågan. I SOM-undersökningarna har frågor om människors åsikter i kärnkraftsfrågan ställts sedan 1986. Därtill gör opinionsinstitut regelbundna mätningar. Gemensamt för samtliga är att de är undersökningar av opinionen i riket som helhet. I det följande skall istället kärnkraftsopinionen i Västsverige ställas i centrum.

Kärnkraftsfrågan i Västsverige

Först skall frågan resas om det finns skäl, och i så fall vilka, till att kärnkraftsopinionen i Västsverige på ett påtagligt sätt skulle skilja sig från opinionen i riket som helhet. Eller är det

kanske så att den västsvenska opinionen ger en god spegelbild av den svenska kärnkraftsopinionen? Intuitivt är det svårt att direkt peka på några specifika förhållanden i Västsverige som skulle få människor i regionen att inta helt andra ståndpunkter i kärnkraftsfrågan jämfört med invånarna i landet som helhet. Trots detta vill jag lyfta fram några faktorer som möjligtvis har varit viktiga för människor i Västsverige när de tagit ställning i kärnkraftsfrågan.

För det första drogs kärnkraftsdebatten igång mycket tidigt i Västsverige. Redan innan Gunilla André tog upp frågan på Centerpartiets riksstämman i Göteborg 1970 pågick en lokal strid om kärnkraften i Bohuslän. AB Atomenergi köpte 1965 mark vid Sannäs-fjorden. Avsikten var att uppföra en svensk anläggning för upparbetning av använt kärnbränsle. Befolkningen i trakten blev orolig. Möten anordnades och motståndet organiserades. Vid årskiftet 1969/1970 hade frågan väckt en kraftig lokal opinion. En intensiv debatt fördes i lokaltidningen Bohusläningen. Men frågan uppmärksammades även av rikstäckande massmedier. Tanums kommun sa nej till en upparbetningsanläggning i kommunen och planerna avskrevs.⁵

För det andra har Västsverige en kärnkraftsanläggning inom sina gränser. Strax norr om Varberg ligger Ringhals. Där startades den första reaktorn 1975. Den fjärde och sista reaktor startades 1983. En tredjedel av Sveriges kärnkraftsreaktorer är placerade i Ringhals. Människor i Västsverige har alltså nästan 20 års erfarenhet av kärnkraft i den egna regionen.

Introduktionen av kärnkraften i Sverige innebar att en ny energikälla togs i drift, men också att ett nytt avfallsproblem skapades. Med tolv reaktorer i drift har vi år 2010 producerat cirka 8 000 ton högaktivt kärnavfall. Detta avfall skall tas omhand. Det använda kärnbränslet måste förvaras isolerat från människor och natur under mycket lång tid. Var i landet ett slutförvaringslager för högaktivt kärnavfall skall lokaliseras är ännu inte bestämt.

Men två platser som diskuterats är Tölö i Kungsbacka kommun och Kynnefjäll i Bohuslän. I Kynnefjäll har flera protestmarscher anordnats och sedan ca tio år tillbaka bevakas berget permanent av motståndarna till en slutförvaring i Kynnefjäll. Den lokala vaktstugan är numera riksbekant. För det tredje finns alltså platser utpekade i Västsverige där en framtida anläggning för slutförvaring av högaktivt kärnavfall möjligtvis kan lokaliseras.

Den politiska debatten om kärnkraftens avveckling har sedan folkomröstningen 1980 varit relativt sval. Men i slutet av 1980-talet och inför valet 1988 förde socialdemokraterna fram konkreta förslag till en inledning av kärnkrafts-avvecklingen. Säkerhetsaspekter låg bakom vilka reaktorer som först skulle tas ur drift. Enligt dessa planer skulle två reaktorer stängas 1995/1996: den ena i Barsebäck, den andra i Ringhals. För det fjärde har alltså en reaktor i Ringhals bedömts vara en av två som utifrån säkerhetsaspekter först borde stängas vid en avveckling.⁶

I Västsverige har det alltså sedan länge och under lång tid funnits lokala opinioner i kärnkraftsfrågan. Sannäsprojektet innebar en lokal debatt om kärnenergin redan innan frågan politiserades på riksplaneln, och utredningar om ett slutförvaringslager i Kynnefjäll har under mer än tio år varit en aktuell fråga i Bohuslän. En tredjedel av landets kärnkraftsreaktorer är dessutom lokaliserade inom regionen. Därtill har Ringhals kommit i fråga vid politiska förslag om vilka reaktorer som utifrån säkerhetsaspekter först skall tas ur drift vid en avveckling.

Ovanstående faktorer är i huvudsak negativt kopplade till kärnkraften. Men man kan också finna förhållanden i Västsverige som skulle kunna innebära en positiv knytning till kärnkraften. Regionen har t ex haft nästan 20 års erfarenhet av kärnkraft utan att allvarliga olyckor har inträffat. I den meningen har kärnkraften hittills visat sig vara säker. Regionen har dessutom haft dåliga erfarenheter av fossila bränslen. I Göteborg stad kommer varje vinter varningar för inversion och kusterna drabbas med viss

regelbundenhet av oljespill. Detta kan vara några för kärnkraften positiva och negativa förhållanden specifika för Västsverige, vilka skulle kunna få invånarna i regionen att delvis inta andra ståndpunkter i kärnkraftsfrågan än befolkningen i helhet.

Här måste emellertid påpekas att Väst-SOM 1992 är relativt snävt geografiskt avgränsad. Undersökningsområdet sträcker sig från Stenungsund och Lilla Edet i norr till Kungsbacka kommun i söder. Det innebär att varken områdena kring Ringhals eller Kynnefjäll ingår undersökningen.

Riskbedömningar i Västsverige

Nedan redovisas hur människorna i Västsverige bedömer kärnkraftens risker i förhållande till invånarnas bedömning i riket som helhet, samt motsvarande jämförelse när det gäller några av de bakgrundsfaktorer som vi sedan tidigare vet är viktiga när det gäller att förklara människors inställning i kärnkraftsfrågan. Vidare berörs frågan om människors bedömningar av Ringhals kärnkraftverk skiljer sig från deras bedömningar av landets övriga reaktorer. Och till sist görs ett försök att bedöma om det geografiska avståndet från Ringhals har någon betydelse för människors riskuppfattning i kärnkraftsfrågan.

I Väst-SOM fick de svarande bedöma risken för en större olycka med radioaktivt utsläpp i ett kärnkraftverk i Sverige. Bedömningen gjordes med hjälp av en skala från 1 till 10 där 1 stod för mycket liten risk och 10 för mycket stor risk. Samma fråga ställdes i SOM-undersökningens riksenkät 1992. I tabell 1 jämförs människors riskbedömningar i Västsverige med motsvarande i riket som helhet. De siffror som redovisas i tabellen är medeltal.

Tabell 1. Riskbedömningar i kärnkraftsfrågan och sociala bakgrunds faktorer samt partisympati. Jämförelse mellan Västsverige och riket i helhet (medeltal).

Hur stor är risken för en större olycka med radioktivt utsläpp i ett kärnkraftverk i Sverige?

	Väst-SOM 1992		Riks-SOM 1992		differens
	medeltal	antal personer	medeltal	antal personer	
<i>Samtliga</i>	3.8	1492	3.7	1795	0.1
<i>Kön</i>					
man	3.2	776	3.1	962	0.1
kvinnor	4.5	714	4.4	830	0.1
<i>Ålder</i>					
15-30	3.5	416	3.5	479	0.0
31-40	4.0	754	3.7	931	0.3
41-80	3.8	318	4.2	382	-0.4
<i>Utbildning</i>					
låg	3.9	464	4.0	682	-0.1
mellan	4.0	306	3.8	467	-0.2
hög	3.5	648	3.4	640	0.1
<i>Bostadort</i>					
ren landsbygd	4.4	178	4.0	327	0.4
mindre tätort	3.8	580	3.8	672	0.0
stad, tätort	3,2	115	3.5	564	-0.3
storstad	3.8	607	3.7	224	0.1
<i>Partisypati</i>					
vänsterpartiet	5.2	51	4.5	77	0.7
socialdemokraterna	4.1	472	3.9	707	0.2
centerpartiet	4.5	39	4.7	98	-0.2
folkpartiet	3.4	132	3.1	121	0.3
moderaterna	2.9	329	3.0	371	-0.1
kds	4.4	50	4.8	41	-0.4
miljöpartiet	5.0	47	5.5	54	-0.5
ny demokrati	3.2	122	3.3	178	-0.1

Kommentar: Medeltalen kan variera mellan 1.0 (mycket liten risk) och 10.0 (mycket stor risk).

Människor i Västsverige bedömer inte kärnkraften som mer eller mindre riskfylld än vad människor i riket som helhet gör. Bedöm-

ningen i de två undersökningarna är i det närmaste identisk, 3.7 i Väst-SOM och 3.8 i RiksSOM.

Kön, ålder och utbildning har i tidigare undersökningar visat sig vara betydelsefulla sociala faktorer när det gäller att förklara människors åsikter och riskbedömningar i kärnkraftsfrågan. Inte heller här återfinns några större avvikelser mellan de båda undersökningarna. I Västsverige liksom i riket som helhet är det männen framför kvinnorna, den yngsta åldersgruppen framför de äldre och de högre utbildade framför människor med lägre utbildning som känner minst oro för kärnkraften. Möjligtvis kan en något jämnare fördelning skönjas vad gäller ålder i Västsverige.

Även kopplingen mellan parti och kärnkraftsattityd visar på ett tidigare känt mönster. Människor som sympatiserar med vänsterpartiet, centerpartiet, miljöpartiet och kds bär på en större oro för kärnkraften än sympatisörer till socialdemokraterna, fokpartiet, moderaterna och ny demokrati. Men i tabell 1 kan vi se att resultaten från de båda undersökningarna skiljer sig något åt. Det sedan tidigare kända mönstret framträder klart och tydligt i RiksSOM, medan det är något mer diffust i Väst-SOM. Exempelvis är oron för kärnkraftsolyckor mer koncentrerad till vänster i politiken i Västsverige än i landet som helhet. Medeltalen för vänsterpartiets och socialdemokraternas sympatisörer i Västsverige är högre (5.2 resp 4.1) än för deras sympatisörer i riket som helhet (4.5 resp 3.9). Sören Holmberg har visat att kärnkraftsmotståndet sedan mitten av 1980-talet har ett svagt samband med vänsterposition i politiken. Enligt resultaten i tabell 1 är det sambandet något starkare i Västsverige än i övriga landet.⁷

Sedan tidigare vet vi att med ökat allmänt intresse för politik följer en svagt minskad oro för kärnkraften. Det visar även resultaten i tabell 2. Personer som säger sig vara mycket intresserade av politik i allmänhet oroar sig mindre för kärnkraften (3.6) än de som inte alls är intresserade av politik (4.3).

Tabell 2. Riskbedömningar för en olycka i Ringhals och politiskt intresse (medeltal).

Hur stor är risken för en större olycka med radioktivt utsläpp i Ringhals kärnkraftverk?

	medeltal	antal personer
<i>Samtliga</i>	3.8	1471
<i>Allmänt politiskt intresse</i>		
mycket intresserad	3.6	235
ganska intresserad	3.7	692
inte särskilt intresserad	4.0	469
inte alls intresserad	4.3	70
<i>Kommunalt politiskt intresse</i>		
mycket intresserad	4.1	162
ganska intresserad	3.9	634
inte särskilt intresserad	3.7	555
inte alls intresserad	3.7	102
<i>Politiskt intresse</i>		
större allmänt intresse		
än kommunalpolitiskt intresse	3.2	323
lika stort allmänt intresse som kommunalpolitiskt intresse	3.9	996
mindre allmänt intresse		
än kommunalpolitiskt intresse	4.4	155

Kommentar: Medeltalen kan variera mellan 1.0 (mycket liten risk) och 10.0 (mycket stor risk). Variabeln *politiskt intresse* är skapad genom en sammanslagning av variablerna *allmänt politiskt intresse* och *kommunalt politiskt intresse*.

Politiskt intresse kan både avse politik på lokal och riksnivå. Sambandet mellan allmänt intresse för politik och kommunalpolitiskt intresse är starkt (Pearsons $r = .69$). Ett rimligt antagande är därför att sambanden mellan allmän politiskt intresse respektive kommunalpolitiskt intresse och riskbedömningar i kärnkraftsfrågan är likartade. Mellan kommunalpolitiskt intresse och oro för kärnkraften finns som väntat ett samband. Det något paradoxala är dock att riktningen är den motsatta. Med ökat kommunalpolitiskt intresse följer en ökad oro för kärnkraften. De som uppger sig vara mycket intresserade av kommunalpolitik är mer oroliga för

kärnkraften (4.1) än de som inte alls är intresserade av kommunalpolitik (3.4).

I tabell 2 har jag också gjort en sammanvägning mellan kommunalpolitiskt intresse och allmän politiskt intresse. Tre grupper har urskiljts. För det första människor som har ett större allmänpolitiskt intresse än kommunalpolitiskt intresse, för det andra personer som har ett lika stort allmänpolitiskt intresse som kommunalpolitiskt intresse och för det tredje personer som har ett större kommunal- än allmänpolitiskt intresse. Skillnader i prioriteringarna av allmänt respektive kommunalt intresse förklaras bl a av sociala bakgrundsfaktorer som kön, utbildning och ålder. Den kommunalpolitiska prioriteringen görs i högre av kvinnor, lågutbildade och äldre människor medan den allmänpolitiska prioriteringen är vanligare bland män, högutbildade och i de lägre åldersgrupperna. Detta är ett mönster som känns igen från kärnkraftsfrågan. Resultaten i tabell 2 visar också att de som prioriterar allmänpolitik före kommunalpolitik bedömer kärnkraften som säkrare (3.2) än de som prioriterar kommunalpolitik framför allmänpolitik (4.4).

I Väst-SOM gjordes en precisering av frågan om risken för olyckor vid svenska kärnkraftverk. De tillfrågade ombads även att bedöma risken för en större olycka vid Ringhals kärnkraftverk. Bedömningen gjordes som tidigare på en skala från mycket liten risk (1) till mycket stor risk (10). Avsikten med frågan var att undersöka skillnader i västsvenskarnas bedömning av kärnkraftverket i den egna regionen med deras bedömning av övriga svenska kärnkraftverk. Detta låter sig dock inte göras på grund av den stora samvariationen i svaren mellan de båda frågorna (Pearsons r .97). Varken de positiva eller negativa aspekter som ovan kunde tänkas läggas på Ringhals har alltså medfört någon skillnad i västsvenskarnas bedömning av Ringhalsverket jämfört med deras bedömning av övriga svenska kärnkraftverk.

Vid lokalisering av verksamhet som ur miljösynpunkt upplevs som kontroversiell beskrivs ibland hur oron bland människor ökar ju närmare man kommer den plats där etablering planeras. Detta samband avser planerad verksamhet. Men även när etableringen är ett faktum kan geografiskt avstånd bidra till att förklara människors attityder till den aktuella verksamheten på platsen. Men då med omvända förtecken. Det finns t ex studier som visar att människor som bor nära ett kärnkraftverk tenderar att bedöma riskerna med kärnkraften som mindre än de som bor längre ifrån reaktorerna⁸. Nedan undersöks om ett sådant samband återfinns med geografisk utgångspunkt från Ringhals kärnkraftverk. Det bör dock upprepas att materialet inte till fullo uppfyller kraven för en sådan analys då Varbergs kommun, i vilken Ringhals är belägen, ej ingår i undersökningen.

Resultaten i tabell 3 bygger på frågan om människors bedömningar av risken för en olycka vid Ringhals kärnkraftverk. I tabellen har en geografisk indelning av kommunerna gjorts från norr till söder. Vidare redovisas resultatet kommun för kommun, samt för fyra distrikt inom Göteborgs kommun.

Indelningen av undersökningsområdet utifrån avstånd från Ringhals förkastar inte helt tesen om mindre oro vid minskat avstånd till kärnkraftverket. Ett mycket svagt stöd för ett sådant samband kan skönjas såtillvida att man i Kungsbacka kommun känner mindre oro för en olycka i Ringhals än man gör på andra håll i undersökningsområdet. Medeltalen från norr till söder är 3.8, 4.0, 3.9, 3.7, 4.0, och 3.4. Givetvis kan det finnas andra faktorer än geografiskt avstånd till Ringhals, t ex social sammansättning i kommunen, som medför den i sammanhanget låga siffran för Kungsbackaborna (jämför t ex Partille 3.3). En fördjupning av denna fråga får dock anstå till ett senare tillfälle då vi också förhoppningsvis kan inkludera medborgarna i Varbergs kommun i undersökningen.

Tabell 3. Riskbedömningar för en olycka i Ringhals och geografiskt avstånd till Ringhals (medeltal).

Hur stor är risken för en större olycka med radiaktivt utsläpp i Ringhals kärnkraftverk?

	medeltal	antal personer
<i>Samtliga</i>	3.8	1471
<i>Avstånd från Ringhals</i>		
Tjörn, Stenungsund, Lilla Edet	3.8	90
Kungälv, Ale	4.0	143
Göteborg, Öckerö	3.9	835
Lerum, Partille	3.7	138
Mölnadal, Härryda	4.0	142
Kungsbacka	3.4	116
<i>Kommun</i>		
Öckerö	4.6	27
Härryda	4.3	55
Stenungsund	4.1	42
Kungälv	4.1	88
Lerum	4.0	75
Göteborg	3.9	808
Mölnadal	3.9	87
Ale	3.8	55
Tjörn	3.8	20
Lilla Edet	3.5	28
Kungsbacka	3.4	116
Partille	3.3	63
<i>Göteborg</i>		
Öster	4.5	105
Centrum	3.8	211
Väster	3.8	146
Hisingen	3.4	163

Kommentar: Medeltalen kan variera mellan 1.0 (mycket liten risk) och 10.0 (mycket stor risk). Indelningen av distrikten i Göteborg har gjorts genom en sammanslagning av stadsdelsområden. Följande stadsdelar ingår i respektive distrikt. Öster: Gunnared, Lärjedalen, Kortedala, Bergsjön och Härlanda. Centrum: Örgryte, Centrum, Linnéstaden, Majorna. Väster: Högsbo, Älvsborg, Frölunda, Askim, Styrö. Hisingen: Torslanda, Biskopsgården, Lundby, Tuve-Säve, Backa, Kärra-Röd.

I Göteborg stad finner vi den största oron i de östra stadsdelarna (4.5), medan den minsta oron för en olycka i Ringhals återfinns på Hisingen (3.4). Mot bakgrund av att industri på Hisingen blivit utsatt för kritik från miljöhåll och med tanke på den nära kopplingen mellan kärnkraftsfrågan och miljöfrågan, kan det kanske tyckas förvånande med en så förhållandevis låg siffra. Men liksom i Ringhals är den aktuella industrin redan på plats. Möjligtvis kan det vara samma mekanismer som får människor runt kärnkraftverken att visa mindre oro som också gör sig påmindra vid Hisingsbornas riskbedömningar. Lever man och har valt att bo kvar i områden nära denna typ av industri bedömer man kanske också hoten från den och liknande verksamhet som mindre allvarliga i jämförelse med utomstående bedömningar.

En annan tolkning kan vara att Hisingsborna oroar sig för den petrokemiska industrin på orten och därför ser positivt på det alternativ som kärnkraften utgör i energiförsörjningen. Men eftersom Hisingen tillhör de delar av Göteborg där man är minst oroad för olika miljöhot kanske denna tolkningen har mindre bärkraft.⁹

Avslutningsvis kan vi konstatera att västsvenskarna varken bedömer risken som större eller mindre för en olycka vid Ringhals än vid landets övriga kärnkraftverk. Människor i Västsverige bedömer också riskerna med kärnkraften på samma sätt som befolkningen i riket som helhet. De faktorer som är betydelsefulla vid förklaringar av människors bedömningar av kärnkraften i riket gäller också i Västsverige. Som indikator på kärnkraftsopinionen i landet fungerar Västsverige bra.

Noter

1. Se t ex Holmberg, Westerståhl och Branzén (1977), Vedung (1979), Holmberg och Asp (1984).
2. Se t ex Holmberg och Asp (1984), Holmberg (1989), Hedberg (1991)
3. Se t ex Holmberg och Asp (1984), Holmberg (1990), Hedberg (1991)

4. Se t ex Westerståhl och Johansson (1987), Holmberg (1988, 1989, 1992).
5. Se Noresson (1985), Hedberg (1991)
6. Om partiernas valbudskap i kärnkraftsfrågan, se Hedberg (1990, 1991).
7. Holmbergs analys bygger på en fråga där de svarande anger om de står klart till vänster, något till vänster, varken till vänster eller höger, något till höger eller klart till höger. Frågan ställdes ej i Väst-SOM 1992. Se Holmberg (1992).
8. Se Román (1993)
9. Se Bennulf och Selin (1993)

Referenser

- Bennulf, Martin och Selin, Henrik. (1993). *Miljökatalogen göteborgsdelen – fiasko eller succé?* I denna volym.
- Hedberg, Per. (1990). *Partiernas valbudskap i energifrågan under 1980-talet*. Göteborgs universitet. Statsvetenskapliga institutionen. (stencil).
- Hedberg, Per. (1991). *Kärnavfallsfrågan i svenska massmedier*. Statens kärnbränslenämnd. SKN rapport 47. Stockholm: Allmänna Förlaget.
- Holmberg, Sören; Westerståhl, Jörgen och Branzén Karl. (1977). *Väljarna och kärnkraften*. Stockholm: LiberFörlag.
- Holmberg, Sören och Asp, Kent. (1984). *Kampen om kärnkraften. En bok om väljare, massmedier och folkomröstningen 1980*. Stockholm: Liber.
- Holmberg, Sören. (1988). *Svenska folkets åsikter om kärnkraft och slutförvaring efter Tjernobyl*. Statens kärnbränslenämnd. SKN rapport 30. Stockholm: Allmänna Förlaget.
- Holmberg, Sören. (1989). "Kärnkraftsopinionen." *Åttiotal. Svensk opinion i empirisk belysning*. SOM-rapport 4. Sören Holmberg och Lennart Weibull (red). Göteborgs universitet. Statsvetenskapliga institutionen och avdelningen för masskommunikation.
- Holmberg, Sören. (1990). "Svenska folket riskbedömer kärnkraftens slutförvaring." *Medier och opinion i Sverige*. SOM-rapport 5. Sören Holmberg och Lennart Weibull (red). Göteborgs universitet. Statsvetenskapliga institutionen och institutionen för journalistik och masskommunikation.
- Holmberg, Sören. (1992). "Kärnkraften – ett seglivat stridsäpple." *Trendbrott*. SOM-rapport 8. Sören Holmberg och Lennart weibull (red). Göteborgs universitet. Statsvetenskapliga institutionen och institutionen för journalistik och masskommunikation.
- Noresson, Jan-Åke. (1985). *Kynnet som försätter berg*. Munkedal: Bokskogen/Vinga press.

- Román, Mikael. (1993). *Not In My BackYard – eller ..?! En studie om avstånd, attityd, och de svenska kärnkraftverken*. Uppsala universitet. Statsvetenskapliga institutionen. (stencil)
- Vedung, Evert. (1979). *Kärnkraften och regering Fälldins fall*. Ystad: Rabén och Sjögren.
- Westerståhl, Jörgen och Johansson, Folke. (1987). *Svensk kärnkraft efter Tjernobyl. En undersökning av expertåsikter, massmedier och folkopinion*. Stockholm: SNS Förlag.

Miljökatalogen Göteborgsdelen

– *fiasko eller succé?*

MARTIN BENNULF & HENRIK SELIN

Aldrig förut har *miljöinformationen* i samhället varit så omfattande. Miljön tenderar att bli en självklar komponent i människors vardagsliv. Statliga och kommunala myndigheter vill genom informationskampanjer få oss att leva mer miljövänligt. Många företag spelar i sin reklam på miljöaspekten i kampen om kunderna. Men tar människor till sig informationen, och omsätts den i så fall i praktisk handling i vardagslivet?

I det följande vill vi belysa denna frågeställning med ett exempel. Det gäller en av de mer uppmärksammade och omdebatterade informationspublikationerna – Göteborgs kommuns *Miljökatalogen – Göteborgsdelen*. Miljökatalogen har fått ett mycket skiftande mottagande. Den har fått stiftelsen "Det Naturliga Stegets" miljöpris, men den har också JO-anmälts och kritiserats.

Syftet med denna artikel är att utvärdera miljökatalogens genomslag bland göteborgarna. Vi skall studera katalogens *spridning* och *användande*. Har miljökatalogen verkligen nått ut till göteborgarna eller har den, via sopnedkastet, förenat sig med det växande avfallsberget? Om den har nått ut är nästa fråga i vilken omfattning den faktiskt läses. Innan vi ger oss i kast med denna uppgift är det på plats med en kort redogörelse för miljökatalogens tillkomst och historia.

Miljökatalogens tillkomst

Upphovsmakarna till miljökatalogen, Renhållningsverket, Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen samt Konsument Göteborg, hade som målsättning att informationen skulle öka göteborgarnas miljömedvetenhet. Informationen skulle vidare vara konkret och lättläst och ett viktigt mål var att den skulle sparas. Man förutspådde att människor i högre grad skulle spara en informationsprodukt som såg ut som en katalog, som exempelvis telefonkatalogen eller IKEA-katalogen och siktade därför på miljöinformation i katalogform och med liknande papperskvalitet (se Blennermark m fl, 1990). Miljökatalogens innehåll är mycket varierande. Bland annat rekommenderas miljömärkta produkter som t ex naturskyddsföreningens "BRA MILJÖVAL" och den samnordiska vita svanen. Dessutom finns allmänna råd om hur man enklast betar sig miljövänligt i vardagslivet, en uppslagsdel samt en lista med telefonnummer och adresser för den som vill veta mer.

Den första miljökatalogen utkom 1990 och hade föregåtts av en enklare miljöbroschyr från Renhållningsverket. Miljöhänsyn kan då sägas ha legat i tiden. Utgivandet av broschyren sammanföll nämligen med en kraftig uppmärksamhet för miljöfrågan i Sverige i stort. Under slutet av 1980-talet var miljöfrågor enligt svenskarna ett av de viktigaste samhällsproblemen. Studier av massmediernas innehåll under denna tid visar också på en ovanligt hög uppmärksamhet för miljöfrågor både nationellt och i Göteborg (Asp, 1991; Bennulf & Selin, 1993; Johansson, 1993). Sedan rekordåret 1988 (62 procent nämnde miljö som ett viktigt samhällsproblem) har miljöfrågans uppmärksamhet kraftigt fallit tillbaka, både bland svenska folket och i massmedierna. Hösten 1992 hade uppmärksamheten istället vänts mot frågor om ekonomi och sysselsättning (69 procent nämnde ekonomi; 19 procent nämnde miljö; se Bennulf & Selin, 1993).

Redan efter den första upplagan av katalogen reagerade företrädare för tillverkare genom Kemisk Tekniska Leverantörförbundet

(KTF) och JO-anmälde Göteborgs kommun och ansvariga myndigheter. Huvudinvändningen gick ut på att kommunen åsidosatt regeringsformens krav på objektivitet och saklighet. KTF menade också att de beviskrav som gäller för marknadsföring av produkter också bör gälla för myndigheter i deras informationsverksamhet.¹

De viktigaste slutsatserna av JO:s utredning i frågan är att:

- En kommun har rätt att distribuera informationsmaterial och bedriva informationskampanjer i attitydpåverkande syfte, även om detta kan påverka konkurrensförhållanden inom en viss bransch.
- Man får inte gynna vissa näringsidkare på andras bekostnad om inte uttalanden bygger på vetenskapligt grundade tester som också redovisas i texten.
- Miljökatalogen ger exempel på ”naturliga” produkter att använda istället för etablerade dito, vilket kan anmärkas emot på fackmannamäsiga grunder. Detta, anser JO, ger ett oseriöst intryck då det handlar om jämförelser med avancerade produkter.

Sammanfattningsvis gav JO relativt skarp kritik, men endast i vissa avseenden. JO pekade på att vissa lämplighetskriterier kan komma att behövas även för kommunal informationsverksamhet.

Våren 1992 gavs, trots JO:s kritik av den första, den aktualiserade andra miljökatalogen ut i drygt 400 000 exemplar. Tio kommunala förvaltningar och bolag stod bakom katalogen som denna gång distribuerades tillsammans med telefonkatalogen. En undersökning som genomfördes på uppdrag av ”katalogmakarna” hösten 1990 (efter första upplagan) visar att ungefär 79 procent av göteborgarna sade sig ha fått katalogen. En liknande undersökning i juni 1992 (efter andra upplagan) gav vid handen att

86 procent av göteborgarna hade fått katalogen och att 20 procent hade läst åtminstone något i den.²

Den första katalogen initierades och genomfördes av tjänstemän på Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen, Renhållningsverket samt Konsument Göteborg.³ Den var alltså en tjänstemannaprodukt som också kom att JO-anmälas eftersom den ansågs gynna vissa produkter framför andra. Därför kan man förvänta sig att göteborgspolitikernas syn på katalogen skall vara splittrad. Vi har tillgång till material från en undersökning av hur göteborgspolitiker från nämnder med miljöanknytning ser på miljökatalogen och vilka förhoppningar de knyter till den.⁴

Politikerna och Miljökatalogen

Politikerna i Göteborg är mycket nöjda med miljökatalogen, alla intervjuade är överens om att det är bra för Göteborg att ligga långt framme i miljöarbetet. De anser sig ha fått mycket positiva reaktioner från allmänheten, men påpekar också på att alldeles för få verkligen använder sig av katalogen. Att huvudsyftet med katalogen är att nå individer som själva kan göra en insats för miljön är de flesta överens om. Den absolut viktigaste målgruppen enligt samtliga intervjuade politiker är barn och ungdomar. Vid frågan om JO:s kritik av katalogen var berättigad eller inte rädde än en gång stor enighet. Flertalet tyckte inte att JO hade tillräckligt på fötterna och att kritiken snarast fungerade som reklam för katalogen. Göteborgspolitikerna står bakom sin produkt och tyckte samtliga att det var rätt att fortsätta ge ut katalogen trots JO:s kritik.

Sammantaget står det alltså klart att det råder enighet över partigränserna om det mesta som rör miljökatalogen, både vad gäller distribution och innehåll. Som en fotnot kan även nämnas att sju av tio intervjuade politiker svarade att de själva använder sig av katalogen. Nu har miljökatalogen dessutom gått på export och sålts till andra kommuner som anpassat text och innehåll

till egna förhållanden. Vissa kommuner har själva producerat och gett ut likande trycksaker (se SOU 1993:19).

Medborgarna och Miljökatalogen

Vår analys av Miljökatalogens eventuella fiasko eller succé gäller dock inte dess innehåll eller de skiftande omdömen som framförts i den politiska debatten. Vi skall istället, för det första, studera katalogens *spridning* och *användning* (om den läses) bland göteborgarna. För det andra skall vi analysera skillnaden mellan olika grupper av göteborgare. I vilka grupper används katalogen mest respektive minst? Använder exempelvis de enligt många miljömässigt utsatta hisingsborna katalogen i högre grad än andra? Är det kvinnor, som ofta ansvarar för hushållsinköpen, som använder katalogen i högre grad än män? Och har man lyckats nå de för det framtida miljöbeteendet så viktiga ungdomarna?

I Väst-SOM ingick två frågor om miljökatalogen. Den första lyder: "Har Du i Ditt hushåll tillgång till Miljökatalogen Göteborgsdelen?" Svartalternativen var helt enkelt JA och NEJ. Notera att svaret på frågan kan gälla för båda katalogerna som hittills kommit ut eftersom en del svarspersoner kan ha kvar den gamla och t ex lämnat den nya i pappersåtervinningen. Den första delades ut som direktreklam medan nummer två följde med telefonkatalogen; den senare kan alltså ha spridits även utanför Göteborg av pendlare som fått katalogen via telefonabonnemang på arbetsplatsen.

Sju av tio göteborgare säger sig ha tillgång till katalogen i sina hem. Förekomsten av kataloger i hemmen skiljer sig något, men inte mycket, mellan olika områden (notera att vi av analytiska skäl slagit ihop geografiskt närbelägna områden till större enheter; se kommentaren till tabell 1). Miljökatalogen är vanligast förekommande i Centrum/Väst (82 procent), även Centrum och

SydVäst noteras för höga siffror. Hisingsborna är medelbra på att spara katalogen, medan den lägsta andelen uppmäts i Örgryte (66 procent).

Tabell 1. Tillgång till "Miljökatalogen Göteborgsdelen" i olika områden i Göteborg samt i några kranskommuner 1992. (procent)

Fråga: "Har Du i ditt hushåll tillgång till Miljökatalogen Göteborgsdelen?"

	Ja	Nej	Totalt	Antal svarande
Hela Göteborg	74	26	100	846
Hisingen	73	27	100	215
Gunnared/Lärjedalen	69	31	100	62
Bergsjön/Kortedala	71	29	100	41
Härlanda	68	32	100	57
Örgryte	66	34	100	53
Centrum	75	25	100	124
Centrum Väst	83	17	100	136
SydVäst	74	26	100	155
Kungsbacka	19	81	100	111
Härryda	18	82	100	57
Partille	38	62	100	60
Öckerö	36	64	100	28
Stenungsund	20	80	100	40
Tjörn	10	90	100	21
Mölnadal	28	72	100	92
Kungälv	21	79	100	89
Ale	17	83	100	60
Lerum	19	81	100	72
Lilla Edet	10	90	100	30

Kommentar: Av analytiska skäl har vi slagit samman geografiskt närliggande församlingar till geografiskt större enheter. 1) **Hisingen**=Lundby+Biskopsgården+Brämaregården+Backa+Torslanda+Björlanda+Tuve+Säve 2) **Gunnared/Lärjedalen**=Gunnared+Bergum+Angered 3) **Bergsjön/ Kortedala**=Bergsjön+ Kortedala 4) **Härlanda**= Nylöse+Härlanda 5) **Örgryte**=Örgryte+Björkekårr+St Pauli 6) **Centrum**= Domkyrkan+Annedal+ Johanneberg+Vasa 7) **Centrum Väst**= Älvsborg +Haga+Karl Johan+Oskar Fredrik+ Masthugget 8) **SydVäst**=Högsbo+Västra Frölunda+Tynnered+ Askim+Styrsö.

Katalogen har också spridits till Göteborgs kranskommuner. Detta beror säkerligen, till stor del, på att miljökatalogen distribuerats tillsammans med telefonkatalogen. Människor som arbetar i Göteborg men bor i någon annan kommun kan via telefonabonnemang på arbetsplatsen ha fått tag i en miljökatalog. Det visar sig också att katalogen är vanligt förekommande i Partille, Öckerö och Mölndal. I övriga undersökta kommuner finns katalogen i lägre grad. Men de relativt höga siffrorna för några av Göteborgs kranskommuner illustrerar den överskattningseffekt som man vid denna typ av frågemetod nästan alltid får räkna med.⁵

Nästa frågeställning gäller hur stor andel av de som har katalogen som också använder den. De flesta göteborgare har miljökatalogen i sina hem, men har de plockat upp den från telefonbänken och läst den? Även i tabell 2 presenteras siffrorna för olika delar av Göteborgs kommun. Frågans formulering lyder: "Om ja (på första frågan), har det hänt att Du utnyttjat den?". Svartalternativen är "mycket ofta", "ganska ofta", "inte särskilt ofta" och "inte alls". Kategorierna "mycket ofta" och "ganska ofta" har slagits samman eftersom endast mycket få personer svarat "mycket ofta".⁶

Kranskommunerna behandlas inte i detta sammanhang eftersom där finns för få personer som har katalogen för att möjliggöra analyser. Dessutom är kampanjen inte riktad till dem, det får närmast ses som en god sidoeffekt att katalogen spridits även utanför Göteborgs kommun.

Andelen flitiga kataloganvändare i Göteborg uppgår till 17 procent. Frågan är om detta ska tolkas som ett bra eller dåligt resultat? Om vi också tar med gruppen som svarat "inte särskilt ofta"; d v s de som säger sig ha använt katalogen åtminstone någon gång så blir siffran genast mycket högre, ca 60 procent, vilket kan betraktas som en ganska hög siffra. När det gäller hur ofta folk i olika områden använder miljökatalogen kan vi i de flesta fall konstatera små men intressanta skillnader. I Örgryte är

andelen som ofta använder katalogen endast 9 procent jämfört med t ex 23 procent i Gunnared/Lärjedalen. Hypotesen att hisingsborna skulle känna sig mer utsatta för miljöhot och därmed använda katalogen flitigare får inte något starkt stöd. Däremot förefaller övriga områden med omedelbar närhet till vatten ha högre procentsiffror än genomsnittet (t ex Centrum Väst och SydVäst).

Tabell 2. Användande av "Miljökatalogen Göteborgsdelen" i olika områden i Göteborg 1992. (procent)

Fråga: "Har det hänt att Du utnyttjat Miljökatalogen Göteborgsdelen?"

	ofta	inte särskilt ofta	inte alls	Antal svarande
Hela Göteborg	17	48	35	625
Hisingen	17	43	40	156
Gunnared/Lärjedalen	23	58	19	43
Bergsjön/Kortedala	14	41	45	29
Härlanda	15	54	31	39
Örgryte	9	60	31	35
Centrum	11	49	40	93
Centrum Väst	21	47	32	113
SydVäst	22	42	36	115

Kommentar: De ursprungliga svarsalternativen "mycket ofta" och "ganska ofta" har slagits samman till "ofta". För en definition av områden, se tabell 1.

Vi har sett att graden av användande varierar något mellan olika områden, men hur är situationen i olika sociala grupper? Finns det exempelvis någon skillnad mellan män och kvinnor eller mellan unga och gamla? Kataloganvändande bland olika grupper av göteborgare rapporteras i tabell 3.

En liten men klar skillnad finns mellan män och kvinnor. Kvinnor använder katalogen oftare än män. Utbildningsgrad spelar som framgår av tabellen inte alls någon roll för om man läser miljökatalogen eller inte; låg- som högutbildade använder katalogen i lika hög grad. När det gäller ålder kan vi skönja en

Tabell 3. Användande av "Miljökatalogen Göteborgsdelen" bland göteborgare 1992. (procent)

Fråga: "Har det hänt att Du utnyttjat katalogen?"

	ofta	inte särskilt ofta	inte alls	antal svarande
<i>Samtliga</i>	17	47	36	625
<i>Kön</i>				
Män	15	46	39	316
Kvinnor	20	48	32	309
<i>Utbildning</i>				
Låg	18	49	33	178
Medel	18	45	37	112
Hög	16	48	36	309
<i>Ålder</i>				
15-19	16	34	50	32
20-29	11	42	47	118
30-39	18	48	34	138
40-49	20	43	37	103
50-59	21	51	28	78
60-69	17	62	21	90
70-80	20	45	35	66
<i>Yrkesgrupp</i>				
arbetare	18	48	34	287
tjänstemän	18	47	35	224
företagare	11	54	35	46
<i>Partisymptati</i>				
v	21	47	32	28
s	17	46	37	194
c	33	50	17	12
fp	25	49	26	63
m	12	52	36	148
kds	29	29	42	14
mp	24	36	40	25
nyd	3	46	51	37
annat parti	33	34	33	21

Kommentar: De ursprungliga svarsalternativen "mycket ofta" och "ganska ofta" har slagits samman till "ofta".

tendens till att de yngre (främst de mellan 20 och 29 år), tvärtemot politikernas förhoppningar, använder katalogen i något lägre grad, men skillnaderna mellan olika åldersgrupper är relativt små. Arbetare och tjänstemän läser katalogen i lika stor utsträckning, medan egna företagare inte läser katalogen särskilt ofta (11 procent). Företagarna är alltså tillsammans med 20-29 åringarna en av de redovisade socioekonomiska grupperna som läser katalogen i minst utsträckning.

Även partisympati har en viss betydelse för kataloganvändandet. Ny demokratis sympatisörer använder katalogen i mycket liten utsträckning. De moderata sympatisörerna utmärker sig också med en klart lägre andel som använder katalogen än andra partiers sympatisörer uppvisar. Siffrorna för de små partierna är – p g a få intervjuade personer – mycket osäkra. Därför vågar vi inte utse något partis sympatisörer till ”bästa kataloganvändare”.

Miljön hotad

Varför återfinns då dessa skillnader mellan olika geografiska och sociala grupper? Flera tolkningar är tänkbara. En möjlig tanke är att människor i olika hög grad upplever miljöproblemen som ett *hot* och att detta framför allt gäller närmiljön. Frågan är då hur göteborgarnas miljöhotbild ser ut? I tabell 4 presenteras, uppdelat på områden, medelvärden på en skala från 1 till 10 om hur allvarligt göteborgarna ser på nio olika miljöproblem.⁷

Göteborgarna ser i genomsnitt ganska allvarligt på samtliga miljöhot, men samtidigt pekar resultaten på att människor i olika områden faktiskt har olika starka hotbilder. Vi kan konstatera att människor boende i Centrum Väst uppfattar miljöproblemen som mest allvarliga, detta gäller för varje enskilt hot. Även i Gunnared/Lärjedalen och Härlanda ser människor allvarligare på miljöhoten än vad den genomsnittlige göteborgaren gör. Vi kan också konstatera att vår hypotes om att hisingsborna skulle känna

sig mer utsatta för miljöproblemen och därmed uppleva kraftigare miljöhot inte stämmer. Istället har just Hisingen den lägsta genomsnittliga hotuppfattningen.

Tabell 4. Miljöhotbild i olika områden i Göteborg 1992 (medelvärden).

Fråga: "Hur allvarliga hot mot miljön i Sverige anser Du att dessa problem är?"

Miljöproblem	samtliga	1	2	3	4	5	6	7	8
Uttuningen av ozonskiktet	8,2	8,0	8,5	8,2	8,3	8,7	7,7	8,9	8,9
Kemikalier i jordbruket	7,7	7,4	8,0	7,7	8,2	7,4	7,4	8,0	7,7
Utsläpp från industrier	7,6	7,2	8,0	6,9	8,4	7,4	7,1	8,4	7,3
Oljeutsläpp vid kusterna	7,4	7,3	7,6	7,3	7,5	7,0	7,2	8,1	7,1
Hantering av industriutsläpp	7,3	6,9	7,9	6,9	7,6	7,4	7,1	8,2	7,1
Utrotning av djur och växter	7,0	6,7	7,3	6,5	7,2	6,9	6,5	7,6	7,1
Avgaser från biltrafiken	7,0	6,6	7,0	6,8	7,1	6,9	7,2	7,8	6,9
Kärnkraftens högaktiva avfall	6,8	6,2	7,1	7,3	7,5	7,4	5,9	7,9	6,8
Hantering av hushållsavfall	5,4	5,1	5,2	4,6	5,5	5,4	5,6	6,1	5,3
Miljöhotsindex	64,6	61,4	66,9	62,1	66,9	64,3	61,7	71,2	63,5

Kommentar: Hotskalan går från 1 till 10. Indexet som är byggt på alla miljöproblem tillsammans går från 0 till 90. För definition av områden, se tabell 1. Analyserna gäller endast de göteborgare som svarat att de har tillgång till miljökatalogen. När vi analyserar samtliga göteborgare istället för endast kataloginnehavare ändras medelvärdet för miljöhotsindexet endast med 3 tiondelar. Även när invånare i kranskommunerna inkluderas i analysen ändras de rapporterade siffrorna högst med en tiondel.

Det största hotet mot miljön i Sverige är, som göteborgarna ser det, hotet mot ozonskiktet. Kemikalier i jordbruket och utsläpp från industrier tillhör också de allvarliga miljöproblem som uppfattas starkt som hot. De flesta miljöproblem uppfattas som hotfulla (medeltalen är genomgående ganska höga). Det minst allvarliga hotet mot Sveriges miljö är, enligt göteborgarna,

hanteringen av hushållsavfallet. Om människor upplever starka miljöhot i sin omgivning är det rimligt att anta att de också tar till sig information om miljö mer än andra.

Översatt till detta sammanhang kan vi ha orsak att tro att människor som ser allvarligt på miljöproblem också är mer benägna att använda sig av miljökatalogen.

Misstanken bekräftas även av empiriska analyser. Det finns en klar tendens i vårt material som pekar på att ju starkare man upplever miljöproblemen som hot desto oftare läser man miljö-katalogen. Tendensen är densamma när det gäller samtliga miljöhot som vi frågat om. Exempelvis när det gäller hanteringen av kärnkraftens högaktiva avfall som ett hot (på en skala från 1 till 10) är medelvärdet 6,3 bland de som aldrig använder katalogen och 7,6 bland flitiga användare. Det sammanlagda indexet för alla nio miljöhot (skala 0 till 90) är 6,9 enheter högre hos de som använder katalogen ofta.

Livsstilar och politiskt intresse

De skillnader i användandet mellan olika grupper av göteborgare, som delvis kan tillskrivas människors hotbild, är genomgående små. Men andra förklaringar är tänkbara. Det kan exempelvis vara fråga om att skillnader i mänskliga värderingar, åsikter och beteenden delvis är avhängigt människors intressen och aktiviteter. Studier av bland annat människors fritidsaktiviteter har genom att identifiera olika *livsstilar* hos människor kunnat finna förklaringar till skillnader i åsikter och inställningar till politiska frågor som inte bara är en återspeglning av social position (se t ex Petersson m fl, 1989; Selin, 1993).

Det finns idag en ganska omfattande forskning om livsstilars betydelse för miljö och exempelvis hur man kan påverka människors livsstilar i miljövänlig riktning (se t ex *Livsstil och miljö*, 1992;

Angelöw, 1993; Lindén, 1993). Att livsstilar operationaliseras som fritidsaktiviteter är ingalunda en självklarhet men dock ett utmärkande drag inom exempelvis sociologisk forskning (se t ex Miegel & Johansson, 1992; Arvidsson & Bucht, 1976). Vi antar med bakgrund i ovanstående att människors intressen, fritidsaktiviteter och åsikter snarare än enbart deras sociala gruppstillhörighet och miljöhotbild kan påverka miljömedvetenheten och utnyttjandegraden av en informationsprodukt som miljö-katalogen. Vilka livsstilar som framkommer i analyserna beror naturligtvis på vilka frågor som inkluderats i frågeformulären. I det följande har vi valt att studera sambandet mellan människors kataloganvändande och deras aktiviteter och inställningar på en rad olika områden samt deras innehav av olika prylar i hemmet. Vilka av dessa förhållanden leder till ett högt respektive lågt kataloganvändande?

Först kan vi konstatera att intresse för politik är en viktig förklaring till om man använder katalogen eller inte. Både när det gäller politik i stort och politik i den egna kommunen är skillnaderna mellan ”mycket intresserad” och ”inte alls intresserad” betydande. Kommunalpolitiskt intresse är den variabel, som i statistisk mening, samvarierar starkast med kataloganvändande av de egenskaper som vi undersökt (29 procent av de som är mycket intresserade använder katalogen ofta att jämföras med 9 procent bland de ointresserade). Motsvarande effekt finns också när det gäller politiskt engagemang; de som säger sig ha försökt påverka ett kommunalpolitiskt beslut använder också miljökatalogen i högre grad än de som inte gjort så.

Katalogens användande är också beroende av politiska åsikter. Människor med ”gröna” åsikter använder katalogen oftare än andra. Man når alltså personer som redan har miljöorienterade åsikter i störst utsträckning. Bland de personer som i högre grad säger sig ha tillgång till miljökatalogen är det vanligt att gå på teater och läsa skönlitteratur, men mindre vanligt att gå på dans eller sportevenemang. När det gäller de som använder katalogen

flitigast så överväger hemarbetande och i viss mån arbetslösa, men även de aktiviteter som beskrivs ovan gäller för denna kategori.

Livsstilsanalysen av miljökatologläsning ger inga klara besked. Därtill är de uppmätta skillnaderna för små. Men en preliminär karakteristik pekar på att "kulturellt aktiva" (läser böcker/går på teater), människor med "gröna" åsikter, som ser starka miljöhot och är politiskt engagerade utmärker den flitige användaren av miljökatalogen.

Göteborgarna och Miljökatalogen

I artikelns rubrik frågade vi oss om miljökatalogen var ett fiasko eller en succé. Vår analys av spridningen och användandet av katalogen ger inget entydigt svar på den frågan. Resultaten pekar i olika riktningar. Något annat var heller inte att vänta. Huruvida epitetet fiasko eller succé passar bäst på göteborgarnas mottagande av miljökatalogen beror på vilka förväntningar och utgångspunkter man har. Sju av tio har tillgång till katalogen, knappt två av tio kataloginnehavare använder den ganska ofta, men faktum är att räknar vi de som säger sig ha läst katalogen åtminstone någon gång så är siffran så hög som sex av tio av de som har tillgång till katalogen. Och frågan är om detta inte är mycket höga siffror om det jämförs med annat kommunalt informationsmaterial.

En intressant frågeställning är huruvida katalogen dessutom har *påverkat* de göteborgare som läst den. Vi har inte haft möjlighet att analysera denna aspekt; det skulle krävt en avsevärt mer omfattande undersökning. Men det finns ändå all anledning att varna för överoptimism om de egentliga effekterna på göteborgarnas miljömedvetenhet.

”Att sälja sociala budskap är svårt”, påpekar nämligen den socialpsykologiska expertisen (se Angelöw, 1993). Mycken forskning har ägnats åt att förstå i vilken grad attityder påverkar människors beteende. Under senare år har även miljöbeteendet börjat uppmärksammas allt mer i forskningen (se t ex Oskamp m fl, 1991). Många forskningsresultat visar att en framkomlig väg när det gäller den svåra konsten att sälja sociala budskap, t ex att få människor att handla miljövänligt, är att använda sig av *upprepning* av information. Detta gäller framför allt i grupper av omotiverade och ointresserade människor (Angelöw, 1993:239).

Utgivandet av den tredje miljökatalogen våren 1994, d v s en *repetitiv* strategi (upprepning), kan mycket väl visa sig vara det genidrag som gör att miljökatalogen till sist inte bara sparas utan också används ofta av fler människor. Ett problem vi pekat på är att man inte nått ut till samtliga grupper av göteborgare i önskad utsträckning. Exempelvis är ungdomar och människor i Örgryte underrepresenterade bland de som använder miljökatalogen. Kanske blir det aktuellt med andra grepp. Vi vet också av tidigare forskning att *riktade* åtgärder och *kombinationer* av olika informationsstrategier är av största vikt för att nå de grupper som normalt är mindre mottagliga för denna typ av samhällsinformation.

En vanligtvis framgångsrik strategi, men förmodligen den mest kostnadskrävande, är *personlig kommunikation* – att påverka individers beteenden genom sociala nätverk. Då kan det vara lämpligt att använda sig av redan befintliga sociala nätverk, exempelvis arbetskamrater och vänner och bekanta (se Sjöberg & Tollgerdt-Andersson, 1990; Angelöw, 1993). Här kan kommunala insatser spela stor roll när det gäller att sätta igång olika projekt och understödja ett aktivt informationsutbyte mellan människor och organisationer. På detta finns flera exempel (t ex i Ovanåker, Älmhult och Nacka; om ovanstående, se SOU 1993:19 *Kommunerna och miljöarbetet*).

En svårighet med information på miljöområdet är att man inte säkert vet hur många och vilka som är i behov av en attitydförändring och hur många som redan har "rätt" attityd, men som kanske behöver få den kanaliserad i önskvärd riktning. Det är viktigt att människor själva upplever att de faktiskt har möjligheter att leva miljövänligt, att de har handlingsalternativ som inte kostar mer än det smakar. "(U)tan uppenbara handlingsalternativ har vi alla en tendens att låsa oss i det gamla beteendet" (Svensson, 1992). Studier av människors benägenhet att delta i återvinningsprogram (i USA och Kanada) visar att ekonomiska incitament (se Oskamp m fl, 1991) och bekvämlighet (Hughes, 1993) är betydligt viktigare förklaringar bakom miljöbeteendet än människors grundläggande miljöåsikter.

Miljö katalogen kan inte karakteriseras som ett fiasko, trots att den fått utstå en hel del kritik. JO:s kritik t ex skall närmast ses som en framgång, menar många göteborgspolitiker. Katalogen finns i sju av tio göteborgares hem och de flesta av dessa har någon gång tagit upp katalogen från telefonbänken och läst den. Att helt enkelt fortsätta att ge ut miljö katalogen kan vara ett steg mot ökat användande. Men för att förtjäna epitetet succé måste katalogen i än högre grad användas av och förhoppningsvis påverka göteborgarna. Det är då viktigt att kombinera denna typ av informationsåtgärder med andra typer av påverkansförsök, helst i människors sociala närmiljö.

Noter

1. JO:s utlåtande finns återgivet i Ragnemalm (1993).
2. Undersökningsresultaten är osäkra på grund av få svarspersoner. Vi har räknat om de siffror som katalogens upphovsmän tidigare publicerat så att de är mer jämförbara med de kommande analyserna (se SOU 1993:19, s. 118).
3. Som en reaktion på den tidigare miljöbroschyren skrev Lennart Fridén (m) en motion där han yrkade på att "(a)ndra miljöproblem än de som gäller luft, vatten och farliga ämnen" borde kunna tas upp i ett vidare informationsmaterial. Framför allt gällde det

i Fridéns fall olika slags bullerproblem (se Blennermark m fl, 1990).

4. 27 politiker från Konsumentnämnden, Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Renhållningsstyrelsen och Miljöpolitiska ledningsgruppen under de mandatperioder som katalog ett och två har tillkommit har intervjuats under våren 1993. Dessa intervjuer kommer att analyseras mer utförligt av Gunvor Bergqvist, som genomfört intervjuerna, i hennes kommande C-uppsats vid Statsvetenskapliga Institutionen, Göteborgs universitet.
5. Exempelvis kan knappast 10 procent av hushållen i Lilla Edet ha tillgång till miljökatalogen (se t ex Schuman & Presser, 1981 om denna typ av metodproblem).
6. Det är endast 21 personer, eller 3 procent av göteborgarna som har katalogen och som har svarat att de använder den "mycket ofta".

Litteratur

- Angelöw, B 1992 "Kommuner och individers miljöengagemang" I SOU 1993:19 *Kommunerna och miljöarbetet* Stockholm: Norstedts.
- Arvidsson, P & Bucht, R 1976 *Fritiden i Sverige* Stockholm: Esselte Studium.
- Asp, K 1991 *Partiskheten i Sveriges Radios och TV4:s nyhetsprogram under 1991 års valrörelse* Göteborgs universitet: Institutionen för journalistik och masskommunikation.
- Bennulf, M & Selin, H 1993 "Miljö versus ekonomi. Blir vi mindre miljömedvetna i kristider?" I Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red) *Perspektiv på krisen* Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen, Institutionen för journalistik och masskommunikation och Förvaltningshögskolan, SOM-rapport 9.
- Blennermark, I, Nyblom, S & Wikström, B 1990 *Miljökatalogen Göteborgsdelen 1990-1991* Uppsats för grundkursen i informationsteknik. Göteborgs universitet: Institutionen för journalistik och masskommunikation.
- Hughes, H 1993 "Metropolitan structure and the suburban hierarchy" I *American Sociological Review* vol 58:417-433.
- Johansson, B 1993 *Massmedierna och stadsdelsnämndsreformen. En studie av mediernas bevakning av den kommunala verksamheten i Göteborg före och efter införandet av stadsdelsnämnder* Göteborgs universitet: Institutionen för journalistik och masskommunikation.
- Lindén, A-L 1993 *Människa och miljö. Om attityder, värderingar, livsstil och livsmiljö* (Manuskript) Lunds universitet: Sociologiska institutionen.
- Livsstil och miljö* 1992 Lundgren, L J (red) FRN/SNV m fl.
- Johansson, T & Miegel, F 1992 *Do the right thing. Lifestyle and identity in contemporary youth culture* Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

- Oskamp, S, Edwards, T C, Harrington, J, Okuda, S M, Sherwood, D L, Swanson, D, 1991 "Sectors Influencing Household Recycling Behavior" I *Environment and Behavior* vol 23 nr 4:494-519.
- Petersson, O, Westholm, A & Blomberg, G 1989 *Medborgarnas makt* Stockholm: Carlssons Bokförlag.
- Ragnemalm, H 1993 *JO – om miljö- och hälsoskydd* Stockholm: Juristförlaget.
- Schuman, H & Presser, S 1981 *Questions and Answers in Attitude Surveys. Experiments on Question Form, Wording and Context* New York: Academic Press.
- Selin, H 1993 *Din livsstil avslöjar dig! En studie av sambandet mellan livsstilar och politiska åsikter* Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.
- Sjöberg, L & Tollgerdt-Andersson, I 1990 *Hushållens konsumtion av elenergi: Beteendestudier* Handelshögskolan i Stockholm.
- SOU 1993:19 *Kommunerna och miljöarbetet* Betänkande av Utredningen om kommunernas arbete för en god livsmiljö (KLIV) Stockholm: Norstedts.
- Svensson, O 1992 "Beslutsfattande och miljöpåverkan: ett psykologiskt aktörsperspektiv" I Lundgren, L J (red) *Livsstil och Miljö. På väg mot ett miljövänligt beteende?* FRN/SNV m fl.

Vem älskar stadsdelsnämnderna?

LENNART NILSSON

Göteborg har liksom andra storstäder sedan länge varit indelat i administrativa områden för olika verksamheter, och inom socialtjänsten har politiska nämnder för distrikt i staden en lång tradition. Efter sammanslagningen av Göteborg med åtta tidigare förortskommuner under perioden 1967-1974, inleddes försöksverksamhet med lokala organ för att stärka förtroendemannainflyandet i den nya utvidgade Göteborgs kommun. Redan 1974 inrättades sex kommunedelsråd, och med stöd av den nya lagen om lokala organ breddades försöksverksamheten i början av 1980-talet med en institutionsstyrelse, distriktsnämnder inom fritid och skola samt tre kommunedelsnämnder. När Göteborgs stad i september 1987 beslutade att inrätta 21 stadsdelsnämnder innebar detta att antalet lokala organ förblev oförändrat, och antalet förtroendemän utökades endast marginellt. Med stadsdelsnämnderna (SDN) fick emellertid de lokala politikerna i Göteborg en tydlig plats i den politiska beslutsorganisationen med enhetliga uppgifter och ett sektorsövergripande kompetensområde (Nilsson 1993).

Stadsdelsreformen kan därför betraktas både som en naturlig utveckling av den tidigare försöksverksamheten, och som en radikal omläggning av den tidigare huvudsakligen sektorsindelade kommunala organisationen. Syftet med stadsdelsreformen angavs i fyra huvudmål, nämligen att främja:

- demokrati och inflytande
- effektivitet och helhetssyn
- decentralisering och lokala lösningar
- helhetssyn och samarbete.

De första två målen är överordnade och anger målsättningar för grunddragen i det kommunala politiska systemet, medan de två senare är instrumentella och snarast är medel för att uppnå de två huvudmålen.

För att följa och utvärdera stadsdelsreformen har forskare vid Göteborgs universitet utarbetat ett långsiktigt program: Stadsdelsreformen Utvärderingsstudier, SDU-programmet (Westerståhl m fl 1988). Inom ramen för detta program har det genomförts ett flertal studier av reformen och de tre huvudaktörerna, medborgarna, politikerna och personalen.

Medborgarnas bedömning av stadsdelsreformen har också undersökts i Väst-SOM, och i det följande är det tre aspekter som skall belysas:

- A Vilken inställning har medborgarna till SDN-reformen?
- B Hur bedömer olika grupper SDN-reformen? Analyserna avser här socioekonomiska grupper, åsiktsgrupper samt grupper med olika medievanor.
- C Vad anser medborgarna har varit bra respektive dåligt med reformen?

Inställning till SDN

De två huvudmålen för reformen är att främja den kommunala demokratin och öka medborgarnas inflytande samt att förbättra service och effektivitet. En aspekt av medborgarinflytandet är kontakterna med politikerna. I SOM-undersökningen ställdes medborgarna inför tre påståenden som avsåg effekterna av reformen avseende de två huvudmålen.

Tabell 1. Göteborgarnas inställning till SDN-reformen (balansmått)

Anser Du att stadsdelsnämnderna:	
Gör det lättare att komma i kontakt med politikerna?	-21
Gör att den kommunala verksamheten blivit dyrare?	+50
Gör att den kommunala servicen blivit bättre?	-44

Anmärkning: Svartalternativen var: "Ja, utan tvekan; Ja, i någon mån; Kanske; Nej, knappast; Nej, inte alls; Vet ej".

Balansmättet anger de som svarat Ja minus de som svarat Nej.

Mest negativa är göteborgarna till de ekonomiska konsekvenserna av SDN, där man gör bedömningen att den kommunala verksamheten blivit dyrare. Inte heller anser man att effekterna varit positiva för den kommunala servicen. När det gäller kontakterna med politikerna är den negativa övervikten mindre, men göteborgarna anser inte att SDN-reformen gjort det lättare att komma i kontakt med politikerna. Detta svarsmönster överensstämmer med resultaten från SDU-programmets medborgarundersökning (Rubenowitz 1993).

För att närmare studera attityden till den nya organisationen skall frågan belysas från en annan utgångspunkt, nämligen inställningen till antalet stadsdelsnämnder och om nämnderna överhuvudtaget bör finnas. Undersökningspersonerna fick ta ställning till följande fråga med fem fasta svartalternativ: "Göteborg är idag indelat i 21 stadsdelar med egna nämnder. Vad anser Du om antalet stadsdelsnämnder? Bör det finnas:"

Tabell 2. Inställningen till stadsdelsnämnderna – antalet nämnder och om de bör finnas (procent)

	Samtliga	De som besvarat frågan	De med åsikt
Fler stadsdelsnämnder	0	0	0
Lagom antal som det är idag	12	13	18
Färre stadsdelsnämnder	15	15	22
Inga stadsdelsnämnder alls	41	42	60
Ingen åsikt	29	30	
Ej besvarat frågan	3		
Summa procent	100	100	100
Antal	884	854	599

Bland alla göteborgare är det ca 70 procent som ger uttryck för en åsikt. Tre procent besvarade inte frågan och 29 procent valde alternativet ingen åsikt. Av de närmare nio hundra göteborgare som besvarat enkäten är det endast två personer som vill utöka antalet stadsdelsnämnder utöver de 21 som finns idag. Drygt 10 procent anser att antalet är lagom som det är, medan 15 procent vill minska antalet. Den utan jämförelse största gruppen är den som inte vill ha några stadsdelsnämnder alls, drygt 40 procent.

Om vi ser till ståndpunkterna bland dem som har en åsikt är det 60 procent som inte vill behålla stadsdelsnämnderna. Drygt 20 procent anser att antalet nämnder bör reduceras, medan det är knappt 20 procent som anser att 21 är lagom många. Dessa siffror visar att en stor del av göteborgarna har en klart negativ inställning till stadsdelsnämnderna. Svaren är inte i första hand en reaktion på den administrativt-tekniska frågan om hur många nämnder det bör finnas, utan alternativet ”inga stadsdelsnämnder alls” fångar upp en negativ attityd till SDN.

Socioekonomiska grupper och SDN

Inställningen till SDN varierar inte nämnvärt mellan olika socioekonomiska grupper. Kvinnor och män gör samma bedömning, och differensen är också liten mellan personer med olika utbildningsbakgrund. Däremot är facklig tillhörighet av viss betydelse, där motståndet mot SDN är störst bland TCO- och SACO-anslutna. Vid en jämförelse mellan personer som är verksamma inom olika yrkessektorer är de kommunalanställda mest negativa. Omvänt är de statligt anställda minst negativa, men inom denna grupp är också osäkerheten störst. (För en ingående analys av personalens inställning till SDN, se Schaller 1993).

De tillfrågade fick själva ange hur väl de ansåg att de var insatta i vad stadsdelsnämnderna sysslar med. Svarsfördelningen är i sig av stort intresse. Tre procent ansåg att de var mycket väl insatta och ytterligare 11 procent ansåg sig ganska väl insatta. En dryg tredjedel eller 37 procent ansåg sig något insatta, medan 41 procent ansåg att de inte alls var insatta och 8 procent hade inte någon åsikt. Bland de välinformerade är andelen som vill avskaffa stadsdelsnämndera drygt tio procentenheter högre än genomsnittet, medan andelen utan åsikt är mycket liten. Med minskad kunskap sjunker andelen som vill avskaffa nämnderna samtidigt som andelen utan åsikt ökar.

Tabell 3. Inställningen till antalet stadsdelsnämnder inom olika socioekonomiska grupper (procent)

Grupper	Inställning till antalet stadsdelsnämnder (procent).					Summa åsikt	Antal procent
	Fler	Lagom	Färre	Inga	Ingen		
<i>Kön</i>							
Kvinnor	-	13	14	42	31	100	408
Män	-	13	17	42	29	101	446
<i>Yrkessektor</i>							
Privat	-	13	15	43	29	100	454
Statlig	-	14	13	37	36	100	108
Kommunal	1	13	16	50	21	101	216
<i>Facklig anknytning</i>							
SACO	-	17	18	47	18	100	72
TCO	-	13	15	53	19	100	184
LO	-	14	15	39	32	100	241
<i>Utbildning</i>							
Hög	-	13	16	46	25	100	299
Medel	-	13	16	37	34	100	253
Låg	-	11	13	44	31	99	262
<i>Självskattad kunskap om SDN</i>							
Mycket väl insatt	-	17	26	52	4	199	23
Ganska väl insatt	-	19	23	55	3	100	91
Något insatt	-	18	17	46	19	100	318
Inte alls insatt	1	7	12	38	43	101	353

Åsiktsgrupper och SDN

I detta avsnitt redovisas inställningen till SDN i grupper som skiljer sig åt med avseende på: intresse för politiken i kommunen, partisympati samt åsikt om hur den kommunala servicen fungerar.

Med avtagande intresse för kommunalpolitik minskar andelen som anser att det nuvarande antalet är lagom liksom andelen "inga nämnder alls", medan andelen osäkra ökar.

För samtliga partier utom kds är det vanligaste svaret bland sympatisörerna "inga stadsdelsnämnder alls". Inom mp är det dock lika vanligt att man svarat att det är lagom med 21 nämnder. Det är också bland kds- och mp-sympatisörerna som man är minst negativ till SDN, men det är inom kds hälften som inte tagit ställning. Bland vänsterpartiets sympatisörer är det närmare en fjärdedel som anser att det är bra som det är, medan knappt 40 procent inte vill ha några nämnder alls.

De som sympatiserar med socialdemokraterna och folkpartiet intar en mellanställning. Cirka en tredjedel är osäkra och ca 40 procent ställer sig bakom inga nämnder alls. Andelen som anser att den nuvarande situationen är tillfredsställande är dock lägre bland folkpartiets sympatisörer. De mest negativa återfinns bland moderata samlingspartiets och ny demokratis sympatisörer, där hälften eller fler anser att stadsdelsnämnderna bör avskaffas. Bland dessa partiets sympatisörer är det dessutom få som inte har en åsikt.

För de mindre partierna är uppgifterna om sympatisörernas inställning till SDN behäftade med stor osäkerhet, på grund av små tal; för centern anges inga procenttal.

Om vi slutligen ser till sambandet mellan bedömningen av den kommunala servicen som helhet och inställningen till antalet

stadsdelsnämnder, är sambandet helt entydigt. Ju mera positiv man är till den kommunala servicen desto mindre negativ är man till stadsdelsnämnderna. Av dem som anser att den kommunala servicen fungerar mycket bra, anser 26 procent att det nuvarande antalet nämnder är lagom, medan 11 procent vill minska antalet och 32 procent avskaffa dem. Övriga, ca en tredjedel, har ingen uppfattning.

Medievanor och SDN

Under denna rubrik redovisas olika prenumerantgruppers inställning till SDN och, mot bakgrund av den mycket dominerande ställning som Göteborgs-Posten intar i Göteborg, hur ofta man läser GP.

Av en tidigare undersökning (Johansson 1992) framgår att Göteborgs-Postens rapportering om stadsdelsreformen varit kritisk, och att kritiken framför allt gällt de nedskärningar och besparingar som SDN beslutat om och inte reformen som sådan. Författaren avslutar med konstaterandet: "SDN är inte bara en kommunorganisatorisk reform utan verkar ha blivit en synonym till nedskärningar och nedrustning av välfärdssamhället."

Vid en jämförelse mellan dem som prenumererar på enbart GP och på GP och annan tidning visar det sig att de bägge gruppernas inställning till antalet SDN är densamma. Däremot avviker den förhållandevis lilla grupp, som enbart prenumererar på annan tidning, markant från de förstnämnda. I denna grupp är det vanligaste alternativet att man tycker att antalet stadsdelsnämnder är lagom som det är. Andelen utan åsikt är densamma i de tre grupperna, knappt 30 procent. Även gruppen som inte prenumererar på någon tidning är klart mindre negativ till SDN än GP-prenumeranterna. Andelen osäkra är dock markant högre i denna grupp. Denna "GP-effekt" kvarstår vid kontroll för parti. De som regelbundet läser GP, dvs 6-7 dagar per vecka, är också klart mera negativa till SDN än de som läser mera sällan.

Tabell 4. Inställningen till antalet stadsdelsnämnder inom olika åsiktsgrupper och grupper med olika medievanor (procent)

Åsiktsgrupper	Inställning till antalet stadsdelsnämnder (procent).						Antal procent
	Fler	Lagom	Färre	Inga	Ingen	Summa åsiikt	
<i>Intresse för kommunalpolitik</i>							
Mycket intresserad	–	17	16	54	14	101	108
Ganska intresserad	1	15	15	48	21	100	364
Inte särskilt intr	–	10	15	34	41	100	310
Inte alls intr	–	5	14	30	52	99	64
<i>Partisynpati</i>							
V	–	24	16	38	22	100	37
S	–	16	11	38	35	100	272
C	–	–	–	–	–	–	16
Fp	–	7	18	43	33	101	77
M	–	10	16	50	24	100	191
Kds	–	15	20	15	50	100	20
Mp	4	33	7	33	20	100	27
Nyd	–	9	26	53	12	100	58
<i>Åsikt om hur den kommunala servicen fungerar</i>							
Mycket bra	–	26	11	32	32	101	19
Ganska bra	–	18	16	40	26	100	295
Varken bra el dåligt	–	11	19	41	29	100	358
Ganska dåligt	2	9	12	50	28	101	68
Mycket dåligt	–	7	20	53	20	100	15
II Medievanor							
<i>Prenumeration</i>							
Enbart GP	–	11	14	48	26	99	569
GP och annan	2	8	15	46	29	100	65
Enbart annan	–	35	8	30	28	101	40
Ingen	–	15	19	23	43	100	166
<i>GP-läsning</i>							
6-7 dgr/vecka	–	11	14	49	27	101	620
4-5 dgr/vecka	1	14	28	28	28	99	71
2-3 dgr/vecka	–	24	9	22	46	101	59
Mera sällan	–	14	17	25	44	100	74
Aldrig	–	10	20	30	40	100	10

På grundval av de analyser som redovisats här är det inte möjligt att dra några mera långtgående slutsatser om betydelsen av mediernas rapportering för opinionen. Detta är föremål för studier i ett särskilt forskningsprojekt (Asp 1992). Vad som kan konstateras här är emellertid att det finns mycket stora skillnader, när det gäller inställningen till SDN, mellan de som prenumererar på GP och de som inte gör det och mellan de som regelbundet läser GP och de som inte gör det.

Vad tycker göteborgarna har blivit bättre och sämre med SDN?

Genom att granska de exempel som göteborgarna ger på vad som blivit bättre respektive sämre med stadsdelsnämnderna är det möjligt att bättre förstå vad som ligger bakom den utbredda negativa inställningen till SDN. Fyra procent anger både förbättringar och försämringar med stadsdelsnämnderna, medan 3 procent bara ger exempel på fördelar och 24 procent bara exempel på nackdelar. Återstoden, 69 procent, har ej givit några exempel i den ena eller andra riktningen. Det innebär att av de som redovisat en åsikt är det ca 45 procent som har konkretiserat sin inställning med att ange exempel. Vad är det då som anges som förbättringar och försämringar till följd av införandet av stadsdelsnämnderna?

På plussidan är det framför allt demokratifrågor som tas upp. Det vanligast är bättre kontakt med politiker och kommunen, förbättrad information och ökad närhet. Konkreta exempel på bättre service nämns av några liksom ökad samverkan samt bättre insyn i och medvetenhet om ekonomin.

På minussidan är det konkreta exempel på försämrade service som tillsammans med nedskärningar svarar för över 40 procent av alla negativa effekter som förknippas med stadsdelsnämnderna. De serviceområden som oftast nämns är barnomsorg och äld-

reomsorg. Andra nackdelar som förs fram är ökade kostnader/fördyringar, sämre ekonomi för kommunen och stadsdelen, ökad byråkrati samt brist på likställighet/olika servicenivå/ojämlighet mellan stadsdelarna. De försämringar som medborgarna anger som exempel handlar till övervägande delen om bristande uppfyllelse av huvudmålet effektivitet och service. Demokratifrågor aktualiseras i liten utsträckning som en nackdel med SDN-reformen.

Göteborgarna och stadsdelsnämnderna

Medborgarnas syn på utvecklingen när det gäller den kommunala servicen och SDN-reformen under den senaste treårsperioden är inte helt entydig. Tidigare har redovisats att göteborgarna snarast är mera nöjda med servicen, samtidigt som de konkreta exempel som anförs på negativa konsekvenser av SDN-reformen i stor utsträckning gäller service och effektivitet. Därtill kommer att de speciella undersökningar inom SDU-programmet som är inriktade på effektivitetsfrågor rapporterar om en positiv utveckling i detta avseende till följd av reformen (Jönsson och Solli 1992 samt Brorström 1993).

Att medborgarna inte i första hand är intresserade av den kommunala organisationen utan av resultatet av verksamheten, understryks av att det bara är 2 procent som nämner SDN som viktigaste kommunala fråga eller problem. De frågor som medborgarna anser viktiga är i stället sysselsättning och ekonomi samt problem inom olika verksamhetsområden som äldreomsorg, sjukvård, barnomsorg, utbildning och kommunikationer. Se den inledande artikeln "Västsvensk opinion, en spegel av internationella, nationella och lokala skeenden".

En sammanfattande bedömning med utgångspunkt från den västsvenska SOM-undersökningen är att det finns en negativ inställning till SDN bland göteborgarna som är utbredd men inte

särskilt intensiv; det är verksamheten och inte organisationen som är det viktigaste för medborgarna.

För att återkomma till frågan: Vem älskar stadsdelsnämnderna bland allmänheten? Svaret är ingen. Människor är nöjda och missnöjda med service. Tycker bra och illa om enskilda politiker. Är anhängare eller motståndare till partier. Kan känna identitet och samhörighet med ett land, en kommun eller en stadsdel. Men den beslutande instansen i en organisation är inget som i sig väcker positiva känslor. Däremot kan den beslutande/administrativa nivån i en organisation bli symbolen för negativa reaktioner på utvecklingen av verksamheten och organisationen. Detta förefaller vara vad som har hänt med stadsdelsnämnderna. Samtidigt är göteborgarna snarast mera nöjda med servicen än tre år tidigare och det helt övervägande flertalet tycker allmänt sett att det är bra eller mycket bra att bo i Göteborg och i det område där man bor.

Referenser

- Asp, K (1992), *Medierna och den offentliga sektorn*. Projektplan. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Brorström, B m fl (1993), *Effektivitetsbedömning - om tre stadsdelsnämnders verksamhet, organisation och ekonomi*. KFi.
- Johansson, B (1992), *Massmedierna och stadsdelsnämndsreformen. En studie av mediernas bevakning av den kommunala verksamheten i Göteborg före och efter införandet av stadsdels nämnder*. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Jönsson, S och Solli, R (1992), *Stadsdelscheferna i Göteborg och reformen. Erfarenheter 1990-91*, SDU 1992:1, Göteborgsuniversitet.
- Nilsson, L (1993), *Stadsdelspolitikerna i Göteborg 1989-1991*. SDU 1993:1, Göteborgs universitet.
- Rubenowitz, S (1993), *Medborgarundersökningen, Hur upplever göteborgarna den kommunala servicen och stadsdelsreformen*. SDU 1993:3, Göteborgs universitet.

Schaller, J (1993), *Personal i decentraliserad organisation. Tre år med stadsdelsreformen i Göteborg*. SDU 1993:4, Göteborgs universitet.

Westerståhl, J m fl (1988), *Principprogram för utvärdering av SDN-reformen i Göteborg*. Förslag från referensgruppen för utvärderingsfrågor. Göteborgs universitet.

Årets gästskribent:

Om SDN, medierna och informationen

LISE BLOMQVIST

Den 1 januari 1990 hände ingenting särskilt. Men ett par veckor senare, när helgema var över, slogs portarna upp till Börsen. Ut strömmade ljus och musik från de gyllene salarna där de levande ljusen fick kristallkronorna att gnistra. Kommunstyrelsens ordförande Göran Johansson hade kallat till sig sina kolleger i stadens 21 nya stadsdelsnämnder för att till musik och skönsång dela ut en slags magistratsbrev till dessa nya politiska befattningshavare. Så överlämnades till dem var sin del av makten över göteborgarnas väl och ve.

Fast så nära härligheten som den här eftermiddagen i Börsens gyllene salar skulle vare sig stadsdelspolitikernas vardag eller fest komma att utspela sig. Staden och hela riket var på väg in i en svår och långvarig lågkonjunktur och det blev just dessa stadsdelsnämnders uppdrag att genomföra besparingar och dra in delar av den service som göteborgarna både tyckte om och behövde.

Fyra år senare kunde Göteborgs universitet i en utvärdering konstatera att stadsdelsnämnderna var riktigt ordentligt impopulära hos göteborgarna och t o m hos sin egen personal. Att de var impopulära hos journalisterna vid ortens dominerande tidning, Göteborgs-Posten, hade man då redan länge känt till. Inte en artikel om SDN, inte en ledare och inte en rubrik över en debattartikel som kunde ges en negativ vinkel undgick detta. När opinionen visade sig vara lika negativ som rubrikerna talade

forskarna om en "GP-effekt". Dock undvek såväl politiker som forskare och journalister att fundera högt över vilken slags administration staden borde haft i stället för stadsdelsnämnder. Det utomordentligt fula skolförvaltningshuset i Gamlestaden med sina långa korridorer med idel skolbyråkrater, ville troligen inte någon ha tillbaka, och inte heller den något mondänare socialförvaltningsborgen vid Mässan.

Det var dessa s k mjuka förvaltningar som delats upp stadsdelsvis och kompletterats med bibliotek, omsorger om utvecklingsstörda och den lokala kultur- och fritidsverksamheten. De nya nämndernas första uppgift blev att anställa förvaltningschef och medarbetare (enbart ur den skara som blivit arbetslösa då de gamla förvaltningarna lades ned), skaffa lokaler och organisera sin verksamhet med hänsyn till de krav på lokal demokrati och nära kontakt med brukarna samt samordning verksamheterna emellan som kommunfullmäktige hade beslutat skulle gälla.

Hela operationen styrdes från ett litet kansli vid Drottninggatan som hade ett namn vars initialer bildade ordet VARG. Det fanns de som tolkade detta symboliskt. Härifrån redde man ut begreppen och fördelade ansvar och befogenheter till de olika stadsdelsnämnderna. Dessa blev förvisso inte lika. Befolkningmässigt skilde de sig mycket åt, alltifrån Centrum, med karaktären av en modern storstad och drygt 40 000 invånare till Styrso i södra skärgården med glesbygd och drygt 3 000 invånare. Då en del verksamheter inte lämpade sig för uppdelning på 21 förvaltningar, fick vissa SDN bli s k resursnämnder med t ex ansvar för hemspråksundervisning, handikappfrågor, datautbyggnad eller missbruksvård för hela eller delar av staden. Med tiden blev den här typen av uppgifter allt fler och de flesta SDN hade ett eller flera resursnämndsuppdrag. De tydliga gränser och uppgifter som reformen ursprungligen syftat till blev något diffusare och både göteborgare i allmänhet och medarbetare i olika kommunala förvaltningar fick svårt att hitta rätt.

Genom indelningen blev segregationens Göteborg med ens mycket tydlig. Kontrasterna är bjärta mellan de lugna, välmående villaområdena i t ex Askim och stadsdelarna i norr och nordost dit vare sig socialhjälpstagare, ensamstående tonårsmammor eller invandrare sökt sig, men tvingats flytta ändå.

”Informationen” om stadsdelsnämnderna hade naturligtvis börjat långt före det att VARG-gruppen organiserades och de nya nämndordförandena började sitt arbete. På det politiska planet var frågan het under flera år och kommunens näst största parti, moderaterna, deltog inte i beslutet om de lokala nämnderna. Den officiella informationen om den stora förestående reformen var sparsam och stadsdelsnämndernas vara eller inte vara gjordes aldrig till valfråga, något som kritikerna naturligtvis inte försummade att påpeka. Det handlade dock om en föregiven demokratisering.

Kompakt negativ press

Trots att respektive ”närstående parti”, (fp) och (s) medverkade i beslutet om nämnderna var både Göteborgs-Posten och tidningen Arbetet (numera Nyheterna) på ledarplats kompakt negativa till reformen. Som vi påpekat beskrevs också reformen på nyhetsplats med övervägande negativa förtecken. Man kritiserade kostnaderna för omorganisationen, de nya chefernas ”höga” löner och det faktum att det efter genomförandet (under en tid) skulle bli svårare att hitta rätt i den göteborgska kommunadministrationen. Stadsdelsnämnderna beskrevs också genomgående som en ökad byråkratisering av kommunadministrationen.

Anmärkningen om att det blivit svårare att hitta bottnade troligen ofta i att redaktionerna uppfattade att deras eget arbete skulle försvåras. I stället för att ringa till en central befattningshavare för att få veta läget i kommunen i en viss fråga, tvingades de

att ringa till tjugo olika kontor. Men just detta skulle visa sig vara en fördel för en ambitiös redaktion. Göteborgs olikheter kom i dagen på ett helt nytt sätt och bl a debatten om fördelningspolitiken och segregationen gavs bättre underlag.

Den första tiden fokuserade samtliga massmedier på kostnaderna med reformen. Man granskade själva omflyttningen, de nya lokalerna (som var av mycket skiftande karaktär), de nya politikerna och de nya stadsdelscheferna och deras löner. Andelen kvinnor och män som förvaltningschefer samt skillnaderna i löner mellan könen rapporterades. På den punkten visade stadsdelsnämnderna inte någon ny linje. Kvinnor fick lägre lön än män eftersom – som personalnämndens ordförande uttryckte saken – kvinnorna redan på sina tidigare arbeten hade lägre löner.

Just lönerna och politikernas arvoden skulle finnas kvar länge i debatten. Inte någon av de nya politikerna är heltidsarvoderad (trots att t ex ordförande och vice ordförande mycket väl kan mäta sin arbetsbörda med kommunalråden i mindre kommuner). Men taxichaufförer, som journalister ju brukar referera, människor jag möter i officiella sammanhang och mina alldeles vanliga vänner och bekanta visar sig fortfarande ofta tro att alla stadsdelspolitiker har feta löner. T o m en i vanliga fall både seriös och omdömesgill journalist ringde en dag till informationsavdelningen för att kolla om han räknat rätt när han fått fram det miljardbelopp som Göteborgs stad årligen betalar ut till sina stadsdelspolitiker!! (Ordförandens arvode är 1993 4 570 kr per månad, vice ordförandens något mindre. Övriga ledamöter har enbart ersättning per sammanträde.)

I kontakter med redaktionerna har vi erfarit att många av Göteborgs journalister "off the record" personligen är skeptiska eller direkt negativa till stadsdelsnämndsreformen, något som naturligtvis är en av förklaringarna till den ständigt negativa vinklingen i artiklar om stadsdelsnämnder och den s k GP-effekten i den göteborgska opinionen.

Bättre lokal bevakning

En kategori redaktioner bör emellertid ha hälsat reformen med tillfredsställelse då den gav nya och intressanta arbetsuppgifter. Det är redaktionerna för de stadsdelstidningar som kommer ut i Göteborg, vanligtvis med veckoutgivning. Göteborgs-Posten driver flera förortsbilagor och därutöver utkommer ett flertal annonsfinansierade stadsdelstidningar, också veckovis, med varierande journalistiska ambitioner. Det finns å ena sidan stadsdelstidningar som helt har upplåtit sina redaktionella spalter till stadsdelsinformatören och å andra sidan de som i stadsdelsnämnder och -förvaltningar ser ett ämne för kritiskt granskande journalistik.

Min personliga erfarenhet är att invånarna i många av Göteborgs stadsdelar fått bättre lokal nyhetsförmedling efter det att stadsdelsnämnderna införts. De spalter som tidigare dominerats av gulliga dagisreportage och pensionärer på utflykt innehåller nu oftare än tidigare även lokalpolitiska artiklar och debattinlägg.

Vår egen hemmatidning, GP Nordväst, är ibland på väg att sprängas av alla debattinlägg och insändare. Just denna vecka (den 21 okt 93) handlar det bl a om lokaliseringen av en vårdcentral, stadsdelen Rödbos tillhörighet till Kungälv eller SDN Kärra i Göteborg och om ungdomskultur. Stadsdelsnämndens ordförande har i ilska lämnat en show på fritidsgården med den frispråkige samhällshäcklaren Carl Einar Häckner och förklarar sig i en debattartikel. På nyhetsplats får hon möta redaktionens unga mörkhyade praktikant som frågar om fru ordföranden inte förstår att Häckner är ironisk och provocerar. Ordföranden svarar att hon är medveten om att hon kommer från en annan värld. Hon föredrar Göteborgssymfonikerna framför den unge mannens "fyra gitarrackord". "Det han presterade på ungdomsgården kan inte med bästa vilja i världen kallas ungdomskultur" säger hon. "Om detta är kultur för fritidsgårdar, då kan man lika gärna stänga dem".

Världar möts i våra förorter. Möjligen medverkar stadsdelsnämnderna till att bättre synliggöra mötet.

Information för sex miljoner

Med inrättandet av VARG-gruppen, två år före reformens genomförande, inleddes stadens aktiva informationsarbete kring stadsdelsnämnderna. Kommunledningens informationschef knöts till arbetsgruppen och ytterligare en medarbetare vid informationsavdelningen anlätades för de praktiska insatserna. Informatörer i de berörda förvaltningarna anmälde genast sitt intresse och blev framöver viktiga medarbetare i både planering och genomförande av informationsinsatserna. Sex miljoner kronor anslogs för information och en informationsplan, delad i intern och extern del, fastställdes. Informationsplanen hade arbetats fram i nära samarbete med kommunledningens utbildningsgrupp, som planerade och genomförde utbildningar för berörda medarbetare och politiker med anledning av reformen.

När informatörerna trädde till var alltså beslutet om stadsdelsnämndsreformen redan fattat och debatten i massmedia hade tillfälligt mojnät. Beslutet blev därför att inledningsvis satsa huvuddelen av resurserna på information till personalen vid de berörda förvaltningarna. Avsikten var att dels tillgodose det behov av information och acceptans som en alltmer förändringsmedveten personal hade, dels att informera medarbetarna först för att de i ett senare skede skulle kunna informera brukare och alla sina privata kontakter.

Informationsmaterial, studiehäften och kartor framställdes. Dessutom startades ett litet informationsblad som sändes hem till alla medarbetare i de berörda förvaltningarna ca en gång i månaden. Utbildningar drogs igång och ledare var ofta medarbetare som anmält sig frivilligt som förändringsagenter. Dessutom gjorde grupper av medarbetare från de berörda förvaltningarna studie-

besök hos varandra. Erfarenheterna var ibland hissnande. Skillnaden var stor mellan miljöerna i den centralstyrda skoladministrationen och de mer självstyrande enheterna vid socialförvaltningen.

Om en ansvarig informatör ska tillåta sig att fundera över effekterna av dessa insatser så blir det "med tvekan godkänt". Allt planerades och genomfördes visserligen med stor insikt och kunskap. Och det var helt rätt att börja med medarbetarna. Men vi som planerade förstod inte riktigt vilket informationsbehov som verkligen fanns hos medarbetarna och vilken blockering det innebar att vi inte kunde tillgodose detta.

De medarbetare som informatörer av olika slag mötte på de berörda förvaltningarna var ofta helt upptagna av frågor kring sin egen personliga framtid: Hur blir det med mig? Var ska jag jobba? Och med vad? Får jag själv vara med och välja arbetsplatsen – eller blir jag bara ditplacerad oavsett om jag vill eller ej? Vem blir min chef? Och mina arbetskamrater? Får jag jobba nära där jag bor eller blir det timplånga pendelresor? Och hur påverkas lönen?

På detta fanns vid den här tiden, ca ett år före genomförandet, inga svar. Planeringen hade helt enkelt inte hunnit så långt. Informationshäftena, de snyggt framställda overheadbilderna, infobladet handlade om de övergripande frågorna, reformen sedd ur VARG-gruppens perspektiv. Åtskilliga föredragshållare kom tillbaka missmodiga – de hade inte kunnat svara på de frågor åhörarna fann viktigast.

Förändringsagenter

Ändå var iden med förändringsagenter det bästa i den här tidiga informationen. Arbetskamrater som ville och vågade ge sig in

i förändringen och t o m jobba för den. Deras entusiasm, mer än de fakta de förmedlade, påverkade säkert kamraterna.

Fast det fanns "agenter" som verkade i den andra riktningen också. Bland dem anställda som inte platsade i stadsdelsförvaltningarna, liksom en del ledare i de gamla förvaltningarna som ivrigt talade emot reformen, kanske för att den utplånade eller kraftigt minskade deras imperier. Även en del kvalificerade medarbetare i andra förvaltningar, t ex de tekniska eller sjukvården ställde sig skeptiska. Samtliga dessa "bevarandeagenter" hade stora möjligheter att påverka opinionen. Alla kunde de ju hävda att de hade inside information och att de sett med egna ögon. Har den typen av opinionsbildare också stor yrkesmässig och privat umgängeskrets kan deras uppfattningar få vingar.

Infobladet med distribution direkt till medarbetarnas hemadresser var en ekonomiskt stor satsning. Tyvärr gavs redaktionen inte resurser som motsvarade den trycktekniska och distributionsmässiga satsningen. Bladet producerades alltid under tidspress och av personal som hade sin utsiktspunkt alldeles för nära ledningen för projektet. Mycket av informationen gick dessvärre över läsarnas huvuden. Projektledningen slogs på fingrarna av en alert SKTF-avdelning som anställt en journalist enbart för SDN-information och gav ut rappa nyhetsblad på en nivå som läsarna fann intressant. Redaktören chansade ofta och förde vidare uppgifter, redan första gången hon hörde dem. VARG-gruppens infoblad var däremot bundet av lojaliteter till beslutsapparaten och fick oftast vänta tills en fråga gått hela vägen till slutgiltigt beslut. Då hade den redan blivit känd för medarbetarna på annat sätt. Som infoansvarig i VARG kunde jag bara gratulera SKTF till deras kloka sätt att lösa informationen.

Detta att inte tidigt bestämma var olika medarbetare skulle hamna i den nya organisationen var demokratiskt tänkt. Alla skulle på samma sätt få ansöka till tjänst med viss inriktning, geografisk placering i Göteborg etc. Och alla skulle få svar på

sina ansökningar samtidigt, ca ett halvår före starten. Detta fungerade mycket väl och givetvis var beskedet om den nya arbetsplatsen den viktigaste informationen för medarbetarna under hela förberedelsetiden.

Projektet Råd och Dåd

Tre kategorier medarbetare undantogs emellertid från den här ordningen och fick börja sina nya arbeten tidigare: stadsdelschefen, nämndens sekreterare och informatören. För informationens del visade sig detta lyckosamt. Redan på ett tidigare stadium hade stadskansliet organiserat en slags låneverksamhet av informatörer. De berörda förvaltningarna – som också hade stora informationsbehov i avvecklingsskedet – förmåddes att låna ut sina informatörer på deltid till stadsdelarna. Informatörerna å sin sida åtog sig en rejäl arbetsbörda. En informatör kunde t ex arbeta halvtid på sin gamla förvaltning och dela den andra halvtiden mellan två eller t o m tre stadsdelsnämnder.

Projektet fick namnet Råd och Dåd och leddes av en projektledare, som även hon hade ett par nämnder att sköta. Allt fungerade emellertid väl. Informatörerna fick gott stöd i gruppen. De arbetade tillsammans fram en ”mall” för en stadsdelsnämnds infopolicy (vilken senare i anpassad form antogs av flera av de nya nämnderna). Samtidigt betjänade informatörerna sina nämnder och förvaltningschefer med sakkunskap i informationsfrågor och produktion av t ex presentationsmaterial om nämnden och enkla personaltidningar.

Hela stadsdelsnämndsreformen syftade till lokal demokrati och bättre kontakt med brukarna. Att kunskap om kommunikation och information då är oundgänglig ter sig troligen självklart för läsarna av den här skriften. Men så långt har vi ännu inte kommit i ”verkligheten”. Det var från början inte alls självklart att stadsdelsnämnderna skulle ha egna informatörer. Informa-

tionstjänsterna hörde inte till dem som markerades som obligatoriska i de nya förvaltningarna. Det var här "utlåningen" av informatörer visade sig strategiskt riktigt. Så gott som alla stadsdelschefer insåg efterhand nyttan med en informatör och rekryterade en permanent sådan. Denna bedömning av informatörernas betydelse har hittills stått sig trots krympande ekonomi. Nämnd efter nämnd har nyrekryterat då tjänster blivit lediga för kortare eller längre tid.

Först nu, hösten 1993, med de ytterst hårda besparingskraven, har ett par SDN-förvaltningar förklarat sina informatörer som "övertaliga", d v s sagt upp dem i hopp om att de ska få annat arbete inom kommunen. Andra har internrekryterat informatörer som tyvärr saknat den erfarenhet som krävs för att stödja en förvaltningsledning i den opinionsstorm som de skulle utsättas för eller att utveckla kontakterna mellan nämnd, förvaltning och allmänhet.

Media SDN-chefernas svåraste fråga

Ett par år efter starten intervjuas alla stadsdelschefer av universitetets utvärderare. En stor andel anser att de hårda tagen från massmediernas sida varit en av de tre svåraste faktorerna i det nya arbetet. Några ansåg t o m att massmedierna var den allra svåraste faktorn – och då ska man komma ihåg att cheferna också skulle bygga upp en helt ny organisation och att de hade en utomordentligt hård ekonomi att anpassa sig till.

En personlig fundering måste emellertid undslippa mig: Massmedia-trycket var onekligen – med göteborgska mått mätt – betydande. Men kanske var det också så att de personer som blev förvaltningschefer först i och med det steget kom upp på de höjder inom förvaltningen där massmedierna granskar hårt och hänsynslöst och tjänstemän och politiker utkrävs på ett personligt ansvar. Krävande massmediekontakter var nya för dem, medan organisations-

frågor och ekonomi hörde till det som de arbetat med tidigare och som de hade förväntat sig på det nya jobbet. Inför det nya arbetet genomgick alla gemensamt en utbildning. Möjligen skulle denna, när vi nu har möjlighet att kika i backspegeln, ha fokuserat mer på opinions- och mediefrågor.

Inför starten tog informatörgruppen kontakt med kolleger i de kommuner som redan tidigare inrättat stadsdels- eller kommunalnämnder, bl a Örebro, Uppsala och Södertälje. Alla hade de tänkt i liknande banor när det gällde intern och extern information; informationsfoldrar, OH material, kartor och telefonkataloger. (Däremot hade organisationen av informationsfunktionen lösts på olika sätt.) Alla hade de också en gemensam erfarenhet, vilken vi i Göteborg också skulle komma att dela, när det gällde att föra ut idén med själva reformen. Det var hart när omöjligt med de kunskaper och resurser vi hade. En idédiskussion om demokrati, brukarinflytande och integration mellan olika verksamheter – det var vare sig mottagarna av den interna informationen eller tidningsläsarna mogna. Inte heller journalisterna, skulle man kunna tillägga, om det inte var för några medarbetare inom Göteborgs-Posten som i samband med SDN-starten arbetade fram en seriös och mycket sakkunnig artikelserie om hela idén med reformen. Dessvärre fick dessa journalister också erfara att läsarna inte var mottagliga för informationen. Artikelserien gick om inte spårlöst så relativt okommenterad förbi.

En slutsats som man om och om igen tvingas dra är att information och nyhetsrapportering om avgränsade, plötsliga eller dramatiska händelser alltid tycks gå hem hos mottagarna, medan det mer utsträckta skeendet, de större samhällsförändringarna är svåra för journalister att skildra och ändå svårare för publiken att ta till sig.

Även samhällsinformatören lever i dagshändelsernas rytm och har ofta både svårt att få resurser för långsiktig information, och om de trots allt får resurser har de lika svårt som journalisterna att nå ut. Vi har på ömse håll mycket att lära om opinionsbildningens och nyhetsförmedlingens mekanismer.

SOM:s undersökning i Västsverige 1992

Genomförande och utfall

ANNA RÖNSTRÖM

Sedan 1986 har Göteborgs universitet varje år genomfört en rikstäckande frågeundersökning som behandlar Samhälle, Opinion och Massmedia – SOM-undersökningen. 1992 genomfördes för första gången en liknande undersökning i Västsverige, med samma förutsättningar som den rikstäckande: Väst-SOM. Syftet med Väst-SOM är dels att belysa opinioner i Västsverige och deras utveckling över tid, dels studera hur dessa förhåller sig till opinionerna i Sverige som helhet.

SOM-projekten är ett samarbete mellan tre institutioner vid Göteborgs universitet; Statsvetenskapliga institutionen, Institutionen för journalistik och masskommunikation och Förvaltningshögskolan. De tre institutionerna har tillsammans bildat SOM-institutet som ansvarar för SOM-undersökningarna. Vid genomförandet av den västsvenska undersökningen har SOM-institutet samarbetat med Långedrag Informationskonsult AB (Linfab) som varit ansvarigt för fältarbetet. I frågeformuläret har också ingått frågor för GöteborgsMedia, en undersökning som Linfab genomför för ett antal externa uppdragsgivare, nämligen Göteborgs-Posten, Arbetet/Nyhetera, City Radio och Göteborgs kommun. Det rör sig om fråga 4, frågorna 9-11 frågorna 13-25, frågorna 49-51 och fråga 53. Dessa frågor ingår således inte i SOM-undersökningen och behandlas inte heller i detta metodkapitel.

De tre institutionerna bakom SOM-institutet har olika forskningsprogram som är baserade på SOM-undersökningarna. De uppsatser som förts samman i föreliggande bok är resultat från denna forskning. 'Västsvensk opinion' är den första boken baserad på material från Väst-SOM. Detta metodkapitel följer samma mönster som tidigare metodkapitel i Riks-SOM-publikationerna.

Population och urval

Väst-SOM 1992 har, liksom de tidigare SOM-undersökningarna arbetat med ett obundet slumpmässigt urval – OSU. Förutsättningarna har varit exakt de samma som Riks-SOM 1992; en enkät skickas ut till 2 800 slumpmässigt utvalda personer, i åldern 15-80 år. Väst-SOM begränsas geografiskt till de boende i Göteborg och elva kranskommuner: Ale, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö. Både svenska och utländska medborgare har ingått i undersökningen. Detta har varierat tidigare i Riks-SOM, som inkluderade utländska medborgare endast i SOM'86, SOM'89 och SOM'92. Tidigare har åldersintervallet varit 15-75 år och 1992 var första året då 76-80-åringarna var inkluderade. Samtliga SOM-undersökningar kan göras jämförbara genom att exkludera 76-80-åringar samt de utländska medborgarna.

Frågeformuläret

De involverade forskningsprogrammen vid de tre institutionerna har samarbetat med undersökningsledningen vid utarbetandet av formuläret. Formuläret finns som bilaga i denna bok. Frågorna är indelade i fem sammanhållna block:

Fråga	1-25	Massmedier
Fråga	26-48	Politik och samhälle
Fråga	49-56	Göteborgs kommun
Fråga	57-62	Energi, kärnkraft och miljö
Fråga	63-85	Bakgrundsfrågor

Till viss del ställs samma frågor i den rikstäckande SOM-undersökningen som i den västsvenska, men en del frågor är mer inriktade på Göteborg och dess elva kranskommuner. Formuläret innehåller 85 frågor och de flesta är uppdelade på delfrågor. Totalt fick svarspersonerna göra ungefär 420 ställningstaganden. Ett antal frågor ställdes med öppna svarsalternativ, nämligen frågan om tidningsval, viktiga samhällsproblem i kommunen, serviceområde man vill att kommunen skall satsa mer på, serviceområde man vill att kommunen skall satsa mindre på, något som blivit bättre alternativt sämre i och med införandet av stadsdelsnämnder i Göteborg, vilken kommun man bor i, yrke samt bilnehav.

Formuläret inleds alltså med ett frågeblock som handlar om massmedieanvändning, dels allmänt hållet och dels en del mer detaljerade frågor om vissa specifika massmedier för externa uppdragsgivare. Som nämnts tidigare ingår frågorna från dessa externa uppdragsgivare inte i 'Västsvensk opinion'. Efter massmedieanvändningsfrågorna följer ett avsnitt med frågor om politik och samhälle, som delvis är inriktade på frågor om kommunal service, följt av ungefär två sidor med frågor endast för bosatta i Göteborgs kommun. På det följer två sidor med frågor om energi, kärnkraft och miljö och formuläret avslutas med bakgrundsfrågor om fritid och levnadsförhållanden.

Undersökningsplanen och genomförandet

Fältarbetet utfördes av Långedrag's Informationskonsult AB (Linfab) och följde i stort sett det mönster som etablerats av SOM-undersökningarna i övrigt. Måndagen den 26 oktober skickades den första enkäten ut till de 2 800 svarspersonerna. Förutom själva formuläret, fick de också ett följebrev, en presentationsfolder (se bilaga) samt ett portofritt svarskuvert. Redan två dagar senare, den 28 oktober, skickades ett påminnelsekort ut. Kortet tackade dem som svarat på enkäten och bad dem som inte hunnit svara ännu att göra det. Ytterligare två formulär med följebrev och svarskuvert skickades ut med två veckors mellanrum, alltså den 9 november och den 23 november. Den 16 november började Linfab ringa dem som ännu inte svarat och telefonpåminnelserna pågick kontinuerligt fram till och med den 7 januari 1993, med upphåll för jul och nyår. En sista påminnelse till dem man inte kunnat nå per telefon skickades ut den 2 december. Fältarbetet avslutades måndagen den 18 januari 1993.

Fältarbetet såg sålunda ut på följande sätt:

måndag

26 oktober utskick av enkät, följebrev, broschyr och svarskuvert

onsdag

28 oktober utskick av påminnelsekort

måndag

9 november utskick av påminnelsebrev med enkät, följebrev och svarskuvert

måndag

23 november utskick av påminnelsebrev med enkät, följebrev och svarskuvert

onsdag

2 december utskick av påminnelsebrev med enkät, följebrev och svarskuvert

vecka 47 telefonpåminnelser till intervjupersoner som inte sânt in enkät påbörjas och pågår fortlöpande fram till och med vecka 2 1993 med uppehåll över jul och nyår

måndagen
18 januari fältarbetet avslutas
1993

Tekniken att skicka ut ett påminnelsekort endast två dagar efter första utskicket introducerades i SOM-undersökningen 1987. Det visade sig, efter jämförelse med andra enkätundersökningar, att kortet har en klar påskyndande effekt på inflödet av enkäter. Då den ligger så tätt inpå det första utskicket är det dock svårt att urskilja den exakta effekten, men inflödet av enkäter var högt den första veckan, då mer än hälften av dem som skulle komma att svara skickade in sina formulär. Inflödet dag för dag redovisas i tabell 1.

Drygt 60 procent av de svarande skickade in sina formulär under de två första veckorna. Den 16 till den 20 november ser man en klar effekt av det första påminnelseutskicket med enkät, följebrev och svarskuvert, och samma vecka påbörjades även telefonpåminnelserna. I november i övrigt var inflödet ganska avmattat. När november gick över i december hade 86 procent av de 1603 enkäter som blev slutresultatet kommit in och i december var inströmningen långsam. Det beslutades därför att fältarbetet skulle fortsätta även efter julhelgen och efter ett uppehåll återupptogs telefonpåminnelserna i januari 1993. Måndagen den 18 januari avslutades formellt fältarbetet, men några enkäter inkom även efter det och de klumpredovisas under den 15 februari.

Tabell 1. Dagligt inflöde av enkäter i Väst-SOM-undersökningen 1992.

Datum	Antal	Andel (procent)	Kumulativ andel (procent)
29 okt	12	0,7	0,7
30 okt	112	7,0	7,7
2 nov	183	11,4	19,1
3 nov	169	10,5	29,7
4 nov	192	12,0	41,6
5 nov	133	8,3	49,9
6 nov	61	3,8	53,7
9 nov	57	3,6	57,3
10 nov	38	2,4	59,7
11 nov	28	1,7	61,4
12 nov	17	1,1	62,5
13 nov	27	1,7	64,2
16 nov	106	6,6	70,8
17 nov	69	4,3	75,1
18 nov	28	1,7	76,9
19 nov	20	1,2	78,1
20 nov	18	1,1	79,2
23 nov	15	0,9	80,2
24 nov	9	0,6	80,7
25 nov	8	0,5	81,2
26 nov	4	0,2	81,5
27 nov	16	1,0	82,5
30 nov	52	3,2	85,7
1 dec	29	1,8	87,5
2 dec	18	1,1	88,6
7 dec	34	2,1	90,8
8 dec	21	1,3	92,1
9 dec	20	1,2	93,3
10 dec	13	0,8	94,1
11 dec	11	0,7	94,8
14 dec	15	0,9	95,8
15 dec	2	0,1	95,9
16 dec	6	0,4	96,3
18 dec	13	0,8	97,1
21 dec	6	0,4	97,4
30 dec	8	0,5	97,9
7 jan	3	0,2	98,1
12 jan	4	0,2	98,4
15 feb	26	1,6	100,0
Totalt	1603	100,00	100,00

Svarsfrekvens och bortfall

Samhällsvetenskapliga frågeundersökningar av den här typen brukar ha en svarsfrekvens på mellan 65 och 75 procent i Sverige, beroende på typ av svarspersoner och geografiskt område (Kratz, 1990; Ohlsson, 1986; Severinsson, 1990). De tidigare rikstäckande SOM-undersökningarna har uppvisat svarsfrekvenser på mellan 66 och 71 procent. Väst-SOM har dock en rad egenskaper som gör det svårare att nå en hög svarsfrekvens. En övergripande orsak är att ungefär halva urvalet är bosatta i en storstad, Göteborg, och storstadsbor är i allmänhet mindre benägna att svara på enkäter än vad personer bosatta ute i landet är (Ohlsson, 1986). Vidare riktades Väst-SOM både till svenska och utländska medborgare, varvid man får ett visst bortfall i den utländska gruppen. Det höga åldersintervallet gör också att svarsfrekvensen kan bli lägre än annars, eftersom personer i den högsta åldersgruppen svarar i lägre utsträckning än yngre och medelålders. Från det ursprungliga urvalet om 2 800 personer har 150 personer definierats bort. Detta naturliga bortfall utgörs av sjuka, långvarigt bortresta, avlidna, ej svensktalande samt ej spårade postreturer. Slutresultatet blev att 1603 personer besvarade sina enkäter och med ett nettourval på 2650 personer blev svarsfrekvensen därmed totalt 60,5 procent.

Svarsfrekvens i grupper

I tabell 2 redovisas svarsfrekvenser i olika grupper. Det föreligger inga större skillnader i svarsbenägenhet mellan män och kvinnor i Väst-SOM 1992. Det är ett resultat som Väst-SOM delar med övriga SOM-undersökningar, utförda i hela landet. 60 procent av männen och 61 procent av kvinnorna svarade på Väst-SOM 1992.

Tabell 2. Svartsandelar i olika grupper för Väst-SOM-undersökningen 1992 (procent)

Väst-SOM-1992	
<i>Kön</i>	
Män	60
Kvinnor	61
<i>Ålder</i>	
15-19 år	61
20-29 år	56
30-39 år	61
40-49 år	56
50-59 år	62
60-80 år	67
<i>Kommun</i>	
Ale	67
Göteborg	58
Härryda	64
Kungsbacka	63
Kungälv	70
Lerum	67
Lilla Edet	55
Mölndal	54
Partille	65
Stenungsund	64
Tjörn	51
Öckerö	73

Det råder stora differenser i svarsbenägenheten mellan de tolv kommunerna som är med i urvalet; Ale, Göteborg, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö. Två av de största kommunerna, Göteborg och Mölndal samt två av de minsta och mest perifera i området, Lilla Edet och Tjörn, svarade i minst utsträckning. Bäst svarade Öckerö, Kungälv, Ale och Lerum, som sinsemellan inte har mycket gemensamt, vare sig vad gäller storlek eller geografiskt läge. Kommunernas svarsfrekvenser är särredovisade i tabell 2.

Vad gäller svarsbenägenheten i olika ålderskategorier har man kunnat se ett mönster i tidigare SOM-undersökningar (Rönström, 1993). De yngsta och de äldsta svarar i allmänhet i högst utsträckning, med undantag från de allra äldsta, 76-80-åringarna. Åldersgrupperna runt 25 år svarar i lägst utsträckning. Väst-SOM 1992 följer detta mönster. Allra bäst svarade 60-80-åringarna, 50-59-åringarna och 15-19-åringarna, medan 20-29-åringarna och 40-49-åringarna svarade i betydligt sämre utsträckning. I tabell 3 görs en jämförelse mellan åldersfördelningen i Väst-SOM:s urval, de svarande i Väst-SOM samt med invånarna i Väst-sverige.

Tabell 3. Åldersgruppernas fördelning i Väst-SOM-undersökningen 1992 i jämförelse med Västsverige totalt (procent)

Ålder	Väst-SOM 1992		Västsverige totalt
	urval	svar	
15-29 år	27	25	28
30-49 år	38	37	37
50-64 år	19	21	19
65-80 år	16	17	16
S:a procent	100	100	100
Antal svars personer		1603	**

Anmärkning: Uppgifterna om västsvenska folkets åldersfördelning är hämtade från SCB:s Befolkningsstatistik del 3 1992. Urval 2 800 personer, 15-80 år, svenska och utländska medborgare

Internbortfall

Det externa bortfallet består av de personer som inte har skickat in sitt formulär och alltså valt att inte delta i undersökningen. Det interna bortfallet är beroende på hur väl intervjupersonerna

har fyllt i sina formulär. Internbortfallet är alltså hur många som har hoppat över en viss fråga eller ett frågeblock och den bedömningen är helt kvantitativ. Andelen helt överhoppade frågor är inte större i Väst-SOM än i andra jämförbara SOM-undersökningar, däremot har svarspersonerna oftare än brukligt hoppat över del av en fråga. Detta gäller speciellt när det rör sig om en fråga med många svarsalternativ, till exempel frågor där svarspersonen får räkna upp vilka tidningar han/hon läser och hur ofta (fråga 1). I sådana fall är det rimligt att anta att alternativen är överhoppade därför att svarspersonen inte läser den tidningen, men inte brytt sig om att fylla i "aldrig"-alternativet. Detta stöds av resultatet att runt en tredjedel har låtit bli att svara när det gäller tidningar som utges någon annanstans än i Göteborg.

En annan fråga som partiellt är besvarad i ganska låg utsträckning är fråga 35, som handlar om ifall svarspersonen utnyttjar olika typer av kommunal service, ifall svarspersonens anhöriga gör det och ifall svarspersonen själv arbetar inom de olika serviceområdena. Det största bortfallet finns för alternativet om svarspersonen själv arbetar inom något serviceområde; 36 procent har underlåtit att fylla i rutan för "nej". Högt internt bortfall (svarspersonen har hoppat över hela frågan) har den öppna frågan om vilka samhällsproblem i kommunen svarspersonen tycker är viktiga (24 procent), den öppna frågan om vilket serviceområde man kan tänka sig att minska på (26 procent) och frågan om subjektiv klasstillhörighet (vilken typ av familj man har vuxit upp i respektive vilken typ av familj man lever i nu).

Nio frågor i enkäten ställdes som öppna frågor utan fasta svarsalternativ. Svarspersonerna fick själva ange vilken tidning de läser, vilka samhällsproblem i kommunen de anser vara viktiga, vilket serviceområde i kommunen man vill satsa på, vilket serviceområden i kommunen man vill minska resurserna till, om något har blivit bättre i och med stadsdelsnämndsreformen, om något har blivit sämre med samma reform, vilken

kommun man bor i, vilket yrke man har samt vilken bil man äger. Några av dessa frågor har redovisats i föregående stycke och övriga frågor har inte högre internbortfall än andra frågor, förutom frågan om ifall något blivit bättre eller sämre med stadsdelsnämndsreformen, som hade 10 respektive 12 procents internbortfall.

Bakgrundsvariabler

De olika bakgrundsvariablernas fördelning ser vi i tabell 4. Där görs en jämförelse mellan Väst-SOM 1992, Riks-SOM 1992 och i vissa fall även med samtliga västsvenskar (samma kommuner som ingår i Väst-SOM). Denna fördelning har inte förändrats mycket genom åren (Rönström, 1993) och inte heller Väst-SOM avviker nämnvärt från Riks-SOM eller från Västsverige som helhet. Västsverige ser demografiskt annorlunda ut än vad Sverige som helhet gör. Åldersgrupperna 15-29 och 30-49 är större i Västsverige än i Sverige som helhet och åldersgruppen 50-75 är mindre. I Väst-SOM 1992 är förhållandena de motsatta och resultatet följer mer Sveriges mönster än Västsveriges. Den grupp där de svarande skiljer mest från urvalet i är 50-75-åringarna, men representativiteten är trots det god. Anställda i statlig sektor utgör i Väst-SOM en större del än i urvalet som helhet, medan det motsatta gäller för de anställda i privat sektor. Uppgifter om facklig tillhörighet fanns inte att uppbringa för Västsverige, varför de siffrorna gäller Sverige som helhet. Om man går vidare i sina jämförelser mellan Väst-SOM och Riks-SOM kan vissa storstadseffekter dock utläsas, eftersom nästan hälften av Väst-SOM:s urval kommer ifrån Göteborg. Vi kan bland annat se att det finns en större andel studerande i Väst-SOM än i Riks-SOM och en mindre andel jordbrukare. I övrigt utmärks Väst-SOM av god representativitet

Tabell 4. Jämförelse mellan Väst-SOM-undersökningen 1992 och samtliga västsvenskar (procent)

Bakgrunds- variabler	Riks-SOM 1992	Väst-SOM 1992	Samtliga västsvenskar
<i>Kön</i>			
Män	52	50	49
Kvinnor	48	50	51
<i>Ålder</i>			
15-29 år	25	26	28
30-49 år	37	36	38
50-75 år	34	34	30
76-80 år	4	4	4
<i>Arbetstid</i>			
Heltid	78	80	80
Deltid	22	20	20
<i>Sektor</i>			
Statlig	16	14	8
Kommunal	27	28	26
Privat	57	58	66
<i>Facklig tillhörighet</i>			
LO	53	49	58
TCO	33	38	33
SACO	13	13	9

Anmärkning: Siffrorna under kolumnen "samtliga västsvenskar" är hämtade från Folk- och bostadsräkningen 1990 del 5. Siffrorna om facklig tillhörighet gäller Sverige som helhet och är hämtade från Statistisk Årsbok 1993.

Tabell 4. Forts

Bakgrunds- variabler	Riks-SOM 1992	Väst-SOM 1992
<i>Förvärvsarbete</i>		
Förvärvsarbetande	57	54
Har beredskapsarbete	1	0
AMS-utbildning	2	0
Arbetslös	5	5
Ålderspensionär	17	16
Förtidspensionär	4	4
Hemarbetande	2	2
Studerande	10	12
<i>Självklassificerad yrkesgrupp</i>		
Tjänsteman	26	31
Tjänsteman, arbetsledande	13	15
Tjänsteman, företagsledande	3	2
Arbetare	40	34
Arbetare, arbetsledande	7	6
Egenanställd arbetare	1	1
Jordbrukare, ingen anställd	2	0
Jordbrukare, anställda	0	0
Företagare, ingen anställd	3	4
Företagare, 1-9 anställda	3	3
Företagare, 10- anställda	1	1
<i>Subjektiv klasstillhörighet</i>		
Arbetarfamilj	47	37
Jordbrukarfamilj	4	1
Tjänstemannafamilj	27	25
Högre tjänstemannafamilj	12	9
Egen företagare	10	6
<i>Politiskt intresse</i>		
Mycket intresserad	12	15
Ganska intresserad	45	45
Inte särskilt intresserad	36	32
Inte alls intresserad	7	6

Riks-SOM är efter sju års undersökningar en etablerad tidsserie och Väst-SOM har alla förutsättningar att bli lika etablerad även den. Fram tills dess har vi möjlighet att göra jämförelser mellan den nationella SOM-undersökningen och den som är avgränsad till Västsverige.

Referenser

- Kratz, Charlotta (1990) *Tidningsläsning i sydöstra Skåne. En presentation av en läsarundersökning*. Arbetsrapport nr 3. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Ohlsson, Anders (1986) *Att svara eller inte svara – det är frågan*. Rapport nr 12. Göteborg: Andelningen för masskommunikation, Göteborgs universitet
- Rönström, Anna (1993) 'SOM-undersökningen 1992. Genomförande och utfall' sid 191-206 i Holmberg och Weibull (red.), *Perspektiv på krisen*. SOM-rapport nr 9. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Institutionen för journalistik och masskommunikation och Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet
- Severinsson, Ronny (1990) *Tidningsläsning i Södermanland*. Arbetsrapport nr 2. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Statistiska Centralbyrån, Befolkningsstatistik del 3 1992.
- Statistiska Centralbyrån, Folk- och bostadsräkningen 1990 del 5.

FÖRFATTARNA

Martin Bennulf, fil lic, är verksam vid valforskningsprogrammet vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Hans forskning är inriktad på opinionsbildning i miljöfrågor.

Lise Blomqvist har under många år varit verksam som informationschef i Göteborgs kommun och är årets gästskribent i VÄST-SOM.

Maria Elliot, fil kand och högskoleadjunkt, är verksam vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Hennes forskning är inriktad på publikens syn på mediernas trovärdighet.

Per Hedberg, fil kand, är verksam vid valforskningsprogrammet vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Hans forskning är inriktad på opinionsbildningen kring kärnavfallsfrågan.

Sören Holmberg, professor, är ledare för valforskningsprogrammet vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Hans forskning är inriktad på väljarbeteende och representativ demokrati.

Charlotta Kratz, fil kand, är verksam inom forskningsprojektet Dagspresskollegiet, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Rutger Lindahl, chef för Utrikespolitiska institutet, Stockholm och docent vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Han forskar kring Europafrågor, samt säkerhetspolitisk opinion och debatt.

Lennart Nilsson, högskolelektor vid Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet. Han sysslar med forskning kring den offentliga sektorn och offentlig service.

Maria Oskarson, fil lic, är verksam vid valforskningsprogrammet vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Hennes forskning är inriktad på väljarbeteende, bland annat dess sociala baser och könsskillnader i politiken.

Anna Rönström, fil kand, är verksam inom SOM-institutet vid Göteborgs universitet och samordnar SOM-projekten.

Henrik Selin, fil kand, är verksam vid valforskningsprogrammet vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

Jan Strid, högskoleadjunkt, är verksam vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Han sysslar med forskning kring tidningsläsning och tidningsinnehåll.

Lennart Weibull, professor i massmedieforskning vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Han sysslar med forskning kring mediestruktur, medieanvändning och journalistisk etik.

BROSCHYR

SAMHÄLLE
OPINION
MASSMEDIA
VÄSTSVENRIGE
1992

FÖRVALTNINGSHÖGSKOLAN
INSTITUTIONEN FÖR
JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION
STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN

GÖTEBORGS UNIVERSITET

- Har västsvenskarna förtroende för massmedia?
- Vad tycker västsvenskarna om servicen i kommunerna?
- Hur intresserade är vi som bor i Västsverige av miljön?
- Vad tycker västsvenskarna om kärnkraften?

Detta är ett exempel på frågor som Samhälle Opinion och Massmedia i Västsverige 1992 försöker besvara. Undersökningen görs av tre forskningsinstitutioner vid Göteborgs universitet. Samhälle Opinion Massmedia (SOM) har

genomförts sedan 1986 och då omfattat hela Sverige. I år startar vi en regional SOM-undersökning i Västsverige. Denna sker i samarbete med Långedrag Informationskonsult AB.

Varför görs Samhälle Opinion Massmedia?

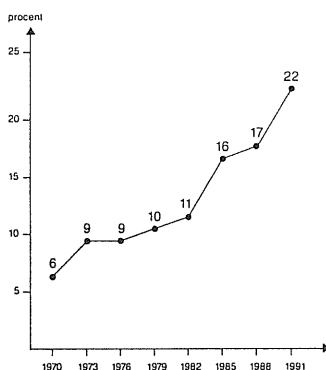
Statsvetenskapliga institutionen har sedan mitten av 1950-talet genomfört studier om massmedier och opinionsbildning. Det viktigaste syftet med studierna är att öka kunskapen om hur den svenska demokratin fungerar. Resultaten utgör ett väsentligt underlag för debatten kring demokrati- och massmediefrågor i Sverige.

Under många år har också forskning om den offentliga sektorn — särskilt kommunerna — bedrivits vid Statsvetenskapliga institutionen och Förvaltningshögskolan.

Forskningen vid Institutionen för journalistik och masskommunikation har gett kunskap om hur vi tar del av tidningar, radio och TV. Exempelvis ägnar svenskarna drygt fem timmar om dagen åt medier. Längst tid går till radio och TV.

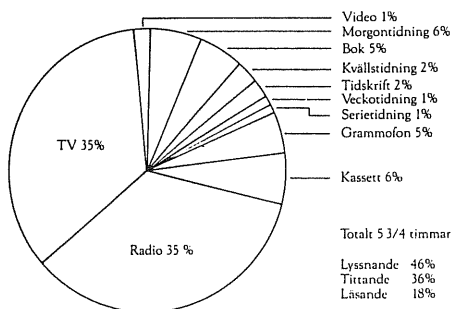
SOM-undersökningen i Västsverige skall genomföras varje år.

Andel röstsplittrare i riksdags- och kommunalfullmäktigeval 1970-1991 (procent)

Källa: Valundersökningar

Medieanvändning 1991

Källa: Mediebarometern 1991

Ett Västverige i miniatyr

Vi har slumpmässigt valt ut 2800 personer i Västverige. Det är alltså sluppen som gjort att just Du kommit med i undersökningen. Tillsammans ger de utvalda personerna en god bild av befolkningen i Västverige.

För att få rättvisande resultat är det viktigt att alla svarar. Varje svar som uteblir försämrar undersökningens tillförlitlighet. Men det är Du själv som avgör om Du vill vara med eller inte.

Frågeformuläret

I undersökningen Samhälle Opinion Massmedia i Västverige samarbetar ett antal olika forskningsprojekt. Det innebär att frågorna spänner över ett flertal områden. Formuläret inleds med frågor om massmedier

och fortsätter sedan med frågor om politik, kärnkraft, internationella frågor, samhällsservice osv. Antalet frågor kan verka stort. Men de flesta frågor kan besvaras enkelt med kryss i tillämplig ruta.

Resultat från tidigare undersökningar om västsvenskarnas åsikter och intressen

- 45 procent av göteborgarna under 30 år lyssnar regelbundet på City Radio.
- Varje morgon före kl. 7 lyssnar var fjärde göteborgare på P3.
- 17 procent av göteborgarna idrottar flera gånger i veckan.
- I storstäderna är man väsentligt mer missnöjd med den kommunala servicen än i mindre kommuner.
- Nio av tio göteborgare är nöjda med sina bibliotek.

Vad händer med svaren?

Svaren behandlas anonymt och resultaten publiceras bara som siffror i tabeller. Vad någon enskild person svarat framgår aldrig.

Alla som arbetar med undersökningen har tystnadsplikt. De uppgifter Du lämnar är inte offentliga.

Varje år kommer det en bok från SOM-

undersökningen. Där presenterar olika forskare resultat från sina specialområden. Exempel på sådana böcker är: *Åttioal. Svensk opinion i empirisk belysning* (1989), *Medier och opinion i Sverige* (1990) och *Trendbrott?* (1992). De kan beställas från SOM-undersökningen (adress, telefon- och faxnummer nederst på sista sidan).

Uppgifter från annat håll

För att minska omfånget på enkäten hämtas uppgifter om födelsedatum, namn, adress,

bostadsort och medborgarskap från offentliga befolkningsregister (DAFA/SPAR).

Förvaltningshögskolan Institutionen för journalistik och masskommunikation Statsvetenskapliga Institutionen

Göteborgs Universitet

Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet är en av Sveriges ledande forskningsinstitutioner när det gäller undersökningar om politisk opinionsbildning. Institutionen forskar kring väljare och val samt studerar åsiktsbildningen i olika politiska frågor.

Institutionen för journalistik och masskommunikation studerar massmedier och populärkultur, bl a frågor om hur svenskarna tar del av press, radio och TV samt vad de anser om svensk journalistik.

Förvaltningshögskolan vid Göteborgs universitet är den enda i sitt slag i landet. Forskning bedrivs om medborgarna och den offentliga sektorn samt om kommunal ekonomi och organisation.

Följande forskare deltar i årets undersökning:

Fil lic Martin Bennulf:

Miljöopinion

Professor Sören Holmberg:

Politik och kärnkraft

Docent Rutger Lindahl:

EG-frågan

Högskolelektor Lennart Nilsson:

Professor Lars Strömberg:

Kommunal service

Professor Lennart Weibull:

Massmedier

Högskoleadjunkt Jan Strid:

Lokala massmedier

Aktuella böcker från institutionerna

Bennulf, Martin (1990): *Grönt ljus. Väljarna och miljöpartiets valframgång 1988*. Statsvetenskapliga institutionen.

Elliot, Maria (1991): *Förtroendekapital i förskingring*. Svensk Informations Mediecenter.

Esaiasson, Peter (1990): *Svenska valkampanjer 1866—1988*. Publica.

Gilljam, Mikael och Sören Holmberg (1990): *Rött blått grönt. En bok om 1988 års riksdagsval*. Bonniers.

Hadenius, Stig och Lennart Nilsson (1991): *Ifrågasatt. Offentliga sektorn i debatt och opinion*. Svensk Informations Mediecenter.

Holmberg, Sören och Peter Esaiasson (1988): *De folkvalda*. Bonniers.

Lindahl, Rutger och Lars-Göran Larsson (1991): *Det europeiska politiska samarbetet*. SNS förlag.

Pierre, Jon (red) (1991): *Självstyrelse och omvärldsberoende. Studier i lokal politik*. Studentlitteratur.

Roe, Keith och Lennart Weibull (red.) (1989): *Vad gör kabel-TV i Sverige?* Studentlitteratur.

Strömberg, Lars och Jörgen Westerståhl (red) (1983): *De nya kommunerna*. Liber.

Weibull, Lennart (red.) (1991): *Svenska journalister. Ett grupporträtt*. Tidens förlag.

Vi svarar gärna på frågor

Om Du undrar över någonting, ring oss eller skriv en rad. Adressen är:

Samhälle Opinion Massmedia i Västsverige
Förvaltningshögskolan
Göteborgs universitet
Sprängkullsgatan 17
411 23 GÖTEBORG

Telefonnumret är 031-773 15 96. Vid rikssamtal, be att få bli uppringd.

Fax 031-773 47 19.

FORMULÄR/KODBOK

VÄSTSVERIGE 1992

SAMHÄLLE
OPINION
MASSMEDIA

FÖRVALTNINGSHÖGSKOLAN
INSTITUTIONEN FÖR JOURNALISTIK OCH MASSKOMMUNIKATION
STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN

GÖTEBORGS UNIVERSITET

GÖTEBORGS MEDIA
LÅNGEDRAGS INFORMATIONSKONSULT AB

INNEHÅLLSÖVERSIKT

FRÅGENUMMER	FRÅGEOMRÅDE
1 - 25	MASSMEDIER
26 - 48	POLITIK OCH SAMHÄLLE
49 - 56	GÖTEBORGS KOMMUN
57 - 62	ENERGI, KÄRNKRAFT OCH MILJÖ
63 - 85	BAKGRUNDSFRÅGOR

DE FÖRSTA FRÅGORNA GÄLLER VILKA MASSMEDIER DU TAR DEL AV

Fråga 1. Läser eller tittar Du personligen i någon av följande dagstidningar - och i så fall hur ofta?

	6-7 dagar per vecka	4-5 dagar per vecka	2-3 dagar per vecka	Mer sällan	Aldrig
A Göteborgs-Posten	☐	☐	☐	☐	☐
B Arbetet/Nyheter	☐	☐	☐	☐	☐
C Idag	☐	☐	☐	☐	☐
D Dagens Nyheter	☐	☐	☐	☐	☐
E Svenska Dagbladet	☐	☐	☐	☐	☐
F Dagens Industri	☐	☐	☐	☐	☐
G Aftonbladet	☐	☐	☐	☐	☐
H Expressen	☐	☐	☐	☐	☐
I Annan tidning, nämligen:					
..... V1IX	☐	☐	☐	☐	☐
..... V1JX	☐	☐	☐	☐	☐
..... V1KX	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 2. Hur ofta brukar Du ta del av följande typer av radiokanaler?

	6-7 dagar per vecka	4-5 dagar per vecka	2-3 dagar per vecka	Mer sällan	Aldrig
A Radio Göteborg	☐	☐	☐	☐	☐
B City Radio	☐	☐	☐	☐	☐
C P1 i riksradien	☐	☐	☐	☐	☐
D P3 i riksradien	☐	☐	☐	☐	☐
E Jukebox (98,3 mhz)	☐	☐	☐	☐	☐
F Z Radio (f d Radio FM)	☐	☐	☐	☐	☐
G Övrig närradio	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 3. Om Du tänker på sådant som händer i Din kommun hur tillförlitlig bedömer Du följande mediers rapportering vara?

	Mycket tillförlitlig	Ganska tillförlitlig	Inte särskilt tillförlitlig	Mindre tillförlitlig	Inte alls tillförlitlig	Har ingen uppfattning
V3A Radio Göteborg	☐	☐	☒	☐	☐	☐
V3B City Radio	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V3C P1 i riksradien	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V3D P3 i riksradien	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V3E Västnytt i TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V3F Göteborgs-Posten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V3G Arbetet/Nyheterna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V3H Idag	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 4. Om Du regelbundet lyssnar på P3, Jukebox (98.3 mhz), Radio Göteborg och/eller City Radio, vid vilka tidpunkter brukar Du då lyssna?

	Lyssnar på P3 under följande tider	Lyssnar på Jukebox under följande tider	Lyssnar på Radio Göteborg under följande tider	Lyssnar på City Radio under följande tider
05.00-06.00	☐	☐	☐	☐
06.00-07.00	☐	☐	☐	☐
07.00-08.00	☐	☐	☐	☐
08.00-10.00	☐	☐	☐	☐
10.00-12.00	☐	☐	☐	☐
12.00-13.00	☒	☐	☐	☐
13.00-14.00	☐	☐	☐	☐
14.00-17.00	☐	☐	☐	☐
17.00-18.00	☐	☐	☐	☐
18.00-24.00	☐	☐	☐	☐
24.00-05.00	☐	☐	☐	☐
Lyssnar ej	☐	☐	☐	☐

Fråga 5. Ungefär hur många minuter ägnar Du en genomsnittlig vardag åt följande typer av medier?

V5A TV ..... minuter

V5B Morgontidning ..... minuter

V5C Kvällstidning ..... minuter

V5A1 Tittar aldrig

V5B1 Läser aldrig morgontidning

V5C1 Läser aldrig kvällstidning

Fråga 6. Hur ofta brukar Du titta på följande typer av nyhetsprogram i TV?

A
B
C
D
E
F
G

	Dagligen	5-6 ggr/ vecka	3-4 ggr/ vecka	1-2 ggr/ vecka	Mer sällan	Aldrig
	1	2	3	4	5	6
A Aktuellt i Kanal 1	☐	☐	☐	☐	☐	☐
B Rapport i TV2	☐	☐	☐	☐	☐	☐
C Västnytt i TV2	☐	☐	☐	☐	☐	☐
D Nyheterna i TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
E Frukostnyheter i TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
F Lokalnyheter i TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
G 3-minutersnyheterna i TV3	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 7. Hur ofta brukar Du titta på program i följande TV-kanaler?

7A
7B
7C
7D
7E
7F
7G

	Tittar på kanalen:						Aldrig
	Har ej tillgång	Dagligen	5-6 ggr/ vecka	3-4 ggr/ vecka	1-2 ggr/ vecka	Mer sällan	
	1	2	3	4	5	6	7
7A TV3	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7B TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7C TV5 Nordic	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7D MTV	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7E Eurosport	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7F Väst kust-TV, f d Källevisionen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7G Kanal Göteborg i TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 8. Prenumererar Du eller någon i Ditt hushåll på någon morgontidning?

- V8A Nej
- V8B Ja, på Arbetet/Nyheterna
- V8C Ja, på Svenska Dagbladet
- V8D Ja, på Göteborgs-Posten
- V8E Ja, på Dagens Nyheter
- V8F Ja, på Dagens Industri
- V8G Ja, på annan tidning, nämligen: ..... V8GX1 ..... V8GX2 .....

Fråga 9. Om Du brukar läsa någon morgontidning som Du inte prenumererar på, hur har Du då tillgång till den?

- Byter/lånar av granne/bekant
- Läser den på bibliotek
- Läser den i skolan/på arbetet
- Har tidningen gratis
- Köper lösnummer
- Annat sätt, nämligen: .....
- Har ej tillgång till tidning på annat sätt

Fråga 10. Har Du själv funderat på att upphöra med den/någon av de prenumerationer Du nu har, eller har detta diskuterats inom familjen under det senaste halvåret?

- Nej
- Ja, någon ensstaka gång
- Ja, flera gånger
- Tveksam, vet ej
- Prenumererar ej på någon tidning → Gå vidare till fråga 12

Om ja, på vilken/vilka har Du funderat på att upphöra med prenumerationen?

- Arbetet/Nyheterna
- Göteborgs-Posten
- Dagens Nyheter
- Svenska Dagbladet
- Dagens Industri
- Annan tidning, nämligen: .....

Fråga 11. Av vilken anledning har Du funderat på att upphöra med Din prenumeration?
(Fler än ett svar kan anges)

- Allt har blivit så dyrt att pengarna inte räcker till
- Prenumerationspriset har höjts
- Jag får lokal information i radio och TV
- Tidningsutdelningen sköts dåligt
- Jag har inte tid att läsa den
- Jag har tillgång till tidningen på arbetet/i skolan
- Jag kan låna den av bekant/granne
- Tidningens politiska linje passade mig inte
- Tidningens innehåll var inte tillräckligt bra
- Tidningen innehöll för lite annonser
- Tidningen innehöll för mycket annonser
- Jag flyttade från orten
- Tidningen har blivit så förändrad
- För dålig bevakning av vad som händer i Göteborg
- Annat skäl, nämligen: .....

.....

Fråga 12. Hur viktiga anser Du personligen att nedanstående typer av tidningsinnehåll är?
 Markera för varje innehållstyp hur viktigt Du anser det är att Din lokala morgontidning innehåller just detta.

		Oviktigt			Varken eller/ vet ej	Viktigt		
		←						→
		Mycket	Ganska	Något	Något	Ganska	Mycket	
		1	2	3	4	5	6	7
2A	Sport	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2B	Insändare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2C	Inrikesnyheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12D	Ekonomi och handel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12E	Ledare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12F	Nyheter från den egna kommunen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12G	Nyheter från hela Västsverige	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12H	Utrikesnyheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12I	Kultur	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12J	Kommunalpolitik	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12K	Nöjen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12L	Om radio- och TV-program	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12M	Annonser	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 13. Hur mycket brukar Du läsa av följande typer av innehåll i Göteborgs-Posten? (Om Du *aldrig* läser Göteborgs-Posten; gå vidare till nästa fråga.)

	Allt/nästan allt	Ganska mycket	Inte särskilt mycket	Nästan inget
Sporten	☐	☐	☐	☐
Kulturen	☐	☐	☐	☐
Utrikessidorna	☐	☐	☐	☐
Annonserna	☐	☐	☐	☐
Vad som händer i Göteborg	☐	☐	☐	☐
Vad som händer i Västsverige	☐	☐	☐	☐
Radio och TV	☐	☐	☐	☐
Handelsnyheterna	☐	☐	☐	☐
Riksnyheterna	☐	☐	☐	☐
Avenybilagan på fredagar	☐	☐	☐	☐
Söndagsbilagan	☐	☐	☐	☐
Nöjessidorna (ej nöjesannonserna)	☐	☐	☐	☐
Ledarsidan	☐	☐	☐	☐
Insändarna	☐	☐	☐	☐

Fråga 14. Hur väl anser Du att följande omdömen stämmer in på Göteborgs-Posten?

	Stämmer helt och hållet	Stämmer delvis	Stämmer inte alls	Tveksam/ Vet ej
Kommer alltid i tid på morgonen	☐	☒	☐	☐
Har ett lågt prenumerationspris	☐	☐	☐	☐
Är mycket läsvärd	☐	☐	☐	☐
Har mycket välskrivna artiklar	☐	☐	☐	☐
Är opartisk i sina nyhetsartiklar	☐	☐	☐	☐
Har kunniga journalister	☐	☐	☐	☐
Har intressanta artiklar som gör att jag blir engagerad	☐	☐	☐	☐
Är lätt att hitta i	☐	☐	☐	☐
Är seriös i sin nyhetsbevakning	☐	☐	☐	☒

Fråga 15. Om Du skulle betygsätta kvaliteten på Göteborgs-Posten på en skala mellan 1 och 5, där 1 innebär att tidningen inte innehåller något alls av intresse och 5 att allt innehåll har stort intresse. Hur skulle Du då bedöma följande: (Om Du *aldrig* läser Göteborgs-Posten, gå vidare till fråga 17.)

	Allt innehåll har stort intresse			Innehåller inget av intresse	
	5	4	3	2	1
Tidningen som helhet	☐	☐	☐	☐	☐
Avenybilagan fredagar	☐	☒	☐	☐	☐
Söndagsbilagan	☐	☐	☐	☐	☐
Sportbevakningen	☐	☐	☐	☐	☐
Bevakningen av vad som händer i Göteborg	☐	☐	☐	☐	☐
Bevakningen av vad som händer i Västsverige	☐	☐	☐	☐	☐
Annonserna	☐	☐	☐	☐	☐

Om Du fortsätter att betygsätta även andra saker hos Göteborgs-Posten, på en skala mellan 1 och 5, där 1 är mycket dåligt och 5 är mycket bra. Hur skulle Du då bedöma följande:

	Mycket bra			Mycket dåligt	
	5	4	3	2	1
Intressanta artiklar som gör att jag blir engagerad	☐	☐	☐	☐	☐
Journalistens sätt att skriva så jag förstår	☐	☐	☐	☐	☐
Utbärningen	☐	☐	☐	☐	☒
Överskådligheten i innehållet	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 16. Hur ofta läser Du krönikor i Göteborgs-Posten?

	Alltid	Ofta	Ibland	Sällan/aldrig
Bernicus i Svepet	☐	☐	☐	☐
Per-Arne Jigenius krönika	☐	☐	☐	☐
Musikkronikan i Aveny	☐	☐	☐	☐
Krönikan i Söndagsbilagan	☐	☐	☐	☐

Fråga 17. Om Du tänker på hur Göteborgs-Posten är idag och jämför med hur den var för ett år sedan. Tycker Du då att tidningen blivit bättre eller sämre?

Mycket bättre	Något bättre	Ingen skillnad	Något sämre	Mycket sämre	Tveksam/vet ej
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 18. Känner Du till Göteborgs-Postens Läsvärdeskort?

- Nej
- Ja, har ofta använt det
- Ja, har använt det någon gång
- Ja, men har aldrig använt det

FRÅGORNA 19-22 BESVARAS AV DIG SOM NÅGON GÅNG LÄSER ARBETET/NYHETERNA

Fråga 19. Hur bedömer Du följande innehåll när det gäller tidningen Arbetet/Nyheterna?

	Mycket bra	Ganska bra	Inte särskilt bra	Ganska dåligt	Mycket dåligt
Göteborgsmaterialet	☐	☐	☐	☐	☐
Kulturen	☐	☐	☐	☐	☐
Sporten	☐	☐	☐	☐	☐
Bevakningen av kommunalpolitiken	☐	☐	☐	☐	☐
Bevakningen av näringslivet	☐	☐	☐	☐	☐
Riksdelen	☐	☐	☐	☐	☐
Servicesidorna (På Gång)	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 20. Hur betraktar Du i allmänhet tidningen Arbetet/Nyheterna? Markera det alternativ som bäst stämmer med Din uppfattning.

- Som en göteborgstidning
- Som en kvällstidning
- Som en rikstidning
- Som en blandning

Fråga 21. När på dagen brukar Du huvudsakligen läsa tidningen Arbetet/Nyheterna?

- Före klockan 12.00
- Klockan 12.00-15.00
- Klockan 15.00-17.00
- Efter klockan 17.00

Fråga 22. Hur väl anser Du att följande omdömen stämmer in på Arbetet/Nyheterna?

	Stämmer helt och hållet	Stämmer delvis	Stämmer inte alls	Tveksam/ Vet ej
Är lättöverskådlig	☐	☐	☐	☐
Har mycket välskrivna artiklar	☐	☐	☐	☐
Sköter den lokala bevakningen väl	☐	☐	☐	☐

FRÅGORNA 23-25 BESVARAS AV DIG SOM NÅGON GÅNG LYSSNAR PÅ CITY RADIO

Fråga 23. Om Du har lyssnat på City Radios nyheter (riksnytt) mellan 06.00 och 23.00, vad anser Du om nyheterna?

- Mycket bra
- Ganska bra
- Varken bra eller dåliga
- Ganska dåliga
- Mycket dåliga
- Lyssnar aldrig

Fråga 24. Var brukar Du lyssna till City Radio?

- I hemmet
- På arbetet
- I bilen
- Någon annanstans
- Lyssnar ej på City Radio

Fråga 25. Hur viktigt anser Du att det är att följande medier satsar på lokala nyheter?

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte särskilt viktigt	Inte alls viktigt
Radio	☐	☐	☐	☐
TV	☐	☐	☐	☐
Morgontidningar	☐	☐	☐	☐
Kvällstidningar	☐	☐	☐	☐

NU FÖLJER NÅGRA FRÅGOR OM POLITIK OCH SAMHÄLLE

26

Fråga 26. Hur pass intresserad är Du i allmänhet av politik?

	Mycket intresserad	Ganska intresserad	Inte särskilt intresserad	Inte alls intresserad
	☒ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4

27

Fråga 27. Hur pass intresserad är Du av politiken i Din kommun?

	Mycket intresserad	Ganska intresserad	Inte särskilt intresserad	Inte alls intresserad
	☒ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4

Fråga 28. Vilken eller vilka frågor eller problem tycker Du är viktigast i Din kommun idag? Ange högst tre frågor/problem.

Svar: ..... PROB 1 .....
 ..... PROB 2 ..... SE BILAGA .....
 ..... PROB 3 .....
 .....

Fråga 29. Nedanstående lista omfattar ett antal förslag som förekommit i den politiska debatten. Vilken är Din åsikt om vart och ett av dem?

29A

29B

29C

29D

29E

29F

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag
Minska den offentliga sektorn	☒ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Upphäva förbudet att höja kommunal-skatten	☐	☐	☐	☐	☐
Genomföra val till riksdagen och kom-munen/landstinget vid olika tidpunkter	☐	☐	☐	☐	☐
Bedriva mer av sjukvården i privat regi	☐	☐	☐	☐	☐
Öka antalet privatskolor	☐	☐	☐	☐	☐
Låta privata företag svara för äldre-omsorg	☐	☐	☐	☐	☐

V30 Fråga 30. Hur tycker Du att kommunstyrelsen i Din kommun sköter sin uppgift?

- 1 Mycket bra
2 Ganska bra
3 Varken bra eller dåligt
4 Ganska dåligt
5 Mycket dåligt

V31 Fråga 31. Vad är Din åsikt om ett svenskt medlemskap i EG?

- 1 I huvudsak för ett svenskt medlemskap i EG
2 I huvudsak emot ett svenskt medlemskap i EG
3 Har ingen bestämt åsikt i frågan

Fråga 32. Skulle enligt Din bedömning ett svenskt medlemskap i EG i huvudsak vara till fördel eller till nackdel för:

	Huvudsakligen till fördel	Varken fördel eller nackdel	Huvudsakligen till nackdel
V32A Sverige	1 ☐	2 ☐	3 ☐
V32B Västsverige	☐	☐	☐
V32C Din kommun	☐	☐	☐
V32D Dig och Ditt hushåll	☐	☐	☐

Fråga 33. Vilket parti tycker Du bäst om idag?

- (V33) (1) V33A Vänsterpartiet
(2) V33B Socialdemokraterna
(3) V33C Centerpartiet
(4) V33D Folkpartiet liberalerna
(5) V33E Moderata samlingspartiet
(6) V33F Kds - Kristdemokratiska samhällspartiet
(7) V33G Miljöpartiet de gröna
(8) V33H Ny Demokrati
(9) V33I Annat parti (v.g. ange vilket): ..... V33IXT - annat parti angivet
V33IX - annat parti

Anser Du Dig vara en övertygad anhängare av detta parti?

- V33_2 1 Ja, mycket övertygad
2 Ja, något övertygad
3 Nej

Fråga 34. Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande grupper sköter sitt arbete?

	Mycket stort förtroende	Ganska stort förtroende	Varken stort eller litet förtroende	Ganska litet förtroende	Mycket litet förtroende
	1	2	3	4	5
34A Rikspolitiker	☐	☐	☐	☐	☐
34B Kommunens politiker	☐	☐	☐	☐	☐
34C Kommunens tjänstemän	☐	☐	☐	☐	☐
34D Lärare	☐	☐	☐	☐	☐
34E Läkare	☐	☐	☐	☐	☐
34F Journalister i TV	☐	☐	☐	☐	☐
34G Journalister i dagspressen	☐	☐	☐	☐	☐
34H Socialarbetare	☐	☐	☐	☐	☐
34I Företagsledare	☐	☐	☐	☐	☐
34J Fackliga ledare	☐	☐	☐	☐	☐
34K Poliser	☐	☐	☐	☐	☐
34L Bankdirektörer	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 35. Ange nedan vilka former av service Du eller någon nära anhörig utnyttjar, och om Du själv arbetar inom något av dessa områden.

	Utnyttjar själv		Nära anhörig utnyttjar		Arbetar själv inom	
	ja	nej	ja	nej	ja	nej
Barnomsorg	V35A1 ☐	☐	V35B1 ☐	☐	V35C1 ☐	☐
Skola	V35A2 ☐	☐	V35B2 ☐	☐	V35C2 ☐	☐
Barnavårdscentral	V35A3 ☐	☐	V35B3 ☐	☐	V35C3 ☐	☐
Vårdcentral	V35A4 ☐	☐	V35B4 ☐	☐	V35C4 ☐	☐
Sjukhusvård	V35A5 ☐	☐	V35B5 ☐	☐	V35C5 ☐	☐
Privatläkare	V35A6 ☐	☐	V35B6 ☐	☐	V35C6 ☐	☐
Folktandvård	V35A7 ☐	☐	V35B7 ☐	☐	V35C7 ☐	☐
Privattandläkare	V35A8 ☐	☐	V35B8 ☐	☐	V35C8 ☐	☐
Bibliotek	V35A9 ☐	☐	V35B9 ☐	☐	V35C9 ☐	☐
Idrottsanläggningar	V35A10 ☐	☐	V35B10 ☐	☐	V35C10 ☐	☐
Kollektivtrafik	V35A11 ☐	☐	V35B11 ☐	☐	V35C11 ☐	☐
Äldreomsorg	V35A12 ☐	☐	V35B12 ☐	☐	V35C12 ☐	☐
Socialvård	V35A13 ☐	☐	V35B13 ☐	☐	V35C13 ☐	☐

Fråga 36. Vad anser Du om servicen i Din kommun på följande områden?

			Mycket nöjd	Ganska nöjd	Varken nöjd eller missnöjd	Ganska missnöjd	Mycket missnöjd	Vet ej
V36A	a	Barnomsorg (1)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36B	b	Skola (2)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36C	c	Barnavårdscentral (3)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36D	d	Vårdcentral (4)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36E	e	Sjukhusvård (5)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36F	f	Privatläkare (6)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36G	g	Folktandvård (7)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36H	h	Privattandläkare (8)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36I	i	Bibliotek (9)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36J	j	Idrottsanläggningar (10)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36K	k	Kollektivtrafik (11)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36L	l	Äldreomsorg (12)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36M	m	Socialvård (13)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36N	n	Miljövård (14)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V36O	o	Tillgång på bostäder (15)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
		Barn (20) Vård (21) Tandläkare (22) Många olika (30)						

V37 Fråga 37. Om ökade satsningar på servicen skall göras i Din kommun, vilket av serviceområdena anser Du att det är mest angeläget att satsa på? (v g ange en av bokstäverna a-o i fråga 36 ovan.)

Svar: .....(1-30).....(se ovan-parametser)

V38 Fråga 38. Om nedskärningar av servicen skall genomföras i Din kommun, vilket av serviceområdena tycker Du att det i första hand skall minskas på? (v g ange en av bokstäverna a-o i fråga 36 ovan.)

Svar: .....(1-30).....(se ovan-parametser)

V39 Fråga 39. Hur tycker Du på det hela taget att den kommunala servicen fungerar i Din kommun?

- 1 Mycket bra
- 2 Ganska bra
- 3 Varken bra eller dåligt
- 4 Ganska dåligt
- 5 Mycket dåligt
- 6 Vet ej

40

Fråga 40. Här kan Du läsa ett påstående om servicen och kommunalskatten. Vad tycker Du om detta påstående - instämmer Du eller har Du motsatt åsikt?

	Instämmer helt	Instämmer i stort sett	I stort sett motsatt åsikt	Helt motsatt åsikt
Det är mer angeläget att sänka kommunalskatten än att bygga ut den kommunala servicen	/	2	3	4
	☐	☐	☐	☐

Fråga 41. Om Du tänker på Dina kontakter med kommunen under det senaste året, vad tycker Du om den kommunala förvaltningen och de anställda i Din kommun?

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt	Har ej varit i kontakt/ Vet ej
11A Jag har haft svårt att hitta till rätt person när jag kontaktat kommunen	/	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐
11B Kommunens anställda har varit hjälpsamma och lyssnat på vad jag haft att säga	☐	☐	☐	☐	☐
11C Skrivelser och andra meddelanden från kommunen har varit svårbegripliga	☐	☐	☐	☐	☐
41D Kommunens anställda har arbetat snabbt och effektivt	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 42. Har Du själv någon gång - eventuellt tillsammans med andra - försökt påverka ett kommunalt beslut eller kommunens planer?

V42 Ja Nej $\longrightarrow$ Gå vidare till fråga 44

På vilket sätt försökte Du påverka kommunen? Du kan ange flera sätt:

V42B Tog kontakt med kommunal tjänsteman eller förvaltning

V42C Tog kontakt med kommunalpolitiker

V42D Arbetade aktivt i partiorganisation

V42E Arbetade aktivt i aktionsgrupp

V42F Arbetade aktivt i annan organisation

V42G Skrev insändare eller artikel i tidning

V42H Deltog i namninsamling eller demonstration

V42I Annat sätt, nämligen: *V42IX - text finns/finns ej*
V42IX - vad det står

Fråga 43. Hade Du framgång i försöket att påverka?

1
 Ja

2
 Nej

3
 Vet ej

43

Fråga 44. När det gäller följande typer av service, vem anser Du i allmänhet är bäst lämpad att sköta den?

	Staten	Lands- tinget	Kommunen	Stads-/kommun- delsnämnder	Organisationer, föreningar	Privata företag	Familj och anhöriga
Barnomsorg	V44_A1 ☐	V44_A2 ☐	V44_A3 ☐	V44_A4 ☐	V44_A5 ☐	V44_A6 ☐	V44_A7 ☐
Bibliotek	V44_B1 ☐	V44_B2 ☐	V44_B3 ☐	V44_B4 ☐	V44_B5 ☐	V44_B6 ☐	V44_B7 ☐
Sjukvård	V44_C1 ☐	V44_C2 ☐	V44_C3 ☐	V44_C4 ☐	V44_C5 ☐	V44_C6 ☐	V44_C7 ☐
Skola	V44_D1 ☐	V44_D2 ☐	V44_D3 ☐	V44_D4 ☐	V44_D5 ☐	V44_D6 ☐	V44_D7 ☐
Socialvård	V44_E1 ☐	V44_E2 ☐	V44_E3 ☐	V44_E4 ☐	V44_E5 ☐	V44_E6 ☐	V44_E7 ☐
Äldreomsorg	V44_F1 ☐	V44_F2 ☐	V44_F3 ☐	V44_F4 ☐	V44_F5 ☐	V44_F6 ☐	V44_F7 ☐

Fråga 45. Hur tycker Du att nedanstående verksamheter bör finansieras?

	Bör som nu huvudsakligen betalas genom skatter	Bör i ökad utsträckning betalas genom avgifter från dem som använder tjänsterna
Barnomsorg	V45_A1 ☐	V45_A2 ☐
Bibliotek	V45_B1 ☐	V45_B2 ☐
Sjukvård	V45_C1 ☐	V45_C2 ☐
Skola	V45_D1 ☐	V45_D2 ☐
Socialvård	V45_E1 ☐	V45_E2 ☐
Äldreomsorg	V45_F1 ☐	V45_F2 ☐

Fråga 46. Hur vanligt tror Du det är att sociala bidrag och tjänster utnyttjas av personer som egentligen inte behöver dem?

- V46
- 1 Mycket vanligt
  - 2 Ganska vanligt
  - 3 Ganska ovanligt
  - 4 Mycket ovanligt
  - 5 Vet ej

Fråga 47. Vad anser Du om Din kommuns ekonomi? Har kommunen:

- V47
- 1 Mycket god ekonomi
  - 2 Ganska god ekonomi
  - 3 Varken god eller dålig ekonomi
  - 4 Ganska dålig ekonomi
  - 5 Mycket dålig ekonomi
  - 6 Vet ej

Fråga 48. Vilket av nedanstående förslag är enligt Din mening den bästa organisatoriska lösningen på det regionala samarbetet i Västsverige?

- 1 En större region bestående av Göteborg och kommunerna i Bohuslän, Halland, Älvsborgs län, Skaraborgs län och Värmland
- 2 En medelstor region bestående av Göteborg och kommunerna i Bohuslän, Halland och Älvsborgs län
- 3 En mindre region bestående av Göteborg och förortskommunerna
- 4 Ingen bestämd åsikt i frågan

FRÅGORNA 49-56 BESVARAS AV PERSONER SOM BOR I GÖTEBORGS KOMMUN

Fråga 49. Göteborgs kommun ger fem gånger om året ut tidningen "Vårt Göteborg". Hur mycket av den brukar Du ta del av?

- Läser varje nummer noggrant
- Läser enstaka nummer
- Läser enstaka artiklar i varje nummer
- Bläddrar bara igenom tidningen
- Läser aldrig tidningen → Gå vidare till fråga 52

Fråga 50. Om Du tänker på sådant som händer i Göteborg hur tillförlitlig bedömer Du då att tidningen "Vårt Göteborg" är?

- Mycket tillförlitlig
- Ganska tillförlitlig
- Inte särskilt tillförlitlig
- Mindre tillförlitlig
- Inte alls tillförlitlig
- Har ingen uppfattning

Fråga 51. Vad brukar Du läsa om i "Vårt Göteborg"?

	Oftast	Ibland	Aldrig
Kultur	☐	☐	☐
Sjukvård/hälsovård	☐	☐	☐
Trafik	☐	☐	☐
Miljöfrågor	☐	☐	☐
Skola/undervisning	☐	☐	☐
Inyarrfrågor	☐	☐	☐
Stadsplaneringsfrågor	☐	☐	☐

Fråga 52. Känner Du till vilken stadsdelsnämnd Du tillhör?

- V52 1 Nej *V52 K - SDN enl. balesgrundsuppgriften*
 2 Ja, nämligen: *V52 BX - SDN med egna ord*
 3 Ja, men anger en stadsdelsnämnd som ej finns

Fråga 53. Hur väl anser Du att Du är insatt i vad stadsdelsnämnderna sysslar med?

- Mycket väl insatt Ganska väl insatt Något insatt Inte alls insatt Ingen åsikt

V54 Fråga 54. Göteborg är idag indelat i 21 stadsdelar med egna nämnder. Vad anser Du om antalet stadsdelsnämnder? Bör det finnas:

- 1 Fler stadsdelsnämnder
 2 Lagom antal som det är idag
 3 Färre stadsdelsnämnder
 4 Inga stadsdelsnämnder alls
 5 Ingen åsikt

Fråga 55. Anser Du att stadsdelsnämnderna:

	Ja, utan tvekan	Ja, i någon mån	Kanske	Nej, knappast	Nej, inte alls	Vet ej
V55A Gör det lättare att komma i kontakt med politikerna?	1 ☒	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
V55B Gör att den kommunala verksamheten blivit dyrare?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V55C Gör att den kommunala servicen blivit bättre?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 56. Kan Du ge exempel på något speciellt som Du anser blivit bättre eller sämre med stadsdelsnämnderna?

Bättre

- V56_A 1 Nej, kan inte ge exempel på något som blivit bättre
 2 Ja, exempel på något som blivit bättre är: *BÄTTRE1* } SE
BÄTTRE2 } BILAGA

Sämre

- V56_B 1 Nej, kan inte ge exempel på något som blivit sämre
 2 Ja, exempel på något som blivit sämre är: *SÄMRE1* } SE
SÄMRE2 } BILAGA

DESSA FRÅGOR GÄLLER DIN UPPFATTNING OM ENERGI, KÄRNKRAFT OCH MILJÖ

Fråga 57. År 1980 hade vi en folkomröstning om kärnkraften i Sverige. Efter folkomröstningen beslöt riksdagen att kärnkraften skulle avvecklas till år 2010. Vad är Din åsikt om kärnkraftens användning i Sverige?

- 1 Stoppa kärnkraften omedelbart
 2 Avveckla kärnkraften snabbare än till år 2010
 3 Avveckla kärnkraften till år 2010
 4 Avveckla kärnkraften men inte så snabbt som till år 2010
 5 Använd kärnkraften, avveckla den inte
 6 Har ingen bestämd åsikt i frågan

Fråga 58. Vad anser Du om följande risker som har diskuterats i samband med kärnkraften? Hur stor är risken för:

Mycket
liten risk

Mycket
stor risk

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

En större olycka med radioaktivt utsläpp i ett kärnkraftverk i Sverige

En större olycka med radioaktivt utsläpp i Ringhals kärnkraftverk

Om Du skulle använda samma skala för följande risker, hur stor är risken för:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Olyckor vid driften av kärnkraftverk i Sverige

Olyckor vid transporter av kärnavfallet i Sverige

Olyckor vid förvaring av kärnavfallet i Sverige

Sabotage/terroraktivitet vid transporter eller förvaring av kärnavfallet i Sverige

V59

Fråga 59. Hur pass informerad tycker Du att Du personligen är i frågor som gäller lagring och slutförvaring av kärnkraftens högaktiva avfall?

- 1 Mycket välinformerad
- 2 Ganska välinformerad
- 3 Ganska oinformerad
- 4 Helt oinformerad

V60

Fråga 60. Skulle Du vilja ha mer information om kärnkraftens avfallsfrågor?

- 1 Ja, mycket mer
- 2 Ja, något mer
- 3 Nej

Fråga 61. Nedanstående lista omfattar ett antal miljöproblem. Hur allvarliga hot mot miljön i Sverige anser Du att dessa problem är?

Mycket litet hot

Mycket stort hot

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

V61A

Utsläpp från industrier

V61B

Avgaser från biltrafiken

V61C

Oljeutsläpp vid kusterna

V61D

Hantering av industriutsläpp

V61E

Hantering av hushållsavfall

V61F

Utrotning av djur- och växtarter

V61G

Användandet av kemikalier i jordbruket

V61H

Hantering av kärnkraftens högaktiva avfall

V61I

Uttunnningen av ozonskiktet

Fråga 62. Har Du i Ditt hushåll tillgång till Miljökatalogen Göteborgsdelen?

- V62-A
- 1 Nej
  - 2 Ja

Om ja, har det hänt att Du har utnyttjat den?

- V62-B
- 1 Mycket ofta
  - 2 Ganska ofta
  - 3 Inte särskilt ofta
  - 4 Inte alls

TILL SIST NÅGRA FRÅGOR OM DIG SJÄLV.
 NÄR MAN SAMMANSTÄLLER RESULTATET AV SÅDANA HÄR UNDERSÖKNINGAR
 BRUKAR MAN DELA UPP SVAREN I OLIKA GRUPPER. FÖR ATT KUNNA GÖRA DETTA
 BEHÖVER VI DINA SVAR PÅ DESSA AVSLUTANDE FRÅGOR.

Fråga 63. Hur ofta brukar Du göra följande saker?

	Flera gånger i veckan	Någon gång i veckan	Någon gång i månaden	Någon om året	Aldrig
63A Gå på bio	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
63B Gå på teater	☐	☐	☐	☐	☐
63C Gå på restaurang	☐	☐	☐	☐	☐
63D Gå på dans	☐	☐	☐	☐	☐
63E Idrotta	☐	☐	☐	☐	☐
63F Gå och se på sport	☐	☐	☐	☐	☐
63G Titta på video	☐	☐	☐	☐	☐
63H Läs en skönlitterär bok	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 64. Hur vill Du karaktärisera det område Du bor i ?

- 1 Ren landsbygd
 2 Mindre tätort
 3 Stad eller större tätort

Fråga 65. Hur bor Du för närvarande?

- 1 På lantgård eller ensamliggande villa på landsbygden
 2 I villa eller radhus i småhusområde
 3 I lägenhet i flerfamiljhus

Fråga 66. I vilken kommun bor Du?

Svar: ..... SE. BILAGA .....

Fråga 67. Hur länge har Du bott här i kommunen?

- 1 Har alltid bott här
 2 Har alltid bott här bortsett från korta perioder, t ex studier på annan ort
 3 Inflyttad, har bott här mer än 10 år
 4 Inflyttad, har bott här 6 till 10 år
 5 Inflyttad, har bott här 1 till 5 år
 6 Inflyttad, har bott här mindre än ett år

Fråga 68. Allmänt sett, hur bra tycker Du det är att bo i...

	Mycket dåligt		Varken bra eller dåligt					Mycket bra			
	-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5
V68A den kommun Du bor i	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
V68B det område inom kommunen där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 69. Skulle Du kunna tänka Dig att flytta...

	Ja, absolut	Ja, kanske	Nej, knappast	Nej, absolut inte
V69A från den kommun där Du bor till en annan kommun	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
V69B från det område där Du bor till en annan del av kommunen	☐	☐	☐	☐

Fråga 70. Vilket år är Du född?

V70 Årtal: .....

Fråga 71. Är Du man eller kvinna?

V71 / Man   2 Kvinna

Fråga 72. Är Du ensamstående eller samboende/gift?

V72 / Ensamstående   2 Samboende/gift

Fråga 73. Vilken skolutbildning har Du? Sätt ett kryss i rutan framför det alternativ Du anser stämma bäst in på Dig. Om Du ännu inte avslutat Din utbildning, markera då den typ av skola Du just nu går i.

V73

1 ☐ Folkskola	7 ☐ Minst treårigt gymnasium
2 ☐ Enhetskola	8 ☐ Flickskola/realexamen
3 ☐ Grundskola	9 ☐ Folkhögskola
4 ☐ Yrkesskola	10 ☐ Studentexamen
5 ☐ Tvåårigt gymnasium	11 ☐ Högskola/universitet
6 ☐ Fackskola	

Fråga 74. Vilken av de här grupperna tillhör Du för närvarande?

- 7) (1) V74A Förvärvsarbetande (5) V74E Ålderspensionär
(2) V74B Har beredskapsarbete (6) V74F Förtidspensionär
(3) V74C Genomgår arbetsmarknadsutbildning (7) V74G Hemarbetande
(4) V74D Arbetslös (8) V74H Studerande

Fråga 75. Vilket yrke har/hade Du?

5X Svar: .....

V75B Har aldrig yrkesarbetat → Gå vidare till fråga 80

Fråga 76. Arbetar/arbetade Du hel- eller deltid?

6 / Heltid 2 Deltid

Fråga 77. Vilken av de här yrkesgrupperna hör/hörde Du till?

- 7) (1) V77A Tjänsteman V77G Jordbrukare: ingen anställd (7)
(2) V77B Tjänsteman med arbetsledande funktion V77H Jordbrukare: en eller flera anställda (8)
(3) V77C Tjänsteman med företagsledande funktion V77I Företagare: ingen anställd (9)
(4) V77D Arbetare V77J Företagare: 1-9 anställda (10)
(5) V77E Arbetare med arbetsledande funktion V77K Företagare: 10 eller fler anställda (11)
(6) V77F Egenanställd arbetare

Fråga 78. Arbetar/arbetade Du i statlig, kommunal eller privat tjänst?

- V78A Statlig
V78B Kommunal (även landstingskommunal)
V78C Privat

Fråga 79. Är Du medlem i någon fackförening?

- 7 / Ja, LO-förbund
2 Ja, TCO-förbund
3 Ja, SACO-förbund
4 Nej

Fråga 80. Hur många personer ingår i Ditt hushåll (räkna med Dig själv)?

V80A Svar: ..... personer 5 - fem eller fler

Hur många av dem är under 16 år?

V80B Svar: ..... personer 3 - tre eller fler

V81
Fråga 81. Var vänlig sätt ett kryss i den ruta som motsvarar den ungefärliga sammanlagda årsinkomsten i Ditt hushåll före skatt. (Pension och studiemedel skall också räknas in i den ungefärliga årsinkomsten)

- 1 120.000 eller mindre
- 2 121.000 - 150.000
- 3 151.000 - 180.000
- 4 181.000 - 210.000
- 5 211.000 - 240.000
- 6 241.000 - 270.000
- 7 271.000 - 300.000
- 8 301.000 - 330.000
- 9 över 330.000

99-svar saknas

Fråga 82. Om Du skulle beskriva Din nuvarande familj och den familj Du växte upp i, vilken av nedanstående kategorier stämmer då bäst?

(V82NV) Din nuvarande familj

(1) V82A1 Arbetarfamilj

(2) V82A2 Jordbrukarfamilj

(3) V82A3 Tjänstemannafamilj

(4) V82A4 Högre tjänstemanna/akademikerfamilj

(5) V82A5 Egen företagare

(V82F) Den familj Du växte upp i

(1) V82B1 Arbetarfamilj

(2) V82B2 Jordbrukarfamilj

(3) V82B3 Tjänstemannafamilj

(4) V82B4 Högre tjänstemanna/akademikerfamilj

(5) V82B5 Egen företagare

Fråga 83. Vilken av följande utrustning har Du för närvarande tillgång till i Ditt hushåll?

- V83A Text-TV
 V83B Video
 V83C Kabel-TV
 V83D Parabolantenn
 V83E Persondator
 V83F Hemdator/speldator
 V83G Fax
 V83H CD-spelare (Compact Disc)

V83I Bil: märke och modell: .....

Årsmodell: .....

V83IX1T - ett bilmärke angivet
 V83IX1 - märke (1)
 V83IX2T - två bilmärken angivna
 V83IX2 - märke (2)
 V83IX1A - Årsmodell (1)
 V83IX2A - Årsmodell (2)

Fråga 84. Hur har enligt Din mening nedanstående ekonomiska förhållanden förändrats under det senaste året?

	Förbättrats	Förblivit ungefär densamma	Förbättrats
	1	2	3
84A1 Din egen ekonomiska situation	☐	☐	☐
84A2 Den ekonomiska situationen inom Din kommun	☐	☐	☐
84A3 Den svenska ekonomin	☐	☐	☐

Hur tror Du ekonomin kommer att förändras under det kommande året?

	Förbättras	Förbli ungefär densamma	Försämras
	1	2	3
84B1 Din egen ekonomiska situation	☐	☐	☐
84B2 Den ekonomiska situationen i Din kommun	☐	☐	☐
84B3 Den svenska ekonomin	☐	☐	☐

Fråga 85. Om det var val idag, vilket parti skulle Du rösta på?

(V85R) I riksdagsvalet		(V85K) I kommunfullmäktigevalet	
(1) V85A1 ☐ Vänsterpartiet		V85B1 ☐ Vänsterpartiet	(1)
(2) V85A2 ☐ Socialdemokraterna		V85B2 ☐ Socialdemokraterna	(2)
(3) V85A3 ☐ Centerpartiet		V85B3 ☐ Centerpartiet	(3)
(4) V85A4 ☐ Folkpartiet liberalerna		V85B4 ☐ Folkpartiet liberalerna	(4)
(5) V85A5 ☐ Moderata samlingspartiet		V85B5 ☐ Moderata samlingspartiet	(5)
(6) V85A6 ☐ Kds - Kristdemokratiska samhällspartiet		V85B6 ☐ Kds - Kristdemokratiska samhällspartiet	(6)
(7) V85A7 ☐ Miljöpartiet de gröna		V85B7 ☐ Miljöpartiet de gröna	(7)
(8) V85A8 ☐ Ny Demokrati		V85B8 ☐ Ny Demokrati	(8)
(9) V85A9 ☐ Annat parti	V85AXT (v g ange vilket) <i>V85AX - uppsett annat part</i>	V85B9 ☐ Annat parti	(9) <i>V86BX - uppsett annat parti</i>
(10) V85A10 ☐ Ej röstberättigad		V85B10 ☐ Ej röstberättigad	(10)

Vi är medvetna om att det kan ha tagit tid för Dig att svara på alla frågorna. Du kanske också har tyckt att några av dem har varit besvärliga att besvara. Vi är därför tacksamma att få Dina synpunkter på formulärets och frågornas utformning.

- Jag tyckte inte att det var några större problem att svara.
- Jag tyckte att frågorna nr ..... var svåra att svara på.

Andra synpunkter på undersökningen:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

HJÄRTLIGT TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

VÄSTSVERIGE 1992

SAMHÄLLE OPINION MASSMEDIA GÖTEBORGSMEDIA

Samhälle, Opinion och Massmedia (SOM) är en vetenskaplig frågeundersökning som årligen genomförs av Förvaltningshögskolan, Institutionen för journalistik och masskommunikation och Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet. Undersökningen går ut till 2 800 slumpmässigt utvalda personer. SOM-undersökningen är en del av institutionernas forskning om opinionsbildning i det svenska samhället idag.

GöteborgsMedia är en studie av press, radio och TV i Västsverige. Den genomförs årligen av Långedrags Informationskonsult AB (LINFAB).

Ansvariga för SOM-undersökningen är högskolelektor *Lennart Nilsson*, professor *Sören Holmberg* och professor *Lennart Weibull*. Projektassistent är *Anna Rönström*. För GöteborgsMedia är högskoleadjunkt *Jan Strid* ansvarig. Projektledare är *Britt Joninger* LINFAB.

Om Du har några frågor angående undersökningen kontakta i första hand:
Britt Joninger telefon 031-24 45 74 eller Anna Rönström telefon 031-773 15 96.

